

3390

Годишњи записак

Би. 3

НАРОДНА СКУПШТИНА

XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV и XXVI РЕДОВНИ САСТАНАК

ДРЖАНИ 19, 20, 22, 24, 27 и 29. АПРИЛА 1913. ГОДИНЕ

у

В. Н. Ј. обл. б.

РЕДОВНОМ САЗИВУ

СТЕНОГРАФСКИ ЗАПИСНИЦИ

- ИЗДАЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ -

БЕОГРАД

ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1913.

НАРОДНА СКУПШТИНА

XXI.
РЕДОВНИ САСТАНАК

19. АПРИЛА 1913. ГОДИНЕ

РЕДОВНИ САЗИВ
ПЕРИОДЕ 1912—1915. ГОД.

XXI. РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држан 19. априла 1913. године у Београду

ПРЕДСЕДАВАО

ПРЕДСЕДНИК,

АНД. НИКОЛИЋ

СЕКРЕТАР,

ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ

Присутили су г. г. Министри сен. Министра Правде и Министра Војног.

Почетак у 9¹/₂ час. пре подне.

Председник, Анд. Николић. — Отварај десет први редовни састанак.

Изволите мути протокол пређашњег састанка.

Секретар, Веља Вукићевић. — Прочитајте протокол двадесетог редовног састанка.

Председник, Анд. Николић. — Има ли припадаја на протокол? (Нема.)

Протокол је примљен.

Изволите чути честитку у одговоре, који су Скупштини дошли.

Секретар, Веља Вукићевић. — Прочитајте одговор председника Црногорске Народне Скупштине на честитку Српске Народне Скупштине, упућене приликом пада Скадра, који гласи:

Цетиње 12. априла 1913. год.

Усхићење народног представништва братске нам Србије, па част пада последњег бедема албјекот освијача отвара српском народу нову еру, којој ће му даје његове краљевине једнодушно обезбедити велику будућност. Тај морални усвјежај увећава значај оног нашег заједничког усјеха, којим се срећно извршије косовска освета. Жијејела братска нам Србија!

Потпредсједник
Народне Скупштине,
Ж. Мартиновић.

(Скупштина се одазива са: живели!)

Затим прочита честитку грађана вароши Криве Паланке, која гласи:

Крива Паланка 10. априла 1913. год.

Председнику Народне Скупштине
Београд.

Глас о поду Скадра и нас је неописано обрадовао, очекујемо од нас званични изнестај да да

стенографске веденске 1913.

окатимо нашу Криву или мену Паланку и да уз звуке војне музике пустимо у највеће весеље наша из ровства ослобођена срца.

Пасе Јековић, грофовац, свештеник Димитрије Глагоријевић, Козе Тамбурковић, Маваков Јордан, К. Нојевић, Харалампије Димитријевић, Василија Глагорије Ваневић, Мита Трајевић.

(Скупштина се одазива са: живели!)

Затим прочита честитку грађана града Велеса, која гласи:

Господину Андији Николићу,
Председнику Народне Скупштине.

Захвални и пуни радости, што су ослобођени нетврдокног ропства, синови нове Србије, грађани слободног, сраског града Велеса, Вакха и Народним Представницима честитaju изразик Христовог Вајскрсења.

У име грађанства, за Председника Општинског Суда

Члан

Војислав Ненадовић,
из Велеса.

(Скупштина се одазива са: живели!)

Затим прочита честитку грађана града Пријепоља, која гласи:

Председништу Српске Народне Скупштине
Београд.

Грађанство града Пријепоља из свега срда честита победу удржене српско-црногорске војске над истврженим непријатељем српских код Скадра, и у томе гледа поуздану залогу за извршење још неиспуњених идеала Српског Народа.

Срби грађа Пријепоља.

(Скупштина се одазива са: живели!)

Председник, Анд. Николић. — Изволите чути једну полбу.

Секретар, Веља Вукићевић споштава молбу Јована Шикопарџије учителя у Скадру, Бр. 481, за тважење година службе.

Председник, Анд. Николић. — Усугање се одбору. Г. Министар Просвете јавља, да би одговорно на питање г. Агатонића, Ја не видим г. питача овде.

Прелазимо на дневни ред. Молим г. извештиоца да бујет да заузме своје место.

Известилац, Др. Момчило Нинчић. прочита члан 1., онако како је усвојен на првом читаву. (види XVII. редовни састанак).

Председник, Анд. Николић. — Нико се не јавља за реч. Прима ли Скупштина члан 1.? (Прима).

Објављујем да је прихлађен. Изводите чути члан 2.

Известилац, Др. Момчило Нинчић. прочита члан 2., онако како је усвојен на првом читаву. (види XVII. редовни састанак).

Председник, Анд. Николић. — Не јавља се нико за реч. Прима ли Скупштина члан 2.? (Прима.)

Објављујем да је прихлађен. Изводите чути члан 3.

Известилац, Др. Момчило Нинчић. прочита члан 3., како је усвојен на првом читаву (види XVII. редовни састанак).

Председник, Анд. Николић. — Но јавља се нико за реч код члана 3.

Прима ли Скупштина члан 3.? (Прима).

Објављујем да је прихлађен.

Има реч Г. Министар Приграде.

Министар Народне Приграде, Коста Стојановић. — Ја бих молио Народну Скупштину да, извади прихлађен члан 4., којим се даје овлашћење Г. Министру Финансија да може исплатити издатак од 9.159'72 дни. из државне готовине за трошкове учивење у 1911. год. поводом Туријске изложбе.

Ако се Скупштина с тиме слаже, нов члан 4. гласно би овако:

Члан 4.

Овлашћује се Г. Министар Финансија, да може из државне готовине исплатити 9.159'72 дни. за непозирено издатке Мин. Приграде из 1911. године.

Известилац, Др. Момчило Нинчић. — Финансијски одбор упознат је са предлогом Г. Министра Приграде и ја овај предлог примам. Прена томе нов члан 4. гласи овако:

Члан 4.

„Овлашћује се Г. Министар Финансија, да може из државне готовине исплатити 9.159'72 дни. за непозирено издатке Министар. Приграде из 1911. године.“

Председник, Анд. Николић. — Не јавља се нико за реч.

Прима ли Скупштина овај нов члан 4.? (Прима.)

Објављујем да јо прихлађен.

Има реч Г. Министар Просвете.

Министар Просвете Љуба Јовановић. — Господо, Народној Скупштини је познато, а ни до сада није била тајна, да је Минист. Свободних Послова потпомагало просвету народу у новим крајевима, које је сад наша војска ослободила.

Прилике су настале да о томе треба да се стави Министарство Просвете, и време томе ја у споразуму са колегама предлажем Народној Скупштини, да се после прихлађеног чл. 4. усвоји нов чл. 5., који би гласио овако:

Чл. 5.

„Овлашћује се Министар Финансија, да може у споразуму са г. Министром Иностраних дела и г. Министром Просвете, у 1913. год. ставити на расположење Министру Просвете и Црквених послова из 167. штрејфе буџета просветни део у тој партији.“ (Чује се: врло добро.)

Известилац, Др. Момчило Нинчић. — Финансијски Одбор упознат је са овом наменом, коју предлаже Г. Министар Просвете.

Председник, Анд. Николић. — Не јавља се нико за реч.

Прима ли Скупштина овај нов чл. 5.? (Прима.)

Објављујем да је прихлађен.

Изводите чути даље.

Известилац, Др. Момчило Нинчић. — Проочита чл. 4., која постаје чл. 6., како је усвојен на првом читаву. (Види XVII. састанак.)

Председник, Анд. Николић. — Нико се не јавља за реч.

Прима ли Скупштина овај нов чл. 6.? (Прима.)

Објављујем да је прихлађен.

Известилац, Д-р Момчило Нинчић. прочита чл. 5. који постаје чл. 7. онако како је усвојен на првом читаву. (В. састанак XVII.).

Председник, Анд. Николић. — Не јавља се нико за реч.

Прима ли Скупштина прочитани члан? (Прима.)

Објављујем да јо прихлађен.

Изводите чути даље.

Известилац, Д-р Момчило Нинчић. прочита чл. 6. који постаје чл. 8., онако како је усвојен на првом читаву. (В. састанак XVII.).

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Просвете.

Министар Просвете и Црквених послова, Љуба Јовановић. — Господо, чланом 13. финансијског закона за 1912. год. било је предвиђено, да г. Министар Финансија може ставити Министру Просвете на расположење 25.000 дни. за потпомагање приватних средњих школа по упутишћости земље. По овоме садашњем предлогу та се одредба, то се овлашћење тврда; влада је то предложила са мојим пристанком, а тако је усвојено и финансијски одбор. Али нас моли, да се разуме и да примите к. знању, да то не значи да ми одустајемо од те помоћи и да Скупштина не исказује волју да се не да таква помоћ, да Скупштина није противна давању те помоћи, само, разуме се, не даје ту помоћ на начин, како је било до сад предвиђено, а оставља се Министру Финансија и Министру Просвете, да шак на други начин подијеле једну просветну потребу и у новим крајевима наше земље.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. извештилац.

Известилац, Д-р Момчило Нинчић. — И ја

се слаже са овим обавештењем, које је дло г. Министар Просвете.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г.
Милоје Јовановић.

Милоје Ј. Јовановић. — Молим вас, господо, ја сам хтео да учиним један предлог. У финансијски закон од прошле године ушло је и неколико тешких одредбала, којима су измене одредбе закона о непосредном порезу а које се односе на егзекутивну наплату пореза од вољоприредника и других пореских обавезника. За прошлу годину за коју се у почетку предвиђало да ће бити мирна и да ће протекти редовним током, Скупштина је могла примити те одредбе, јер је њима имала да се осигура наплата државних прихода на бољи, лакши и ефективнији начин. Међутим, господо, ова је година дошла, када што напате, па ратне године, а и сама је ратна година. Напати вољоприредници налазе се и сада у тешким приликама, а налазије се, вероватно, још у изногоду током у овој време, кад се према одредбама финансијског закона за прошлу годину чија је важност и сада продолжава, буде отпочела егзекутивна наплата државне порезе. Ми сваки знајмо, да су прилике тешке и да ће бити још теше. О томе не може бити сумње.

Сад кад се са синђу страхом појављују тежње, да се оних људима, који су на бојном пољу највише страдали и пали, учине све могуће олакшице, кад се врате кућама; кад се предлаже са извесне стране ослобођење од пореза официра и подофицира, треба да мислимо и на оне људе, који су оставили све своје, отпали у рат да се боре и враћају се отуда кући, која је празна, на земљишту која су преобрађена и напосејана.

Останити онај начин наплате, каквак је прописао годишњи финансијски закон предвиђао, значило би многе од тих људи останити без куће и кућништа, без покретне и непокретне имовине.

Ја мислим, да ће се Скупштина сложити са мојим предлогом да се за годину 1913. укину оне одредбе финансијског закона које су у прошој години биле предвиђене, а које се односе на строге егзекутивне мере при наплати пореза од вољоприредника и осталих пореских обавезника.

Та је мера била предвиђена само за прошлу годину и према томе, ми можемо за ову годину оставити ове, да важе редовне одредбе закона о непосредном порезу, које су већ толико година важиле.

Надам се, да ће Скупштина исте оглушити овај предлог који диктују обавире правилности пре ма људима, који су своје животе жртвовали за отаџбину, а мислим да ће се и сам Министар Финансија сложити с тим, да се у финансијском закону за ову годину, укину ове одредбе, које су предвиђене иного тежи и строжији начин наплате пореза од обавезника и осталих вољоприредника, и да ће пристати да и за 1913. годину буду у важности оне одредбе овог закона о непосредном порезу, које су за прошлу годину биле суштински донесене.

Молим господу посланике да не у доволном броју помогну. (Не потврђује се).

Председник, Анд. Николић. — Не јавља се нико за реч. Прима ли Скупштина чл. 8? (Прима).

Објављујем да је приказан.
Изволите чути чл. 9.

Новестилац, Д-р Момчило Нинчић прочита члан 7., који постаје члан 9. онако како је усвојен на првом читању (и. саст. XVII).

Председник, Анд. Николић. — Има реч Г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Јоца П. Јовановић. — Као што видите, господо, у овом законском предлогу нема никаквог предлога Министра Грађевина за неке измене у финансијском закону од 1912. године, који би требао да важи и за 1913. год. Ја ипак могао стићи да те измене за право читање спремим за то што сам морао прикупити потребне податке, а нарочито што сам морао видети колико ће ми понада за то требати. Због тога, ја ипак Скупштину, да усвоји измене које ћу сада извести.

Извесне се у првом реду тичу унапређења указног и неуказног особља у Железничкој Дирекцији. Та се унапређења имају извршити према члану 47. закона о уређењу Железничке Дирекције. Ти се чиновници морају у 1913. год. унапредити и према томе мора се за то тражати и потребни кредит. То је једно.

Друго, морају се још у 1913. год. отворити пруге: Прахово — Зајечар — Књажевац и Мала Крепа — Пожаревац. Разуме се, да се због отварања ових нових пруга мора поставити и потребан број чиновника за те пруге и у толико се мора повећати буџет Железничке Дирекције.

Треће, господо, потребно је да се дода још једна тачка, да се утроши 150.000 динара за израду маневарског колосека — веза станице београдске са станицом гончидерском. Значи да ће бити души колосек између станица београдске и гончидерске ради олакшавања теретног саобраћаја на београдској станици. Тада је постало био залочет, али услед разних прилика није могао бити донешен и сада се мора дочарити.

За то, господо, ја предлажем да у овом члану 9. иза тачке 2. додеље нова тачка 3., која ће гласити овако:

„3. У члану 19. финансијског закона за 1912. год. додају се нове тачке, које да гласе: Тач. г.: да може поред постојећих кредита за унапређење особља у буџету расхода утрошити још 36.280 динара на унапређење указног особља и 92.090 динара за унапређење неуказног особља, које стиче право на унапређење у години 1913. по чл. 47. ставу 2. закона о уређењу Железничке Дирекције.“

„Тач. 4.: да може утрошити укупно динара 475.418.48 на личне и материјалне надатке за изградњу у саобраћај нових пруга: Прахово—Зајечар—Књажевац и Мала Крепа—Пожаревац.“

„Приход од ових нових пруга има се показати по осебеном рачуну и предати Главној Државној Благојници као напредни приход.“

„Тач. 5.: да може утрошити 150.000 динара за израду маневарског колосека — веза станице београдске са станицом гончидерском из свих умтеда по везу за грађање нових пруга.“

Ја долги Скупштину да онај који предлог изволни примити.

Известилац, Др. Момчило Нинчић. — Финансијски је одбор упознат са сима овим изменама које предлаже г. Министар Грађевина, и ја искљици да Скупштина треба да их усвоји.

Председник, Анд. Николић. — Нико се наше не јавља за реч.

Прима љв. Скупштина чл. 9. с овим изменама, које је предложено г. Министар Грађевина? (Прима). Објављујем да је тако пријењен члан 9.

Изволите чути члан 10.

Известилац, Д-р Момчило Нинчић. прочита чл. 8., који постаје чл. 10., онако како је усвојен на првом читану. (Види саст. XVII).

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Просвете.

Министар Просвете и Црквених Послова Љуб. Јовановић. — Господо, као што и сами знаете, она је одредба законска предложена за то, да би се мени олакшао да могу како тако да прођем спорним буџетом, што је иначе ирло тешко, јер знаете да просветни буџет стапао расте сваке године. Ипак ја бих био приморан ако би се она пријала, оваква клима је, да внатсан број наставника, нарочито основних школа, лепизонишем. Међутим то не би било уместно и корисно са гледишта опште државног, и да то нашеја молим да саслушате једну измену, која ће ме овластити да кредит, који би се употребио на пензионирање, унутробим на издање наставника. То би у овим било корисно, јер се пензионерски буџет и иначе сматрао од Нар. Скупштине као највеће производан.

Та би измена онако гласила:

Чл. 10.

Изузетно од чл. 8. финансијског закона за 1912. год. одобрава се Министру Просвете и Црквених Послова, да може у 1913. год. наличне расходе вршњи вирини намењу партије 88, 89. и 99. и измену партије 56. и 69. буџета за 1912. год.

Одобрава се Министру Просвете и Црквених Послова да може у 1913. год. извршити вирман са партијом 56. највише за суму 44.134'14 динара на парт. 9. буџета за 1912. год.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. известилац.

Известилац, д-р Момчило Нинчић. — Ја се склажем са овом изменом, коју предлаже г. Министар Просвете и искљици да Скупштина треба да је усвоји. Финансијски Одбор упознат је с том изменом.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Благоје Илић.

Благоје М. Илић. — Г. министар је добро учинио што је ово тражио од Скупштине, а Скупштина још боље што је изашла на сусрет г. министру. Ала ја морам са овога места да вечито скрећем пажњу г. Министру Просвете и Црквених Послова на хаос који у његовој администрацији влада. Г. министар тражи кредите од Скупштине да би могао поставити учитеље у местима, које исклjuју учитеље, или г. министру ја могу да кажем ово: да имамо места, у којима, — и ако она имају својих учитеља, који су сада на својим војним дужностима — високо и ниско ипсолутно није могуће да се ради,

јер грађани не шалу децу у школу, пити има власти, која их у ратно доба може нагнити на то, па поред тих првих школа г. Министар Просвете и Црквених Послова даје ухлебије појединим људима и поставља их за некакве учитеље само и једино у тој намери, да се државни буџет, који је иначе и сумни преонтерећен ратним издацима, оптерети и тим сумкама, које се дају појединима на вишиво лично надржавање.

Ја сам сад о ускршњим празницима имао прилике да чујем од једног учитеља из мого среза Александровачког из Горњих Крупаца овај пример, који ћу поменути и молим г. министра да од ових протеста, који падају у Скупштини чини употребу, јер ја исклажујем да буде вечно опај који стрчи у просветној политици, или морам да износим ове примере у највећој жељи да и у тој политици заједнички рад. Село Горњи Крупци има младог учитеља који је ратник на бојишту. Село Горњи Крупци у срезу Александровачком насељено је становништвом, чије је главно занимање сточарство. Ко зна прилике у сточарским крајевима он мора да зна и потребу да наши сточари и у овој малој деци школској налиže велику омислу код немају веће одијене, и у овој ратној ситуацији, када је све отишло на бојиште, они искршавају ту школску дену и шалу их да иду за стоком.

Школа је празна. Господо, нема власти која би материјал тај систем да шале децу у школу, а ја искљици да би власт учинила грану гранику према ономе свету, да га камњана због тога што не шале децу у школу. Учитељ је на војној дужности, као резервиста, а на његово место поставља му се заступник, — само за то да прима 50 динара месечно! Ја немам ништа против тога, да се искористи, све што се може, али ја тражим, господо, да се за ове паре, које се из државног буџета даду, из колико држави одужи. Међутим овде, школа не ради, а издаја се један човек забе.

Тако исто у срезу Ђаковском, у селу Јошаница, учитељ је на војној дужности, као резервиста наредник, а наше министарство просвете доноди једног ђака учитељске школе за учитеља — који је иначе добар ђак — и издаја му 50 дина, међутим у томе је седу немогуће да деца похађају школу, докле траје рат, јер је и тај крај сточарски.

Министарство просвете тражи, да се ради у једној школи, у којој је немогуће радити! Мени изгледа, да је у томе нашег министарства хаос. Ја молим г. Министра, да не искљици — кад ја говорија с ове клупе — да ја њега лично кријим: ја га молим да прође по свима одајаши министарства и да продрмујеш ону господу у министарству просвете. Нећемо издаја давати кредите одређене за школу на сепарац! Ја молим г. Министра да од ових протеста чини употребу, иначе ћу бити принуђен да поднесем интервалију са својим друговима, па ћемо се онда дружиће разговарати. Опда никакво па ни ратно стање неће нас спречити од тога да на лутачко и на широко у Скупштини протестујемо противу тога.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Просвете.

Министар Просвете и Црквених Послова, Љуб. Јовановић. — Господо! Многим је народ

нија посланицима впознато да сам ја у почетку рата пајачитим расписом препоручио да се не терају у школу дена оних родитеља којима су та деца потребна ради спровадања домаћих послова, јер сам сматрао да би у овоме времену свака по-моћ, свака радња сната, ма колико била појака, добро дошла иако појединим породицама тајко и онштој земаљској привреди. Али, поред тога ја сам сматрао; где је тад могуће радити у школи, да треба радити. Зато, где сам год мислио да ће моји бити рада и да ће заменик редовнога наставника моји што год радити, ја сам таквог наставника ту постављао. Хвали г. Илићу који из свраћа важну да се у та два места не ради, као што ћу бити захваљан свакоме ономе која ил буде помогло да ја ухватим какав нерад или поред оних који су под мојом налему.

Ја нисам давао никоме службу ради „ухљебија“, нећ ради рада. При томе ја доисти могу и погрешити. Ја сам се вишо пута хвалио Народној Скупштини да ја немам начин да знам шта се снуда у свакоме селу и у свакој школи ради, и када сам да је томе разлог то што немамо стручни надзорнички персонал. По томе предлогу ни сте баш сад усвојили одредбу којом ће се много по-моћи да ја од сад у знатном делу земље имам просветне раднике у својој руци, да бих могао сваку злоупотребу много лакше него до сад судити. Ја искљици да тије дајен доказа да се старај колико могу да оно што не изда требави и испорави.

Сад, господо, неколико речи што се тиче рада у министарству. Ја ћу вам призвати да застоја, кога може бити у другим Министарствима, може бити и у министарству, или допустите ми, да кажем, да су ил услед ратних прилика и услед тога што ми је пасијно задржат и затворен па страни већ толико времена рачуноноћа и бла-гајник остало много мање радника у министарству него до сад, а међутим, ја бих могао да вас бројевима уверим, да се послови од почетка године до сад, то сведочи и деловодник, апсолутно нису смињали.

А ик смо се, господо, ишак старали да колико толико, тај поседо савладамо и са своје стране могу назнати да ја са својим чиновницима, у погоду те добре воље да постигну што више, могу бити задовољан. Тим нећу да кажем да погрешака баш нема. Можда се и у овом случају погрешило. Зато и примам к знању напомену г. Илићу, онако исто како што сам када да ћу и другој господији посланицима бити захваљан, кад ми покажу да нешто не изда у њом ресору.

Председник. Анд. Николић — Има реч г. Михаило Ворћенић.

Михаило Ворћенић. — Господо, ја јорам да устанем те да протестујем против погрешне праксе која се изводи у нашој Народној Скупштини. На другој читању хлада, пре љуја известиоца, тражи од Народне Скупштине нове искре кредите, чини врло важне и крупне исправке у финансијском закону и државном буџету.

Требало би, господо, кад је већ буџет ирошао на првом читању, и кад је Влада сматрала за потребно да чини исправке у предлогу буџетском који је ирошао на првом читању, да Влада упо-

зна Народну Скупштину претходио са тим. Међутим, Влада је сматрала за потребно да упозна г. известиоца и још може бити финансијски одбор, или Народна Скупштина, о тим исправкама Владићи, иже до овог момента обавештена.

Ја искљици да је потребно било да се ове исправке одштампају у овом предлогу буџетском, па да за друго читање имамо пред собом те исправке, да би народни посланици могли да виде о чему се у Скупштини решава.

Ја о томе апсолутно нисам обавештен, а тако исто и посланици мого клуба нису обавештени. Ја не знал шта се радио у финансијском одбору, не знал да ли је ко из љое груве био у одбору, или могу да констатујем да посланици у овим нису обавештени. Ја сматрам да је ово сасвим погрешна пракса, и да Народна Скупштина треба да реши да се ове измене у предлогу закона о буџету оштампају и тек онда да се поднесу Народној Скупштини на решавање. Иначе, оваком радом чини се једна врло рђава пракса, која се из дана у дан све више одозајује у Народној Скупштини. Ја сам противан оваком предлогу у начину, докле год не будемо у могућности да ове исправке проучимо.

Председник. Анд. Николић. — Има реч г. известиоцу.

Известиоци. Др. Момчило Никчић. — Неоправдана је замерка г. Ворћенића, што његов клуб и представници његове странке у Скупштини, нису о овим изменама обавештени. У Финансијском Одбору најавили су се представници свих странака сасвим социјалдемократске, и сви чланови финансијског одбора били су позвани; а што представник пародњачке странке наје дошао, то може бити пријава само његова. Дакле, све је учинено да све странке, па и пародњачка, буду о овим изменама обавештene. У осталом ове измене нису такве природе, да их Скупштина не може без претходног, дубљег студирања усвојити; оне су великим делом техничке природе, и с погледом на ванредно догађаје, у којима се данас налазимо, сасвим је природно што се нека од измена на првом читању могла измаки.

Председник. Анд. Николић. — Има реч г. Јован Скерлић.

Др. Јован Скерлић. — Господо, ово је једна прилика када Народна Скупштина у току овог сазива може да говори о просветној политици нашој. Ја зная да је тренутак позгодан да се о њој онширише говори, и ја не мислим да уђем у шире разматрање и веће разговоре, већ само хоћу да се користим овом приликом и да скренем пажњу Народној Скупштини и г. Министру на извесне надлежне просветне потребе у нашој земљи, и да замолим г. Министру да, бар ове јесени, извише са потребним предлогом о целокупној организацији наше просветне струке.

Мој пријатељ г. Благоје Илић поменуо је једну крупну реч, говорио је о хаосу који влада у нашеј просвети. Реч може бити да је онтара, али ствар је у нашој просвети је такво да не задовољава, и не може да се пронести з д се о томе, не говори. Србија је учинила последњих година велике напредке на другим пољима, међутим, на просвет-

ном поду није изнадовала како се то могло очекивати. Ту личне криице имена. За последњих десет година на челу школе просвете били су људи првог реда. Сви ти људи тако одличне способности, који су се показали одлични радници у својим ужим пословима, нису успели да јаче кренушу просвету.

Разлог су том застоју у просвети што Министарство Просвете остаје онако исто неорганизовано, онако исто амортино као што је било и пре 30—40 година: што се у нашој општој политици није поклањало просвети онолико пажње колико она послужује, што напредак у просвети није ишао у корак са општим напретком наше земље. Ми ћемо имати прилике да се жалимо на многе и ипак ствари у Просвети. Томе жалосном ставу ствари, тако штетном по земљи, треба једном учинити крај. Господин Министар Просвете има припремљен закон о претређењу Министарства Просвете; он има исто исто припремљен закон о претређењу наших средњих школа; исто тако готов је закон о претређењу народних школа. Ако се испали на неке забиљке просветне реформе, онда се прво морају донети ти закони и поставити сопствене основе за реорганизацију наших просветних установа. Ја бих молио г. Министра Просвете као школског човека да има па уму ону велику потребу наше земље и да што пре, скакојако ове јесени, изиђе са сними тим предложима пред Народну Скупштину.

Господину Министру нарочито је потребан закон о реорганизацији министарства просвете, јер са тако малим персоналом који има на распореду — Министарство Просвете и Црквених Послова, централна има свих школа и цркава у Србији, има изнад персонала по средњим почваним заводима у Београду, са тако недовољним персоналом не може се ништа радити. Затим је потребан и закон о реорганизацији наших средњих школа. Једна је од великих погрешака што су та два закона донесена у разним приликама без обзира на ону изузимну везу која треба да постоји међу народне и средње школе.

Ја се користим овом приликом да замолим господина Министра, апелујући на његову дубав према школи да још у идћем сазиву изиђе са потпуним предлогом о реорганизацији наше просветне струве, па име да поднесе већ готове предлоге о претређењу Министарства Просвете, о претређењу наших основних и средњих школа.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Михајло Ђорђевић.

Михајло Ђорђевић. — Ја мислим да са неким речима реагирам на говор господина извештника.

Ја сам очекивао да ће он прихвати уместних мојих напомена. Међутим, он брзине то гледиште као правилно. Гледиште г. извештника није правидно. Да докажем да изје правило послужићу се оних примером.

Це само да представници које групе нису биле грознати с тим изменама, које се уносе у предлог закона о буџету, него господи из самосталне групе тек јутрос су имали прилике да чују реферат у

најкрајим потезима свога чланк делегата у Финансијском одбору.

И само благодарећи гостопримству, које су ми та господе указали, ја сам сазнао чега се тичу те измене. Те измене нису мале, нису ситне; оне се тичу и илјона и парочитих овлашћења по којима воједини господи Министри могу радити и противно војединим следијалици законима. И над господом, то сгоји, то треба радије спремити, извештилац је требао радије то да спреми за Скупштину, да се штампају те измене, па да их господи посланици могу простирадати, како би могли о њима што правилије решавати и давати свој глас према своме најдубљем знању и уверењу.

Председник, Анд. Николић. — Више нема јављених говорника.

Приказ ли Скупштина члан 10? (Прима).

Објављујем да је примљен. Изволитечти члан 11.

Извештилац, д-р Момчило Нинчић прочита члан 9. који постаје члан 11, како је усвојен на првом читању (а. саст. XVII).

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Благоје Илић.

Благоје М. Илић. — По реду, који влада у Скупштини и који мислим, да сам се за ово неколико година старао да довољно научим, ја сам мислио да ће г. Министар Финансија пре мене тражити реч, јер он предлог закона о буџету износи сад Скупштини. Ја сам од г. Министра Финансија на првом читању овога законског предлога тражио, да се г. Министар Финансија постара да ми за друго читање прибави податке од г. Министра Привреде, те да се Скупштина обавести на шта је овај кредит, који смо икако прошле године потписали буџетом за 1912 годину партија 371, на шта је тај кредит утрошен.

Г. Министар Финансија отслушао се, јер и г. Министар Финансија, а поред њега седи и г. Министар Привреде, вису сматрали за потребно да једноме посланику и ако опозициониру у Скупштини кад он јасно тражи рачун, а његова је то дужност, изиђе на сусрет. Ја против тога у Скупштини противствујем и ја задржавам прије кад тако се не излази у сусрет, поднесем интервештију, коју ћу сам поднисати а можда заједно са мојим пријатељима, те да ногнам належнога Министра да се о овоме опет хасу у привредној политици, о тајном диспозиционом фонду који им у најленишој намери дајемо Министру Привреде, разтправимо.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Финансија.

Министар Финансија, д-р Лаза Пачу. — Господо, можда је вара памћење, или мислим да се добро сећам, да је г. Благоје Илић, приликом последње дебате о буџету код ове партије устао и казао: да жели, да г. Мин. Привреде за адуви прогрес овога члана спреми податке, како је та партија утрошена. Ја сам нарочито молио г. Мин. Привреде да буде онде, ако би г. Благоје Илић, то читање поновио. Понто г. Мин. Привреде, није био у соби, ја сам позвао монка да га зовим, јер ће дећи тај члан на ред. Према томе одбijaј сме што је г. Благоје Илић, узутко на моју адресу.

А што се тиче података из Мин. Привреде, ја сам иислио да је увек ред да одговара стручни Министар; ја одговарах за финансије, а за друго не, за припрему одговара г. Министар Привреде.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Привреде.

Министар Народне Привреде, Коста Стојановић. — Молим вас господо, да напоменем код овога члана 9. иеби требало да буде алмозности. Г. Благоје Илић, можда се довољно обавестити о оваквим стварима у Министарству Привреде. Да ли је била узимата ствар раније, о којој говори г. Благоје Илић, ја бих могао спремити податке и могао бих извести списак лица којима су дата припладни грађи. Мени та ствар ије била раније позната, или пошто г. Благоје Илић вели да ће поднети интерpellацију, да ово питње расвети, ја му стојим на расположењу да одговорим чим падне интерpellација. Међутим ја иислих да за овакве ствари не треба подносити интерpellацију, јер је ово предмет питња а не интерpellације. (Благоје Илић: ја сам поднео питње прошлога савина па писам добно пиканија одговора). За прошле савин ја вам немогу иштића рећи.

Ако се господин Илић неће задовољити напоменом, да се може извости у Министарству Привреде, него је рад да се у Скупштини шире обавести о тој ствари и намерава да поднесе интерpellацију, ја стојим на расположењу, да истога момента, кад падне интерpellација, одговорим, јер ту иека начега саопштено. Ја иислих, да се у опште раздавање беслатних грађа вршило с обзиром на привредни интерес. Овај члан 9. унесен је само због тога, што је наслов ове партије био одређен само за набавку припладних грађа. Како влада ије била у могућности да бурет за 1913. год. новењава, него је желела да га подржи у истој висини у којој је био 1912. год., а вероватно да ће се у јесен појавити потреба за набавку семена, поред набаваке грађа, а нарочито партије за набавку семена немамо, јер смо ове партије, које су стајале на расположењу, употребили за набавку семена у пролеће, то сам иислио, да, с погледом на нове прилике, треба променити наслов партије, да би се могли користити из партије од 500.000 дин. за набавку стоке и за набавку семена.

Ја иислих да ће Скупштина, ценећи промењене прилике, усвојити разлоге који су ме руководили да налаже ове партије буде онакве.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Благоје Илић.

Благоје М. Илић. — Ја сам хтео чисту ситуацију и одмах морам да изјавим да је г. Министар Финансија у своме говору покушао себе да оправда, али не довољно да опрекла и своје колеге. Јер ово овлашћење, господо, које влада тражи, а коју ии тако дословце потномажете да ии се да, оно представља не само захтев Министра Финансија, него и захтев смију Министара. И мене туди ово правдају г. Министра Привреде, који иије присутан кад се у Скупштини о томе члану говори. Па г. Министру је место у Скупштини, кад Скупштина ради. То је тако нечишко било да министри бар кад траже паре од Народне Скупштине, седе ту, да нам

кажу зашто траже те паре. О томе се можемо иоголити и ја ћу бити потпуно задовољан, по овој изреци: што је ћаво однео, однео, али да гледамо да ћаво у будуће не носи.

Ја иолик г. Министра Народне Привреде да извије на сусрет, а иислих да и ии из већине треба да потномогнате тај захтев: да мало Скупштина уђе у контролу трошења ових 500.000 динара, па да се не деси и њему тај малер, као и раније г. Министру Народне Привреде, да бикови иису приподни за целу земљу, него да то буде некаква безбедија партијска, која се давала за ио знам какве заслуге, или најмање за ово чему је наимењена.

Ја иолик г. Министра Народне Привреде да извије на сусрет овоме захтеву, а он је прво кратак, а иислих да ће и Скупштина помоћи у томе да г. Министар Народне Привреде пристане да Скупштина изабере из своје средине три лица која ће контролисати трошак ове суне. Молим дозвољи број посланица да ме изpolate потномажу. (потномажу га).

Не хтеди ли г. Министар то, он онда иене уверава, а иаслих и вас, и ако нећете да привратите то, да он жељи, да се и даље ових 500.000 динара троше како је трошено за ових 52 бика, који су пласирали у изборном округу бившег г. Министра Народне Привреде, и чије је пласирање случајно задовољило чисто партијске интересе. Из овога списка ја чак иидим, да је бинки Министар Народне Привреде откупио свој мандат од оних који су му га дали. Такле, мандат за једног бика! А ја не жељим г. Кости Стојановићу, који је кој политички противник али са којим сам заједно одрасто, кога поштујем и ценим за кога верујем да је и па овом својем месту поштен, не жељим, да и њему, који од посланика сутра каже, да је свој мандат откупио за једног бика. Зато иислих да ће г. Министар Народне Привреде извије на сусрет моме тражењу да три посланика контролишу утрошак ове суне.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Народне Привреде.

Министар Народне Привреде, Коста Стојановић. — Господо, ја иислих, да сама Скупштина не би никад требала да тражи да улази у државну администрацију. Скупштина као законодавно тело има и право акете и право контроле. Пред Народну Скупштину долази како буџет тако и зајрни рачуни. Кад дођу пред Скупштину завршни рачуни о прошлим годинама, онда се тако исто може водити дискусија и о припредију политици као и о другим политикама, и Скупштина има једно неома велико право да прими или одбаци складни предлог који дође пред њу.

Комисија од три лица коју предлаже г. Илић преворачила би делокруг рада једног законодавног тела. И, господо, онако исто као што се законодавно тело бори да у његова права нико не запирачи, тако исто и ово мора скрупулозно чувати права и других институција које је функције иегзистенцију оно гарантовало законодавним путем.

У погледу онога што је г. Илић напоменуо у првом свом говору о своме посланичком праву, да се обавести о распореду који је учињен из про-

шалих пола милиона за набавку грла, ја имам да изјавим да ћу ја то изјети Скупштини и то подлежи разматрању и критици да ли се придеобитих грла водило рачуна о привредним интересима или не.

Тако исто, господо, овде се предвиђа један правилник на основу кога ће се вршити набавка и лебода тих грла. Ја мислим да ће Министар Народне Привреде, који ради овакве ствари у договору с извесним телима као што су Привредни Савет и друге сличне установе, унети у правилник све оно што чијају привредни интереси за правилну потрошњу овога кредитита, и налазим да предлог г. Илића о наизбору при администрирању ове партије не треба усвојити, јер њему увек стоји на расположењу ваздушни путеви и начина да своју преосталу реч по овом питању да.

У оваште, господо, добата о овом буџету као што знате била је врло кратка. Она није ни папир на буџетске дебате које су раније вођене. Ратне су прилике биле такве, да се није могло ни говорити о новом буџету. У самој ствари ви имате сад пред собом један буџет, који је већ дискутиран и изглписан у Народној Скупштини. Кад се то, господо, има на уму, онда ја мислим да то може бити довољно оправдање за мене а исто тако и за пеке моје колеге, што писмо било присутни првом читању овог законског предлога.

Како се овде не тражи никакав нов кредит него само транспартирања његова, мислим да је ово што сам дао у објашњењу ове измене потпуно довољно и да ће Скупштина из свих поменутих разлога усвојити тражену измену.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Благоје Илић ради исправаке навода.

Благоје М. Илић. — Ами, господо, да објасним ја свој навод.

Не тражим ја, господине Министре, да се ме шашм у вашу администрацију. Далеко од тога. Али по праву које као посланик имам кад вострам и гласам за предлете, по праву које Скупштина треба увек да задржи у својим рукама, ми имамо права да водимо рачуна о томе како ове паре, које нам ми дајемо, трошимо. Јер г. Министар је мислио да ја тражим да се мешам у администрацију.

Председник, Анд. Николић. — Писте ви добили реч да одговорите на одговор г. Министру, него само да исправите наводе.

Благоје М. Илић. — Г. Министар води мене па други терен дискусије, а ја пењу па тај терен, јер то писам ни мислио. Јо молим Народну Скупштину, као и г. председник, који је до сада био бар време лени веома важан, као и ја према њему, то не допусти, да ми она допусти да кажем и објасним шта хоћу.

Председник, Анд. Николић. — Молим вас, г. Илићу, ограничите се па то, да исправите свој навод. Не узасите у реалије. Снажно сам то исто говорио целога вика, па и јами. Ограничите се само на исправку фраза, а другом приликом можете о томе говорити.

Благоје М. Илић. — Хвала, г. председничче, на напомени, али ја за буџет од 1913. године немам

друге прилике да говорим него сад. Ви сада тражите буџет за 1913. годину.

Председник, Анд. Николић. — Ви сте добили реч да учините исправку. Ја нас чиним изјавим, да само ту исправку учините.

Благоје М. Илић. — Г. Министар по излази из сусрета има захтеву. То је његова ствар и ствар скупштинске већине. Али г. Министар чини једну велику погрешку према себи и месту на коме је, кад ми не излази из сусрета, јер ја верујем да ће се наћи оваквото истицати о раду г. Косте Стојановића, као што сам ја добио о раду г. Милана Капетановића, из којих ће се видети да је један од бикови у окружу највећем, изглазио у кућу Јакова Коларовића, практиканта среза подгорског, а ја сумњам да он и има волоне. Ја не желим да г. Коста Стојановић, која ја поштујем, доживи то, и ја га молим да изједи на сусрет јоме захтеву, а молим и Скупштину да то тражи.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Милан Капетановић.

Милан Капетановић. — То што тражи г. Благоје Илић то није никаква тајна. Он може увек у Министарству да се обавести. Кад изједи ово питање пред Скупштину ја ћу бити ту да па њега одговорим.

Што се тиче тога Коларовића, да ли је он добио бика, је ли практикант или је он члан некве исавске задруге и о томе ћемо онда разговарати.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Драгутин Пећин.

Драгутин Пећин. — Господо! Има неких начелних ствари у говору г. Косте Стојановића, које не треба да остану без ограде у Народној Скупштини.

Г. Благоје Илић покушао је да се огради од тих неправилних и нетачних тврђења, али му је од стране председништва, зарада за то што је добио реч само на исправку говора, то опемогућено. Ја ћу вас замолити да се зауставимо за минут два код неколико начелних објашњења г. Косте Стојановића и да се од њих — ако се сложите са мном — оградимо.

Тако г. Стојановић у првоме сноме говорује да није Народна Скупштина јесто где народни посланици имају да траже обавештења о употреби тих кредитита, него његова капителарија. То се, вели он, може све лепо видети у капителарији. Изгледа да је са неколико речи помогао то изјашњење г. Капетановићу. Ја мислим, да је то у основи погрешно. Народна Скупштина је контролна власт министрима, и за послове општега значаја, за послове који произистичу из одлука Народне Скупштине, контрола и обавештење врши се у Народној Скупштини, а никако у капителарији г. Министра Привреде. Ми, за поједине прилатне послове, за послове мањег и ужег обима, можемо ићи код г. Министра Привреде и тражити обавештења, али за послове ове прсте, који истичу из закона, који су ширега значаја, место за обавештење и дискусију јесте Народна Скупштина и ни једно друго.

Тако исто г. Стојановић је дао изјаву, да захтев г. Илића и његово тражење, објашњење о употреби кредита јесте ствар уламка у администрацији, а Народна Скупштина не смешаће у администрацији, — па је на тој основи побијао становиште г. Илића. Овде су, господо, помешане две ствари. Друго је администрација, а друго је оно, што је говорио и тражио г. Илић.

Народна Скупштина и победни посланици пратиковали би администрацију, кад би они вршили ту деобу бикова, — међутим у овом случају Народна Скупштина преко свога члана тражи извештај о употреби кредита и расподели тих бикова. Такав један захтев није администрирање, он нема никакве веле у погледу на употребу администрације, него је то само из области контроле о учињеној једној администрацији. Наше је право да контролирамо администрацију а како ћемо је друшчије контролисати, ако не положимо један јасни и прецизан захтев о објашњењу те и те администрације. Јер по таквој логики онда, кад би ко од стране полициске власти, која је по превасходству административна власт, био ухапшен или говен, из ми о томе упитамо г. министра полиције, онда би нам министар полиције могао рећи: ви улазите у администрацију, не можете таква питања стављати у Народној Скупштини, него дођите у канцеларију и известите се!

Дакле, господо, да не би ова два начиња гледишта, која су била управљена на говор г. Илића била преседан за будуће држање нас свих, ја мислим да је наша дужност да се против тих тврђења г. Министра оградимо.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Нар. Привреде.

Министар Народне Привреде, Коста Стојановић. — После говора г. Пећића, ја мислим да је и цела Скупштина увидела, да апсолутно никаквог разлога нема да се ограђује од магистрата и схваташа: шта је делокруг и рад скунштински пошто се ја и г. Пећић потпуно слажемо. Ми се слажемо у томе, јер сам и ја говорио, да је суверено право скунштинско право контроле. Г. Пећић стоји на том истом гледишту, на коме стојим и ја. Нема ни једног човека који сме спорити право контроле скунштине. Ту се и слажемо. Ствар у којој се нико сложио била је ствар администрације. Али је и г. Пећић пре стао па моје гледиште, сасвим он, — дајмо. То је стари посланик, који познаје права и дужности Скупштине. Он каже: „Не тражим да се улази у деобу бикова од стране Скупштине.“ Наравно, то је оно што је било смисло говора г. Илића. (Благоје Илић: Не, — ограђујем се ја од тога). Онда значи да наш првобитни предлог је био добро формулисан. Јер кад долази скунштинска контрола? Скупштинска контрола може доћи тек после једног спреченог поса. Ако ви пешмите спречени посао, шта ћете контролисати? Као се може ценити рад једнога Министра, на основу чега Скупштина може улазити у оцену рада једнога човека? Значи, да је г. Пећић па скоро истом становишту на коме и ја. Скупштина има право контроле, она долази после спреченог поса и ради министровог. Скупштина се не смешати

у администрацију, јер чим се Скупштина меша у администрацију, онда она нема шта да ценi. Њено је право тим самим престало, што је Министар у својим пословима на коме и Скупштина преко извесних одбора суделује, разрешен од контроле њене.

Ја сам, дакле, тако разумeo предлог г. Илића да оп тражи извесан број лица, која ће у Министарству при расподели овога кредита радити са Министром, а то је оно што сам ја одбio. И г. Пећић образложавајући своје гледиште изјавио је то, али се слаже са именом и ја мислим да сио ми на истом становишту: да сачувамо право контроле скунштинске, које је подирнуто, кад министар сам администрацира.

И овим својим говором, као и овим ранијим, мислим, да сам Скупштини изнео своје разлоге, зашто се не може примити функција једнога административног одбора. Скупштина неће никада остати необавештена о мојим радњама већ ће свакада после спреченог поса упоминати да ли је мој рад коректан био или није, користио или не придржан интересима.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Пећић ради објашњења.

Драг. Пећић. — Кад г. Министар Привреде начелно на ову ствар гледа као и ја, онда у добри час. Реч је само о примени тих начелних гледишта. Г. Благоје Илић тражио је обавештења о администрацији са кредитом за бикове у 1912. год. који је прошао. Ја сам казао да је његово право да тражи то обавештење које истиче из права контроле Народне Скупштине, и кад се ја и г. Министар начелно слажемо у овој ствари — што ик је мило — онда га молим да то примени и да тражено обавештење.

Министар Народне Привреде Коста Стојановић. — Нисам се ја споречкао са г. Илићем на тражењу његовом за 1912 год., него се нисам сложио код његовог предлога који се односи на 1913. год. За 1912. год. ја сам казао да излазим на сусрет, међутим, ја нисам био упознат са његовим тражењем. Ја сам казао, кад питање или интерпелација о томе, ја ћу одговорити. Сукоб је наступио код предлога г. Илића за 1913. год. Преко тога ја имам да је Народној Скупштини јасно где смо се ми сложили, а где размишљали, и у толико се његово од магистрата разликује, што је он бранио једну ствар из 1912. год. а ја сам говорио о 1913. години.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Марко Трифковић.

Марко Трифковић. — Ми, господо, решавамо данас 371. партију буџета. Ми искамо, приликом тог решавања да кажемо да ли налазимо да је та партија потребна и корисна. То је једно, а друго да ли ми имамо веру у садашњег Министра Привреде, да ће он ту партију употребити онако како Народна Скупштина својим решењем одобри да се та партија употреби.

Што се имене тиче, ја могу овде отворено и слободно да кажем, да ја налазим да је та партија и потребна и корисна, и да имам пуно вере, да ће садашњи Министар Привреде ту партију употребити онако како Народна Скупштина жели да се употреби.

Ја мислим, да је ово што сам сад казао смешно да кажем да писам казао само у име своје него у име целе своје партије, а могу још и даље да идеј, могу да кажем да сам казао не само у име своје партије, него да сам казао и у име једног дела опозиције, ако не у име све опозиције оно бар у име г. Благоја Илића, јер смо сви ми онде чули, да кад је г. Илић говорио о овој партији да је пратио рад г. Косте Стојановића, него претходника г. Косте Стојановића, а том приликом је нагласио како о г. Коста Стојановићу има највеће мишљење, како му верује, споменуо је чак и детинство и шта ти ја знам.

Сад још нешто. Г. Илић је нашао да му је сад згодно да нападне бившег Министра Привреде. Ја право да вам кажем, не знам да ли је он успео у оном што је хтео. Он је овде направио неку шалу са биковима и са мандатима, а ја мисли да томе није било места да то чини пред Скупштином, јер г. Капетановић нити је добио мандат у ваљевском округу нити је мислио тамо да га добије, јер је он у томе округу био на потом месту, па последњем а тада се да у ваљевском округу ни не може да добијемо свих наше мандата, јер у том округу се самосталници имају своје мандате и националци, односно напредњаци. Г. Капетановић је изабран у престоници, у Београду, а ту се не дају бикови.

Још нешто. Ако су ваљевском округу давати бикови, ја мислим да ми у Народној Скупштини са тим можемо сви бити потпуно задовољни. Ми, истински писмо привредници, али ја знам да од нас 166 посланика бар 160 знају, да је ваљевски округ сточарски округ, да има најбољу стоку, и да је потребно да се ту дају бикови, а не оирузима који немају стоке.

Предложену партију треба примити онако како је предложена без никаквих додатака.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Благоје Илић.

Благоје М. Илић. — Господин Трифковић потпуно је погодко које мисли о господину Коста Стојановићу. Ја попова подвлачине да у рад г. Стојановића писала писам сумњао. Али што ја тражим да г. Стојановић допусти о трошку овога кредита за ову годину да једна контрола прогледа утрошак, а он није па то хтео да приставе, г. Коста Стојановић нема права да мисли да неће и њему да се деси, кад кредит утроши, да буде утрошени онако како је и за време г. Капетановића био утрошени.

Ја сам изјављуо да кад ми није сад плашо на сутрет са потпуним обавештењем: колико је бикова набављено из тога кредита за прошлу годину; где су ти бикови пласирани — па ако хоћете чак и коме су дати — онда имам права да сумњац, да ће и овај кредит за 1913. годину бити утрошени као и овиј кредит за 1912. годину.

Господин Трифковић узео је у одбрану г. Капетановића, кога писам поменуо: с тога морам и њему да одговорим.

Знам ја, г. Трифковићу, добро, да г. Капетановић не седи овде у Скупштини по поверењу које му је ваљевски округ дао. Али не заборавите и то, да г. Капетановић био кандидат на нашој листи у округу ваљевском, у срезу посавском — а у томе срезу посавском добио је бика Михаило Црвенковић

иначи са Ушћа, који је дотле био већити кандидат тога среза. То ми даје право да кажем, да је сејао на разне стране г. Капетановић, а што је изабрат у Београду, то је сасвим друга ствар, ствар случаја. Да поновим, Михаило Црвенковић добио је бика!

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Драгиша Лапчевић.

Драгиша Лапчевић. — Понедавај предлога г. Благоја Илића о избору чланова скупштинске комисије, која ће контролисати утрошак овога кредита, ја сматрам за дужност да изјавим ово. Народна Скупштина не треба да улази у функције управне власти, не због тога што би тиме кршила нека права управне власти, него због тога, господо, што Скупштина не треба, улажењем у одговорне функције државне, да окрњи ништо од права своје контроле. Чим Народна Скупштина улази непарламентарно у функцију државне власти, она оног тренутка скида један део одговорности са Министра и дели је с њима. За то министри треба да остану у чуној одговорности и да полажу нама рачуна о целокупном свом раду и о кредитима које од Народне Скупштине добивају.

Специјално, што се тиче овога кредита, ја држим да Народна Скупштина има право да тражи од г. Министра Привреде да он, кад захтева нов кредит за набавку и раздавање приплодних грава, поднесе обавештење Скупштини о утрошку кредита учињеног у прошлој години. И то је, господо, потребно Народној Скупштини не са онога следишице које истиче г. Благоје Илић, да ли је Петар или Павле добио бика, јер је та околност тек од сексуаларне важности, него са следишице: биква су приплодна грава набављена, који су сојени за које крајеве распоређени, како су распоређени и какав се има план у раздавању и распрострањавању сојева и расе рогате и остале стоке. То је дужан г. Министар Привреде да чини и да, пре него што добије нов кредит, поднесе обавештење о томе, о утрошку старог кредита.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Народне Привреде.

Министар Народне Привреде, Коста Стојановић. — Господо, ово што је пропуштено да се уради сад приликом ове дискусије, да се да шире обавештење Скупштини о употреби прошлог, старатог кредита, ја ћу одговорити приликом интервјуадије г. Илића (Благоје Илић: Што чекате?)

Зато што г. Илић био превеширан ранije да је то питање г. Илића грешка, а друго што смо већ имали дискусију код овог истог члана ранije и што су у овим побуде министрове за уношење овога члана познате и финансијском одбору и целозиј Скупштини, а сада су у овим приликама биле такве да се бурет у старом облику није могао поднети Народној Скупштини.

Молим вас, господо, само још на завршетку ово. Нека тога Министра према данашњем нашем пословнику и уставу који је у стању спречити контролу Народне Скупштине. А што каже г. Благоје Илић, да ја писам пристао на контролу, то је ствар необјашњива, нема тога министра, који може спречити контролу Народне Скупштине. Ја сам

говорио о са свим другом предлогу. А што се тиче контроле и кад би хтео да будом против ње немам законске могућности. Ја никада писам бешао од контроле и увек стојим Скупштини на расположењу, кад она буде хтела да дискутује о којем раду.

Председник, Анд. Николић. — Више нема јављених говорника.

Прима ли Скупштина чл. 11? (Прима).

Објављујем да је примљен.

Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Јоца П. Јовановић. — Господо, ја бих имао да додам нов члан 12. а разлог што тражим да се дода тај нов чл. 12. овај је:

Снимка је вама познато колико је напорна, колико је тешка служба и наших железничара, а нарочито железничара у нижем особау. Како је сабрањај био и сувише велики и како ће се исти одржанати скоро деле године, мени је било потребно да узмем више пуног особља као приватнике и те приватнике ја морам постепено да регулисам, јер то они заслужују својом напорном службом, којој се жртвују. Да бих то могао учинити, да не бих тражио покладни кредит, ја ћу се у неколико месеци помоћи, што бих могао учинити ако ишаћу партије за указано особље и партије за неуказано особље. Војсци да бих могао посебноти број указаних чиновника нема, што по закону никада указани чиновници не могу се постављати на рачун плате неуказаних чиновника. Ја зато тражим вирманизање да бих могао на рачун плате указаног особља регулисати неуказаног које је највише патило и највише страдало за време рата. Молио бих Скупштину да ми то одобри (Чује се: врло добро).

То је једно што ћу ја после прочитати. А друго је код пошта. Ви знаете да је кретање чиновника, а нарочито код пошта било толико велико и прошле године и ове године, што имају исчезај пошта у новоослобођеним крајевима и што вламо пошта, које су морале да се повећају услед великога рада који су пре рата имале, и што су у рату имале војсне станице, као што су Рашка и друге, ја сам морао да повећам особље и мени је зато бујет који је одобрен за 1912. год. за разментање чиновника, малда, и који ће по предлогу Министра Финансија остати и за 1913. год.

Ја бих молио, да могу да вршим вирманизање и да могу да учиним вирмане за партије за дјурду и за путне и селидбене трошкове. Мој би предлог имао да гласи овако:

Чл. 12.

Одобрава се Министру Грађевина, да у 1913. години може вршити вирманизање између партије 310 и 311 буџета Железничке Дирекције за 1912. годину; и

Одобрана се Министру Грађевина да у 1913. години може вршити вирманизање између партије 346 и 347 као и између парт. 360 и 361 буџета поштанско-телефонског одељења за 1912. годину.

Ја бих молио Скупштину да ми ово одобри.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. В. Вуловић.

В. Вуловић — Господо, ја мислих да Народна Скупштина неће имати ништа против оваквог предлога; он је потпуно уместан. Ја хоћу да замолим г. Министра, да попово изјави, да би било забележено његово мишљење, да се вирмани неће вршити обратно, т.ј. да неће из партије иницијативника ишти на више чиновнике. Ја сам уверен да г. Министар неће то учинити, али због да они, који у главном и апш рукују тиме наћи пута и начина, да у указу за унапређење иницијативника иницијативу овој унапређење иницијативе иницијативника.

Ја молим да г. Министар и г. известилац буду тако добри, да изјаве, да ће се вршити вирмани на тај начин, што ће се из партије за указане чиновнике иницијативу овој унапређење иницијативника.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Мин. Грађевина.

Министар Грађевина, Јоца П. Јовановић. — Ја сам то већ изјавио, али иако тражи г. Вуловић да изјављујем поново, да ће вирманизање иницијативе да се врши само тако, да се регуларно ниже неуказано особље из плате, које су одобрене за указано особље, а никако обратно.

Председник, Анд. Николић. — Прима ли Скупштина нов чл. 12. — (Прима).

Објављујем да је примљен.

Изволите чута чл. 13.

Известилац, Др. Момчило Нинчић. — Прочита чл. 12., који постаје сада чл. 13., онако, како је усвојен на првом читању (Види саст. XVII.).

Председник, Анд. Николић. — Прима ли Скупштина прочитани члан? — (Прима).

Објављујем да је примљен.

Са овим је, господо, на другом читању овај законски предлог примљен. Приступнијмо решењу о коначном усвајању овога законског предлога. (Гласови са левице: Мало одмора). Хоћете ли мало одмора? (Гласови са деснице: Није потребно). Добро, да сиршимо гласање, па после мало да се одморимо.

Господи која коначно усвајају законски предлог, извелеће одговорити за; у противном случају извелеће одговорити против.

Молим вас, да чујете прозивну.

(Настава гласања)

Секретар, Д-р Велизар Јанковић. — Прима посланике да гласају и они су гласали овако:

Алекса Жујовић — није овде

Алекса Ратарац — против

Андра Ј. Цветковић — није овде

Андра Николић — за

Андрја М. Протић — за

Андија Станић — за

Анта Радосављевић — за

Атанасије С. Шарковић — није овде

Антоније Р. Живановић — против

Бенцко Були — за

Благоје М. Илић — против

Богдан Јанковић — за

Богдан Ј. Михајловић — за

Богољуб Милошевић — против

Божидар Џ. Јеличић — за

Боривоје Ј. Поповић — против
 Будимир П. Самуровић — није овде
 Васа Рајевац — није овде
 Д-р Велизар Јанковић — за
 Велислав Вудовић — против
 Вела Вукчићевић — за
 Д-р Војислав Д. Маринковић — није овде
 Д-р Војислав Ст. Вељковић — није овде
 Гаврило Николић — против
 Гаја Милорадовић — против
 Герасим З. Поповић — за
 Глигорије Петковић — за
 Данил Карић — за
 Данил А. Симић — против
 Димитрије А. Машњ — није овде
 Драгић П. Самуровић — није овде
 Драгиша Лачићевић — против
 Др. Драголуб Арапђеловић — за
 Драголуб Божиновић — није овде
 Драголуб Јохимовић — није овде
 Др. Драголуб М. Павловић — за
 Драголуб С. Илић — против
 Драгутин Д. Пећић — против
 Драгутин Т. Васић — за
 Ђока Ј. Брачинац — није овде
 Ђока С. Стојковић — није овде
 Ђорђе Ђавинић — за
 Ђорђе В. Златковић — није овде
 Ђорђе Ј. Вуковић — за
 Ђорђе Куртовић — није овде
 Ђорђе П. Панајотовић — против
 Ђура Прокин — није овде
 Живојин Златановић — против
 Живојин Рафајловић — против
 Живојин С. Тасић — није овде
 Жика Дачић — против
 Жика Микић — није овде
 Иван П. Павићевић — није овде
 Илија Апђелковић — није овде
 Илија Јанчић — за
 Илија Јосимовић — није овде
 Др. Илија Боловић — за
 Илија П. Михајловић — за
 Илија Пецић — за
 Јаков П. Чорбаћ — за
 Јаша М. Продановић — против
 Јеремија Живапишић — није овде
 Јеротије Лукић — за
 Јован Виталовић — за
 Др. Јован Скерлић — против
 Јонча Тричковић — за
 Јоца М. Селић — за
 Јоца П. Јовановић — за
 Костадин Пешић — за
 Коста Ј. Петковић — није овде
 Коста Л. Тимотијевић — није овде
 Коста Стојановић — за
 Крста Солујић — за
 Крста Марковић — против
 Лазар Поповић — није овде
 Лазар С. Поповић — није овде
 Др. Лазар Пауч — за
 Лазар Симоновић — за
 Љуба Р. Јовановић — за
 Љубомир Ђорђевић — против

Љубомир Молеровић — против
 Малиша Атанасијовић — за
 Маринко Изворнић — није овде
 Маринко Стапојевић — за
 Марко Ђ. Ђорђевић — није овде
 Марко Н. Трифковић — за
 Миладин Стефановић — није овде
 Милан Ђурић прота — за
 Милан Калетаковић — за
 Милан Марјановић — против
 Др. Милан Марковић — против
 Милан П. Пантелеј — против
 Милан С. Мостић — за
 Милан Ј. Батинић — против
 Миланко Ристивојевић — против
 Милован Лазаревић — није овде
 Милоје Ж. Јовановић — није овде
 Милорад Драшковић — против
 Милорад М. Павловић — није овде
 Милорад Протић — за
 Милорад Чурић — није овде
 Милош Бранковић — за
 Милош Вучинић — за
 Милош Трифуновић — за
 Милутин Ј. Павловић — за
 Милутин П. Драговић — за
 Милутин Станојевић — није овде
 Мита Михајловић — за
 Михајло Ђорђевић — против
 Михајло В. Илић — за
 Михајло Илић — није овде
 Михајло Јовановић — за
 Михајло Јовановић-Делић — није овде
 Михајло Косојашвили — није овде
 Михајло Минић — за
 Михајло Р. Радивојевић — против
 Михајло С. Петровић — за
 Михајло Срећковић — за
 Михајло Ј. Шкорић — против
 Михајло Т. Трифунаш — није овде
 Д-р Момчило Нинчић — за
 Настас Благојевић — за
 Настас Н. Петровић — за
 Недељко Николић — за
 Никола Ћ. Митић — за
 Никола П. Пашић — за
 Никола Поповић — за
 Никола П. Протић — за
 Обрен Вучићевић — није овде
 Павле Маринковић — није овде
 Пера Јовановић — за
 Петар Вуксановић — није овде
 Радивоје О. Томић — за
 Радислав Митровић — није овде
 Радојко Миладиновић — није овде
 Радослав Агатоновић — није овде
 Рајко Гавриловић — за
 Ранко Обрадовић — за
 Риста Топаловић — за
 Сана А. Бајкић — против
 Светозар Атападковић — против
 Светозар Ђорђевић — није овде
 Светозар Ж. Буњак — против
 Светозар Мојковић — за
 Сима Д. Катић — није овде

Сима Златничани — против
 Сима Михај — против
 Сима Перић — против
 Сима Т. Цветковић — није овде
 Сретен В. Којић — за
 Д-р Станојло Вукчевић — за
 Стојан Новаковић — против
 Стојан Николић — против
 Стојан Д. Рибарац — није овде
 Стојан М. Протић — за
 Тихомир Константиновић — за
 Тодор Станковић — није овде
 Тома Јовановић — није овде
 Тома Афировић — за
 Тришко Кацлеровић — није овде
 Урош Бриш — за
 Урош Ладонић — није овде
 Урош Ломонић — за
 Цветко Филиповић — није овде
 Чеда А. Костић — за
 Чеда Р. Урошевић — за

(После гласања)

Председник, Анд. Николић. — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 115, посланика. Гласало за, 75 посланика, гласало против, 39. Према томе објављујем, да је и коначно усвојен овај законски предлог.

Пре него што пређемо на другу тачку, узимамо четврт часа одмора.

(Настава одмора.)

(После одмора.)

Председник, Анд. Николић. — Настављамо раз, господо. На реду је друга тачка дневног реда: друго читање предлога закона о грађењу нових железница. Изволите чути чл. I законског предлога.

Известилци, Д-р. Велизар Јанковић. — чита:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о Грађењу Нових Железница.

§ 1.

Овлашћује се Краљевско Српска Влада, да може одмах приступити грађењу железница, које су предвиђене у закону о грађењу и експлоатацији нових железница од 6. децембра 1898. год., са изменама и допунама од 5. октобра 1899. год., 2 априла 1902. год., 31. марта 1904. год. и 12. марта 1909. год.

Те су железнице следеће:

- a) — Нормалног колосека:
 - 1). — Ниш — Прокупље — Мердаре.
 - 2). — Крагујевац — Краљево — Грачка.
 - 3.) Крушевач — Јанкова Клисура до везе са железницом Ниш — Прокупље — Мердаре.
 - 6). — Узаниог колосека 0.76. м. шир.
 - 4). — Вадево — Осечина до везе са железницама округа подринског.
- Председник, Анд. Николић.** — Има реч г. Боривој Поповић.
- Боривој Поповић.** — Дајем изјаву у име народничког посланичког клуба.

Приликом првог објављивања о предлогу законском за грађење нових железница ми смо од Владе тражили две ствари: Прво, да се овај кредит, који је у одбору, без обзира на ратне прилике, повећа и удвојен, врати на првобитну тражену суму од 60,000 000;

друго, да се из пројекта законског изостави пруга: Крушевач—Јанкова Клисура и тако даље, пруга за коју смо сматрали да није оне вредности као што је, рецимо, према општем уверењу, вредност првога дела пруге: Пожаревац — Прахово. Сматрали смо, да предложене пруге иде више на то, да задовољи партизанске потребе. Влада нас је задовољила у првом захтеву, а у другом није, и зато смо и гласали против тог пројекта.

Овом приликом олеп истичемо и тражимо да се она пруга: Крушевач—Јанкова Клисура, изостави и пречок замени; јер ако она осгаше, онда то није нашта друго него продужење рђаве политике која већ годинама влада у Министарству Грађевина, политика која иде на то не да задовољи привредно-економске или војнске потребе земље, него јединно партизанске потребе појединача.

Ако би г. Министар грађевина пристао на то, и да неко сми гласати за овај предлог, јер сматраје да је он у другим својим одредбама од велике важности; ако ли г. Министар не буде пристао, онда ћемо се, у име јачета протеста, уздржати од сваког гласања, жалећи што због ове рђаве пруге пропадају друге пруге, које су корисне и које задовољавају народне потребе.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Михаило Радивојевић.

Михаило Р. Радивојевић. — Код овога члана има једна погрешка, нарочито у последњој тачки под 4. Овде се каже: са железнице узаниог колосека: „Вадево—Осечина до везе са железницама округа подринског“, док међутим у § 3. оног предлога стоји: „Вадево—Осечина—Лозница“. Међутим ово је иста пруга са разним дужинама.

Како је подрински округ добио повластице да прави железнице у свом округу, — на својој територији, — то ми нисмо чули овде у Скупштини, да је округ дат овлашћење Министру и Влади, да она може правити железнице на територији подринског округа.

Ја, сматрај, да ако би се овј § пријавио онако као што је прочитан, онда би то била иелогично бесмислица — и та се ствар никако не би могла на терену извести. Такле, ја бих молио, да нам прво г. Министар или известилец објасне: да ли је подрински округ на то пристао, и ако је пристао, онда да се у овом § 1. у тачки под 4. дода и Лозница, и на тај начин, да се цела ствар постави на своје место. У противном, да се из § 3. избрише реч „Лозница“.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина Јоца П. Јовановић. — Господо, на првом је читању било већ говора о овој прузи коју је г. Радивојевић поменуо. Ја не могу да пристанем на овакву измену и предлог с тога разлога што се у овиме не може знати сада да ли ће бити та веза код Лознице или Лапинице,

Тачно се не зна где ће бити спојена. За то би могло да буде ово: да би био објазнено чл. 1. са чл. 3., да се код чл. 3. узме иста редакција, као и код чл. 1., и онда би била редакција и чл. 3. „Валево—Осечина до везе са жељезницама окр. подринског“. Да ли ће та веза бити код Лознице или код Лапинице, то се још не зине. Ја бих ишло да се § 1. прими такав какви је, а кад дође на ред § 3. ја ћу пристати да његова редакција буде иста као и § 1.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Михајло Радivoјевић ради објашњења.

Михајло Р. Радивојевић. — Г. Министар пристаје на овакву редакцију, која је у § 1. прочитана, с тим да се она донација у § 3 избрише т. ј. да се у предлогу тин. одбора у § 3 реч „Лозница“ избрише. Несујниво је да тако мора и бити код г. Министар нема пристанак од округа подринског да може на територија, на којој округ има повластицу, градити државне жељезнице, јер жељезнице окр. подринског нису саскини другу сирху и друге услове, а ове, које држава гради, друге услове, под којима се граде и донације у саобраћај пунтају. Кад г. Министар пристаје, да пруга Валево—Осечина буде до везе са округом подринским, ја могу с тиме бити задовољан и тражим, да се у § 3. изостави она реч „Лозница“, пошто нема пристанка од подринског округа.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Милоје Јовановић.

Милоје Јовановић. — Ми смо ишли пут преко нашег представника изјави^{**} да смо противни овом законском предлогу и тога разлога, што не одобравамо начин покрића и набавке средстава, која треба да се употребе за грађење ових жељезница, као и начин, на који ће се само грађење извршити. Међутим, сад када се има овај закон да решава, и ћемо гледати да се одобрени средства утроше онако, како је то, по нашем мишљењу, за земљу и народ најкорисније и најбоље. Ја се слажем са чл. 1. предложенога закона, јер је била налазим, да су предложене пруге нормалног колосока Ниш—Прокупље—Мердаре, Крагујевац—Краљево—Рашка и Крушевач—Јанкова Клисура до везе са жељезницом Ниш—Прокупље—Мердаре и уског колосока Валево—Осечина доиста пруге које у првом реду треба радити. Парочито точнички округ, који до данас није имао ни један метар жељезнице, заслужује одано да се у том погледу што више уради. Сви народ ових крајева похваниће овај предлог, да се жељезнице што пре саграде и створе новоподијији услови за привредно унапређење тога округа, који је до данас у многоме погледу био пасторче у држави.

Ја бих имао само да учиним једну измену. Предложено бих да се пруга Крагујевац—Рековац—Крушевач, која је предложена у члану 2. да се замени у студију, узме стварно у што бржи рад тако да у § 1. тачка 3. под а. гласи Крагујевац—Рековац—Крушевач, а тач. 4. Крушевач—Јанкова Клисура до везе са жељезницом Ниш—Прокупље—Мердаре.

Ја бих молио г. Министра да овај предлог прихи.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Јоца Јовановић. — Господо, ја сам изјавио и приликом првога читања да не могу принимти овај предлог. Ја разумем значај

и друге Крагујевац—Рековац—Крушевач, као год што разумес и значај пруге Крушевач—Јанкова Клисура—Туларе, али апсолутно је немогуће то сада мењати. Ми смо гиели ту пругу, да пристудирајмо и одобрен је кредит за њу па је ом читању. Та ће се пруга узети у студију и чак она буде пристудирана, и ћемо моћи изјавити да предлогом пред Народну Скупштину и тражити потребне кредите за ту пругу да нежемо Мердаре са Шумадијом. Та ће се пруга дакле градити ускоро сако се неможе сада о грађењу те пруге доцети решење.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Капетановић.

Милан Капетановић. — Господин Поповић је мало пре рекао, да је пруга Јанкова Клисура—Мердаре чисто вартизанска и да нема онога значаја, који јој је дат овде. Ја ћу покушати овде да г. Поповића и његове пријатеље разуберизам и мени ће то веома лако поћи за руком. Ја ћу бити у стању да докажем, да је ово баш једна од најважнијих пруга, која ће донети највеће користи.

Говорићу само са бројевима у руци и юним да сваки бележи кога ово интересује. Податци, које сам добио из Управе за грађење државних жељезница, аутентични су подаци. Кад говоримо о жељезничким програмима треба да узмемо карту Србије па да видимо како изгледа распоред предложенih пруга.

О Јадранској прузи нећу говорити сад, зато што су сва господи уверени, да је она потребна. Говорићу само о користи, коју ћемо имати од ове пруге Крушевач—Туларе.

Ако поћемо из центра наше продукције, који ће се по свој прилици налазити у Морави ту некаде, око Јагодине, па поћемо пристигли на Косову онда ће нам ова пруга од Крушевца кроз Јанкову Клисуру овакво стање представљати: Од Сталаћа до Крушевца има 14 км., Крушевач—Туларе 70 км., Туларе—Мердаре 38 км., Мердаре—Приштина 40 км., — свега око 162 км.

Ако бисмо нал ишли преко Ниша јадранском кругом, имали бисмо овакав однос: Сталаћ—Ниш — 67 км., Ниш—Дољевац — 16 км., Дољевац—Мердаре — 82 км., Мердаре—Приштина — 40 км. Свега око 205 км.

Значи да ће пруга од Крушевца кроз Јанкову Клисуру бити за 43 км. краћа од пруге која преко Ниша води у Приштину, и сваки који буде путовао и славо робу од Београда до Сталаћа за Приштину, Приштина и евидентно донације и за Адријатику служиће се овом пругом, јер је око 43 километара краћа, а то је мала уштеда. То је један факат који се не може спорити. Кад иш ће уштедимо на томе иранцу 43 км., ви морате да кажете, да је та пруга добра. Није само та корист; код ње се појављује једна врло лепа перспектива. Познато вам је да је се енглеска пошта пре неколико година обавештавала да ли ће моћи да преноси своју индијску пошту преко Србије, и наје се нашла могла учинити, зато што је наша пруга још слаба, шине су лаке, па се ће тога не може ни брзина постићи, коју индијска пошта успевају. На овај г. ген. господо, ишмо у могућности сад да и ту поправку извршимо. Од Београда преко Сталаћа до Крушевца имамо око 195 км., од Крагујевца преко Рашке до Митровице имамо такође око 200 км. Значи да би се од Београда до Крушевца ове шине, које

сада имамо на главној прузи, могло заменити оним профилом, оном тежином, који траже захтеви енглеске поште, а ове стваре шине употребили од Крагујевца до Митровице преко Рашке за исти број километара. Замену тих шина сада нам је врло згодно да учинимо, иного згодније него што је могло то да буде раније када је било говора о пренапаљу највишке поште преко Србије.

Видите, господо, ако ни појачамо наше шине од Београда до Крушевца и нову пругу поставимо од Крушевца кроз Јанкову Клисуре до Приштине са јачим објектима и шинама смањимо уснове што је такође лако учинити са нешто више техничких радова, уштедимо 43 километра, онда ћемо задовољити захтеве енглеске поште. То је оно што се од нас тражи, и ево момента кад можемо то врло лако учинити. Енглеска пошта је тражила још нешто. Ова тражи да из загона може директно у своје даље да товари. Солунско пристаниште како је данас, није згодно за то. Индиска пошта иде данас преко Италије и у Бриндизи се утоварује у лађе. Господо, ни сте имали прилике да читате у новинама да се Грци посешишу (а то ће неоспорно учинити) да изгради железницу од Пиреја на Солун; да би се са западом могла железницом везати. И онда имате ако они то учине овакву ситуацију: да железницама можете носити робу од Београда само до Солуна него и до Пиреја где има одлично пристаниште.

Ако погледате на карти, видићете да је Пиреј много ближи Суецком каналу него Бриндизи и Солун; значи да ће се тражење енглеске поште, потпуно задовољити а ми ћемо имати ту срећу, да преносимо енглеску пошту преко Србије.

Очевидно је да ће брз возови наши увек ићи оним правцем који је за 40—50 километара краћи; значи да азбог тога треба да пролазе кроз Јанкову Клисуре.

То су факти која се не могу лако оборити.

Господо, ја ћу да подијам још једно питање. Породила се сумња: да ли ће се од јадранске железнице имати каква вајда. Било је луди који су у ово сумњали још од почетка грађења. Како ће се кретати наш извоз доцније, ни можемо сад само да нагађамо. Ја сам убеђен: да ће из средине нашег продукционог центра, који лежи ту некде око Јагодине, наши полупривредни производи и да у Прахово, дакле Дунавом, али ће један велики део да иде на Јадранско море. (Арг. Лапчевић: Који артикли?) Стока за Италију па и ишеница — све зависи г. Лапчевићу, од пристаништа које будемо имали, — дакле све оно што у маси имамо да извозимо, а зашто ево одговора. Од Сталаћа до Прахова — ту је рачање железнице — има 240 км, а од Сталаћа до Ђаковице има 242 км. (Чује се: А од Ђаковице до Јадрана?) Од Ђаковице до Јадрана има само 150 км, а од Медове до Бриндизи само неколико сати. И онда ако погледамо на карту Балканскога Полуострва па видите који пут има да обиђу наши вољнооприродни производи који иду ка Гадцу, ип ћете видети овај пут. (Шоказује на карти). Ево па Прахово, и онда морате да прођете пре Дунава, па кроз Црно Море, па да обиђете чак око око Грчке и да дођете спрам Бриндизи.

Од Ђаковице до најближег пристаништа на Јадранском мору има само 150 км. Ја сам уверен, да ће ни јужне Србије, из свијет крајека, наш извоз ићи директно на Јадране. Како ће се кретати извоз из северне Србије, то је сасвим друга ствар. Очевидно је да ће се сви производи кретати оним правцем који је најкраћи. То је једна истинा, а која је железница најкраћа, та је највећтица, јер се из железницама плаћа од сазног километра.

Ако узмете још прилог нашег важног привредног центра: Јагодине, Курије, Параћину — у Јагодини имате велику пивару, у Курији фабрику шећера, у Параћину таваницу стакла, а све су то производи којима ће се снабдевати Косово, — онда је и то важна ствар. Косово је то добивало досад из Солуна, а данас ће добивати из центра Србије. Сви ће ти производи иći кроз Јанкову Клисуре, јер ће имати да плаћају 50 километара мање полвоза, а то је за трговину од велике важности.

Господо, иад су овичјајаки разлоги, иад имамо скраћену пругу за скор. 50 километара ја мислим да се преко тога не може лако прећи. Мени је јасно као дан да је ова пруга: Крушевач—Јанкова Клисуре—Тулари—Приштина наша најбоља пруга коју имамо и коју ћемо имати.

Ја мислим да ће и они возови од Београда за Солун ићи преко Крушевца а не преко Пеште, јер разлика од 48 километара није мала уштеда у путу и времену. Ја сам убеђен у корисност ове пруге и зато ћу са искром савешћу, да гласам за овај пројекат.

Председник, Анд. Николић. — Има, господо, још четири пријављена говорника. Да ли би Скупштина пристала да прекинемо данашњу седницу, па да наставимо сутра? (Одобравање).

За сутрашњи дневни ред предложен: паставак данашњег дневног реда, са додатком зајона о одлагању општинских избора и школског законе.

Михаило Ђорђевић. — Молим, господо, да кажем две—три речи поводом дневног реда.

Председништво је пре неколико седница, пре Ускршњег распуста, саопштило да се у часништву Председништва, оби потпредседника самосталски и напредњачки и неки секретари дали оставке. Не звани, да ли су господи, који су те оставке поднели остале при њима и даље или су те оставке тргле. На сваки начин Скупштина треба да буде о томо обавештена. Ако постоји факат да су скупштински часници, први и други потпредседници и неки господи секретари дали оставке и да их нису тргли онда ја мислим да Скупштинско Председништво не може остати окрњено и да као једна тачка сутрашњег дневног реда треба да буде избор часништва скупштинског, односно дајчице потпредседника и неких секретара. Ја молим г. Председнику да објасни Скупштини, како та ствар стоји.

Председник, Анд. Николић. — Ја бих моран да то објашњење примите сутра у идућој седници, а ја ћу се дотле са господом споразумети.

Јесте ли примили дневни ред, који сам предложио? (Прима се).

Седница ће бити сутра у 9 часова пре подне. Данашњи састанак закључујем.

Седница је закључена у подне.

Видио секретар,
Веља Вукићевић.

НАРОДНА СКУПШТИНА

ХХII.
РЕДОВНИ САСТАНАК

20. АПРИЛА 1913. ГОДИНЕ

РЕДОВНИ САЗИВ
ПЕРИОДЕ 1912—1915. ГОД.

ХХII. РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држан 20. априла 1913. год у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО:

ПРЕДСЕДНИК.

Анд. Николић.

СЕКРЕТАР:

Радивоје О. Томић.

Присути: Председник мин. савета Министар Спољних Постова, Министар Финанса, Министар Унутрашњих Дела, Министар Просвете и Цркве, Пословица и Министар Грађевина.

Почетак у 9^{1/2} часова пре подне.

Председник, Анд. Николић. — Отварам двадесет други редовни састанак.

Изволите чути протокол пређашњег састанка.

Секретар, Радивоје О. Томић, прочита вројокол двадесет првог редовног састанка.

Председник, Анд. Николић. — Има ли приходица на протокол? (Нема)

Протокол је пријеђен.

Поводом питања, које стоји отворено неколико дана о мојим друговима у председништву, дајем реч г. Миловану Лазаревићу.

Милован Лазаревић. — Господо, ја оставјам при својој оставци, коју сам раније поднео Народној Скупштини на положај првог подпредседника. Мени је, не због личне сујете, било криво што сам радом Владићим по предметима, који немајуничег заједничког са ратном ситуацијом, био принуђен поднети оставку. Криво ми је што пре и формално довршеног рата морам да останем при њој; али како се ни ја ни моји другови не слажемо са многим предлогима Владићим, то налази да бити у председништву и гласати против владићим предлога јесу две ствари које се не могу да камари. Стога сам припушћен остати при оставци.

Додајем и молим да со тако и разуме, да ни ја, ни моји другови, не сматрамо, да тиме отказујемо помоћ и спасаљу најбоља год та помоћ буде била потребна правним интересима земље.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Љуба Молеровић.

Љуба Молеровић. — Усвајам исте разлоге, које је изнео г. Лазаревић.

Председник, Анд. Николић. — Ја сам замислио и господу секретаре, који су тако исто у оставци да изјаве: да ли и она остају при оставци.

Има реч г. Благоје Илић.

Благоје М. Илић. — Са истих разлога које је мој пријатељ г. Лазаревић изнео овде, ја мопштотографске издавачке 1913.

ли Скупштину, да и моју оставку и осталих секретара уважи.

Председник, Анд. Николић. — Ја молим господу изступнице подпредседника да изјаве: да ли и они остају при оставкама? (Остају.)

Господо, питање је отворено и ни ћемо у првој изредној седници то ставити на дневни ред. Сад не можемо ставити на дневни ред.

Драгиша Далчевић. — Можемо ли дискутовати о томе?

Председник, Анд. Николић. — Можемо после подне, ако Скупштина држи седницу после подне. Правило је то, да Скупштина не буде изненђена; дапас се Скупштина спрема за ове три тачке дневнога реда, о другоме не можемо говорити.

Секретар, Радивоје О. Томић — прочита акт Г. Министра Финанса, о узимању на знање решења Министарског Савета о ликвидирању рачуна за 1912. год, који гласи:

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
ДРЖАВНО ГЛАВНО РАЧУНОВОДСТВО

ДР.РБР. 7603.

17. априла 1913. године

Београд.

Народној Скупштини,

По чл. 74. закона о Државном Рачуноводству, па дан 31. децембра прошле године, требало је затворити све кредите по буџету за 1912. год., заузимајући све рачунске књиге те године, и у складу чл. 75—80. нов. закона извршити ангажовање заузетих а не исплаћених издатака по буџету за ту годину.

Услед нередовних прилика у којима се наша држава налази, они послови нису могли бити свршени о року предвиђеном у поменутим законским одредбама. Многи члановица који за државу врше расходе и прикупљају приходе по буџету налазили су се у то време на војним дужностима. Па и појединци који су имали државни шта влаћати или од ње што примаги били су такође на војним дужностима, услед чега су били у немогућности своје

дужности ове врсте испунити и ти не омогућити благовремено ликвидирање прошле рачунске године.

Бонстатујући све ово ја сам се са својим писмом ДРБр. 30760/912. год. одратио Главној Контроли на написање: могу ли се изузети за ову годину продужити поменути рокови до 31. марта тек. год. закључно, и Главнију Контролу, са актом споменим од 15. децембра 1912. год. Бр. 23951 саопштила ми је, да је вена Општа Седница, примајући к знану моју констатацију о немогућности извршења поменутих законских одредбала, одлучила, да, с обзиром на ове немогућности и прилике у којима се земља налази, нема пешта против изузетног продужења рока, предвиђеног у поменутим законским одредбала, за ликвидирање свих државних прихода и расхода и ангажовање потребних кредита за ову годину.

На основу ове одлуке Опште Седнице Главне Контроле, Министарски Савет, у својој седници од 22. децембра 1912. год. решевем ДРБр. 31567 усвојио је мој предлог и одлучио, да се, изузетно за 1912. год. ликвидирања свих државних прихода и расхода као и ангажовање кредита продужи до 31. марта ове године закључно, о чemu да се извести в Народној Скупштини и умолн за одобрење овог поступка.

Поступајући по овом решењу Министарског Савета, част ми је саопштити оно Народној Скупштини и молити је да овај поступак прими к знану и одобри га.

Министар Финансија,
Д-р Л. Пачу с. р.

Председник, Аанд. Николић. — Изводите чутиј један акт Г. Мин. Финансија.

Секретар, Радивоје О. Томић — прочита други акт Г. Мин. Финансија по захтеву Г. Мин. Војног о узимању на знање узрошене суме, назначене за набавку нагајивих револвера и телеметара за митралеска оделјења, за друге напредне потребе, који гласи:

Министарство Финансија
Државно главно рачуноводство

ДРБр. 7604.

17. априла 1913. године

Београд.

Народној Скупштини

Поступајући по одредбама чл. 80. закона о Државном Рачуноводству, Господин Министар Војни, под 1. априлом 1912. год. ДРБр. 10017, ангажовао је, поред осталога, и суму од 84.471-17 динара, за набавку нагајивих револвера и телеметара за митралеска оделјења, пошто та суна услед изузетних прилика није могла бити плаћена у 1911. години а из партије 241. буџет. расхода за 1911. годину.

Али, са писмом својим од 21. септембра 1912. године Пов. АТН 82. Господин Министар Војни известио ме је, да је набавку револвера и телеметара, услед напредних прилика у вели, обуставио, па је молио, да му се ова сумма стави на ра-

сположење како би јо употребио на набавку и израду осталих потреба за војску.

Овај захтев Господина Министра Војног саопштио сам Главној Контроли, тражећи њено мишљење: може ли се овај захтев Господина Министра Војног задовољити, и Главнију Контролу са писмом својим од 24. септембра 1912. год. Пов. № 21874, известила ме је, да је њена општа Седница одлучила, да она с обзиром на прилике у којима се земља налази нема пешта против тога, да се Господину Министру Војном изда означена сума па подмирење других неодложних војних потреба, с тим да се овај поступак саопшти Народној Скупштини и умолн за одобрење истог.

На основу ове одлуке Главне Контроле, ја сам решењем својим Пов. ДРБр. 30. усвојио захтев Господина Министра Војног и одобрио му, да означену суму може употребити па подмирење потреба означених у његовом захтеву.

Саопштавајући ово Народној Скупштини частнији је молити је да ово прими к знану и одобри овај поступак.

Министар Финансија,
Д-р Л. Пачу с. р.

Председник, Аанд. Николић. — Ја мислијајају да би било да паралитко штампање једнога и другога акта, па ће се раздати Скупштини и Скупштини ће после одлучити шта да ради: да ли да шаље одбору, или одмах да узме у претрес овај тражена одобрења.

Изволите чути хитност која се тражи за посланички предлог.

Секретар, Радивоје Томић прочита предлог о хитности предлога г. Боре Попозића и другова, који гласи:

Народној Скупштини

Још 2. IV. 1913. поднео сам, заједно с другима, предлог закона о ослобођењу плаћања неиздржаног пореза са приезима на принос од радња, личног рада и земљишта за делт 1913. год.

Како је предмет обухваћен предлогом неиздржане природе, то ми је част у име другова и своје предложити: да се поднесени предлог огласи за хитан.

Предлог за хитност је у томе што је пореска година већ на половини, те се и порез за прву три месеца увећано наплаћује. Војска обавеза по-речких обвезника у овим ратним приликама не допушта да се порез може прикупити и исплатити. Због тога је потребно да се ово питање о ослобођењу пореза што пре изведе.

* Предлог је већ предан Народној Скупштини и зато молим да се према чл. 103. закона о пословном реду у Н. Скупштини или још данас прочита у Скупштини или да се саопште с изврши у првој парној седници.

20. јуна 1913. год.
Београд

Предрагач
Бор. Ј. Попозић
Нар. посланик

Преоседник, Анд. Николић. — Као што је Скупштина позната, предлог је овај још са другим предлогима предат секцијама и код одбора је. Одбор још није поднео извештај, али као г. посланик тражи хитност, ја морам по закону ставити на решење: да ли Скупштина даје хитност овоме предлогу? (Гласови: даје; не даје).

Господи, која дају хитност, изволеће седети, а која не дају хитност, изволеће устати? (Већина устави).

Предлог о хитности није усвојен, преши томе остаје обичним током да се ради. Међутим, ја молим одбор да се виначе покури.

Изволите чути молбе.

Секретар, Радивоје Томић спомогава молбу Омнике Ђорђевића удове из Београда под Бр. 515, која моли за помоћ из инвалидског фонда и ходбу Јоце П. Драгићи, учитеља у Болечу под Бр. 497, која моли за уважење година службе.

Преоседник, Анд. Николић. — Унутри се надлежном одбору.

Изволите чути извештај одбора за молбе и жалбе.

Секретар, Радивоје Томић прочита извештај одбора за молбе и жалбе, који гласи:

Народијај Скупштини.

Одбор за молбе и жалбе у седници својој од 9. априла 1913. год, решно је: да се ниже имплементане молбе усвоје, пошто је по њима претходно донесо своје решење и финансијски одбор време од 108. зак. о пословном реду у Народијај Скупштини и то:

1) Да се Паунку Шурљеваревићу пешад. нареднику урачуна у године непрекидне службе време прописано раније у војсци, и то од 1. новембра 1884. до 16. јула 1894. године, што чини 9 година, 8 месеци и 15 дана, које се има незнати са временом од 8. јуна 1898. год.

2) Да с-ђа Стевана Јурова пок. Николе Милорадовића био, учитељ из Београда, са децом имају права на пензију из учитељског пензионог фонда за време од 1. августа 1875. до 1. новембра 1893. године, за које је време њен муж пок. Никола улагao у овај фонд.

3) Да се Моши Ј. Пинку учитељу из Београда урачуни у године сталне учитељске службе за периодску пензију и пензију време од 1. септембра 1883. до 15. марта 1886. године и време од 15. марта 1886. до 1. априла 1890. год. Свега шест година, 4 месеца и 4 дана које је време прописано као учитељ српско-јеврејске школе, с тим да за ово време плати улог Управи Фондова но без права накнаде за протекло време.

4) Да се Владимиру С. Стевановићу порезнику среза рађевског урачуна у године указане службе време од 11. августа 1893. год. до 12. августа 1898. год., које је прописано као учитељ с тим да за ово време плати улог Управи Фондова, или без права накнаде за протекло време.

5) Да се Гаврилу Адамовићу начелнику ср. аријалског урачуна у године указане службе време од 25. септембра 1892. до 21. октобра 1907. године, које је прописано као стручни учитељ, с тим да

за ово време плати улог Управи Фондова, или без права на накнаду за протекло време.

6) Да се Ињмату Огриловићу учитељу из Непељевца урачуна у године сталне учитељске службе за периодску пензију и пензију време од 1877. до 1897. год. које је прописано као учитељ у неослобођеним крајевима, и време од 1. јуна 1898. год. до 31. августа 1898. године, с тим да за ово време плати улог Управи Фондова, но без права накнаде за протекло време.

7) Да се Петру Чавадаревићу учитељу у Бискупљу, урачуна у године сталне учитељске службе за периодску пензију и пензију време од 11. марта 1893. год. до 26. јула и од 1. септембра 1898. до 1. јануара 1900. год., које је прописано као учитељ српских народних школа у Турској, с тим да за то време плати улог Управи Фондова, но без права накнаде за протекло време.

8.) Да се Стојанки Катанићу учитељицу у Манастирици, урачуна у године сталне учитељске службе за периодску пензију и пензију, време од 1. септембра 1898. год. до 1. новембра 1907. године, које је прописано као учитељица српских школа у Турској с тим да за ово време плати улог Управи Фондова, но без права накнаде за протекло време.

Да се Петру Катанићу учитељу из Манастирице урачуна у године сталне учитељске службе време од 1. септембра 1892. године до 1. септембра 1894. год. и време од 1. октобра 1896. до 1. новембра 1907. године.

9.) Да се Стевану Николићу окружном деловоји у Зајечару урачуна у године указане службе време од 1. новембра 1883. до 1. новембра 1886. године, које је прописано у емиграцији, с тим да за ово време плати улог Управи Фондова, но без права накнаде за протекло време.

Одбор предлаже Народијај Скупштини да овај извештај изволи усвојити.

За известница одређен је г. Андра М. Протић.

19. Априла 1913. год.

Београд.

Председник одбора,
Љуб. Р. Јовановић.

Секретар,
Андија М. Протић.

Чланови:

Илија П. Михајловић, Св. Атанасковић, Никола Протић, Мих. Срећковић.

Председник, Анд. Николић. — Изредије се штампање извештаја и раздаје се г. посланицима, па ће после Скупштине одлучити о дневном реду.

Сад прелазимо на дневни ред: насталаје дебате по закону о грађењу нових жељезница.

Молим г. известници да заузме своје место.

Михаило Р. Радивојевић. — Ја имам, гospодине председничко, једно питанje на г. Министра Грађевина, ради обавештења о ствари, која је на дневном реду.

Председник, Анд. Николић. — Оnda да вас запишаem, за роч. Пре вас има четворица.

Михаило Р. Радивојевић. — Ја мислим да је то обавештење потребно ради оних, који имају да говоре.

Председник, Анд. Николић. — Пристaje ли Скупштина да г. Радивојевић сад одмах говори. (Пристаје). Изволите, г. Радивојевићу.

Михаило Р. Радивојевић. — На првом читању Скупштине је имала предлог г. Министра Грађевине о грађењу нових железница, и имала је извештај одбора, који је по ономе предлогу радио. У току претреса, на првом читању, учињене су извесне измене, које су зале и од стране народних посланика и усвојене. Међутим, ја сам јутро добро један извештај, који није штампан у виду, како се обично штампају предлоги за друго читање, па ће је штампан у форми, како то обично влада подноси. Преко томе потребно је да се зна, да ли је овај предлог за друго читање владин предлог или је то онај предлог, који је прошао на првом читању као скупштинско решење. Ја бих колико г. Министра, да нам то објасни, јер је то тако штампано као да је владин предлог, а не скупштинска одлука из првог читања.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Јоца Јовановић. — Ја могу да изјавим: да је овај предлог, како је штампан сад и како гласи, изгласан на првом читању и да га је влада примила у целости како гласи на првом читању. Преко томе то може да буде предлог владин и скупштинско решење на првом читању.

Председник, Анд. Николић. — Ви сте, г. Радивојевићу, добили одговор на питаче.

Сад ћу дати реч редом осталим говорницима.

Михаило Р. Радивојевић. — Само ради обавештења имам да кажем две три речи.

Председник, Анд. Николић. — Изволите.

Михаило Р. Радивојевић. — Господо, ово оношо не може да буде како г. Министар каже. Јер ово, што је сад на другом читању, то је предлог, — решење Народне Скупштине у првом читању (Министар Грађевина, Ј. Јовановић): — Које је Скупштина усвојила, а никако владин предлог, и према томе, хтело би се, да она примедбе и предлози, које су учинили народни посланици, не буду предлози народних посланика, већ владини предлози, а то не може да буде. Ја ово констатујем.

Председник, Анд. Николић. — Прелазимо на прву такму дневнога реда: наставак дебате по закону о грађењу нових железница.

На реду је да говори код ча. I. г. Благоје Илић.

Благоје М. Илић. — Господо, иако је са те наше стране, од једне личности, која је заузимала један од најважнијих положаја у земљи, добачено да мене скептички „учитељ“, ја сам одмах одговорио, да се не ствари што сам учитељ, јер сматрам да сам своме роду најбоље послужио, кад сам му деду учио. Па баш да ми ни не бисте опет казали: ево учитељ говори о железничкој политици, ја не мислим да нас дуго замахам, али ћу вам казати, што верујем да си ни у души осећате, и што по неко куражио од вас, овамо нама, не само каже: „тако је брате како кажете, али — кора се“ —

хочу да вам скренем пажњу на пут којим сте пошли, не бих ли зас у дванаестоструку вратио са једнога когибаоног пута, који ће бити, господо, глобов колиц окој страница, чији сам ја био водоноса пуних 15 година.

За тих 15 година мого искренога и преданога рада тој страници, коју ни тако сада дегредирате, ја сматрам, да сам дужан и томе своме бившем раду и садашњем mestu и садашњој дужности, да вам кажем неколико искрених речи, а нама стоји до воле, до ваше савести, да пратите к знању или не.

Господо, нема ни једнога посланика, ни којој политичкој групи припадао, да је у начелу против железница. Ту смо ме сии сложни. Ми, бар у овој превороћеној Србији, верујемо да су железнице једна корисна установа, да железнице служе културном и економском јачању народа, и кад све народе служе, колико ли су потребне опоне народу, који је са свију страна окојен венеријателима, који би га у капи воде повили. Ту сио, даље, сви сложни. Али има нешто, господо, у чemu се ми по сјајено. Има нешто што ми, ценећи са свога гледишта, мислим да му сада идије време, докле ћи полазите са свога гледишта и тврдите да је то један животни интерес у овом садашњем времену. Ту, господо, ми смо дужни да се објаснимо, па после објашњења нека сваки даде свој глас за или против онако, како му његово убеђење и његова савест налажу.

Ја сам, господо, најљиво слушао дебате свих ваших говорника, а жалим нарочито што међу вами није било мало више куражи да имате што воћи број говорника да ову ствар бране и ако се једва ствар, за коју сте убеђени да није у интересу земље, не да тако лако бранити: пустили сте неколико говорника, који су корали потезати чак и Индију и енглеску пошту и палазити јој најкраће путеве, али нити су себе нити вас, а најмање нас опозиционаре могли да убеде да у овоме моменту треба подезати ону кругу, за коју један говорник јуће рече да ће учишти преокрет у светској политици, јер ће багату енглеску пошту са својим колонијама у Индији везати за читава 42 километра краћим путем.

Ја, господо, и ако сам учитељ, учио сам и ја сам, а и другима сам показивао да пут за Индију ако би се провео онда, овим працем куда је то Јучерашњи предговорник предлагао, по мом географском знању био би дужи него досадашњи пут, и, што је пајлавије, лени изгледа да је требало и индијска пошта да се измисли ради тога да би се могао изнади некаквих, па и изниндан разлог да се брзине нешто што се не да одбранити. Ви сте, господо, били дужни да извјете пред нас искрено, да нам отворено кажете оно што нам па уно шапнујете, а ја од како сам рођен пријател сам отвореног разговора. Ја сам противник оног призначаја па уно и разговорања на само; целик сам зека против тога говорио, радио и осуђивао, па ми је некако неизгодно и није пријатно да под страст, када се човек тешко мења, те разлоге сада акцептирам и да се по њима владам.

Најбоље је и за вас и за посао који исклапите да изведете у интересу државе да нам искрено и отворено извјете са првим разлозима. То сте ду-

жни да кажете прво нашој највиши, да онда наша опозицији. Јер, господо, не заборавите на судбину најредњана и либерала. Ја колико знај њихову историју, они нису чинили већих грехова, но ви сад. Ви сте однели рекорд. Па ево прошло је 30 година и видите како се тешко обновља народно верење, које се један пут изгуби. Сад ево нових људи и нових идеја, које оли прихваћају, али тешко иде. Народ је као облак: пога ороси ороси, и кога покоси ворс, а ја писам жедан, да ону странину, коју сам ја 15 година служио, тако пагло да покоси, и да вође трагом оних странака, па које се сада, тобож као чистунци, бацате и дрвљем и каменем, а међутим ви сте их у тим пословима претекли — ја то морам да вам кажем.

Дакле с тога гледишта ја бих имао само ово да кажем: није ништа нечасно, није искрено, није ни да земљу штетно да изиђете поново пред Скупштину и да кажете: Скупштина, нама требају паре, купали смо на многа врага и да несрећу и земљу и нас, који, сад земљом управљамо, и вас који треба да гласате за и против, искрела је нека шума држава, која је уломљена једном лопу у цен по багателну цену. Тај пар ћаша је ове неко амбицијско друштво наше народно благо, па му га оцео двоје по багателну цену. То друштво добро је пазирало, али треба да подигне железницу, јер иначе како ће да експлоатише ту шуму; у исто време оно је посредник за паре, па ко вели што ми не би ову Скупштину и овај народ, коме се прелила а из чијег лонца скријута то је севал — што не би материјали да направи железнице тобож за државне послове и у ствари да и ми главне користи од те железнице извучемо. И отуда, господо, оно што ми тврдимо да пијебило шуме Паунарске, да та шума није уломљена Десолијеру и компанији нити би био данас измишљен овај разлог, у који ни његови творци не верују, да је то најкарачи пут за индиску пошту, нити бисте ни настојавали да пас пошто пото да се та железница гради и да ви тутате жабе.

Господо, моји бирачи односно народ који је имене и моје пријателе у оном малом броју послао у Народну Скупштину, имају право да траже од нас да и спрочимо овакав један посао, који најмање служи интересима државним већ интересима личним, а то у толико пре што се још налазило у тренутку када још виси ратни мач над главама свију нас и када још не данас по знамо докле ће бити наше, — јер по мојој прости учитељској вмети како се ово ирама око Србије, ко зна да ли ми појемо загајити у један још већи и страшнији рат него што је овај данашњи. Моја је дужност да вам — не употребљавајући јаче парламентарне хере — са својим пријатељима овде у Скупштини предложимо бар у дванаестој часу да Србија треба да буде пречка од свега и свих, па и од Десолијера и његових компаниона.

На, господо, ако ћете ово и нагласати, али не појте се после чудити ономе што ће доћи. Јер овај народ кога сте ви деценијама вукли и причали му о неким слободама и о неком риду за народ, а у ствари тај се рад сад извршио у рад за воједине партизане, тај ће народ морати једнога дана да прогледа и ја, искрено да вам кажем, ја верујем да ћу бити следок тог његовог прогледања

и да ћу бити следок да радикална странка, којој сам и ја петнаест година био водонаша, прође горе, ишто су прошле странке које ви тобож називате реакцијом.

Речите ви, господо, отворено: не можемо да добијемо паре, ако ову и ову пругу не усвојите. Јер ја видим да виши пријатељи пристају сиј друго да мењају из овога пројекта или ону прругу, којом води најкарачи пут за Индију, апсолутно никако не пристају да мењају! Господо, оставите се ви Индије и Енглеза, будите ви прво Срби и штићеници српског народа и интереса, а оставите нека о иланско поши и о енглески интересима воде рачуна њихови спонзори, а мы да водимо рачуна о нашим народним бригадама и нашим националним интересима! (Илија Илић: како ви испадајте велики националист!) како сад г. Илић увада у реч, а јуче је ћуо га, кад се говорило о индијској пошти!

Ја, господо, иако знај да не треба плети, ја ћу најзад да се послужим и тиме и ја нас прекинејем у интересу земље, немојте излагати земљу таквом једном скандалу, јер то је, господо, пре свега један скандал, па после тога и један излишан трошак. Имајте на уму да онај ваш српски народ, који је дуготрајнији, да ће он морати једнога дана да прене и тешко опак ономе на кога он пусти своју пешицу, да се с њим разрачунана. Оставите на страну партије и партиске коргеше, сви сте се ви њима на разне начине одузили, али не дирајте па ратун партије у животне интересе земље и народа. Један председник општине подринијен сконга округа пише ма онома ово: докле ви излагате железницу за поса Милића, која ће когати земљу 10—15 милиона, дотле је код нас свега све уништило, па можемо да изађемо из куће од снега. Куд ће нам душа. Ја то, господо, понављам и вами и у уверењу да се одужујем својој свести и својој посланичкој дужности, рекох вам ово.

Што се тиче онога разлога, да ће се овом, као што је наглашено, користити једнострano друштво, тај нас је страпац, господо, притискао као ала берићет, и ја мислим да треба једаред да иу кажете: доста вам је што ћете добити зајам по ниском курсу и по великом интересу, али оставите нас да ми сами водимо своју бригу и да ми сами радијо оно што налазимо да је нама и нашим интересима потребно.

Ја, господо, ресах сасе ово, зашта иерујем да сам требао рећи и спасох своју душу, а па вака је да своје право и свој глас употребите како хоћете.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. д-р Момчило Нинчић.

Д-р Момчило Нинчић. — Господо, већ по други пут од стране опозиционих посланика поднесе се предлог коме може бити ишље био циљ, али која би сигурно довео до резултата да се омете грађење друге која би имала да веже најенске и садашње подринске железнице.

Па који су разлоги нападени у корист тога предлога? Кајко се: подрински округ има једно велико право и држава не треба у то велико право његово да задире. У ствари, господо, да говоримо објективно и озбиљно, какво је то велико право?

То је концепција, али између концепције и концепције има великих разлика и нарочито је важно винати како су и због чега те концепције добијене.

У ово време када је стваран план за грађење железничке мреже у Србији, два највећа и економски најразвијенија округа као пасторчади остала су без икаквих железница. Да не би у своме приједном напретку претрпели застој, ти округи су били принуђени да и ако су имали да излажу прирезе за зајмове из којих су грађено пруге свима осталим окрузима, сами из својих сопствених средстава окружним прирезом граде себи железнице, што јасно излази као неправда а не као нека нарочита појом.

Због тога, господо, ја мислим да Нар. Скупштина треба да одустане од онога предлога са којим се сложио и г. Министар Грађевина и финансијски одбор а то је: да се о државној трошку гради железница од Ваљева преко Осечине па до везе са садашњом пругом лозничком. Ја бих молио Скупштину да усвоји тај предлог.

Г. Министар Грађевина је пристао да се несагласност између § 1. и § 3. изглади и да се метне у § 3. „Ваљево—Осечина до везе са железницом округа подрињског.“

Ја бих молио да доцније не дође до песпоразуми, и да знамо како мисли данашњи г. Министар Грађевина, али доцније може доћи на то место други човек, а како већ постоји извесна тежња да се омете то грађење, ја бих молио г. Министра Грађевина да изјави у Скупштини да ове речи „до везе“ са железницама округа подрињског, не значе да железницу треба сагraditi само до границе округа подрињског, него у опште до везе са подрињском железницом која данас постоји.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Јоца П. Јовановић. — Молим вас, господо, редакција овога члана потпуно је јасна. Бар за мене је потпуно јасна, јер се овде каже: Ваљево—Осечина до везе са железницама округа подрињског. Ту апсолутно не може бити ни помисла, нити се то може тако разумети, да се та железница иша само да доведе до границе округа подрињског, јер се овде и не каже: до границе округа подрињског. Овде се говори о вези ове пруге са железницама округа подрињског и тако се има и разумети да се ова пруга иша да веће са железницама округа подрињског, па макар и прешла границу округа подрињског.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Велислав Вуловић.

Велислав Вуловић. — Господо, приликом дебате у начелу о предлогу овога закона, ја сам напоменуо да наша група, као и цела Народна Скупштина, стоји на томе гледишту, да ни једна железничка пруга није непотребна. У исто време додао сам, да кад се пени реалност, коју пругу треба пре градити, да се у томе случају мора безусловно водити рачуна о томе да једна од тих пруга мора бити важнија од осталих. Ток приликом павео сам разлоге о којима се мора водити рачуна кад год се приступа грађењу железница. Ја сам казао, да се на првом месту мора водити рачуна о привредним и економским потребама целе Србије и поје-

диних пријева; да се мора водити рачуна о стратегијским захтевима, како би жељезница, у случају одbrane земље, могле корисно да послуже у превозу војске, која ће Отаџбину да брани. Поменуо сам да ту треба узети у обзир и све техничке разлоге, који ће говорити за и против једне пруге. Сви тога, поменуо сам да треба водити рачуна и о финансијском стању земље при грађењу жељезница и видети да ли је могуће да земља сагради једну пругу без икакве тешкоће, без икакног отерећења на народ и најзад да ли се, са тога вистог финансијског гледишта, бити боље да се та пруга одложи за боља времена.

Пред најма, господо, сад у овоме члану 1. Влада предлаже грађење три пруге нормалног и једне друге узапон колосека. Разлоги који су рукоvodили Владу, да изнесе оне три друге биле су скоро, за све време од како се по њима ради, истоветни. Ранији Министар Грађевина тврдио је да поједијну пругу, како ће имати тај циљ, да развије богоство у крајевима од Краљева до Рашке. За другу која треба да веже Крушевач са Туларима и одатле Мердарима и Приштини тирдило се, да ће бити најкраћа веза жељезничка са Јадранским односно Јеgeјским Морем. За трећу: Ниш—Прокупље—Мердаре ваздан је утврђивало, да је то део јадранске жељезнице која је преко потребна Србији и да се према томе безусловно треба да гради. Данашњи Министар и данашња Влада подносе те исте разлоге са једном допуном, да ће једна од тих пруга послужити као замена дуплом колосеку и на тај начин олакшати саобраћај, који постаје из дана у дан све већи на главној прузи Београд—Ниш. Господо, ја сам увек сматрао, да пруга Брагујевац—Краљево—Рашка треба да чека. То сам сматрао све дотле док Србија није проширила своје границе. Данас, проширењем граница наших појавила се потреба, да се гради пруга Крагујевац—Краљево—Рашка. Ако би узел по богатству и по пределима проз које пролази, дошли би до закључка да бита пруга имала бити узапон колосека. На тај начин везали би све пруге узапон колосека у Западној Србији, и имали би један систем, један план у раду. Избегли би ту тешкоју честога претоваривања. Али од онога тревутка кад је Србија изменила границе, наступила је потреба да се ова пруга гради нормалног колосека. Зато сам покренуо а и сад понављам да ову пругу Краљево—Рашка треба градити.

Али, господо, ако је треба градити настаје одних примедба: кад је ту потреба, да ли треба стати код Рашке, да ли треба направити слепо црвено на стати, немати продужења, или баш ти исти разлоги, који налажу грађење пруге Крагујевац—Рашка, императивно налажу, да се одмах гради и пруга од Рашке до Мишевице, да на тај начин одмах добијемо везу са Скопљем и Солуном и да дамо Србији могућност да изиђе још једним кратким путем на море. Да ли је потреба и са стратегијског гледишта, да ли ћемо евентуално ако наступи заплет, да ли ћемо моћи ово што нам је најпотребније, војску, бацити што пре на једну и другу границу. Ја, господо, тврдим да је то тако потребно, да не би требало да буде икадајнији народни посланик који би био против грађења и ове пруге.

стражу
зрешко
разреши
за и
ниш
едну
ен
од

Сматрао сам за своју посланичку дужност, сматрао сам да је у време помажем владу кад сам у првом говору тражио изјаве, кад сам тражио да се ова друга дозволи до Митровице. На жалост већина је гласала против и већина је својим гласањем изразила јасну жељу да не налази да треба приступити грађењу пруге од Рашке до Митровице. Она је сматрала да је иного потребнија, да је прешлија друга Крушевач—Туларе—Мердаре него Рашка—Митровица.

За другу Ниш—Прокупље—Мердаре је сам назијено да је тај део пруге требало сматрати као део Јадранске железнице све дотле док је територија од Мердаре па даље била у тубинским рукама, док со помињало и надају да ће излази из Јадранско Море биги Сан Ђовани дј Медуа.

Притешњени суседном монархијом, угрожени у нашим трговинском и економском развијању, и мноштво морали и требали да тражимо излаз на другог месту, да тражимо друге питање. Борбом коју је учествала радикална странка једне и друге фракције у овом погледу успело се, да смо се избили и ослободили донекле тих пратисака са стране.

Али сид, после овако успешног рата, после овако сјајних победа, ми смо поново нашли на један пратисак, који се јавио са исте стране са које се обично јавља. Нали се спори излаз на море. Оно што нам се некада давало и обећавало као животни интерес наш, да изиђемо из Јадранског мора, да се можемо развијати, — сад нам се спори, па даје се, или ће нам се дати под извесним гаранцијама излаз на неутралном земљишту. Где ће бити тај излаз, то питање није решено. Све дотле, док се не би решило на коме ће излази Јадранске обале од Драча до Сан-Ђовани дј Медуа иако ова наша пруга, она од Ниша до Мердаре не може нишко имати ону важност коју је имала развије, не може се сматрати као неопходно потребан део Јадранске пруге.

Али, господо, разумео да се овиј део гради. И ја га примам. Ја га примам зато што су већ раније ступаје извршење, што за овај део има и дефинитивних, поред генералних планова, израђених по предметима и предрачунима, у колико се они могу са тачношћу извршити, а господе знају да то вије могуће тачно извршити због теренских прилика. — Кад све то постоја, ја још разумео да се гради ова пруга Ниш—Мердари, зато што ће она пролије кроз излодне речнице Топлице и Косанице, што ће дати грађанима тих крајева могућности да ступе у што ближе, у што тешче односе са питањама, што ће им се олакшати да њихови производи иду на питање тамо где ће целе бити веће.

Најзад, господо, могу да разумем и ово, да ће потреба изисквати ако не сад одмах а оно у кратком времену да се ова пруга продужи ка Приштини, да се иако је ка Приштињу и да се средина тих крајева своји са старијим границама Србијиним. Али, господо, никако не могу да разумем, да војник, какве је потребе имала Влада, какве је потребе имала већина у Народној Скупштини да тражи поред ових двеју пруга: Крагујевица—Рашка—Митровица, од Ниша ка Приштини, да тражи

и трећу, којој ће крајња тачка бити у низу година једна иста: Скопље или Солун.

Ако је, господо, као што рече мој пријатељ г. Благоје Илић, потреба Владе да грађење железница, дође до паре, што она није казала, ја верујем да је Влада увек у могућности, да до потребног новца дође и другим путовима, јер је Србија до данас свакад и у свакој прилици одговарала својим обавезама тако, како скоро ниједна земља није одговарала.

Преима томе, кад има све могућности и довољно гаранција да ради, за ове обвезе које буде примила Српска Влада ће паћи и моћи ће да паде зајам и без грађења железница.

Али да претпоставимо, господо, и тај најгори случај, ја сам себи морао поставити питање а та које и моји пријатељи: каква је потреба, каква је то обавеза да се баш мора и ова друга градити?

Предузимач тражи да изгради посао за 60.000.000 динара. Па добро, господо, и ми и ми дајемо тих 60 милиона. Требало је саградити 300 километара пруге и ми их дајемо на тај начин, што у место 70 км. од Крушевца ка Туларима дајемо 75 км. од Рашке до Митровице. Ако предузимач није подобан за све послове индустријске и све техничке радове, него само за железнице, ми дајемо послове исте врсте, дајемо послове грађења железница у место послова који му се одузимају. И ја онда не могу да разумеси разлоге који радијалну владу и већину скупштинске руководе, да траже безусловно грађење ове пруге.

Видите, господо, кад опозицију у овите не би руководили разлоги много заманији, иного тежи, кад она не би схватила прилике у којима се земља налази може бити много озбиљнија, него ви, господо, из већине, онда би у овом питању опозиција требала да истави овако мишљење и да каже: дајемо Влади 60 милиона динара да гради пруге, колико тражи предузимач, јер ћемо добити и везу од Крагујевца до Солуна. Али кад Влада иако инсистира за безусловно грађење пруге Крушевач—Туларе—Мердаре, ми ту пругу не дамо јер се изазвана сумња да је за то неморалне побуде руководе.

Господо, ја ишам намерди никога да врећам, али допуштите да морамо схватити и појмити тако ове ствари, да поступак ваш изазива овакву сумњу. Никаквих разлога изнети не можете, који би потукили ове разлоге које сам ја и моји пријатељи изнали (Чује се: стратегијски разлоги) И ти стратегијски разлоги морали би пасти кад иако две пруге које ће вршити потпуније исту сарху него ова пруга.

Ви најс, господо, поступком вашим ћопите да помињамо и да прегледамо све шта се уградило па да видимо дали је због основних захтева оваког безусловног грађења пруге Крушевач—Туларе—Мердаре, немају какве закулисне радње, немају каквога наличја. Никога нећу да сумњичим а још мање Владу. Али ја кажем: кад пропратимо питање о Наупарској шуми, како је она дата, а ја сам дознао од једнога Министра из ранијег кабинета, да је између оних који су купили Наупарску шуму стајало ово исто француско друштво. Кад све то узмете у разум, онда видите да ово што се безусловно од стране предузимача тражи, да то значи вршити терор над

Вајдом, а Влади да први терор над Народном Скупштином захтевајући да се безусловно грађење ове пруге усвоји због наупарске шуме.

Ја апсолујех па посланике из већине. Ја тврдим, јер сам слушао говоре појединача, да је њихово осећање, да је њихово ишчаше, бар извесног броја радикалних посланика, о тој прузи исто тако као што је и наше мишљење. Ја апелујем па те свесне и честите људе, да овом приликом дајући Влади што жели, оствете и склону са ње оно због чега би се на њу сумњавати могло. Господо, кад не би било других разлога, који говоре противу ове пруге, кад се не би у овој железничкој политици, која је изложена у чл. 1. овога закона огледала неумешност, несунчност, неразумевање само железничке политике, ипак би само ово било доношено, али се гласа против ове пруге.

Али, господо, као што рече г. Капетановић, треба имати машу. Ја искљим, да народним посланицима не треба доносити машу и издагати је онако, икад што је г. Капетановић као професор морио да учини, да је наложи и да покажује где је Прахово. Довољно ће бити да сваки замисли, како стоји тај део, који ће бити просечен са три односно са четири пруге. Узимите, господо, од Ристовца ка Нишу, Ниш—Сталан, Сталац до пруге Крушевач—Краљево, Краљево—Рашка, па онда Крушевач—Туларе ка Мердарима, Долевац—Мердаре, идите граником Старе Србије, старом нашом граници, па ћете видети, да тај простор не износи више од 4.600 кв. километара, а да је опкољен изузев са доње јужне стране пругама поражалног и узаног колосека, и пресечен са две пруге. Ви ћете мером утврдити, да на тих 6.600 километара долази 460 километара пруге, а да ресто од 4.400 кв. километара Србија нема ни хиљаду километара пруге! Па сад кажите: смете ли ви једноме крају бити мајна, а другом мајица.

Ако узмете са гледишта производње тога краја, који је испресецан толиким железницама, па га упоредите са другим крајевима, — а ја ћу за пример узети подринске и пожаревачке крајеве — онда ћете, господо, видети, као што је ишло у начинском говору изложио г. Марјановић, да је са ове стране за ова два округа значно напредија и у погледу привредном и културном и у погледу индустрије и рударства и свега, да ги крајеви испајају железници, и овим се даје и сувише.

Зар, господо, не осећате, зар не видите да вам ове железнице, које се правдају неопходном потребом изгледају чисто партиске?! Зашто онаквим радовима, зашто оваквим саобраћајним средствима, која су најпотребнија земљи давати партиско обезбеђење?! Нојајте, господо, тако. То се може луто светити партији који тако ради.

Господин Нинчић проговорио је овом приликом о подринском округу. Јесте ли видели, како га је заболело што је један од посланика навео један намогасни разлог, који говори против тога да се пруга Ваљево—Осећани продужава до састава, до Липинице. Заболело га је, јер осећа да подрински округ, који је богат, нека саобраћајних средстава, али га није заболедо, ни њега ни остale, кад је пожаревачки округ, који је исто тако богат, који је многолудан, остао без железнице, и кад ни си

признајете, да је једна пруга, која би везивала Пожаревац долином Мајдана Пека са Дунавом, једна од најпотребнијих са свакога гледишта. И кад ви при свем том предностима пруге Крушевач—Мердаре овој прузи, која би везала Пожаревац са Дунавом — онда је јасно, да се то не ради из разлога потребе и саобраћаја. Ако, господо, посматрамо, шта би пруга имала да ради, онда ћемо доћи до овога резултата: да оно што се буде из источнога краја Србије, Неготина, Зајечара и даље, могло да креће ка Јадранском и Егејском мору, а не би отишло воденим путем од Дунава, да то не би, господо, ни у једном случају кретало се до Ниша, па да се од Ниша врати ка Сталацу и Крушевцу и продолжи до Мердаре, него би ишло природним путем или преко Ристовца ка Солуну или преко Мердаре ка Солуну.

Производи другог краја који би се такође од севера на југу кретали увек ће тежити оним путем, који је стекао првенство, који је већ усвојен, а ни знаете да трговине, којих већ радије један посвојенику да иду једним путом. Та се павника опајала и кол наас, и било је бојазни да се напусти пут ка северу. И сада ће трговина тежити да иди овим путем, све до центра трговине као што рече г. Капетановић до Јагодине, па преко Ристовца за Солун.

Продукти западне Србије, који такође треба да изађу ка јуту, па друге нијаде Италије и остale, ти продукти кад стигну до Крагујевца и до Краљева неће проћи ни преко Крагујевца ни преко Краљева, него ће ићи својим путем — првом пругом Крагујевца—Рашка—Митровица. Остало би, дакле, да је ово чисто локална железница, која ни у ком случају са техничког, финансијског, економског и стратешког гледишта не треба да буде грађена.

Када не би, господо, постојали разлози, које сам ја сада изнео у своме говору, када би само постојала она одбрана ове пруге онаква какву је дао г. Капетановић јуче, ја тврдим да после оних разлога, које је он изнео, ја, пак држим и већина Нар. Скупштине били би смо за то да гласамо против ове пруге.

Господо, дужност ми налаже, као народном посланику да оне, који не би били упознати с индијском поштом и о преносу шина, упознају са индијском поштом, и ако сам уверен да сваки народни посланик зна те ствари врло добро и да се сваки чуди и диви, кад један стручњак, један техничар говори онако, како је јуче говорио г. Капетановић.

Индиска пошта не постоји од јуче. Жеља да индијска пошта прелази преко Србије није жела Енглеза, него је то жеља наша за то, што свуда када је прошла индијска пошта, земље добијају велики приход. Али један од најглавнијих захтева, који тражи индијске поште, то је: сигурност саобраћаја и близина у саобраћају. Енглези не цене време као ми. За њих је време новац. Кад год смо им покушавали да се индијска пошта окрене са њеног пута и обре преко Србије, ми смо увек најлаਜали па тешкоће, што наша постојећа пруга од Београда ка Нишу није била способна да прими близину и тежину те индијске поште. Наше су вруге слабе; наша су успони велики; мостови нису срачупнати тако, да могу да прими ове локомотиве,

које би са потребном брзином требало да вуку индијску војнику.

Г. Капетановић да би доказао потребу аруге Крушевач—Туларе—Мердаро, да би показао како би се она јединије дала саградити на тој начин што би се шине са главне аруге пренеле на ове аруге тамо, рекао је: ип ћемо просто ове шине пренести тамо, када да је то само напути руком и саршена ствар. Г. Капетановић као техничар није обратно пажио да за уклањање шина на постојећој аруги, на којој је сав наш саобраћај, треба грлано времена да се оне измене, а сасвим тога што је изменила температура, онај зехтева и грдних издатака. Сви они који су имали прилике да то рачунају, знају врло добро шта би коштала та измена, поправка мостона и остало.

Према томе, господо, онај разлог, који треба да представи лепу перспективу и лепу будућност ове аруге, он је само утврдио то, да тај разлог говори одсудно против аруге Крушевач—Јанкова Клисура—Туларе.

Најзад, господо, остије још једна аруга, а то је Ваљево—Осечина, узанога колосека. Ја сам напоменуо и у начелној дебати, а напомињам и сад да једна аруга, која се после аруге Крагујевац—Краљево—Рашка начење поминовио и показује извесни систем в плану у раду, то је ова аруга Ваљево—Осечина. Ми имамо у западној Србији велики број километара узанога колосека, дали смо концесију подринском округу да сагради аругу од Шапца до Лознице, или тај део, дакле и овај у западној Србији и онај тамо у подринском округу, остије невезан међу собом. Ако хоћемо да нам се ове аруге рентирају, у колико нам се могу рентирати, ако желимо да подрински округ помогнемо, онда је збила прешна, неодложна потреба да се аруга у подринском округу веже са постојећим аругама узанога колосека, чији је центар за сад Ваљево, дакле са Ваљевом.

Господо, ја налазим, да је ова аруга потребна и да је треба градити. Стилизација оваква каква је била стављена у члан први, утврдила је несумњиво да она нема да се веже са железницама подринског округа. Самом стилизацијом тачке четврте, члана првог, „до везе са подринским железницама“ и концесијом датом подринском округу утврђује се, које аруге има да полигре сам округ, и неизменно се пређује, да се подринске железнице имају саградити до границе са ваљевским округом. — Према томе ове речи „до везе са железницама округа подринског“ утврђују да се има градити само железница Ваљево—Осечина.

Господин министар је примио ону исправну да се веже до подринске железнице. Ја сам у начелном говору, и парочито у претресу при првом читању скренуо пажњу влади да не дође до незгодног положаја тим, што пристаје да изврши везу са Липницом, јер на тај начин укида концесију дату округу подринском.

Господин посланик Никић тврди како смо мы противни. Па, господо, не понаже ту увијање, мы говоримо чисто и јасно, они који буду читали наше и ваше говоре, они ће видети да смо тражили ту аругу, или да ви нећете да извршиште овако како треба да буде; да ви градећи ту аругу хоћете да

осетите јасну одредбу једнога закона и једну концесију. Ви бете видети да смо мы баш за ту аругу.

Закон о подизању нових железница, један члан — ја сам заборавио који је то члан, а г. Министар биће љубазан да га нађе — у закону гласи изрично: да се концесиопарни дати концесија за подизање железница не може одузети своје дотле, докле они извршавају своје обавезе, в одузети се може, кад они своје обавезе не буду извршили. То је члан закона од 1902. са изменама и допунама у 1909.

У концесији стоји то изрично.

Ви хоћете и желите да извршите те железнице. Ја вам верујем, да побуде које нас горе да то извршите пису партијске, него да су побуде чисте, оне које и нас руководе, да се том окружу помогне да добије везу, како би се у времену, кад се не може користити водени путем, користио железницом.

Али, господо, не можете ви да извршите један део аруге за који се округ обvezao да изврши. Можда ће рачун округа подринског паднати му да доворши тај део аруге. Ако желите, господо, да дате доклад да вас чисте побуде руководе за грађење железнице, онда илјите један корак даље. Ви сте као што рече г. Никић дали концесију тима људима, не да они имају у томе какву бенефцију, него сте им дали концесију у крајњој изједи да њихова привреда и култура не пропадне. Па кад сте им то дали да не би њихова привреда и култура, која је почела да опада, пропала, ви сте тај округ нагнели, да се задужи неколико милиона, да подигне ту аругу и да их почне експлоатисати, а сад му то право одузимате. Идите један корак даље, идите правим путем, а не газите закон, саградите аругу од Ваљева до Липнице и тражите да Влада откупи и саграђену аругу Шабац—Лозница. То је право. Тако се заштићују архитки и не штите окружни интереси.

Видите, господо, како је Влада са пуно разлога подила рачуна о једној железници коју треба сагraditi, како је тежила да помогне једном округу и како су посланици округа подринског у финансијском одбору успели да унесу допуну и Ваљево — Липница, да би се помогло округу подринском. Али господе из пожаревачког округа, која пису имала ту срећу да буду у финансијском одбору, а чије су потребе исто тако прешле, исто тако велике као и округа подринског, пису имала срећу да у закон за грађење железница унесу да се од другог Партији—Зајечар, од места које се за најподесније нађе са техничког гледишта, везу и пожаревачке железнице узаним колосеком те да се и томе округу помогне.

Из свих ових разлога, господо, мы ћемо гласати против овог првог члана.

Разлогама сам, држим, убедљо онога који је хтeo да чује како је грдна погрешка грађења аруге Крушевач—Туларе, како тиме самим чланите да се верује да градите партијске железнице, како сами чланите да се сумња у побуде које вас руководе за грађење ових железница.

Ми ћемо гласати против. А ја ћу, господо, и овог приликом учлијити овејту своју дужност, ја ћу поднети измену код овог чл. I, онако како најве-

зим да она треба да буде. Подносећи тај предлог је желим да се јавно и по други пут констатује ко је противан директној вези пруге Крагујевац—Краљево—Рашка са постојећом пругом Митровица—Скопље; ко претпоставља да су пречи интереси радити пруги Крушевиц—Туларе—Мердаре него пруги Рашка—Митровица; ко је, господо, зато да се грађеном једне пруге даде задовољење стратешким обзирима. Ми или ви.

Мој предлог гласи овако:

„§ 1. Овлашћује се Краљевско-Српска влада да може одмах приступити грађену оних железница:

- а) нормалног колосека
1. Ниш—Прокупље—Мердаре
2. Крагујевац—Краљево—Рашка—Митровица,
3. Уланог колосека 0'76 м.
3. Ваљево—Осочина—Лапнице.“

Кад што видите, господо, ја тако исто овај стављам и пругу Ваљево—Осочина—Лапница с том напоменом, да држава у најкраћем року приступи откупу подрињских железница.

Ја молим довољан број посланика да овај мој предлог потврдите и у исто време молим да се о њему поименично гласи. (Потномаже га довољан број посланика).

Председник, Анд. Николић — Предлог је потпомогнут.

Потномажу ли господо и предлог за поименично гласање? (Потномажу).

Има реч господин Министар грађевина.

Министар Грађевина, Јоца П. Јовановић. Господо, ја искам исклопо да ће после првог читања и овај члан баш овако исто као што сад предлаже г. Вуловић, гласањем поимене — да ће се то поновити на другом читању. Таква пракса по моме лишићу не би требала да се уводи, али г. Вуловић је учинио своје, потпомогнут од својих другова и учинио се овако како закон налаже. Али, господо, ја морам одмах, иако ми г. Вуловић не замери, да кажем, да је г. Вуловић држао један говор, који би могао да се држи на партијском збору, али ни у ком случају у Скупштини. Г. Вуловић је изнео овде како неће да чита ништа, а међутим иако, да су Влади неморалне побуде руководиле да изнесе овај предлог и ову пругу Јајкова Клисура—Туларе. Ја морам спечатити да то да одбијем и од владе и од већине Скупштинске, која је гласала за то. Апсолутно никакве неморалне побуде нису могле нас да руководе.

Кад сам најло пре казво да је г. Вуловић држао говор као на партијском збору, ја ћу то и да потврдим. Г. Вуловић је стручњак, али он је говорио аши са партијског гледишта, исклесан да је ово прилика кад су нама лећили, а и Влади задушена уста да не можемо смо да кажемо, да каже све јавно у Скупштини. Ми смо, господо, напишли да нас опозиција тако третира. Ја се сећам, господо, године 1906, кад смо гласали пријвијам од 95 гласова и кад смо проглашили ово што је дошло, и зато смо и тражили тај зајам. Опозиција је тада певала „Свјати Боже“ Србији, а данаас, господо, време је показало, а време је најбољи лек да спреје све клевете које сте ви на нас бацали. Мене је, господо, увредило ово што се овде ивиоши. Ја међу

овде да побијам разлоге г. Вуловића, али једини то хоћу да констатујем да се г. Вуловић толико заборавио да ивиши како су овде неморалне побуде, а довекле и г. Влатко Јанчић, изако је то скандал и како је злочин да се овако што може изнети пред Народну Скупштину. Ја вас молим да у оваким приликама ије да га тешко оставите наше партијске заједнице па да их другом приликом расправљамо, а сад да радијо најпрешије послове.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Велислав Вуловић.

Велислав Вуловић. — Господо, г. Министар Грађевина и нехотице бацио је, да речем, једну клевету на мене. Ту су степографске белешке, ту су господе посланици. Ја сам казао да ја одајем част и поштовање и посланицима из већине и Влади, или књем, поступци чине да се породи сумња да су ово неморалне побуде. Ту су степографске белешке, и ја вам молим, да ми са не извршу речи. Ја сам тако рекао и при том остајеј.

Друго, господо, ово. Ја искам, — г. Министар каже, — као техничар паконосио никакве разлоге. Ја сам изнео довољно разлога, изнео сам, колико сам могао да изнесем, а гајдам да ни г. Министар Грађевина, ни г. Министар Привреде нису изнели никакве разлоге за грађење ове пруге.

Председник, Анд. Николић. — Дајем четврти час одмора.

(Настава одмор)

(После одмора)

Председник, Анд. Николић. — Настављао рад, господо. Има реч г. Пера Јовановић.

Пера Јовановић. — Пре него што бих прешао на сам предмет, хоћу да одбијем један прекор од једнога предговорника: да из радикалне групе — већине није се јављо довољан број посланика да брани овај законски пројекат. Напротив, господо, јављо се био довољан број посланика, али услед кратког времена и потребе да овај законски пројекат прође на првом читању пре Ускраста сви су ти посланици одустали од говора, и међу овима био сам и ја.

Једновремено хоћу да благодарам г. г. предговорницима што су на другом читању овог пројекта били мало оширији, те ћу јоћи тиме да се користим и да мало правим екскурзије, у мом говору.

Господо, ни један законски пројекат поднесен Народној Скупштини, није прошао, а да се од стране опозиције, готово на исти начин не напада, а са једне исте тачке гледишта, а то је: како у дотичном Министарству одакле се подноси пројекат нема систему, нема систематског реда, нема одређене политику, нема утврђеног програма, — ради се на парте.

У ствари није тако. Али ипак опозиција има права да то напада.

Свака држава, господо, има своју политику, има свој државни програм, па тако и наша држава.

Свако наше министарство има своју политику, па и Министарство грађевина, парочато, има своју железничку политику. Радикална нај странка успела је да у свој програм унесе тако широке по-

гледе да задовољава насу народну, да задовољава потребе оваште народне. (Одобрavanje na десници).

Прима томе наш радикални програм изједначло се са државним програмом, и радикална странка по њему и илда, те не чуди, господо, зашто се по неки од мојих пријатела из већине љуту кад им се каже: „На ви водите нашу радикалску политику!“ — Јест, господо, мы водимо радикалску политику, в. хвала Богу, добро смо је до сада водили.

Сад су баш прилике, кад се подноси овакав законоски пројекат, да опозиција ма на који начин гледа да протури оно што хоће из про рима своје странке, и да на тај начин каже: „Ово смо ми утурли, то је наше, а не њихово“, или владајућа странка бодрик окок паза и погла да опозиција протури оно што она хоће, него ради онако како ћен странкин програм налаже.

Опозиција том приликом гледа да пројекат пропадне и да на тај начин спонтуално падне и министар, који је пројекат поднео; ако се са њим солидарише Влада, онда и цела Влада; па спонтано да оде и цео режим. Она тако ради и тако треба да ради; тако и ми радимо, тако ради сва на странка, пошто само онда кад дође на власт може да изводи своју политику.

Железничка политика постоји, она је утврђена и има утврђен програм.

Ја сам мало прошао, да је радикална странка идентификовала свој програм са државним програмом; и према томе говорију о радикалној железничкој политици.

Још осамдесетих година кад се појавило овај пројекат за грађење наше главне железничке пруге, радикална је странка преко својих посланика извела своје гледиште на грађење те пруге.

То су били светли моменти кад је радикална странка почела да се појављује први пут са својом железничком политиком.

Тај пројекат је прошао кроз Скупштину, "као што се сејате, и радикали су се посланици пошилјали као људи, и нису скакали преко купа као радикални опозиционари-опструкционици, нити су на тај начин правили перед, већ су се као слободоумни људи, као праве демократе разложило са владајућом странком борили, покушавајући да буду пријеђени њихови разлози за грађење те пруге. Па кад то нису успели, они су употребили свој глас, и гласали против пројекта.

Железница је саграђена и то је први период железница, који даје главну пругу 1884-86-87. год. После долази други период од 20 год. за који се каже да није пунта урађено. Задиста тада нису железнице грађене, али је ипак рађено оно, што највише опозицију били. Још тада су пројектоване пруге, које су сада на дневном реду, још тада је израђена железничка карта по којој се сада симе железничке пруге граде.

Тада су, господо, у Железничкој Дирекцији прикупљани подаци, студирало је какве пруге и на које их најбоље треба спровести. Прикупљани су подаци о међународном промету, о унутрашњем сaborају, о садајућој и будућој економији још појединих крајева, о рударству, о шумама и вођени су обзир војнички-стратешки.

Све је то, господо, тада рађено, и тада је прављена железничка карта на којој су радили мањом радикали, наши први инжињери. Ја ћу да поменем имена неколико њих, од којих су неки погрби. На тој железничкој карти радили су: Пера Величковић, Милivoје Јосимовић, Боста Јаковић, и њихов сарадник Милија Марковић.

Једновремено са овима, и после њих радили су на радикалној железничкој политици бив. Министар Грађевина, Јоца Станковић; садашњи Мин. Грађевина Јоца Јовановић; затим Вадер, Чубрић, Милашиновић и још неколико њих. То су људи које је радикална странка деташирала да раде на железничкој политици. Они су то радили једновремено, помажући својим друговима кад се водили борба да се дође до политичких и грађанских слобода, до устаничности и парламентарности; они су радили на железничкој политици, и спремили су нашу железничку карту, на којој се јасно види железничка пруга, која је онда створена, и с времена на време вршено је и само грађење. Јер никде се све железнице не раде од једногнут, него се ради на парче, па тако је и онда на парче грађено, али је рађено како треба да се ради: гдеđe и како кад, према времену и приликама које су владале у земљи; тако су неис пруге пре саграђене, а неке после. Главно је, да се радило по једном програму.

Та наша железничка карта у главноме садржи ову железничку мрежу: 1.) главну пругу, Београд — Ниш—Ристовац и Ниш—Цариброд. 2.) источну пругу, Дував—Зајечар—Ниш—Мердаре т.д. Јадранску, па ако хоћете и радикалску железницу. 3.) западну пругу, Лозница—Осечина—Ваљево—Горњи Милановац—Чачак—Краљево—Рашка, и 4.) северну пругу, која из подринског округа двојако долази до Београда, и то: а.) почиве од Лознице па онда иде на Осечину—Ваљево—Лајковац—Лазаревац—Степојевић—Београд и б.) иде од Шапца па се онда спусти богатом и плодном равницом тамнавском, иде на Уб, пресеца ваљевску пругу око Бргула, продужује даље на Конатицу и везује се код Степојевића са пругом која мора да се што пре ради јер има спремљен цео слаборат за линијацију, а то је пруга Лазаревац—Београд. Кад смо дошли до Београда, северни пруга даље иде на Малу Крсну—Пожаревац, и даље преко Милешеве куле до везе са желез. пругом Неготин—Прахово. Као што видите ове северне пруге не предлажу се сад, већ су још много раније ове предвиђене и утврђене, само што још нису грађене: Сматраво се, да треба прво да се сарше ове друге пруге, пошто северни крај Србије има две граничне пловне реке.

Ја ћу после да се вратим специјално на ове пруге о којима се говори у чл. 1., а сад ћу да пређем на садашњи период грађења. Он почива од 1904. год. са кладеновачком пругом, и даље са пругама српским и које су у раду. Тај период грађења битно се разликује кад су били радикални министри и кад су били самостални министри. И ако је било за време радикалних министара грешака, (човек који ради, мора да погреши, а само онј, који не ради, не погреши), иако оне су неизмерне, појављујући се спонтано са самим послом.

Али, господо, за време самосталских министара, нарочито за време министровава претходника г-да Михаила Илића, вођена је нарочито једна чисто партизанска политика. Онда су, господо, прављене намерне грешке, онда је била злоупотреба, онда је владала „железничка лора“ у Србији. (Протести са левице).

Господо, над сам већ ту, да напоменем само нашу пругу. Оставимо шта је рађено, шта је претходило првом трасирању и лавану у изграду друге предузимачима, који су једновремено били државни чиновници — инжињери у жељезничкој држави, и који су радили са државним чиновницима, који су их помагали са државним материјалом.

Оставимо то, о томе је било говора кад је поднесена интерпелација од самосталца (тада су они добили добру одмазду), па да пређемо сада на жељезничку лору. Прохтено се чиновницима, које су фаворизирали њихови партиски грађани, да би постали богати људи, као што су, у осталом, и постали, — да прво почну као агенти да раде.

На не само они, него кад су то ицели и остали чиновници, и они су онда постали једна врста агенти; хватили су поједине предузимаче, поједине банке и радили су на томе да и они добу до кеста, издајући канцеларијске тајне; па су евентуално, ико се склонило неко друштво ступали у ортаклук, било као чиновници — тајни органи, било као предузимачи. И шта је било? Десило се ово: један инжињер, самосталец, велики њихов пријатељ, успео је да ангажује две самосталне банке, две групе, и то је опошто самосталце највише ждере, то је оно, што чини да румен стида многим самосталцима избира при помисли шта су све радиле самосталне банке. Та „железничка лора“ о којој ће те сада чути, створила је и ону, као што рече пок. Миловановић, крилату реч „банкарата“.

Господо, вазило се са групом која је већ стврена да учествује на ликвидацији. Али у последњем моменту све се то разбило, — конзорција се растуре, не хотећи да учествује на ликвидацији; А зашто? Има томе два разлога. Један је разлог био тај што је у банкама било људа, који су већ упа- пред видели коликих злочин чине према држави, узвијајући добит како ни се предлаже од стране државних чиновника, које фаворизира министар и цео самосталски одбор.

С друге стране — ђифтински разводи. Велики је то сума, десетак милиона, — сумњива посла! Ко зна наиста ће то све да извије? И тако се то све разбило. И шта мислите? Мислите да је на томе остало? Боже сачувай! Иде се даље. Преко кој у очи саме ликвидације фінансијером се јуре поједини чланови управног одбора и панова донесе решење. Али кад? Тек онда, кад им трасер — државни чиновник изнесе документа и покаже поред осталих смисалница, само позицију за издање, где је стављено више од десетак хиљада кубних метара издања, што износи зараду око пола милијона динара. — Пристапу сии, спрема се кауција и налази се на ликвидацију. Али, што по кажу: нашло се и над попој попа (као што у крушевачком окружту над поп Минићем поп Ђерасимом), и овде су со нашли други самосталци, који су такође

вршили трасирање, али бар као општински, инхињери, и који су били спремили послове за рад, но су на тој ликвидацији били доста скуни. Зато су и они за сваки случај, кидисали на пишицу пругу, ишли су и обишли трасирану пругу, па видели каква су тамо била „памештања“ те подијели понуду којом току ову велику конзорцију, фаворизовану од Министарства Грађевина. Та група предузимачка буде јефтиња за 1800 динара по километру, јер је понуда била да се гради наушално.

Министар Грађевина, да би објашњи своје колеге, у Мин. Савету, нарочито је донео решење, које је кроз Мин. Савет пропутио, у коме је било написано: „ликвидирај се паушално“ па је реч „само“ подвукла, и то је тако прошло кроз Министарски Савет. Та ликвидација је и дала права г. Стојану Протићу да посумиша и добије онако исплаћење о ликвидацији, пошто је она била профорза (К. Тимотијевић добављује: Пашић је тражио да се паушално гради). — Врло добро, кад је г. Пашић тражио, сад ћете чути како је ликвидирано. (Чује се си си бар држали ликвидацију) — Јасо, јасна вам ликвидација! Слушајте!

Мислите ли ви, господо, да је та пруга даушално отишла? Боже сачувай, није даушално рађено. Да видите шта је даље било.

Хоћу у напред да изјавим да не бежим од тога да се ствар са свим истера на чистину; ја тражим апкету да се то извиди, јер је то један лоповљук. Дакле, господо, шта ћемо сад? Пропала је конзорција, дванаест великих самосталских банкама пропали изледи за добит, отишли у ветар; њихова браћа самосталци, удруженци са Задругом за подизање изграда, јефтињи. И чему сада прискочату? Поред свега тога што је то било написано и тако прошло кроз Министарски Савет: да ће се ликвидирати само паушално, овако су пронађене неке јединачне ценице. Тако око 10 цена становиће је за обзиђивање тунела по различим типовима, и, мислам, три цене за грађење портала. И сад се све ускомеша. Шта ћемо сад да радимо? Сад морамо да се користимо тим ценама, да захмуримо на ово „само паушално“, па турат јединачне цене. И сад настаје једно петљање. Сви су били заинтересовани, сви самосталски кругови, више него кад су извршили онај фалсификат у Пословници. (Жагор).

ПРЕЛАЗИ СЕ САД НА ПОЈЕДИНАЧНЕ ЦЕНЕ. ТУ АКО СЕ МОЖЕ ШТО ДА ИСКУСТИРА. АЛИ ОНИ ДРУГИ ИЛДИ, ОКРЕТНИЈИ, НЕКАКО СЕ СЕТИЛУ У НАПРЕД, ЗНАЛИ СУ КАКВА СУ ЊИХОВА БРАЋА, И КАКО ТУ МОЖЕ ОВЕТ НЕШТО ДА СЕ ИЗМИГОДИ, па су и те цене удесили тако, да кад се све срачнује овако велика самосталска конзорција фаворизирана од њиховог Министра Грађевина и Главног Одбора, буде скупља. Шта ће сад? Сад настаје ово што је најгоре. Появљује се једна хартијаца, Српске Државне Железнице са исписањем нарочитог уложеног кубатуром, и то окако: тамо где су они скупља, кубатура је изваза; и обратно. И тако се то удешено подметне и нађе на крају крајева, да су сад они јефтињи.

Изађе та ликвидација и пред Министарски Савет, и за љубас колизије то се све одобри. Где

је сада та хартијица ја не знај, о њој се прича и говори; али ја мислиј, да ће се она ипак наћи.

Настаје један лох по Београду: као да су „Босну“ добили, банке лумијују, самосталци лумијују!

Председник, Ана. Николић. — Господине посланиче, молим вас да говорите о пројекту.

Изволите господо самосталци, макар једну вако прљаву ствар и изважују извесите за ма ког радикалног министра, из пристајем да одмах дам оставку на мандат.

Господо, кад је стварана жељезничка радикална политика, пре што ће наступити грађење, почела је борба: какав ће колосек да се употреби. Карту са жељезничком мрежом већ имамо, знамо шта ћемо градити, да видимо сад колосек.

Борба је била велика, онда је нормални колосек био побеђен, узан је колосек однео победу, — и ако је и ту било борбе око тога: да ли ће бити широка од једног метра или од 0,76 метара. На послетку, на штету колосека од метра, победио је колосек од 0,76 метара, — и тако је приступљено грађењу.

Зашто је тако рађено онда, то је баш један доказ, да је радикална странка водила још онда радикалну индустријску политику. Она је знала зашто гради у Србији, нарочито у западној Србији жељезнице узаног колосека. Радикална странка је још онда почела да се припрема за крупне догађаје, и до јој није било оних, који су примили опструкцију 1906. год., па радикална политика би успела, и да нас апсолутно не би имало шта да се примети нашем узаном колосеку. Самосталци су својом опструкцијом омогли целу ствар, омогли спрему и изоружање, и досадаји су нас затекли неспремне. То им се никада неће заборавити; могу они бежати колико хоће од тога, али факат је, да су они урошисти нашу земљу том опструкцијом.

На ивак, господо, и ако су та опструкција и неуесан рад самосталца омогли да жељезнице узаног колосека послуже онако, као што би се то од њих ишло очекивати, ипак оне могу да издрже критику и оне задовољавају потребу наше земље.

Наше аруге узаног колосека које имамо у целој западној Србији, и које још има да се граде кад се доведу у везу са пругом Партиџи—Зајечар, са источним пругама, откупом белгијске жељезнице и њеном везом са будућим и садашњим пругама пожаревачког округа, ип ће јој имати једну жељезничку мрежу такву, којка ће моћи да задовољи све потребе земље.

Ове аруге које се сад предлажу, ипаку, као што рекох сада доле на дневни ред: оне су још разније биле на дневном реду, па су ушли и у закон од 1906, а сад долазе на ред да се ради. Мени је само чудновато, зашто сада самосталци траже пругу Рашка—Митровица, Мердари—Приштина, кад су они пре неколико дана нарочито тражили да се те аруге не граде, па макар гласали за све предложене у првом члану; вероватно да би их они градили. Али су се радикали у последњем моменту

трели, те више не слушају те аруге, него раде како треба да се ради, т. ј. да се ради по нашем програму, да се изводи жељезничка политика како је радикали схватију, јер они за њу пријмају сву одговорност. У првом реду, господо, треба градити ове аруге редом, као што је то влада предложила, само са неким мало изменама. Треба радити онако: пругу Крагујевац—Краљево—Рашка; пругу Ниш—Мердари, продужење Јадранске жељезнице; пругу Лазаревац—Београд; пругу Крагујевац—Рековац—Крушевица—Јанкова Клисура; пругу Шабац—Гамбала—Уб—Копатица—Степојевац; и у исто време врло важну пругу Пожаревац—Милошевић Була до везе са Приштвом.

За ове аруге за које немамо новаца, треба још сад радити па томе да се створи финансијска подлога, да се створи евентуално и зајам. Ми, радикали, ни до сада нисмо бежали од зајмова па нећemo бежати ни од сада. Ми треба да гледамо да се и те аруге што пре доврши, тако да радикална странка серничиши један део ослобођења своје браће, заврши и ту чисто жељезничку политику, па кад се то серничи да продужи своју жељезничку политику у новоослобођеним крајевима. Морају се, дакле, прво градити оне аруге које су већ третирane и за које је већ цео елаборат готов, тако да се одмах може приступити грађењу. Те аруге треба одмах градити, а ја сам казао које су те аруге.

Ја икак да учиним измену у првој тачки за ову пругу Крагујевац—Рековац—Крушевица—Јанкова Клисура.

Господо, кад се већ нашло разлога, в ти разлоги могу донеске остати чисто владина ствар, да се пруга Крагујевац—Рашка и делом за Митровицу гради нормалног колосека, ја не могуничим да брамим пругу Крагујевац—Рековац—Крушевица—Јанкова Клисура, да и она буде нормалног колосека. Сви би рамози говорили кад би ола пруга била узаног колосека, да би и она пруга требала бити нормалног колосека; али кад су већ нађени разлоги да она пруга мора бити нормалног колосека, онда ова друга то не мора бити. Сам терен изуз који пролази пруга од Крушевице до Јанкове Клисуре, тако је благодаран терен, да се може градити жељезница са колосеком од два метра. Овај други терен много је тежи нарочито терен од Крушевице преко Рековца за Крагујевац. Кад се узме у обзир цео систем западних жељезница, као жељезница узаног колосека, а имајући на ту и циљ, којем ова пруга има да служи, (не као што неки добишу некоме пону, него нашој богатој Расини, индукционе Левчу и експлоатацији шума, па ма чије оне биле), онда се мора показати умесан мој предлог, јер то све може да се експлоатише и са жељезницама узаног колосека. Најзад, кроз Крушевицу пролази већ узан колосек, донацијом везом од Крагујевца до Арапчелонца бисје имали директну везу узаним колосеком од Београда до Јадранске Железнице.

Да вас не би замарао, господо, јер ћу искажа говорити и о другом члану, хоћу сад да изнесем свој предлог како треба да гласи овај члан.

Ја предлажем да члан I. гласи овако:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о
грађењу нових железница.

§ I.

Онапуштају се Краљевско-Српска влада да може одмах приступити грађењу железница, које су предвиђене у закону о грађењу и експлоатацији нових железница од 6. децембра 1898. године са изнешњим и донесеним од 5. октобра 1899., 2. априла 1902. год., 31. марта 1904. год. и 12. марта 1909. године.

Те су железнице следеће:

- 1.) Нормалног колосека:
- 1.) Ниш—Прокупље—Мердаре,
- 2.) Крагујевац—Краљево—Рашка,
- 6.) Узаног колосека 0-76 м. ширине:
- 1.) Ваљево—Осечина—Лозница,
- 2.) Лазаревац—Степојевац—Београд,
- 3.) Крагујевац—Рековац—Крушица—Јанкова Клисура.

Молим довољан број посланика да ме потпомогну. (Потпомажу га).

Председник, Анд. Николић. — Измена је потпомогнута. Господо, добио сам од довољног броја посланика захтев да се закључи претрес.

Одобрава ли Скупштина да се закључи претрес? (Одобрала)

Имају да говоре још: г. г. Марјановић, Радивојевић, Ђорђи, Алекса Жујовић, Драшковић, Драгољуб Илић и г. Лапчевић.

Милорад Драшковић. — Молим за реч да учним једну изјаву у име странке.

Председник, Анд. Николић. — Изволите.

Милорад Драшковић. — Малочас је г. Министар Грађевина рекао да је 1907. — то је погрешно него 1906. — решавао законски предлог зајма од 95 милиона, и да је тада невала „Србија „Свјати Боже“. Како је он то рекао у колегији са г. Вуловићем, ја га молим да изјави, да ли је он хтео тај прекор да упути странци у чије име ја имах част да га ово питам?

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Ј. Јовановић. — Ја иако оволовик да изјавим: да сам ја казао у опште опозиција. Опозиција је тада, кад смо ма изгласали зајам од 95 милиона, невала „Свјати Боже“. Ко је од опозиције то чинио ја не могу да тврдим, али само знат да је то опозиција чинила.

Милорад Драшковић. — Господо, ствар неће моћи остати на овоме. Г. Министар можда није ни свестан какву је крупну оптужбу бацио на једну странку. (Грађа; негодованje на левици. — М. Марјановић: То је клевета, владина клевета!) У овој ће се ствари корати наћи истина. Ако смо то ни били, нама није место овде; ако је г. Министар обедио нас, њему није место овде. (Одобравање на левици). — Сви посланици из групе самосталних радикала излазе из дворане скупштинске.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Јоца П. Јовановић. — И ако су господи изшли из Скупштине, ја опет сматрам да им је дужност да овде дам своју изјаву. Ја сам, господо, казао ово: да је опозиција 1906. год. невала „Свјати Боже“. И кад се г. Драшковић у име своје странке отрађује и каже, да његова странка није невала „Свјати Боже“, ја то прихватају и према томе се моја изјава на њих и не односи.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Драгиша Лапчевић.

Драгиша Лапчевић. — Ја иакам да, ради истине, изјавим ово: да сам оно веће, кад је решен зајам у децембру месецу 1906. г. био у тој соби (показује на побочну собу), и могу да изјавим: да им ја, ни самосталци, нисмо невали то.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Рибарац за изјаву.

Стојан Рибарац. — Г. Министар Грађевина казао је, да је за време дискусије о зајму од 95 милиона опозиција невала „Свјати Боже“. Један део опозиције оградио се од тога. Г. Лапчевић казао је, да је он био у тој соби и да тада пису то навала „Свјати Боже“, ни он, ни самосталци. Клуб партије, којој ја припадам, није у тој соби, него овако у другој соби. Како смо и мы били опозиција онда, то сматрам за дужност да изјавим: да смо мы сасвим далеко од писанија, које би се могло памти да уpute.

Председник, Анд. Николић. — Пристаје ли скupштина да прекинемо рад? (Пристаје.)

За дневни ред за идућу седницу предлажем овај исти данашњи дневни ред, само с том изменом: да за прву тачку узмемо избор два потпредседника, три секретара и два заступника потпредседницима. (Одобрava се.)

Идућа седница ће бити у понедељак у 8 часова изјутра.

Седница је закључена у подне.

Видео секретар,
Радивоје О. Томић.

НАРОДНА СКУПШТИНА

ХХIII
РЕДОВНИ САСТАНАК

22. АПРИЛА 1913. ГОДИНЕ

РЕДОВНИ САЗИМ
ПЕРИОДЕ 1912—1915 ГОД.

ХХIII. РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Арђан 22. априла 1913. год. у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО:

ПРЕДСЕДНИК,
Анд. Николић

СЕКРЕТАР,
Др. Велизар Јанковић

Присути сав г. г. Министри, сен г. Министра Војног.

Почетак у $9\frac{1}{4}$ часова пре подне.

Председник, Анд. Николић. — Отвараам двадесет трећи редовни састанак.

Изволите чути протокол пређашњег састанка.

Секретар, Д-р Велизар Јанковић прочита протокол двадесет другог редовног састанка.

Председник, Анд. Николић. — Има ли промадба на протокол? (Нема).

Протокол је примљен.

Изволите чути шта је дошло Скупштини.

Секретар, Д-р Велизар Јанковић саопшти ове молбе:

Бр. 516. — Вибентије Ст. Станић, учитељ у Рткову моли, за уважење годишне службе.

Бр. 518. — Лазар Петровић, професор четврте Београдске гимназије попово моли, да му се урачују у године уважне службе и 11 година про- ведених као професор гимназије и богословије у Пријој Гори.

Бр. 529. — Милица, удова пок. Јована Гран- комића, бив. поштара из Књажевца, моли за државну помоћ.

Председник, Анд. Николић. — Упутиће се одбору за ходбе и жалбе.

Час ти је саопштити Скупштини, да је закон о продолжењу важења буџета из 1912. године за осталих осам месеци 1913. године, добио највишу санкцију.

Изволите чути извештај одбора о оцени посланичких предлога.

Секретар, Д-р Велизар Јанковић прочита извештај одбора по предлогу Марка Трифковића и другова, који гласи:

Народној Скупштини.

Одбор за оцену уместности посланичких законских предлога свестрано је проучио предлог г. Марка Трифковића и другова, о изменама и до- ступама у закону грађевинском за варош Београд;

— па је нашао да је уместан и да га може предложити Народној Скупштини за решавање.

Прилог је под /.

8. априла 1913. год.
Београд.

Председник
Сима Златничани.

Секретар
Михаило Срећковић.

Чланови:
Ив. Павићевић, Свет. Мојковић, Мих. Радивојевић.

Председник, Анд. Николић. — Жели ли Скупштина да се извештај штампа и разда господи посланицима, или да се донесе одмах решење? Скупштина може одмах донети решење; решење се доноси без претреса.

Прима ли Скупштина извештај? (Прима).
Та ће ствар тек ићи Државном Савету.

Дакле, Скупштина одобрава да се предлог по законом реду упути надлежном, а то је Државном Савету. Тако ће се и учинити.

Г. Рибарац има питање на Председништво.

Стојан Рибарац. — Ја сам вам пре осам дана предао једно питање за Председника Владе и молио сак га да ми одговори: јесмо ли ми осим војне помоћи чинили још какве услуге Бугарима, за време овога рата.

По пословнику, ви то знаете г. Председниче, кад прође 24 часа, Министар из кога је какво питање управљено, дужан је или да одговори на питање или да одреди дан кад ће одговорити. По пословнику и Председништво има дужност, а то је, да за сваку седницу утврди дневни ред и да одреди на која ће се питања одговарати.

Нити је Председник Владе радио по пословнику нити сте ви као председник учинили своју дужност, према томе ја вас молим да утврдите, да одредите дан кад ће Председник Владе бити дужан да одговори на то питање, нарочито због

тога, што ја налазим да је оно важно у тој мери, да се ово питање не може оставити без одговора. Ако би се то хтело, ја ћу од садржине тога питња направити интерпелацију.

Председник, Анд. Николић. — За нам могу дати обавезу, реч, да ћу ја поново г. Председ. Министарства заповедати да одреди дан за одговор на то питње.

Стојан Рибарац. — Молим вас имам још једно питње.

Председник, Анд. Николић — Има реч г. Рибарац за друго питње.

Стојан Рибарац. — У јучерашњој „Штампи“ има једно овако саопштење под насловом „Битола остаје српски“.

„Луче је г. Никола Папић, председник министарства пред депутатацијом из битолске општине изјавио да Битола и све територије које је основана српска војска, остају српске и да је уз пркос сличних лажних вести то питње дефинитивно решено.“

Ја ишаљу да призвајам га да коричем, да је „Штампа“ лист, који може да буде добро обавештен. Ако је ова њена вест тачна, она је када ја то изјављујем — да умири јавно мњење. Али ја мислим, да нека надлежнијега веста са кога јавно мњење може да буде укинуто, а то је Народна Скупштина. Ако је такле г. Председник Мин. Никола Папић желео да изјави ово Битолцима, онда је он у толико пре дужан да изјави Народ. Скупштини. И с тога нас молим, г. Председничке, да пожурите одговор на моју и војних пријатеља интерпелацију о спољашњим односима и о граничном замењу нас и Бугара.

Председник, Анд. Николић. — И то вам обећавам. Има реч г. Павле Маринковић.

Павле Маринковић — Господо, када је прошли седница г. Јоца Јовановић, министар грађевина, добадио овде дело опозицији, да у извеској питању кад се решавало о наоружању српске војске изјављо се „Свјати Боже“ ја сам остао хладан на то добаљивање, јер сам био сигуран, да је било познато државе напредњака у томе питању. Али како су остала групе нападле за потребно да се одбрале и одбију то од себе, остала је само индивидуална група у опозицији, која би својим ћутањем могла дати да се поиски, да је она баш ту песму певала. Напредњаци, господо, то пису учинили, а у томе случају већ и због тога, што их је тада било врло мало те би био врло слаб нарочито због тога што ми, ни у ком случају не би смо ометали наоружаље земље.

И сад господо излази ово: пошто је г. Јоца Јовановић у качству министра утврдио да се не вади, а то је нека прста јавне исправе, и сви са ове стране изјављујемо, да нико то није учинио, остало је, да су још само могли то учинити неми стограђен. Ја такле као и остала господи из опозиције одбијам ту позитору од наше странке.

Председник, Анд. Николић — Г. Министар грађевина има да учини једну изјаву пре дневног реда.

Има реч г. министар грађевина

Министар Грађевина, Јоца Јовановић. — Господо, у последњој седници од 20. овог месеца ја сам, изазнат, учинио једну изјаву за коју жалим, што је овде најла. 1906. године, кад је гласан зајам, писам био ји члан владе, ипак сам био члан скупштинске већине. И према томе, ја о највишим догађајима и сценама из тога доба писам ни могао говорити по моме непосредном сазнању; ја сам говорио само како ми је то у сећању остало.

Пошто сам се уверио, да нема никаког основа, да се овај прекор о певанју „Свјати Боже“ Србији узбуђује странци самосталних радикала, то сматрам за дужност да изјавим: да потпуно опозивам овај прекор, у колико би се односило на странку самосталних радикала и њенога учешћа у томе певању. Толико сам имао да кажем. (Одјав са наше стране: Врло добро!).

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Мијорад Драшковић.

Мијорад Драшковић. — Ја, господо, који сам по својој дужности у страници морао ономад поднуди ову изјаву г. Министра Грађевина, изјављујем, да је г. Министар овога пута и овог изјављења извршио само једну дужност поштеног човека.

Сад хоћу само да кажем, што смо ми опомињани изјаву г. Министра ономад примили и срду и онако их ћу реагирати.

Да је она била један израз тренутне среће, једна експлозија незадовољства, и да смо ми ћу тако схватили, ми бисмо допустили да она тако и прође. Сличне експлозије незадовољства могу се десити свакоме и најмногијем члану овога дома. Али ми смо у њој гледали једно упорно извађење опрњавања наше странке у питању у коме је она најосетљија, не само она, него и сваки грађанин српски.

Још 1905. године, кад је влада г. Папића морала отступити зато што је пису помогли њени рођени људи, још 1905. године казало се, да су самостални радикали осујетили наоружање и ако су они те године, кад су дошли за владу, сами били закључили један зајам ради тога наоружања, и ако су они ради наоружања и ради доброга наоружања били послали и комисију која је имала да изабере топ и на чијим се радовима и оснивим избор давашњег нашег оружја. (Одобравање на левици).

То је било, господо, 1905. године, кад смо ми истину гласали против гајка, али са разлога које смо тада извали, не будући против наоружања.

1909. године, господо, ми смо гласали за зајам, за зајам који је у главном заокружио и довршио наше наоружање и којим је у главном и финансијски овај рат. (Одобравање на левици).

1911. године, господо, после расхида коалиције, за коју смо ми казали да је вероломна, ми смо у Скупштини дали 6. октобра 1911. године, слутећи, предосећајући догађаје и облик који се нагомилавају, изваку изјаву: да бисмо се ми још онда разрачунали са владом, која је, по нашем мишљењу, учинила вероломство, да нема угрожавајућих појана и догађаја у међународној политици, који налажу концентрацију народне снаге и

шакују на спољне догађаје, и да ћемо ми претпостављајући као и увек обзире спољне политике својим партијским обзирима, рад владе девети с великом уздржливостју. И ту уздржливост у свом опозиционом раду време владе ни одржавамо биће скоро већ две године дана, стојећи стално под прекором својих пријатеља, да њихове интересе не заступамо доволно опергично. (Одобравање на изјавици).

1912. године, господо, ми гласамо, упоредно са свима вами, ратне кредите, и те године ми примамо чак председништво у финансијском одбору, који је те кредите издавао.

Ми, господо, 1913. године изгласавамо заједно и упоредо с вами све ратне кредите; и онокад, кад је са извесне стране тражено да се о спољној политици Владији не дебатује у моменту за који је влада изјавила да није опортун, ми смо били на страни Владији, заборављајући, хотимично заборављајући, да је у једној сличној прилици, 1906. године, та страна на питању спољне политике правила овструкцију само за то, што је то питање помакнуто за неколико дана са дневног реда. (Одбране и анализа на леници).

Ми смо, дакле, господо, стално обзирима спољне политике и државне сигурности жртвованали своје партијске обзире, и због тога смо осетљиви, кад нам се нарочито са тако високог места, као што је место у Влади, чине прекори који потхранију једну кљевету.

Ја жељим, господо, да ова изјава, коју је дала г. Министар Грађевина учинио, затвори серију недостојних добаџивања међу партијама.

Председник. Анд. Николић. — Има реч г. Стојан Рибарац.

Стојан Рибарац. — Г. Драшковић је казаво, да је г. Министар Грађевина својом изјавом извршио једну дужност поштена човека.

Ја мислим, да је дужност, као једно више осећање, недељњива, или г. Министар је мислио, да то своје осећање може да икрчи. И зато се он, који је рекао да је опозиција неваља „Сјати Боже“, а који је после чујају и од наше стране, — да то се он ограничил само на то да се огради да се његова изјава не односи на самосталце.

Ја не протестирујем против тога. Не тражим да г. Министар допуни своју изјаву. Изјављујем да нас његово објашњење чинило не печаљи и да остајемо равнодушни хоће ли Скупштина и јавно изјаве и после ове његове изјаве сматрати и веровати да смо ми неваља „Сјати Боже.“ Ми смо дојално дали једну изјаву и што је она потврђена са стола министарског, нама је апсолутно са свим својевидно. (Министар Просвете и Црквених Пописа Љуб. Јовановић: Они је прекујуће примљена изјава. Кад сте ми дали изјаву, нико није реаговао).

Г. Драшковић је међутим, дао материјала за једну дужу изјаву од оне коју ја жељим у овој прилици да испажам. Он се враћа на овструкцију од 1906. године. За ту овструкцију колако носе одговорност радикали, који су онда били у опозицији, толико је поснко и ми сада. Ја ту одговорност и примам и налазим да је она овструкција била и опортуна и потребна и да је вођена због закона. Али г. Драшковић, изјављујући како његова група

сваки пут претпоставља спољашње интересе земље партиским обзирима, чини ми се хоће индиректно да баци одговорност на нас за држање које је противно томе и како смо ми када, да у извесним моментима, претпоставимо партиске интересе опозицији.

Ја сматрам за потребно да се од тога пајенергичије оградим.

(М. Драшковић: Нема потребе).

Има потребе. Кад сте ми правдали овде држање своје групе што није примила наш предлог да се подиста интерpellација наша стави на дневни ред, кад сте ми то држање бранили тиме што она, интересе овите претпоставља интересима своје партије, ја сам у праву да изведем закључак да ви, на тај начин, хоћете да тврдите, да смо ми, који смо тражили дискусију о тој интерpellацији, интересе своје партије желели да претпостављамо интересима опозиције.

Ја, дакле, налазим и хоћу да изјавим, да смо ја и моји пријатељи били најдубље уверени, да смо тражили дискусију о тој интерpellацији, вршили једну изјаву дужност према својој земљи, и да желимо што је пропуштен моменат, у коме би Народна Скупштина могла да даде изјаву, која би била достојна и њенога схватља и жртава, што их је српски народ поднео у овом рату.

Толико сам хтео да кажем и о давашњој изјави г. Министра Грађевина и г. Драшковића. Задржавајући право да другом приликом говорим олимирије о свим питањима, која су сада овде подстакнута, нарочито о нашем држању према Зајму од 150,000,000 дина.

Милорад Драшковић. — Молим за реч.

Председник. Анд. Николић. — Ради чега тражите реч?

Милорад Драшковић. — Ради исправне извода.

Председник. Анд. Николић. — То не можете овом приликом чинити.

Милорад Драшковић. — Ја мислим да могу.

Председник. Анд. Николић. — Не можете. Ми ово што радимо не радимо по закону, него по практици Скупштинској, коју и ја применљевам. Опуномоћени представници група могу чинити изјаве и пре дневнога реда и у дневном реду, јер је потребно да се обележе њихова гледишта. Сваки посланик има увек могућности да ствар изнесе на дневни ред ради олимирије дискусије, или сада у овоме моменту то се не може чинити. Ја вас молим да се држимо праксе.

На реду је да г. Павле Маринковић даде изјаву у име своје групе.

Павле Маринковић. — Господо, кад сам чуо да је г. министар грађевина тражио реч да би учинио једну изјаву, која се односи на онај разговор у прошлој седници, ја сам се зарадовао јер сам се надао да ће г. министар закључити овај неизправни и ружан инцидент. И у толико сам био више дирнут, много више, него прошлог његовом клепетом, кад сам видео какву је он подвојеност учинио.

Господо, материјално је могућно било констатовати, да смо ми били у материјалној позицији, да ону несмућамо, а међу тим господо,

г. министар је поднојио из целокупне опозиције, само групу самосталних радикала, и према њима чини једну изјаву, коју ја, са онога места никад не бих учинио. И то го, да је то учинио у једном тренутку, кад се дени, да су пречи интереси виши и ради слуга у скупштини, па јо хватајући своје сопствено достојанство учинио ту изјаву — ја бих јаш то и разумео, па бих можда и поздравио такав леп гест, али се то чини под једним грубим пријателјом, чини се само због тога, што су самосталци много јача група него ми и према нама се газе сви обзари учтиности, те ми остављамо под сумњом, да смо ми били у стању, да певамо свјети Божји Србија!

Ја сматрам, да је место са кога нам је та клевета добачена тако узвишену, да се свака реч са онога места бачена има вранићи као истиниту, — и господо, ја веома жалим, што сам морao да дођем у један положај, да ја једну реч министрову тако одсујно демантујено.

Пера Јовановић. — Молим за реч.

Председник, Анд. Николић. — Ја вам не могу дати реч.

Пера Јовановић. — Ја сам народни посланик и ја ћу говорити у име радикала округа београдског.

Председник, Анд. Николић. — Сад сам дао реч Г. Министру Просвете, а после ћемо расправити вашу ствар.

Иза реч Г. Министар Просвете.

Министар Просвете, Ђуба Јовановић. — Допустите ми, господо, да кажем неколико речи.

Пре свега мени је мало, право да нам кажем, што је ово било у Скупштини јер сведочи да смо од 1908 године внатно отишли напред у својој снести и у схваташу своје дужности. И ја напричар најљубим, да нема никакве незгоде, и да би и у најредовнијим приликама, мој аду г. Јовановић и сваки мој друг дао овакву изјаву, као што је била она данас. Што је пак она дата, само с погледом на државе странке Самосталних Радикала, то је да то што је једино та странка на прошлом састанку од овога случаја начинила питање. Другој странци, господо или су бутило као што је случај са позредњачком групом, или су дали изјаве као што је случај са г. Рибарицем и г. Лапчевићем. На те изјаве није се са овога места или од наше странке реагирало, што значи да су оне просто примљене видају и отуда је она разлика у поступку мого колеге, што је само говорио о странци самосталних радикала. (Павле Маричковић: То је само због бројности). То ви можете само разумовати, али факти стоје другачије.

Господин Маричковић је прошлога пута простио бутило и нешто се приватно шаљио са г. Министром Грађевине, али он није реагирао као г. Драшковић. И отуда је, разуме се, и ондаква садржина изјаве г. Министра Грађевине. (Павле Маричковић: зато сам бутило што је била јасна изјава г. Министра Грађевине, која нас није тантрирала, међутим сад изјава г. Министра Грађевине тантрира и нас.)

Ми, господо, можемо одиста констатовати, да она сцена није била таква, да за њу носи одговорност и једна странка као странка. Било је појединца који су пенали, и то је факт; била је

она сцена, и ми не можемо казати да није била, и кад је она била онда, господо, није било отражавајуће, онда се то признавало, и ја у тоје видим тај напредак што се данас отражује одговорности на ону сцену.

Иначе, господо, ја мислим да данас није време да расправљамо старе ствари. Ми јорамо према суштини парламентарног режима расправљати оно што је на дневном реду; кад се том рекламом служимо и ћеко расправљати питања на дневном реду. Али можемо, господо, утврдити једно правило, и тога се иправила држави: да бар старе ствари остануко на страну и да их не претресамо. Од тога претресања старих ствари, као што је п. пр. један г. посланик пре неки дан почeo још од држава разних група приликом расправљања Вонтуогов уговора па на даље, не може бити никакве користи. Ја зато, прелазим преко онога што бях имао да реагирам у изјави г. Драшковића, где је спомињао неке старе ствари; ја мислим да ће за то имати времена. За то су најзад надлежни други људи, надлежна је историја са пренесена или историја уопште; а она, који су заинтересовани, и с једне и с друге стране, они могу врло лако наћи начин на другом месту да по свом нахођењу истерaju ствар на чистину, а за сад најбоље да те ствари останумо историји, која је за то најнадлежнија и где се само чиста истина тражи и налази.

Председник, Анд. Николић. — Ова је ствар спречена, господо. Прелазимо на дневни ред. (Изатор.)

Јана Продановић — Молим за реч по пословнику.

Председник, Анд. Николић. — Молим вас, ја сам дао реч за изјаву свака онима, који су били опуномоћени од своје групе. Господи могу покренути ово питање и на други начин. Закон мени не даје ни ово овлашћење, ово је само практика скупштинска. Закон даје овлашћење само да се овакве изјаве могу чинити једино при коначном усвајању једнога закона. Зато вас ја молим да преко ове ствари пређемо на дневни ред.

(Гласови: Тако је!)

Јана Продановић. — Ја тражим реч по пословнику и противствуюјем противу повреде пословника. (Изатор.)

Председник, Анд. Николић. — Ја мислим да смо радили правилно и прелазимо на дневни ред.

Права тачка је избор.

Ја вас молим да бирате два потпредседника, два заступника првом и другом потпредседнику и три скупштинске секретара. Изволите написати листиће, и да приступимо избору.

Најпре изберите три контролора.

Секретар, Др. Велизар Јанковић. извуче из кутије три листића са именима г.г. посланика: Јонча Тричковића, Јеромија Живановића и Срећен Којића. (Изабрани контролори заузимају сва места.)

Председник, Анд. Николић. — Господо, јесте ли спремили листиће? (Јесно) Молим да по првици изволите доносити листиће.

(Настава тајно гласање.)

Секретар, Др. Велизар Јанковић прозива посланике, који прилазе трибине и спуштају листиће у гласачку кутију.

(После гласања)

Председник, Анд. Николић. — Господо, изволите чути резултат гласања.

Гласало је свега сто једанаест посланика.

За првог подпредседника добио је г. Ђока Стојковић 69 гласова.

За другог подпредседника добио је г. Ђока Брачића 67 гласова:

Има 35 празних листића, има растурених, а има и да је г. Брачић добио за првог подпредседника, а г. Стојковић за другог и то су растурени гласови. Према томе, већином гласова изабран је за првог подпредседника г. Ђока Стојковић, а за другог г. Ђока Брачића.

Да узмемо четврт часа одмора.

(Настаје одмор)

(После одмора)

Председник, Анд. Николић. — Настављајо рад, господо.

На реду је избор три скунштинска секретара. Молим да на листићу запишете гра имена и по прозини да изводите доносити листиће.

Молим г. секретара да прозива.

(Настаје тајно гласање.)

Секретар, Радивоје Томић. — Прозива посланике, који слушају листиће у гласачку кутију.

(После гласања.)

Председник, Анд. Николић. — Изводите чути резултат гласања. Гласало је свега 103 посланика. Добили су: г. Ранко Обрадовић 72, г. Рајко Гавриловић 72 и г. Андрија Протић 66.

Празних има 27; растурених по 3, по 2, има неколико. И према томе објављујем да су већином гласова изабрани за секретаре: г. г. Ранко Обрадовић, Рајко Гавриловић и Андрија Протић.

Приступијено избору двојице заступника првог и другог потпредседника.

Молим да овет спремите листиће записавши два имена и да по прозини предајете.

Молим г. секретара да прозива.

(Настаје тајно гласање.)

Секретар, Радивоје Томић. — Прозива посланике, који слушају листиће у гласачку кутију.

(После гласања.)

Председник, Анд. Николић. — Изводите, господо, чути резултат гласања.

Гласало свега 97 посланика. За заступника првом потпредседнику г. Настас Петровић добио је 68 гласова; за заступника другом потпредседнику г. Драгутин Васић добио је 67 гласова. Белих мesta било је 25. Било је и растурених гласова.

Према томе објављујем да је за заступника првом потпредседнику изабран г. Настас Петровић, а за заступника другом потпредседнику г. Драгутин Васић.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: називак специјалног претреса пројекта железничког.

На реду је да говори г. Милан Марјановић.

Милан Марјановић. — У начелој дебати, господо посланици стварао сам се да докажем несумњивим доказима да би за место пруге Крушевач—Јанкова Клисура, требало пре да дође пруга Пожаревац—Прахово—Неготин; стварао сам се да докажем, да је корисност државна много већа од она, на којој Влада инспирира, на којој Влада остаје да се гради. У току дебате није ни са једне стране оспорена она важност пруге Пожаревац—Прахово, коју сам ја и коју су други говорници са ове стране истичали. Како ми овде решавамо државне послове, ја сам се решио да и у овој прилици покушам да изазовем Владину већину да решава ову ствар онако, како интереси државе захтевају.

Због тога морам у неколико речи да пропратим ову одбрану, која је дата од стране неколико посланика за пругу Крушевач—Јанкова Клисура. Међу бранитељима те пруге био је и г. Јера Јовановић. Господин Јовановић казао нам је да је ова пруга управо дело радикалне странке и да је предмет разнитеља била још пре двадесет и више година.

Мислих да не треба много говорити, за да се докаже да је пруга Крушевач—Јанкова Клисура постала предмет размишљава тек од доба кад су извесне шуме, постале предмет куповине и продаје. До 1911. године толико се много није мислило о прузи Крушевач—Јанкова Клисура зато што се мислило о прузи Крагуј—Ц—Краљево—Рашка као несумњиво потребија, а што се мислило о прузи Јадранској: Прахово—Ниш—Мердаре—Јадранска Обала. Од 1911. године нарочито се радило и прирејало да испред других много важнијих пруга које већују много веће комплексе наше државе дође једна кратка пруга, и то да дође у ово недоба.

Даље је рекао г. Јовановић Мин. Грађевина, да се ова пруга као и ове остale пруге предложе у чл. 1. Морају градити зато, што се за њих има паре. Нема се господо, за њих паре, паре имају тек да се набаве. А кад имају тек да се набаве, онда би имало да се каже: те паре што ће се набавити, треба да се употребе за ове пруге, које су праениственије, које су неопходније, по потребије.

Речено је даље у речи г. Јовановића, да је то благородан терен, кроз који ће та пруга пролићи. Можда је тај терен „благородан терен“ добар да га употребим и ја, и да кажем да је терен Пожаревац—Прахово—Неготин много благороднији, јер се тамо и данас експлоатишу благородни метали у многим мајданима, и то су златне руде, сребрне руде, антимонове, бакарне и друге.

Ова железничка пруга у Јанковој Клисuri, она ће благородно послужити тренутној једној експлатацији и иначему више. Нема спора она има своју предност као и свака друга железничка пруга, јер ипак је железница није за одмет и ни за једну неможе се казати да је непотребна. Али, господо, она је у овој прилици луксузна, јер пама не предлива, не пресапа да можемо градити на једном кратком простору неколико железничких пруга, док други крајеви остају апсолутно без железничке везе.

Поједијен говора Г. Мин. Грађевина, хоћу још да сарати пажњу на једно његово нетачно твр-

ћење. Он је као грех присао самосталној страни и виходом преставнику у коалиционој влади, што је пруга Ниш—Књажеват рађена паушално. Међутим г. Јовановић, може се обратити члановима ондашњега кабинета, који ће га уверити, да су тај систем грађења нарочито заступали г. Стојан Протић и Председ. Министарства г. Нацић.

Другу корисну страну пруги Крушевач—Јајкова Клисура, нашао је г. Капетановић говорећи, да ће то бити најкраћи пут, који ће везивати центар Србије са Јадранским Приморјем, па чак даље са Грчком Бриндизом и да ће тај пут послужити за пренос индијске војне. Развлог неопа у магли, веома далеко од разлога који су пред нама да искористимо благо и потребу саобраћаја на другим крајевима.

Г. Министар Грађевина ове такође није бранио ту пругу и није имао других разлога у својим поновним говорима да изведе, или у колико је било хтео је да постигне успех, јер је у помогнутости браћења те пруге формулисала или завио у једну изјаву, да су њиха из већине запуштена уста, те не могу да кажу у Скупштини све што би могли извести. Пред нама је, господо, на расправи предлог закона о грађењу железница, и о њиховој потреби и корисности не могу нико бити запуштен уста нити то сме да буде. А баш вато, што г. Министар каже, да не може све казати о овој ствари, због шам и изгледа да иза грађења ове железнице има нечак тајанствености.

Кад је г. Министар казао, да је 1906. год., приликом гласања зајма од 95,000,000 дин. радијална странка предвиђала ове догађаје, који су сада на реду, онда изазви, да су још тада предвиђане и потребе о грађењу железница.

На, господо, кад је то тако важна пруга, да ће нас она приближити свету, да ће нас приближити Јадрану, зашто није истакнута раније, 1908. год., зашто се није градила из зајма од 95,000,000 дин.? Од када то, да она сад буде истакнута кад је у 1911. год. сиршено са продајом Наупарске и Купачкој шуме? Говорило се да ће бити корисности. Нарочито је г. Министар казао да ће бити корисности за ову пругу зато, што је тај крај обилат шумама. Па у колико је обилат и статистична ту треба да паде камо. Упоређујући тај крај са комплексом окр. пожаревничког, тимочког и крајинског, Наупарска шума има 1500 хектара. Ја бих молно, да никод од људи из тих крајева, или од оних, који бране ову пругу, каже: а које су те друге шуме које ће додиривати овај пруга и која ће примио и искоришћавају експлоатације тих шума. Наупарска шума има 1500 хектара, а Купачка има око 700 хектара, дакле свега око 2200 хектара. Ту имате толико шуме, а у самом окр. пожаревачком имате шуме за 121.750 хектара. (Једак глас са деснице: А Јастребац?). Па ни кажете да ће та пруга да користи и експлоатација и Јастребца; чини ми се да неће, може користити посредно или непосредно из.

Према овоме, кад се из владе каже, да су уста запуштена и не може се говорити о овоме предлогу онолико, колико би требало да се говори, да би народни представници били довољно обавештени, јесте да само у име народно одобрите издатак од

10,500,000 дин., онда ми морамо да тражимо разлога, зашто се поред те необавештености мора поред осталих потребних пруга да гласа и о једној луксузној прузи.

Као што сам казао, питање о овоме железничком проклу Крушевач—Јајкова Клисура постало је акутно и важно тек од 1911. године. У 1911. години Наупарска шума продата је за 1.000.000 дин. и збога она ће пруга дати корисности или не толико држави, колико ће дати корисности експлоататорима same te шуме у том крајевима, јер купац по уговору, то има је познато, за ту шуму не полаже целу цену. Он полаже 500.000 динара, других 500.000 динара има да положи у року од 20. година, за које време има и сече да траје, у годишњим ратама по 25.000 динара. Дакле, ону другу половину вредности те шуме купац неће полагати и он је може дати коме хоће новчаном заводу, који ће му платити 500.000. динара, те ће тако у току 20. година сам интерес од тога капитала наплатити ону другу половину вредности. Збачи, да је у ствари купио наупарску шуму добио ту шуму за 500.000 динара. Експлоатација те шуме, по приједном плану, који постоји у Министарству Народне привреде требало би да се изврши за 100 година, кад би била најзначајнија само тако, да једна посечена парцела, у известном одређеном течају времена, толико нарасте, да се после свршетка последње парцеле може на прву вратити. То је рационално газдинство са шумама. Овде ће се оголети и употребити оно што се може употребити за 20. годину. Кад то има да се учини у року од 20 година, онда држава односно манастир Наупар за ту шуму не добија ништа више од оних 500.000 динара. У манастирску касу неће ући ни аспре од других 500.000 динара, јер ће за толико манастир постати сиромашнији.

Кад сад обратимо пажњу на заинтересованост људи, онда господо, допустите ми, после оне изјаве г. Министра Грађевина, да се овде од стране његове и стране Владе већине не сме да говори о скеми и сачему, ми морамо да увидимо, да је ово пруга, који има да задовољи интересе неколине партијских људи.

Ми смо овде представници и пуномоћници народни и морамо као такви савесно до краја да држимо интересе државе и због тога нека нам се не замери, што можемо утврдити, да је ова шума саставни део подизања ове пруге; да је то повлагити и битни разлог, јер, господо, несумњиво сме да кажем да та шума није више у рукама ириога купца г. Милића, већ је у рукама оне исте конзорције којој сада дајемо грађење ових железница.

Шума је уступљена том истом друштву коме дајемо грађење ових железница у вредности 60 милиона динара. Ако то друштво не инсистира на томе, да мора имати ту пругу, да би извукло све користи, које му та шума даје, онда, господо, ми ипако ни дужни да том друштву створимо пругу сада кад нам је потребно из оних 60 милиона које је Скупштина дала. Влади да подижемо друге и много потребније пруге, које ће несумњиво више користити интересима земље.

Из акта која се односи на Купачку шуму може се прочитати једна пресуда, коју је изрекла коми-

сја за ограничавање државних шума 26. јуна 1904. год. Под Бр. 51., где је речено: да комисија за ограничавање државних шума из економских поступака од државног комплекса шума даје селу један део шуме.

Чим је то комисија спршила, одмах се удешило да збор тога села има потребу да се та шума прода. На томе збору гласало је 244 гласача за продају шуме, противу 191.

Са 53 гласа та је шума отицла на ликвидацију! И зато, господо, што нам се каже, да Владина већина не може и не сме сада да говори по овој ствари све оно што би требало да каже ради обавештења Скупштине и парода у земљи, ми, господо, или бар је основана сумња у ону тајанственост која постоји и за подизање ове друге, кад знам да су на тој ликвидацији учествовали Светозар Баторић, Илија Минић, трговац, и то као пуномоћник Француског Друштва. И по спршеној ликвидацији та се акта не напоно поново пред општински одбор и збор, који је по уговорнику имао да да своје одобрење да ли је одвољан с ценом која је изишла, већ се шалу Министарству Народне Правиле, где се искључено у ресор тога министарства мешију и радикални министри из других ресора, протестијују да се та ствар дуго задржава за то што се 4—5 месеца о њој решава; међутим она се и до данашњег дана задржала и та се шума није експлоатисала, док се не буде дала и железница, да би се на тај начин могле изнути своје користи које експлоатисање те шуме даје.

Као што је г. Вуконић овде навео, простор, који се налази између пруга Сталаћ—Ристовач, Крушевач—Краљево, Краљево—Рашка, а старе границе износи од приближно 4.600 км. На том простору сада ходе да се подигне једна луксузна, једна сувушна железница тако да тај простор има око 460 км. железнице.

Простор, господо, округа пожаревачког и краљевског износи 6866 квадратних километара и на томе простору неће се из овога поводца да да тих истим људима, којима влада ходе да уступи грађење железница, да толико километара железница изграде. Округ пожаревачки подигао је сам себи једну железницу узанога колосека: округ пожаревачки, поред редовног железничког притеза 7% , има и свој окружни притез у 15% , што чини око 20% . Тај округ, дакле, према својој непосредној изрази даје око пола милиона динара на своју окружну железницу, а оне остају без никакве везе са осталим вишељаним железницама, а сада тога одлаже се и грађење једне трансверзалне железнице која би везивала Београд са праковским пристаништем и јадранском пругом, останда се у педоглед. Господо, кад се то двоје упореди и кад се узму у обзир и сне остала чињенице, које прате подизање пруге Крушевач—Јапкова Класура, онда ја не знам има ли кога који би могао гласати за грађење те пруге а да би смео себи рећи: ја сам се одужио својој посланичкој дужности.

Хотећи до краја да докажем преку потребу подизање пруге Пожаревац—Прахово, ја ћу поднети код овога члана један предлог који ће гласити овако:

„А да се на место пруге: Крушевач—Јапкова Класура до изве са железницом Ниш—Прокупље—

Мердаре, — постави пруга Пожаревац—Прахово—Неготин.“

Молим довољан број посланика да овај који предлог потпомогну.

(Потпишаке га довољан број посланика).

Исто тако молим да се о имену предлогу потпомогну гласа и молим посланике да ме и у томе потпомогну.

(Потпишаку га).

Председник, Анд. Николић. — Предлог је потпомогнут. На реду је да говори г. Михаило Радивојевић.

Михаило Р. Радивојевић. — Ја сам у склопу седнице од петка изнео неке примедбе на овај § 1. у колико се односи на грађење пруге Ваљево—Осечина. Ја сам ту у кратким потезима изнео само два разлога, који говоре против ове тачке 4. у односу на стилизацију а за тачку 3. и обрнуто. Један од ових разлога био је тај, што су ове две норме о једној истој ствари разногласне и према томе, такве норме у закону не би могле ући. У §-у 1. се каже, да се прави железница уског колосека: „Ваљево—Осечина до везе са железницама округа подринског“, а у §-у 3. каже се: „до Лознице“. То обаје не може да опстане. Једно или друго.

Други је разлог, кад би се подизала железница од Осечине до Лознице, онда би се закорачило у једно безаново, јер би се на тај начин омитетно округ подрински, који има право да на својој територији гради железнице.

Г. Министар Грађевина да би изразио ове две разногласне одлуке, изјавио је у седници, да се грађење вишељанске железнице има тако и разумети, да оно има да дође до границе округа подринскога, односно до везе са железницом окр. подринскога, које ће он према посластици својој подићи. Ја сам се с тиме задовољио, јер само тако и може бити, и никако другачије.

Потреба вишељанске железнице је наш спор. Противу ње не може бити нико, а ијмане ја. Ја чак иде тако далеко, да тврдим, да би требало сада, када су вишељанске железнице у реду, постављати даље стројеве за нормални колосек, па макар се горњи стројеви постављају и припремено уског колосека, а доцније заменио нормалним колосеком, кад то народне потребе затраже, и кад за то буде могућности.

Али, за сада то је ствар владина, па како она нађе, онако ће и бити. Исто тако пажити, да је неопходно потребна веза вишељанских железница са Подринским железницама, јер Вишељанска железница, без те везе, не би одговорила постапљеном циљу, и нити би давала ону корист и држави и појединцима, коју заједнички могу давати.

Али, господо, одмах у то иштање долази и та посљастица округа Подринскога.

Он је пре неколико година добио посљастицу да на својој територији направи железнице, које ће се доцније везати са државним. — и док та посљастица постоји, на њу се мора рачунати. У њу се не може закоричити све дотле, док меродавни представници округа Подринскога не поднесу своју изјаву Влади, а Влада Скупштини да

оци, или не могу по тој повластици поступити, да нешогу дакле да направе железницу, или да желе и оне железнице, које су направили, да продаду држави најрано из разлога, које они буду изнели. Кад такав предлог падне у Народној Скупштини и пред Владу, тек онда се може говорити о томе, да ли се железница Ваљево—Осечина, преко Осечине, може продолжити на територију округа Подринског, или не. Дотле не може, и ако ја желим да се те железнице што пре вежу. Али моја је жеља сако жеља, право је по средини, и то се право мора поштовати.

Ја данас не бих ни говорио поново о овој ствари, али не је изазнао г. Нинчић, који је учинио редом предлог, а тај је предлог противан мишљењу које је г. Министар, на моју примедбу од ветка, дао, као и моме. Г. Нинчић тражи разлоге за овакво гледаште. Мени је то мало за чудо просто зато, што г. Нинчић није изнео разлоге за своје гледаште, међутим ако тражи разлога моћи ће га наћи у оној мојој изјави, а тај је разлог овијести који сам сад поменуо што подрински округ има повластицу по којој он ради и која данас важи. И према томе без изјаве меродавних представника округа подринског она се железница може правити само до граница окр. подринског а никако даље. Ето то је једини и најважнији разлог — других разлога нема.

Да је г. Нинчић изнео какве јаче разлоге, ја бих му драге воље пришао, јер и ја сам за то, да се те железнице што пре вежу и у интересу државном и у интересу појединача, који на тој територији живе. Али, он то није учинио, на против, г. Нинчић је делно концесије, па неке које се само могу знати концесијом, и на друге, које се дају само ради неке парочите потребе. Овде не може бити речи о уградпој концесији како би хтeo г. Нинчић; она је концесија дата по тражењу представника окр. подринског ради његових потреба, — она је дата од стране законодавног тела, и овако како је она дата, она се мора и поштовати. Она је дата, да округ на својој територији може подизати железнице у складу колоски и докле год се он тога права не одржи, та концесија постоји и нико је не може гинити, ово у толико пре, што је округ један део својих железница неће подигао, и вади продужује.

Г. Нинчић је даље рекао, да је та концесија дата само као крајње средство, да се округ у нивој помогне. Ја, господо, нећу да глашим у побуде представника округа подринског, који су ову повластицу тражили, да ли је то била крајња жеља или права потреба, која ће за дужа времена остати, — ја у то нећу да глашим. Али види се, да је то сказано била истинска потреба, коју је требало задовољити у Народна Скупштина је ту потребу задовојила. (Зад би г. Нинчић требао, да каже: по коме праву ту народну потребу округа подринског можемо им, без сазивољења меродавних представника тога округа, укиштавати, и одузимати оно, што им је дато и чега се они не одржчу. За то г. Нинчић разлога нема; и према томе, г. Нинчић би много боље учинио, да се је постарао да, као посланик округа подринског, донесе пред Скупштину такав пристапак управе округа

подринског, и онда би се дискусија другачије кретала, а ми би се придруžили праведним захтевима округа подринског, па и г. Нинчићевим.

Послес изјаве г. Нинчића устао је г. Министар, и он је том приликом цитирао опу прву изјаву, коју је дао у нетак на моју примедбу, и проширио је исту у смислу допуне § 3. извештаја финансијског одбора. Он је рекао, да се та железница Ваљево—Осечина може продолжити до везе са Подринским железничкима па и до Лознице, што значи, да држава закорачи у права округа подринског мимо његову вољу и без његовог тријесца.

То апсолутно не може да буде, и ја молим г. Министра, да не нађе на такав тугаљни терен који ће му се доцније па и држави луто светити; биће неволја, из које се не може лако изћи без велике штете по државу. Међутим ово питање за мене није тешко. Ако је донеста подринском округу тешко правити железнице, по датој му повластици, и ако не може да издржава већ направљене, подринском округу питања не смета, да се, преко својих представника изјасни пред Владом и Народном Скупштином, да не може даље да прави железнице, и да хоће држави саграђене да прода. Кад се добије такав акт онда је лако доћи до закона, који ће продолжити железнице и на територији округа подринског, а саграђене откупити за државу, јер саобраћајна средства гвоздени путевима, по правилу, треба да су у државним рукама. Без такве једне изјаве не може у Народној Скупштини бити речи, о позреди повластици, и ако сам ја врло расположен, да ту прву помогнем, ради везе са округом подринским. Једну ствар која може да прави забуне и штете, не треба је ни радити. Даље, господо, потребна је изјава округа подринског још и по томе, што ми не знамо, колико та железница округа подринског кошта; не знамо рачуне о грађењу те железнице, те према томе, ипак не можемо тако лако, не гледајући у те ствари, да примимо рачуне који могу бити баснословно велики. Пред постаним, да је округ подрински правно један км. те железнице за 200.000 (двеста хиљада) динара. Он је могао бити пре веразуно, или држава мора да води рачун о ономе шта купује. Даље, то сам изнео само један пример, да ми морамо бити овде обазриви и поред најлешче жеље, да Подринском округу учинимо оно што би годило веготиним интересима. Према овоме, господо, ја налазим, да г. Министар мора, и после овога мог говорити, дати изјаву, да ли остаје, — пошто је дао дне изјаве, — при оној од ветка, да се највећа железница веже са подринским округом до границе округа, или ће остати при оному, да се та пруга продолжи до Лознице, јер ако остане ово друго, онда долазимо до збрке, преко које се не може лако прећи.

Може бити, да је по који посланик, из разних обзира, заинтересован, или интереси једног посланика никад не ишту да дођу изван интереса државних. Интереси државни и потребе државне, као и поштовање закона увек мора да буде изван личних осећања и потреба и изван неких партијских разлога појединача.

Дакле, ако поједини посланици хоће да поштаве закон, г. Министар то не сме, г. т. Министру

ицита не стоји на путу, да он доције, кад добије овлашћење од округа подрињског, поднесе предлог, да се валевске железнице вежу са подрињском железницом код Лозанице.

Дакле, ја молим г. Министра, да не учини во-трејку, која ће се и њему и држави луту осиграти.

Продужење седнице у $4\frac{1}{4}$ час. по подне.

Председник, Анд. Николић. — Настављамо рад, господо.

Има реч г. Јовановић за исправку павда.

Гера Јовановић. — Г. Марјановић у свој јутрошњем говору напоменуо је да сам јо казао, да је грех било што је железница Нишица наутилно. Међутим ја то нисам казао. Ја сам само навео и говорио о томе, како је требало да се научнило лицитира, међутим венолико јединичних цена одлуччиле су ко је пајети и тако лицинација је сачешена по јединичним ценама и да је подвојено — ишта више.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Сима Ђерић.

Сима Ђерић. — Господо, по закону о грађеви и експлоатацији железница од 1909. године предвиђено је између осталих железница и грађење пруге Крагујевац—Рековац—Крушевица—Јапкова Клисура—Куршумлија. Са овим предложеним законом за грађење ове пруге предвиђа се само грађење пруге Крушевица—Јапкова Клисура до везе са Мардарима а изостављено је Рековац—Крушевица; изостављен је дакле један део и то главни део, дакле треба исту прругу и отпочети.

Овај део пруге, Крагујевац—Рековац—Крушевица важнији је од дела Крушевица—Јапкова Клисура и важнији по томе што би обухватио један део крагујевачког округа, један део моравског округа један део крушевачког округа. Места дакле која су плодна и која су удалена за три четврти стота од садашње железнице а која су јака за извоз хране и војска. Дакле ова је пруга важна и са гледишта трговачког.

Затим, господо, треба обратити парочиту пажњу и на ту околност на важност грађења пруге Крагујевац—Крушевица што у Крагујевцу постоји војнотехнички завод где се израђује потребна мундија и опрема за нашу војску.

Код Крушевице постоји такође фабрика безадиментарна која се такође израђује за нашу војску. Према томе и она је пруга важна са војничког гледишта. Но ион мишљењу потребно је да ове две важне фабрике имају непосредне везе за војне потребе.

С тога би требало грађење пруге Крагујевац—Крушевица извршити једновремено са пругом Крушевица—Јапкова Клисура.

Ја бих молио г. Министра Грађевина да се ауди у § 1. код тада 8. пруге Крагујевац—Рековац—Крушевица.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Драгољуб Илић.

Председник Анд. Николић. — Ја бих молио да седницу продужимо у 4 часа по подне, па сутра нећемо држати. (Одобрала се.) Дакле седница ће се продужити у 4 часа по подне.

(Седница је прекинута у $12\frac{1}{4}$ час. по подне).

Драгољуб Илић. — Овим § 1. предвиђа се грађење железница на једној страни наше отаџбине, на левој страни, док на десној страни Мораве не предвиђа се никакво грађење нових пруга и ако само једна пруга постоји на тој десној страни, а то је пруга Параћин—Зајечар. С тога мислим да је пруга Параћин—Зајечар. С тога мислим да је скуштина позната, а и да је Г. Министар требао да предвиди грађење железничке пруге и на десној-источној страни наше Отаџбине.

Истину прошила, прећашња радикална излаз предвидела је грађење сталног моста на реци Морави и прелаз железнице, тај се мост гради, међутим за железницу се не предузима никакво грађење.

Код пруге Параћин—Зајечар до пожаревачке пруге која се везује са Осмионицом има размак 120 и више километара. На том растојању на целој десној источној страни наше отаџбине нема ни једне споредне пруге сем горње која би се везивала са главном пругом, тако да цео тај крај наше отаџбине остаје без железничке пруге. Сигурно се разумело, да други крајеви треба да добију пруге зато што имају да извозе пољопривредне производе и да га овој десној страни неманичка за извоз.

Међутим, господо, мени је познато, да та десна страна наше отаџбине има поред пољопривредних производа много руда и шума за извозе али путова нема те да би се ти производи могли извести.

Да би се и из ових крајева ово могло извозити потребно је да се подигне пруга Марковац—Свилајнац—Деспотовац—Жидиље, која би се пруга имала везати са пругом Параћин—Зајечар. Та пруга имала би излаз за Прахово—Дунав, да пронађачи што има, а провлачила би и главној прузи што би имало да се извози за даље Јадранско Море. Од те пруге имала би да се изврши веза са пожаревачком пругом те би они крајеви из Хомоле, а и укупне пожаревачког округа могли да превлаче своју робу најкрајним путем за главну пругу, а овако не могу да ивише и ако што изнесус, не постижу успех, који би требало да постигну.

Ја не знам да ли је овде нешто или сам устао, колико познајем тај крај, да кажем да се ова пруга Марковац—Свилајнац—Деспотовац—Жидиље сагради. Ја сам спремно један предлог и молим г. Министра да код овог члана прими овај додатак. Ја предлажем, да се чл. 1. предлога закона о грађењу железница измени и да гласи:

Овлашћује се Краљевско-Српска Влада, да може од људа приступити грађењу ових железница,

а) Нормалног колосека.

1. Ниш—Прокупље—Мердаре.
2. Крагујевац—Краљево—Рашка.
3. Братујевац—Рековац—Крушевача.
4. Марковац—Свилајнац.

б) Уског колосека.

1. Лазаревац—Београд.
2. Свилајнац—Деспотовац—Стевљевац—Живље.
3. Свилајнац—Петровац.

Ја молим да ме довољан број посланика потвомогне. (Потпомажу га.)

Председник, Анд. Николић. — Измена је потвомогнута.

Има реч г. Милорад Драшковић.

Милорад Драшковић. — Ја ћу, господо, водити рачуна да је сједница дискусија појединости овога законског предлога и да се примедбе овите начине природе о железницама под којима се приликом ове граде, каквим се сретвима граде, зашто се граде и зашто се овакве граде, мора остати начину дискусији.

Кад је појединачна дискусија морамо се ограничити и сам нас закон упуњује на појединости. На појединости је приликом ове дискусије и сам г. председник требао да упути дискусију. А он, који је врло вешт вођењу седница скунштинских, допустио је да се у дебату о појединостима и под видом начине дискусије појединачних онажда укупо блату част и имена људи и установа и у Скупштини и на Скупштине. То је било, господо, прекијуче. Ја сам код г. председника наше Скупштине увек претпостављао бољи укус. Али, кад је г. Председник најавио укус у оваквим стварима, о укусу се не дискутује. Оно што сам ја од г. Председника у працу да градим то је да врши закон кад се дискутује у појединостима. Кад се дискутују појединости и кад се дискутују железнице: Ниш—Прокупље—Мердаре, Крагујевац, Крушевача, Јанкова Клисура онда се говори само о тим железничима и ни о каквим другим. Г. председник је допустио да се говори о другим, он је променио дневни ред, променио дискусију на штету наше осетљивости и наше чести.

Ја зато, господо, упуњујем одсудан протест против таког рада, у толико одсуднији, што ви и хени чисте јутрос хтели допустити да учним нешто што сам био дужан и што сам био дужан у част вазнег Мин. Грађевина.

Председник, Анд. Николић. — Господине посланиче, ви унутри Преседништву шта имате у време кад се питања Преседништву упуњују, ви не можете Преседнику судити, ви се можете Скупштини обратити. Пре свега, господо, ја сам се трудио, колико сам могао да дебату одржим у реду, ја сам споменуо и враћао свакога на дневни ред. (Милорад Драшковић: „Инете господине Преседниче.“) Са обе стране се удаљавало са дневног реда и улазило у сумњичеља и побијања. Ја сам се стварио, колико сам год могао, да то спречим; и ја вам кажем, ако што против председника имате, изнесите то други пут, а не сад кад је појединачни претрес о железницама.

Милорад Драшковић. — Ја сам мало час, господине Преседниче, одвојено признање чинио уметност у вођењу скунштинских седница. Ја сам одвојено признање томе, али ја не могу да одам признање вашој доброј вољи.

Председник, Анд. Николић. — Молим господине посланиче, не може се дискутовати о председнику. Ја то никада не могу да допустим. Председник може бити забачен, али о председнику се не може дискутовати, јер док се о председнику дискутује, дотле Скупштина нема председника.

Изволите инети оно што имате о председништву засебно, а сад молим, да се држите дневног реда.

Милорад Драшковић. — Ја ћу само да исправим господина Преседника, да о њему лично нијам говорио, него сам говорио о закону, који је повређен и заштити коју му чисте указали.

Председник, Анд. Николић. — Молим, молим, само се држите дневног реда.

Милорад Драшковић. — Држећи се дакле дневног реда, ћоју да говорим о појединостима законског пројекта владиног. Ја ћу да узмем као предмет разговора једну од ових пруга у главном. За пругу Крушевача—Јанкова Клисура и Мердаре, ја мислим, да су јеродавни разлоги, које је зама у финансијском одбору и ове у Скупштини дадо г. Министар Грађевина. Остали разлоги нису јеродавни и оно што је с других страна напредовано као разлог за ту пругу, не заслужује име разлога. Г. Министар Грађевина је најпознатији да каже зашто се ради она пруга, а не која друга; зашто се на њу троши 10 милиона, а не троши се за неку другу. Он је казао да се у томе правцу налазе простране шуме и благодетна рударства за експлоатацију. То је један разлог, а други је, што би та пруга имала да врши улогу другог колосека, кад ми већ немамо дуплог колосека на нашој централној прузи.

То питање, како ће железничка пруга Крушевача—Туларе—Мердаре прати улогу другог колосека, сасвим је расветлио мој пријатељ г. Вујонић. Ја ћу се бавити оном другом страном, да кажем, како се и зашто се са г. Министром Грађевином не слажем.

У уском, сувине уском басену реке Расине, којом ће ова пруга ићи, има шума и има руда, и ако тамо има шума, је морало додати, да наша саобраћајна и у овите привредне политика мора бити упућена па то, да се шумарство, као грана прарада у Србији развија. Под шумарством се у Србији разуме подизање шума, али исто тако и сеча шума. Култура шума се и састоји у тоје, да се шуме сеску кад су зреле и да се саде нове, да би дозреле. И ако у басену реке Расине има шума, као што их има, које су зреле, држава треба збила згодним путевима да олакши најхочу експлоатацију, да објекти, који данас имају налу или готово никакву вредност, постану скупоценији.

Је ли она, хотећи баш то и наилазећи да је прече од свега да се баш та пруга подигне, радила рационалним начином? Ја мислим да је радила са свим на супрот: да је радила не може бити хаотичније.

Жезезници ће ова коштати, како се у предрату вели, 10 милиона, а како искуство са свима нашим досадавним пругама показује, коштаће 14—15 милиона. Апунтет на зајам, којим се та пруга има саградити, износно је најмање 1,000,000. Нека изнесе експлоатациони трошкови око 300—400.000 дин., то значи, да ће та пруга притиснути наш државни буџет, нашу народну снагу са 1,400.000 дин. годишње.

Ја водим рачуна при томе о приговору који се чини из тај начин, да није то важно да се железнице исплаћују непосредно; да државни буџету даду ономико, колико од њега узму, већ да су железнице важне по посредним користима, које доносе држави и народу. Па да, господо, испитамо овде те посредне користи. Хоче ли посредне користи од грађевина железнице Крушевач—Туларе—Мердари да приведе народ и нашу државу? — Не, господо. Ја то воритех.

Како је с рудним благом у том крају ја не знам. Не зnam ни да ли је у том погледу доволно испитати и ако је испитати, да ли резултати испитивања склонишћу па овако знатан утрошак. Али оно што се зна, то је да у том крају има шума, и те су шуме биле предмет разговора у Скупштини, биле предмети јужних дискусија и биле предмет оштих политичких прелома у нашој новијој унутрашњој историји. Те су шуме, као што је познато продате. У тренутку продате, оне су цењене по вредности коју су тада имале; цењене су с обзиром на то да су неприступачне и да су трошкови привоза велики.

Продате су, како се говори, за милион или пол милијон динара, свеједно ренамо за један милијон динара; продате су за један милијон динара. За то што можда ишле ипак у пределе, јер је зата утрошити два, три или четири милијона да се доведу до најближе железничке станице која би им могла дати пуну вредност. Градећи железницу другу поред тих шума данас, кад оне већ ишу више држави својина и ишу својина ошти народна, него једног лица, или преку лица тога лица, да ли ипак посредним путем подижемо народно или државно богатство. Очонида ствар, господо, да не. Кад се железничка пруга поред тих шума спроведе, оне ће добити знатно већу вредност. Месец милијон динара, вредеће тада три, четири и пет милијона динара.

Претпоставите да ће се та шума употребити само за дрве, а не и за другу грађу. Ако питате дрварске трговце шта их коштају трошкови прелоса преко трошковима куповине и сече шуме, они ће вам рећи да трошкови преноса према трошковима куповине и сече стоје као 1:5. Ако је, даље, она шума у моменту кад је купљена онда продата вредеља милијон динара, она ће сада, после конструкција ове пруге, вредети пет милијона.

Жезезничка пруга дала је тој шуми, само једном привредном објекту, један вишак вредности од четири милијона динара. По томе, господо, железнице и јесу благословене установе што дају већу вредност свему што се у њихову кругу налази, и шумама и рудама и полупривреди и свему, па и људском раду.

Али да се ограничимо на шуме, које је г. Министар ишао за разлог грађева ове железнице. Овај вишак вредности од 8,000,000 динара неће остати народу, неће остати оному чији је био до пре годину дана баш на наваљивање је Владе. Пре годину дана за разлог продаје шуме и продају шуме по ту цену од милион динара, наподила се и могла се навести старост шуме. Ја не знам баш тачно да је та шума стara. Али се тада паводило да ако се дуже чека, неће вредети ни милион динара и што се дуже буде чекало, у толико ће она мање вредети и, разуме се, боље је продати је за милион динара него за мање од милион динара.

Господо! Влада је тада свакако знала и била на чисто с тим, да железничку пругу, којом ће се олакшати приступ тој шуми и омогућити њена експлоатација, неће видати. Не може се претпоставити да је Влада ишла на то, да тада прода шуму и да је прола јефтиње, па сад да гради железницу, иако би оном свету тамо — равнинам сопственника, односно самој себи — отела користи и ту корист предала другоме. Цео вишак вредности шуме отиши ће не у нашу народну привреду, него ће, иако сам дознао и како се говори, отиши једном странцу, који ја ту шуму купио. Сад, господо, продајући том странику шуму држава је свакако — кад претпоставимо нормалан рад — била на чисто да ту пругу кроз Јанкову Клисуру неће градити, него да ће саобраћајна средства морати радити купац шуме, за то му је и дала је милион динара.

Сад, годину дана после тога, кад држава гради ту пругу, она не иде на корист овите привредног ствара, него иде волно, невољно на корист само једног лица. Према томе за ову пругу не постоји ни онај главни од великих разлога: посредна привредна корист држави и народни.

Ви видите, господо, ако се решите да правите ову пругу, под каквим ће прекором остати Скупштински рад, под каквим ће прекором остати Влада, која је предважила таквом скупштинском раду: да се она дозволила једне године попуњи од једног странца, и продати му јефтиње једну шуму па под утицајем тога странца о своме трошку правити му још и пут! Такав рад, господо, нема права на лено ипак, и са обзиром на прилике, ја му пре нећу овога пута ни давати. Ја ћу само да кажем, зашто ми сматрамо, да је за овај мах кориснија снапа од пруга, о којој се до сада говорило да је смо ми до сада гласали, него пруга Крушевач—Туларе. Погрешка, која је овде учињена и коју је требало избеги, и која се још увек може избеги, та је погрешка учињена и код пруге Краљево—Рашка.

Као што видите, господо, та пруга налази на икото слабију позицију, али и ту ће, погрешном привредном и железничком политиком Владе, посредна корист железничке пруге бити сведена на минимум. И тамо постоје знатни шумски комплиекси, само, господо, кад су ти, пре известног периода година, шумски комплекси заокруживани за државу и откупљени за државу, баш с те стране, која данас престаја Владу, ишло се на то, да се то осујети, да се не купују за државу, да не буду

државни, и они су, један пут купљени за државу, били поново враћени у приватне руке.

И ово што је држава у ово време купила за 40.000 динар, продаје та приватна лица овога пута може бити за један милијон, може бити за два, пајвероватније за три и четири милијона. Тако ће се, господо, на крају крајева свести да ћемо ми као држава овим пругама бити експлоатисани нешто да их експлоатишемо, нешто да се оне експлоатишу у интересу народног богаства.

Ја сам начисто с тим, господо, да се овим управо зважди уз ветар, да овога пута и од наше протести и од наших напомене, неће бити никакве стварне користи. Али само кад је спедијална дискусија, и кад ми у тој дискусији учествујемо износећи разлоге које може бити нису доволно убедљиви за нас, али у које илјадско најбоље знање и најбољу поду, илјадко очекујено са више стране мало вишо говорљивости, и мало вишо отворености, мало вишо разлога и више одбране за ову ствар. Ово што је г. Мин. Грађевина казао сасвим је яло; оно што је у корист тих пруга казао његов колега г. Капетановић и суштине је недоводно.

Преседник Ад. Николић. — Има реч г. Лапчевић.

Драгаша Лапчевић. — Ми социјал-демократи веома много положамо на све оно што се клони развијајућу продуктивним снагама. Што веће развијање продуктивних снага, већи је економски, културни, у општем друштвени напредак. У колико се већка продуктивне снаге развијају у тоlikо се и друштво све више развија и друштвени систем, који је осуђен на пропаст, клони се брже своме паду. Буржуазија је могла победити феудализам тим јачањем, развијањем продуктивних снага; кад су продуктивне снаге дошло у сукоб са односима који су изидали у феудалном друштву, онда је феудалног система нестало. И у капиталистичком друштву у колико се продуктивне снаге јаче развијају, у колико је његов напредак бржи, у тоlikо и очекујемо брже спретак, крај овога режима који је заснован на експлоатацији пролетаријата и највиших народних маса за рачун једине најлатине господарске мањине.

Због тога, господо, и да се социјал-демократи увек у Народној Скупштини врло живо интересују сима приједорним питањима, а како су железнице један од врло важних фактора за подстичање развијајућих продуктивних снага, то ми ипако пројестили и једну прилику а да у дискусију о железницама не узмемо учешћа. На жалост са данас налазим у околностима кад се та дискусија не може водити онако како би мислили, јер се њој не покланију доволно важње. Све масе народне жеље очекују мир па да се у миру посвете пословима, ипак пословима око грађевина железница. Масе народне очекују повратак војске домовина, раду; Народ очекује мир а земља је жељна рада. У таквим приликама, господо, и у Народној Скупштини не могу са оном обзбиљношћу и са оним најом да се расправљају питања ове врсте како они го заслужују. Даље, господо, дискусијом по овом предлогу законском како је она прекијуча вођена, већ је ствар нагађена толико, да човек готово нема воле-

да се упуши овширио у претресање овога питања. Затим, господо, ни влада нај није изашла на супрет те да свој предлог мотивише, образложи и да нас убеди како је одиста потребно ово што она тражи. Господин Министар Грађевина је извео више техничке разлоге за грађење ових пруга, али г. министар народ. привреде није нам мотивирао економски разлогима потребу да се баш и сад и овим редом граде ове пруге, а г. министар финансија није нам устао да каже да ли према материјалном стању највиших народних маса ми можемо предузети ово послове и да ли ће задужење које ће се учинити за грађење ових железница изазвати нове тетете и да ли ће ти терети са плаћањем ануитета на зајм, који се буде на железнице употребио — да ли ће ти терети моћи бити поднесени од маса које су веома и веома преоптерећене досадањима.

То у осталом није учинио ни г. известилац, који је млад човек и млад посланик или који је првако манире старих известилаца који остављају да у завршој речи кажу оно што треба да кажу у првој, а нејутим је дужност прво владе и затим и известионаца, као представника одборске и скупштинске већине, да мотивише цео предлог и да не изостави ни један разлог који ће оправдати поднесени предлог и да не допусти да Скупштина или појединачни посланици буду на крају дискусије изшепађени неким разлогом па који се више говорник не може враћати, по гласу пословника.

При свем том, господо, ја сам дужан поменути, да је од све господе свега г. Капетановић прихватио да доказује умесност грађења ових пруга и да то образложи економским разлогима. Само нека илјада је допуштено казати да разлоги г. Капетановића нису ме могли убедити да су ове пруге постављене овим редом и у ово време, потребне, и да се оне уопште могу образложити и браћити разлогима које је г. Капетановић павео. Прво што се тиче индиске поште, могу рећи ово. Прелаз индијске поште преко српских пруга несумњиво би појачао транзит и транзитне таксе, приход наших железница. Индијска је пошта и велика и доноси врло велики приход железницама преко којих прелази, али се мени чини да ни поправљање пруга ни памештање нових шина, ни израђивање нових траса не би привукло пренос индијске поште преко Србије из једног простог разлога што ми се чини да прелаз индијске поште преко Србије, централне Европе ка западној и северној Европи неће бити ближи него дужи и према томе скучији него што је сад кад иде преко Бриџаиза.

Индиска пошта, кад иде из Суецког канала имала би према господину Капетановићу да се зауставе у Пиреју, ту да се пренесе у железницу, а одатле транспортује преко Србије и централне Европе за Енглеску.

Рваника у поморском подвозу, кад се иде из Суецког канала, између Пиреја и Бриџаиза, максимум је десет сати. То значи да би бродови и Суецког канала за десет сати раније стигли у Пиреје него у Бриџаиз, али треба рачунати с тим, да је железнички пут преко Србије и централне Европе заобилазнији за много више него што би био из Бриџаиза, нарочито од како је просечен

Симиломски тунел. И како је подвож железницом скуп, а с друге стране железница би извесно за- доцњавала више од 10 сати прелазећи преко Србије и Централне Европе, то нема изгледа да би Индијска пошта преко Србије швртила мада би за приходе српско, а и за многе друге ствари Србији пробитачно било да Индијска пошта поврати т. ј. да пролази преко Балканског полуострва.

Даље г. Капетановић праши подизање Јадранске пруге извозом стоке и цереалија на Јадранско море. Ја сам о томе говорио пре неки дан у начелнијој дискусији, сад ћу се само укратко дотаћи стоке и цереалија, у толико, у колико је потребно одговорити г. Капетановићу.

Ми би могли да извозимо у Италију само један известан плацитет говеда, и лоше маде, кризлаве коње за Јужне Обале. Коња ни немамо допуњио ни за своју потребу, и они све више и више почину у земљорадњи да заменују рогату стоку зато што јо и већ своје изаје; а рогату стоку немамо рачуна да извозимо у Италију у оном добу у коме Италија нарочито тражи, а то је у највеће доба развијака стоке.

Што се тиче извоза овца, ја сам споменуо: да би смо овце могли још на запад извозити, једно у Француску, или да је Француска подизањем царинске стопе заштитила алжирске овце и сувђила са својих пијала так и руску овцу а толико се ни може па француским пијаџама такашти са алжирским опшама. Преко томе, сточни извоз у томо правцу не можемо имати, и у колико би смо га имали у рогатој стоки и у коњима, то би била сука штета за наш земљорад у првом реду, а затим то би се одразило на поскупушиње живота у самој нашој земљи.

Што се тиче цереалија, г. Капетановић је и сам напоменуо да ће из старих граница цереалије ићи ка Прихову, а тврди да ће из нових крајева чегавито цереалије ићи у Јадранском мору. Господо, исти се чини да и ми правимо онако од рамена претпоставке, да видамо куле из песку, кад рачунамо да ће нам Косово и Новоизарски Санџак моћи за читаву вишу годину дати цереалије за извоз. Позната је ствар, да Новоизарски Санџак и Косово оскуђевају са воденим талогом; а тако исто познато је да је Косово развоје, а развоје је увек у том несрећном положају, да није добро за обрађивање, не даје добре жетве и да земљорад у развоју трип највеће тешкоће, па често пута земљорадници не добију ни толико жетве да она плати ону радну силу што су је потрошили у обделавању земље. У таквим приликама и склоностима, у којима су новоизарски сандаки и Косово, не можемо рачунати на такве жетве цереалија, које ће омогућавати такав извоз све дотле, докле не би отпочели ти крајеви да обрађују земљу методима којима се обрађује у сушним пределима, у пределима оскудним воденим талогом, у америчким просторијама и руским степима. А докле се дође дотле, да се тамо обрађује земља тим методом, протеће много и много воде и љабом, и Стапином и Вардаром.

Ми дакле, не можемо рачунати на изобилнију производњу цереалија у тим крајевима а како Влада хоће да гради железнице а необраћа пажњу на природне услове, на флорне и климатске околности

и појединачних крајева, то се мени чини, да се без икакног критеријума одређују пруге да се граде, па после пошто се саграде, тек онда ће се изједи приступити проучавању појединачних предела, прилика природних и услова економских.

Господо, у тим крајевима имамо изједи између Кумановску и Скопљанску. Кумановска пшеница од прошлогодишње жетве, а прошлогодишња жетве је по квалитету добра, има у једном хектолитру свега 73 кгр., а скопљанска пшеница која одмах за њом иде у квалитету, има у хектолитру 71. кгр. Господин Капетановић, као добар привредник зна, да именина испод 84 кгр. има јаке конкуренте у румунској маџарској и америчкој пшеници, а кад падне испод 80 кгр., па ту пшеницију не може се рачунати као на ситуацији извозни артикал.

Ја се задржавам, господо, сад само па томе објашњењу. Међутим, с обзиром на оно што сам изложио у начелној дискусији, налазим: да железнице не треба подизати сад докле предходно не посвршавамо друге послове и док се не регулишу међусобни односи па Балкану, т. ј. пре икаквога закона о подизању железница, безусловно је потребно од Балканског полуострва направити једну привредну област путем царинског савеза. Кад имамо једну привредну област, кад цело Балкан, полуострво буде чинило један царински савез, онда ће и саобраћајни путови, железнице, друмови, бродарство и т. д. имати са сопственим другачијим правцем, јер ће и трговина и извоз пак сасвим и сасвим другим путовима. Кад сима Балкан, народима буду отворена пристаништа свих пет мора, кад Balkanska народи могу извозити на све стране, онда ћемо практикји железнице и правити пристаништа према томе како најједноје буде у такој једној великој привредној области.

Господо, нетреба губити ни вида и то да није срећна ова земља која се жури да извезе што већи квантум својих сировина. На против!

Ако ми будемо лутали па тражили стране пијаце а остављали унутрашње неразвијене онда ћемо још горе осиромашити упростити свој народ, онеспособити га за живот. Прва дужност треба да је подизање унутрашње пијаце, а царински савез створио би такву једну велику привредну област и такву јаку унутрашњу пијацу, да би балкански народи, једли велики део данашњег свога извоза Србија у првом реду, могли пласирати на самом Balkanском Полуострву јер да сама Грчка и део Европске Турске могли конкурирати један велики део наших аграрних производа.

Сепој тога, господо, не само да је та заједница једна привредна област целог Balkana потребна што се тиче трговине, него и у земљорадњи, сточарству и у пољопривредним пословима ми ћемо што дубље идемо југу западити, да је са више разлога потребно да имамо једну привредну област.

Г. Капетановићу ће бити извесно познато, да има јужних крајева у Ст. Србији и Мајданчији који за зиму не припремају храну својој стоки, него са својим стадима у јесен сипају обалама Белог мора и Тракије напасају и враћају се у своје крајеве онда кад озелени Шар планина и њено подножје.

Ако се буду разграничавале привредне области онако како хоће Србска, Бугарска, Грчка, Турска, Албанска и Црногорска Влада, онда ће те ви у читавим привредним гранама осостити реализацију, проширење читавих привредних грана у место да се оне модернизирају и развију и проширење читавих народних маса. Ја вас молим господо, да се томе водите разуму и да од Владе захтевамо да она са хабиситетом са којима иначе стоји у вези отпочине преговоре за што брже закључене царске утије како би што пре имали једну привредну област, па кад то имашено, онда ће то со према новим приликама моћа определити и је железницу и војни редом треба подизати.

И најзад, господо, ја ишам да учиним једну примедбу код оног првог члана и у том погледу, што су под тачком четвртом и г. Министар Грађевина и одбор остали на пода путу, што је она одредила недовољна.

Онде се њонишеје, да држава подигне железницу Ваљево—Осечине до везе подрињских железница. Подрињске је железнице подигао округ подрински. Подигао их је по новој, јер је осетно потребу за железницама, а држава их подићи није хтела. Али се округ подижући железнице задужило и како све железнице, осим оних глаине која за читав низ година имају дефицит, то народ округа подринског трип због подигнутих железница, јер мора да излази прирез, који ће из године у годину близати све већи и већи, за читав низ година, можда за 10, 15, 20 година, јер ће трошкови око оправке поабале пруге и возлога парка и трошкова експлоатације, изазвати своје веће терете за парк, то је потребно да се оном приликом кад се те железнице хоће да вежу са државним железницама, од округа подрињског оне жељенице откупе, да приђу у државне руке, те да држава држи у својим рукама саобраћај, па да онда и терет за одржавање саобраћаја падне на државни буџет, а не да изузетно поједини окрузи подносе и суниште велике терете и велике прирезе који у толико јаче сламају сирокашне масе, у колико је диференцирање економско у тим окрузима јача и страхије.

Осек тога, господо, подрињску железницу треба умрежати. Ваши жељенице и далеко од жељенице остали су Богатић, Митровица, Вадовиће и један читав крај, који осећа потребу за жељеничким саобраћајем, а жељеница је прошла тако рећи врхом Мачве.

Осек тога подрињске жељенице треба везати преко Пожареве и Тамишке подрињске со Тамишом највећом, да имају излаз на Београду. Кад се та жељеница подигне државним срестником, онда ће се везати са жељевом највећом крајевима са жељеничким саобраћајем централне пруге и извесним грађевинама и ослободиће се онај сиропашни свет од излаза приреза за одржавање жељенице, који длије са тешком шуком излаза и пада под влаговим теретом.

Зато сам ја, господо, слободан предложити, да се члану 1. аода овај став: „Сек тога Влада се овлашћује да од округа подрињског откупи његове жељенице“.

Ја молим г. Министра Грађевина и г. извештилаца да приме овај предлог и молим 10. посланика да ме изволе потпуни. (Потпомажу га.)

Председник Аца Николић. — Предлог је потпомогнут. Претрес је закључен.

Има реч г. извештилац.

Извештилац Д-р Велизар Јанковић. — Господо посланици, у начелној дебати ја сам изнео, што је потребно било да изнесем као извештилац о овом законском предлогу о грађену нових жељеница. У специјалној пак дебати, нарочито приликом другог читава, дискусија је увела други праузак, добила је чисто партијско-политички карактер, а зато сам нашао за потребно да у таквој дискусији не учествујем и по прекидам господу посланику. Сада, па крају, као извештилац, сматрам за дужност, да одговорим на неколико примедби, које су више економско-привредног карактера, а које су потекле од стране г. Лапчевића и Вуловића.

Г. Лапчевић и у начелној па и у специјалној дебати, приликом другог читава, истакао је неке разлоге, које је сматрао као врло важне и јаке против Јадранске жељенице, тврдећи да Србија нема артикала за Јадранску прругу и да Јадранско Море није међународни пут, па према томе, да је и грађење ове жељенице посве излишно.

При том свом тврђењу г. Лапчевић је нарочито изабрао да би поткомогао своје гледиште, исколнено артикала, и с тима је покушао да оперише на једнострана начин.

Тврдећи да ипак извозних артикала за ту прругу, он се прво зауставио на стоци и иступао и у начелној и у специјалној дебати, да Србија неће имати стоке, нарочито после оног рата, коју би могла упутити Јадранском жељеници, Јадранског Мора за извоз у друге земље.

Ја исклесим, господо, да је то гледиште скројногрешно, јер ко позиваје прилике под којима се сточарство развија у сличним земљама, тај иора стати на гледиште, да се сточарство развија увек тамо где има природних услова и климатских подобних околности које сточарство иискује.

Ми можемо изгубити у овом рату чак и сву стоку било највећи њен део па ћемо ипак захваљујући нашим богатим нашама, захваљујући нашим ливадама, нашим шумама и сличним другим природним економским и климатским условима, и захваљујући Министарству Нар. Привреде које ће се постарати за потребна приплодна грађа, у станију сам тирити, — па ћемо ипак наше сточарство, баш и ако би сасвим пропало, подићи за две до три и четири године, да ће га имати довољно за извоз.

Сточарство, господо, није исто што и друга нека привредна грана, која најдат се забатали и исприје један пут, као шпр. рударство, ишче се не може подићи. Сточарство је производња живих организама који се за 2—3 године ако иначе има услова дају подићи, гој је факт и ипак убрзо имати сточарство у велики размерија чак него до сада, у старијим границама, пре рата. (Араг, Лапчевић. Ип за 10 година!)

Ја пристајем и на томе терену да водим дискусију. Да и за 10 година тек ако се сточарство

ново развије рентира се грађење железничке пруге, која ће се радити око пет година а служиће за нечита времена.

Други разлог, који је изнео господин бранеције своје гледиште, то је како Србија неће имати ни царевија које ће мори увозити преко Јадранске железнице чут Јадранског Мора. Да је Србија остало у овим границима, могло би се још и прихвати гледиште г. Лапчевића на име да не би имали ову количину царевија која би првадала потребу за грађењем ове железнице. Али добијајући нове територије на југу, несумњиво је, да ћемо ми у новим крајевима: ово Скокова и Куманова, у крајевима плодне Метохије, и крајевима богате Пелагоније, која се граничи са Месопотамијом, имати толико царевија свих врста, да ћемо их морати извозити и то наравно најкраћим путем: извозити преко Јадранског Мора, посредством ове железнице. Свакако жеће оно исто ини чак на Прахову и Дунав.

Г. Лапчевић је тврдво даље, да ли дуван који се услед монопола није навозио ни досад у друге земље где се он троши, да ни он неће мори послужити овој железници као премет извоза. Ја обратио пажњу. Ако је копољска управа до сада гренила или је можда била сметана другим начинима разловника, да производњу дувана развије у тој мери, да се он и извози и већ на друге, западне земље, ја стојим на гледишту, да ће се сада, када је Србија добила нове територије, добити новога полета и у производњу дувана и да ће се бар, ако чини више, задржати онај квантум извоза, који је до сада Турска у нашим новим крајевима имала. Куда ће ини тај дуван? Којим ће се путем извозити? — Само или највећим делом преко јадранске железнице, на запад.

Г. Лапчевић је тврдио сем тога, да на руде, којима дасне расположено, неће бити предмет извоза јадранском железницом. Ја се слажем с њим, да ће се садашње руде из северо-источне Србије, из крајинског округа и борских рудника морати и даље првенствено извозити Дунавом преко праховског пристаништа, па Саладне вијаџе па чак и у Америку. Али тако исто мораће се свако сложити са мном, који објективно посматра привредно стање проширене Србије, да ће се руде из нових крајева, на пр. из Ново-Пазарског Санџака где их у изобиљу има и где се до сада о рудама није смело ви мислити, извозити јадранском железницом, а не преко праховског пристаништа, Дунавом.

Али, господо, то није све; има још вазда изволних артикала, који ће тек онда добити полета за извоз када се слободнији и комуникације развију. Старо је правило: „дајте нам комуникације и путеве, па бете подићи привреду Земаљску.“

Још нешто: Ја сам у начелној дебати казао, да је г. Лапчевић посвејеноштрано посматрао овај проблем, јер јо стао само на гледиште извоза. Међутим виџај ове железнице треба посматрати и са гледишта увоза и провоза (Драг. Лапчевић: Ко је ту заинтересован?) И српска извозна и увозна, и светска промовија пруговица, г. Лапчевићу. Наш извоз из Италије, Енглеске и других земаља ини ће свакако јадранском железницом, јер неће имати разлога, да се као до сада упућује преко Фијуме.

Солуна или самим: преко Земуна заобилазним путем. Ту је, дакле, у првом реду заинтересована оном железницом целокупна земаљска привреда и трговина, која и од увоза има користи, а не само од извоза. Ми искемо већ да посматрати Србију као зашиљену „изоловану државу“ економиста „Фон Тинера“, те да о довозу производа и робе са стране не водимо рачуна. Оно што не можемо сами произвести, ми ћемо доносити са стране. Нема државе, која нema увоза; зато се он не сме пренидети.

Затим је г. Лапчевић пренебрегао и значај првоза. Ми сматрамо, у првом реду радикална странка, па затим и људи из других странака, који су бранили Јадранску пругу, да она не треба и не сме да буде само локалног, националног значаја, од значаја само да Србију него треба да има и интернационални карактер. Јадранска железница послужиће специјално међународном слободију у толико, што ће имати да везује Источно и Балтичко Море, и огромне руске просторије са западном Италијом, па, преко Србије и Јадранског мора. Тај транзит преко Србије, допоносиће такође несумњиво велики приход Србији и помоћиће аустрију који се за ову железницу буде плаћао. Дозволите ми још неколико речи у овите на одбрану Јадрана. Железнице.

У привреди важи као аксиом, да је она железница најкориснија, најбоља, која најближе везује центар наше земље са морем, тим слободним, међународним путем. Та су железнице увек најкорисније, ти су путови увек на природију. Ја отуда сматрам, да је и Јадранска пруга бити једна од таквих пруга. Као пажирали и најближи пут од мора к центру наше целокупне привредне области. Ова ће пруга бити и пајрентабилија за извоз и увоз, из далеких земаља Запада. У осталом, пруговица ће сама имати свој најбољи пут, она неће нитати ни Лапчевића ни Јанковића за снег. Сепетога, Јадранска је железница и највогодијија пруга која је за далеки Запад, јер неће бити скочила са честим претоваривањем, чиме је до сада било у нашем извозу преко Довлег Дунава.

Напослетку, српско пристаниште преко кога ће водити ова пруга и које ћемо добити веорватно у Драчу, биће удешено специјално прена потребама српске извозне пруговине. Ту ће се подићи сила елеватори, затрати, обори и штаде и остало, искључиво према потребама нашега извоза те ћемо онда свакако наш извоз радије том пругом упућивати, преко тога пристаништа, него ли у ког другом правцу где те удобности нема.

Али, кад је реч о овој прузи треба да вам напоменем и напомисим, да и да у Србији имају чуно искуства, шта то значи немати директна врата за светски трг. Овде међу најма има чуно старијих посланика, који су имали прилике да учествују и сами у овим бурним дебатама 1906, 1907. и 1908. год. кад је се Србија очајнички борила за своју економску еманципацију од Аустро-Угарске. Сва ће та г.т. посланици у првом реду имати одобрити и градити јадранску железницу животну везу нашу преко Јадранског Мора, јер ће нам оно служити увек као сигуран венциј и стапна гарантија за нашу економску еманципацију. (Одобравање).

На послетку још имам да нагласим за жељезничку пругу, која ће водити из Србије у Јадранско Приморје, да ће она имати и велики национално-културни и политички значај: Жељезничка пруга, која ће пролазити кроз крајеве ново-ослођених земаља и крајеве, које још многи називају иносрским, кроз албанизоване наше крајеве, — ова ће несумњиво унети много више културе, српскога духа и оваште цивилизације у те крајеве, него ма који други данашњи начин падафицирања државе.

Сад да се обрием г. Вуловићу. Г. Вуловић је у своме говору у специјалној дебати приликом другог читања, нарочито нагласио, како је погрешна владавина политика попозабор код ове жељезничке пруге, што се она извлачи баш преко Мердара а још се не зна гаско добити пристаниште на Јадранском Мору. Јер, каже господин држица, ће се имати повлачите ова пруга, ако будемо изашли на Драч а другачије, ако изађемо на Сан-Ђовани. Тако, ако изађемо на Драч, онда ће бити згодније, да пруга иде преко Скопља и Тетова, а не преко Мердара.

Господо, тој је мишљење, да је Мердаре у сваком случају најбоља излазна тачка ове пруге из данашње Србије. Јер прво, ако изађемо на Сан-Ђовани, то је несумњиво најбољи, јер је најкраћи пут.

Друго, ако будемо имали ту срећу, да добије Птица Гора толико простране области северно и западно од Скадра да тамо можемо спровести жељезницу па Бар, онда ће несумњиво и у томе случају жељезничка пруга на Бар, опет бити најбоља и најираћа ако иде путем Мердара. И треће, чак и ако останемо при којницији, да ће крајња тачка Јадран. Жељезница бити Драч, и онда ће свакако опет бити најбоље да изађе ова пруга преко Мердара, јер је прво тај пут краћи него преко Ристовца, Скопља, Тетова итд. а друго што ће у томе случају жељезница преко Мердара имати и свој велики културни, национални и политички значај, ако се што пре дохвати дримске долине, коју треба нападицирати и култивирати много више и пре но источне крајеве Старе Србије.

Овонико сам имао да одговорим г. Ланчевићу и г. Вуловићу, који су ме задужили у овој дискусији извесни питавцима. На крају, вре по што пређемо па гласање, молим само господу посланику, да процене разлоге који су у скупштини имали да против овог пројекта у целини, па да одбацију њихов политичко-партијски гарнију у овој дебати гласају онако, како ни савест и српска дужност у овим тешким данима изазжу.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Вел. Вуловић.

Вел. Вуловић. — Ја сам срећан, да се при овој дебати већ два пута наспао тумаче моје речи. Ја сам, господин, говорио о прузи Доленац—Мердар, т. ј. Ниш—Мердар и казао да је то било део јадранске пруге, и да се од грађења тог дела пруге могло одустати све дотде, док се не реши витање на коме ће месту изнади та пруга на Јадранско море. Казао сам, да онда, кад будемо имали да градимо 300 км. пруге да можемо саградити и оних 72 км. Ја писам ни једном помену да Мер-

дари пије једна тачка јадранске пруге, али сам разлозима, које сам изнео, при говору о прузи Крушевач—Јанкова Клисура—Туларик утврдио да нам не требају обе ове пруге.

Известници, Д-р Велимир Јанковић. — И приликом начелне, па и ове специјалне дебате, г. Вуловић стално мисли да се високо разумеши, али ће стендографске белешке појбогље утврдити, да сам ја био у праву кад сам онако говорио.

Министар Грађевина, Јоца П. Јовановић. — Господо, ово је већ треби да како се води дебата о првом члану; па како је Скупштина преморена, то нећу ви ја бити дуг у моме говору, гледају да будем што краћи.

Већ по томе, господо, шта је та дебата већ три дана вођена, види се да Скупштина придаје овоме члану велику важност. И нећина и ми сматрамо да је овај члан најважнији у овом закону и баш је добро што се Скупштина на њега толико заинтересовала. Али, господо, ја нећу да говорим о потреби, нећу да говорим о разловима који су руководили владу да баш ове пруге, које су у овоме члану предвиђене, узме, јер сам о томе у првом говору општирије говорио и попуштао да докажем да су те пруге за сада најпотребније. Ја хоћу да говорим о томе, да се приликом дебате овога првог члана видело, да је опозиција, да су у овите говорници који су из опозиције говорили против овог члана, да су они тако рећи ћутке или са малим додиром прелазили преко свих других пруга, а да су јединно пругу Крушевач—Јанкова Клисура—Туларе тако рећи комбатирали.

Господо, један пам је од господе посланика баш првог дана добављено, како ми сад приликом грађења ове жељезнице и како у оваште, од како се почело грађење жељезнице, од 1904, 1905, или 1906. године, — поднимо партизанску политику, па се господо, мање више од свих говорника то изговарају и износију се као разлог баш та друга Крушевач—Јанкова Клисура—Туларе.

Господо, кроз све говоре види се да пролази један првен конци, и у место да се износе стварни разлови, ни видите пред собом само једну шуму на тој прузи и једнога човека (чује се: Ми га нисмо казали,) и ја га нећу казати — видите једног човека, који би се ту имао, по вашем мишљењу, по мишљењу оних који су ту пругу изградили, — да користи. Господо, баците ту шуму и тога човека, погледајте на ствар, погледајте у овите зашто се та пруга гради, и онда ако тако будете ценили целу ствар, онда ћете доћи до другог резултата, иначе ако тако цените као што сте начели, партизанство ће бити на нашој а не на нашој страни.

Јер молим вас, ја мислим да неће бити ниједнога човека ни у опозицији, који ће у души имати да помисли, а камо ли да каже: да ће се паћи илила или министар у Србији да које партије биле, који ће се држати да поднесе Скупштини предлог за грађење једне жељезнице само зато да помогне једнога човека! Господо, таквих побуда не може имати ни под данашње владе ни под ниједног министра (Одобрavanje).

Лепо је казао г. Драшковић: пруге се граде за то да доносе користи свакоме. Тако и јесте; гра-

ћење друге доноше користи и онаме који је купио шуму. Кад ће донети и томе човеку користи и свима другим, онда не треба одустајати од те друге, ако она доноси користи свима.

Ја ћу да кажем колико је нелогичности у појединим говорцима било. Док један посланик предлаче да се избаци пруга Крушевач—Јанковија Клисара—Тулари, те да се место на мете пруга Рашка—Митровица и зато тражи помоћи од посланика и помажу га, и понажу га толико да може бити и поименично гласање, — дотле други посланици из исте групе предлаже да се та друга избаци, а да се мете пруга Пожаревац—Прахово и помажу га ти исти људи! Ту ако хоћемо да будемо мирне савести, ту морамо признати да ту може бити неког нерасположења — да не кажем партизанство према некоме за кога се мисли да ће се користити том пругом.

Господин, који је предлагao да се у место друге Крушевач—Тулари гради Рашка—Митровица отишao је толико далко, па је казао, колико се сећам, „видећемо како буде гласање које је тај која је против те друге Рашка—Митровица.“ Молим, господо, не може се тако гласати. (В. Вуловић: То вас боли!) То не боли никога ни чак ни хене који сам предложио да се та друга гради.

Господо, пруга Рашка—Митровица сама по себи мора да дође, ја сам то већ напоменуо, ипак не можемо довести пругу до Рашке, ми не можемо довести пругу до Мердара па да оставимо; она се мора сама по себе градити и како ће грађење тих пруга трајати 3—4 године, а студија тих пруга као што је Рашка—Митровица и Мердаре—Приштина трајати шест месеци или годину дана, то ће имати прилике, било она Влада било друга која буде дошла, пре но што се узму у израду ове пруге које се имају сад решавати — имати прилике да тражи кредит и за ове пруге. Дакле, кад се буде гласало за пругу Крушевач—Јанковија Клисара и све остало неће се гласати и против пруге Рашка—Митровица, она има да се простудира и тражи се воново кредит од Пародије Скупштине да се та пруга гради, ако Скупштина нема против тога пинта.

Један господин је поменуо, како према овом предлогу у првом члану, где се говори о уској прузи Ваљево—Осечина до Јадранске железнице како онако како је предложена не може да остане јер када: округ има концесију и ту концесију не може нико округу одузети. И док се округ не изјасни да одустаје од концесије не може се градити пруга на том делу где округ има концесију.

Господо, не стоји тако. Свака концесија користи рок, па према томе и та концесија има свој рок. Ако тај округ буде испунио све ово што му у концесији пише, он ће онда и градити пругу, а ако округ не испуни све услове држава може да му одузме концесију: због тога му држава може да одузме концесију, ако остало део пруге не дође до Осечине, да може држава градити даље до везе са осталим железницама. (Драгиша Лапчевић: па одузиме све приватне пруге и нека пређу у државне руке).

Баш о томе хоћу да говорим и да завршим.

Господо, сви ми знајмо и сви смо ми сложили у томе, да се у свима државама тежи томе, да железнице буду у државним рукама, да би држава могла имати једнообразну тарифу и саобраћајну жељезничку политику.

Француске жељезнице биле су првите, па кад су Французи увидели незгоде од експлоатације жељезница које су у приватним рукама, почели су сви одузимати, данас нема ниједне жељезнице или мањи број километра који су у приватним рукама. Махом су жељезнице одузимане и нове које су прављене, прављене су о државном трошку. Господо, ту је са свим правилно гледиште г. Лапчевића и ми ћemo користи томе приступити и приступићемо што пре да одузмемо не само подринске жељезнице него и пожаревачко жељезнице чим будемо имали буџетске изгубности, јер политика је владина да те жељезнице буду државне, да би жељезничка политика била потпуно једнака.

Ја молим да Скупштина прими предложене чл. 1.

Председник, Анд. Николић. — Господо, претрес је завршен, приступимо решењу. Про него што прићено решењу члана 1. предлога законског имао да решимо о неколиким изменама, које су поднесене. Прва је по реду измена г. Вуловића, која гласи овако:

§. 1.

„Овлашћује се Краљевско Српска Влада, да може одалих приступити грађењу ових жељезница:

а) Нормалног колосека 1) Ним—Прокупље—Мердаре, 2) Крагујевац—Краљево—Рашка—Митровица.

в) Узаног колосека од 0.75 м. ширине.

3) Ваљево—Осечина—Липница.“

За овај предлог који је потвомогнут довољним бројем посланика тражено је да се гласа поименично. Ви ћете изволити поименично гласати да ли примате измену. Она господи посланици, који примају измену г. Вуловића, изволеће одговорати за; а господа која бу против измене, изволеће одговорати против.

(Настаје Гласање)

Секретар, Радivoје Томић прозива посланике да гласају и они су гласали овако:

Алекса Жујовић — против

Алекса Ратарац — за

Андра Ј. Цветковић — није овде

Андра Николић — против

Андреја М. Протић — против

Андреја Станић — против

Анта Радосављенић — против

Атанасије С. Шарковић — за

Антоније Живановић — није овде

Беницион Були — против

Благоје М. Илчић — за

Богдан Јанковић — против

Богдан Ј. Михајловић — против

Богољуб Милошевић — за

Божидар Ц. Јеличић — против

Боривоје Ј. Поповић — није овде

Будимир П. Самуровић — није овде

Васа Рајевац — за

Др. Велизар Јанковић — против

Велислав Вуловић — за
 Вела Вулићевић — против
 Др. Војислав Д. Маринковић — није овде
 Др. Војислав Ст. Велковић — није овде
 Гаврило Николић — за
 Гаја Милорадовић — није овде
 Герасим З. Поповић — није овде
 Глагорије Петковић — против
 Данил Карњ — против
 Данил Л. Симић — за
 Димитрије А. Машић — није овде
 Драгић П. Самуровић — није овде
 Драгиша Јакчевић — за
 Др. Драгољуб Аранђеловић — против
 Драгољуб Божиковић — није овде
 Драгољуб Јоксимовић — за
 Ар. Драгољуб М. Павловић — против
 Драгољуб С. Илић — за
 Драгутин Д. Нећић — није овде
 Драгутин Т. Васић — против
 Ђока Ј. Брачинац — није овде
 Ђок С. Стојковић — није овде
 Ђорђе Ђанић — против
 Ђорђе В. Златковић — за
 Ђорђе Ј. Вуковић — против
 Ђорђе Куртовић — није овде
 Ђорђе П. Павајотовић — није овде
 Ђура Прокић — није овде
 Живојин Златановић — за
 Живојин Радојловић — није овде
 Живојин С. Тајчић — против
 Жика Џачић — није овде
 Жика Микић — није овде
 Иван П. Павићевић — за
 Илија Апачковић — није овде
 Илија Илић — против
 Илија Јосимовић — није овде
 Ар. Илија Коловић — против
 Илија П. Михајловић — против
 Илаја Пецић — није овде
 Јаков П. Чорбић — против
 Јата М. Продановић — за
 Јеремија Живапочић — за
 Јеротије Љунић — против
 Јован Витановић — против
 Др. Јован Скерлић — за
 Јонча Тричковић — против
 Јоца М. Салић — није овде
 Јоца П. Јовановић — против
 Костадин Пешић — против
 Коста Ј. Петковић — није овде
 Коста Л. Тимотијевић — за
 Коста Стојановић — против
 Крста Солујић — против
 Крсти Марковић — за
 Лазар Половић — против
 Лазар С. Поповић — за
 Др. Лаза Шату — против
 Лазар Симоновић — против
 Љуба Р. Јовановић — против
 Љубомир Ђорђевић — није овде
 Љубомир Молеровић — за
 Малиша Агапаковић — није овде
 Маринко Ивковић — није овде
 Маринко Станојевић — против
 Марко Ђ. Ђорђевић — против
 Марко Н. Трифковић — није овде
 Миладин Стефановић — против
 Милан Ђурић прата — против
 Милан Капетановић — против
 Милан Марјановић — за
 Др. Милан Марковић — није овде
 Милан П. Пантелеј — за
 Милан С. Мостић — није овде
 Милија Батинић — није овде
 Милинко Ристићевић — није овде
 Милован Лаза јевић — за
 Милоје Ж. Јеваповић — није овде
 Милорад Драшковић — за
 Милорад М. Палонић — није овде
 Милорад Протић — против
 Милорад Чурић — није овде
 Милош Бранковић — против
 Милош Вучинић — против
 Милош Трифуповић — против
 Милутин Ј. Павловић — против
 Милутин П. Драговић — против
 Милутин Станојевић — није овде
 Мита Михајловић — против
 Михајло Ђорђевић — није овде
 Михајло В. Илић — против
 Михајло Јовановић — није овде
 Михајло Јовановић-Делић — није овде
 Михајло Косовљанин — против
 Михајло Мишић — против
 Михајло Р. Радивојевић — није овде
 Михајло С. Петровић — није овде
 Михајло Срећковић — против
 Михајло Ј. Шкорић — није овде
 Михајло Т. Трифунац — за
 Др. Момчило Ничић — против
 Настас Благојевић — против
 Настас П. Петровић — против
 Недељко Николић — против
 Никола Ђ. Митић — против
 Никола П. Пашаћ — против
 Никола Поповић — против
 Никола П. Протић — није овде
 Обрен Вучићевић — није овде
 Павле Маринковић — није овде
 Пера Јовановић — против
 Петар Вуксановић — против
 Радивоје О. Томић — против
 Радисав Митровић — против
 Радојко Миладиновић — није овде
 Радослав Агатоновић — није овде
 Рајко Гавриловић — против
 Ранко Обрадовић — против
 Риста Топаловић — против
 Сава А. Бајић — није овде
 Светозар Атанасковић — није овде
 Светозар Ђорђевић — за
 Светозар Ј. Буњак — није овде
 Светозар Мокровић — против
 Сима Д. Катић — није овде
 Сима Златничани — за
 Сима Микић — није овде
 Сима Перић — за
 Сима Т. Цветковић — није овде

Сретен В. Којић — против
 Др. Станојло Вукчевић — против
 Стојан Новаковић — није овде
 Стојан Николић — није овде
 Стојан Д. Рибарац — није овде
 Стојан М. Протић — против
 Тихомир Константиновић — против
 Тодор Станковић — није овде
 Тома Живановић — није овде
 Тома Јанковић — против
 Трипун Кадлеровић — није овде
 Урош Бркњић — против
 Урош Лаловић — није овде
 Урош Ломовић — против
 Цветко Филиповић — против
 Чеда А. Костић — против
 Чеда Р. Урошевић — против

(После гласања.)

Председник, Анд. Николић. — Изводите чутногосподо, резултат гласања: Гласало је свега 104 посланика: гласало је за 80, против 74. Према томе објављујем да измена г. Вуловића није примљена.

По реду друга измена је од посланика г. Пере Јовановића. Његова је измена у своме: При ређању које су желешице, он тражи ово: „Те су железнице следеће:

- а) Нормалног колосека:
- 1) Ниш—Прокупље—Мердаре.
- 2) Крагујевац—Краљево—Рашка.
- 3) Уланог колосека 0'76 м. ширине:
- 1) Ваљево—Осечина—Лозница.
- 2) Лазаревић—Степојевац—Београд.
- 3) Крагујевац—Рековац—Крушевач—Јајкова Клисура.”

Гласање се устајањем и седењем. Господа, која подржавају измену г. Пере Јовановића, извеле су устави, а господа, која су за првобитну редакцију чл. 1. извеле седети. (Већина седи).

Већина седи, измена није примљена.

Председник, Анд. Николић. — На реду је трећа измена г. посланика Милана Марјановића. При ређању које су желешице, он има овакву измену: „те су железнице следеће:

- а) Нормалног колосека:
- 1.) Ниш—Прокупље—Мердаре.
- 2.) Крагујевац—Краљево—Рашка.
- 3.) Пожаревац—Прахово—Неготин.
- 4.) Уланог колосека 0'76 м.:
- 4.) Ваљево—Осечина—Лозница.”

Гласање се поименично: јер је доводан број посланика то тражио, Господа, која примају измену, извеле су одговорити „за”; а господа, која измену не признају, извеле су одговорити „против”.

Молим г. секретара да прозива посланике да гласају.

(Настава гласања.)

Секретар, Рајко Гавриловић прозива посланике да гласају и ови су гласали овако:

- Алекса Жујовић — није овде
 Алекса Ратарац — за
 Андра Ј. Цветковић — није овде

СТАНОГРАФСКИ ИЗВЕШЋА 1913.

Андра Пиколић — против
 Андрија М. Протић — против
 Андрија Стапић — против
 Анта Радослављевић — за
 Ант. Р. Живановић — није овде
 Атанасије С. Шарковић — за
 Бенцион Були — против
 Благоје М. Илић — за
 Богдан Јанковић — против
 Богдан Ј. Михајловић — против
 Богдан Ђ. Миловић — није овде
 Божидар Ц. Јеличић — против
 Боривоје Ј. Поповић — није овде
 Будимир П. Самуровић — није овде
 Васа Рајевић — за
 Д-р Велизар Јанковић — није овде
 Велислав Вуловић — за
 Вела Вукићевић — против
 Д-р Војислав Д. Маринковић — није овде
 Д-р Војислав Ст. Вељковић — није овде
 Гаврило Николић — за
 Гаја Милорадовић — није овде
 Герасим З. Поповић — није овде
 Глигорије Петковић — против
 Давид Карнић — против
 Давид Л. Симић — за
 Димитрије А. Машњић — није овде
 Драгић П. Самуровић — није овде
 Драгиша Лапчевић — за
 Д-р Драгољуб Аранђеловић — против
 Драгољуб Вожиновић — није овде
 Драгољуб Јоксимовић — за
 Д-р Драгољуб М. Павловић — против
 Драгољуб С. Илић — за
 Драгутин Д. Пећић — није овде
 Драгутин Т. Васић — против
 Ђока Ж. Брачинац — није овде
 Ђока С. Стојковић — није овде
 Ђорђе Дасинић — против
 Ђорђе В. Златковић — за
 Ђорђе Ј. Вуковић — против
 Ђорђе Куртовић — није овде
 Ђорђе П. Панајотовић — није овде
 Ђура Ћрнка — није овде
 Ђивојин Златановић — за
 Ђивојин Рафајловић — није овде
 Ђивојин С. Тајчић — против
 Ђика Дачић — није овде
 Ђика Микић — није овде
 Иван П. Павићенић — за
 Ивица Апјелковић — није овде
 Ивица Илић — против
 Ивица Јосимовић — није овде
 Д-р Ивица Коловић — против
 Ивица П. Михајловић — против
 Ивица Пецић — није овде
 Јаков П. Чорбин — против
 Јана М. Продановић — за
 Јеремија Живановић — за
 Јеротије Лукаћ — против
 Јован Витановић — против
 Д-р Јован Скерлић — за
 Јонча Тричковић — против
 Јоца М. Селић — за
 Јоца П. Јовановић — против

Бостадин Пешић — против
Боја Ј. Петковић — није овде
Боја Л. Тимотијевић — за
Боја Стојановић — против
Брата Солујић — против
Брата Марковић — за
Лазар Поповић — против
Лазар С. Поповић — није овде
Др. Лаза Начу — против
Лазар Симоновић — против
Љубомир Р. Јовановић — против
Љубомир Ђорђевић — није овде
Љубомир Молеровић — за
Мадина Атанацковић — није овде
Маринко Ивановић — није овде
Маринко Станојевић — против
Марко Ђ. Ђорђевић — против
Марко Н. Трифковић — није овде
Миладин Стефановић — против
Милан Ђурић прат — против
Милан Капетановић — против
Милан Марјановић — за
Д-р Милан Марковић — није овде
Милан П. Пантелић — за
Милан С. Мостић — није овде
Милија Батинић — није овде
Миланко Ристићевић — није овде
Милован Лазаревић — није овде
Милоје Ж. Јовановић — није овде
Милорад Драшковић — за
Милорад М. Павловић — није овде
Милорад Протић — против
Милорад Чурчић — није овде
Милош Бранковић — против
Милош Вучинић — против
Милош Трифуновић — против
Милутин Ј. Павловић — против
Милутин П. Драгонић — против
Милутин Станојевић — није овде
Мита Михајловић — против
Михајло Ђорђевић — није овде
Михајло В. Илић — против
Михајло Илић — није овде
Михајло Јовановић — није овде
Михајло Јовановић-Делић — није овде
Михајло Косопљанић — против
Михајло Мишић — против
Михајло Р. Радivoјевић — није овде
Михајло С. Петровић — против
Михајло Срећковић — против
Михајло Ј. Шкорић — није овде
Михајло Т. Трифуновић — за
Д-р Момчило Ничић — против
Настас Благојевић — против
Настас Н. Петровић — против
Недељко Николић — против
Никола Ђ. Митић — против
Никола П. Пашин — против
Никола Поповић — против
Никола П. Протић — није овде
Обрен Вучићевић — није овде
Павле Миршиковић — није овде
Пера Јовановић — није овде
Петар Вуксановић — против
Радивоје О. Токић — против

Радисав Матровић — против
Радојко Миладиновић — није овде
Радослав Агатоновић — није овде
Рајко Гавриловић — против
Ранко Обрадовић — против
Риста Топаловић — против
Сава А. Бајкић — није овде
Светозар Аталацковић — није овде
Светозар Ђорђевић — није овде
Светозар Ж. Вуњак — није овде
Светозар Мојковић — против
Сима Д. Катић — није овде
Сима Златничанин — за
Сима Микић — није овде
Сима Перић — за
Сима Т. Цветковић — није овде
Сретен В. Којић — против
Др. Стевојло Вукчевић — против
Стојан Новаковић — није овде
Стојан Николић — није овде
Стојан Д. Рибарац — није овде
Стојан М. Протић — против
Тихомир Константиновић — против
Тодор Станковић — није овде
Тома Живанић — није овде
Тама Зафировић — против
Триша Кацлеровић — није овде
Урош Бркић — против
Урош Јаловић — није слаје
Урош Јовановић — против
Цветко Филиповић — против
Чеда А. Костић — није овде
Чеда Р. Урошевић — против

(После гласања)

Преоседник, Анд. Николић. — Изволите чути резултат гласања: Гласало је 97 посланика. Гласало за 27 против 70; према томе објављујем, да ни ова измена није примљена. По реду је измена четврта г. посланика Драголуба Илића. У њега је ред железница онакав:

а.) нормалног колосека:

- 1.) Ниш—Прокупље—Мердаре
- 2.) Крагујевац—Краљево—Рашка.
- 3.) Крагујевац—Гековац—Крумевача.
- 4.) Марковац—Свилајнац.

б.) узаног колосека

- 1.) Лазаревић—Београд.
- 2.) Свилајнац—Деспотовац—Степанеац—Жилава.
- 3.) Свилајнац—Петровац.

Господи, која подржавају ову измену извеле ће устати а господи, која су за првобитну редакцију, извеле седети. (Већина седи).

Господи, која подржавају ову измену извеле ће седети. (Лапченићи).

Г. Лапченић предлаже допуну у чл. I. да се дода после свега овога:

„Осим тога, влада се овлашћује да од округа подринског откупи пегове железнице.“

Господи, која подржавају ову допуну, извеле ће устати а господи, која су за првобитну редакцију, извеле седети (Већина седи). Већина

је седела, објављујем да ни ова допуна није примљена.

Председник, Анд. Николић. — Господо, сад приступамо решењу првог члана. Господа која прихваћају члан 1. нека извеле седети; а господа, која су противни, нека извеле устани; (Већина седи). Члан 1. је примљен.

Изволите чути члан 2.

Известилац, Д-р Велизар Јанковић чита:

§. 2.

Краљевско Српско Влада се овлашћује, да може сходно закону о државном рачуноводству одмах извршити студије за железнице.

— I нормалног колосека:

- а) Рашић — Митровица
- б) Рашић — Босанска граница (Ували) и
- в) Мордаре — Принципија.
- г) Пожаревац — Градиште — Кучево — Мајданац — Прахово.
- д) Крагујевац — Рековац — Крушевач.

— II уског колосека:

Лазаревац — Београд.

За израсирање ових пруга одређује се кредит од 500.000 динара.²

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Андрија Станић.

Андреја Станић. — Преликом првога читава овога законског предлога, ја сам предложио, да се, у ред пруга, које ће се студирати, уврсти и пруга Ужице—Мокра Гора. Том приликом ја сам напоменуо, да је та пруга ушла у железнички закон од 1898. г. и да је тахилетријско снимање терена, којим би та пруга пролазила, извршено још пре десет година. Како је тај мој предлог изнесен пред сам крај скупштинске седнице, то том приликом писам хтео да тражим потребну помоћ од т. г. посланика, већ сам то оставио да учиним овом приликом. Ја понављам свој предлог и молим Народну Скупштину, да изволи решити да се у чл. 2. овог закона, у којем су избројане пруге, које ће се студирати, унесе и пруга Ужице—Мокра Гора.

Молим г. Министра Грађевина, да изволи принести овај мој предлог, а т. г. посланике да ме потпомогну. (Потпомажу га).

Председник, Анд. Николић. — Прима ли г. Министар ове измене?

Министар Грађевина, Јоца П. Јовановић. — Ја ћу после дате своју изјаву, јер видим да има још говорника, који су се јавили за реч.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Михаило Радivoјевић.

Михаило В. Радивојевић. — Чудо се је у Народној Скупштини, да је ретко који Министар Грађевина био у онако тешком положају, као што је данашњи Министар. Ја то морам да поновим. Његов је положај изузето тежак. Он има да брани из непојамних разлога, један свој предлог у овом другом параграфу, — пругу Лазаревац—Београд — о којој ћу ја искључиво и говорити, а која је од свих познатих одано осуђена на смрт; и који хоће објективно да живи и говори, тај мора бити против ње, па и сам г. Министар Грађевина.

Против ове пруге очito говоре: финансијски, политички и економски, па и стратешки разлози. Али, и лично то, г. Министар ову пругу предлаже, али је сасвим овлаш брани. Свакако да и сам увиђа, да је та пруга луксуз и чиста штета за земљу. Кад бисмо могли завирити у његову душу, и пограждати прави разлог, не би га могли наћи. Њега у истини и нема. Он сам признаје, да нема система, — нема добrog плана у виду јелезница, па и мисио то, он иде старим путем и води штетну и без плана јелезничку политику. То нас мора нарочито зачудити, зашто се данас, кад су јелезнице Србији неопходно потребне, по покљаша с оног места, икога више пажње, или бар онолико, колико је потребно, да јелезнице буду саграђене онако, како ће одговарати интересима земаљских и народних.

Он предлаже, као што сам рекао, пругу Лазаревац—Београд, која би ишла на уском простору са друге две пруге Лазаревац—Младеновац и Лажковац—Обреновац, које су готово паралелне.

Кад узмемо у обзир: економске, политичке, финансијске и стратешке прилике, онда морамо стати на гледиште, да је јелезничка пруга Обреновац—Београд неопходно потребна земљи, и да се Западна Србија преко ње мора везати с престоницом. То је питање најсушнија потреба, и питање данашњег датума.

Вели се, да су јелезнице уског колосека „наша неволја.“ Ценимо их како хоћемо. Један део тих јелезница ту је, ми о њима морамо бринути бригу и ми се морамо трудити, да те јелезнице употребимо што корисније по нашу земљу и њену привреду. То ћемо постти на тај начин, што ћојо изузету је западну Србију, са Београдом преко Обреновца, избеги преговар са Младеновицом који је и доста скуп и причињаја многе штете најбој производњи. Ова пруга има свој парочити значај. Она није данашњег датума. Она је икога старијег датума, но друге пруге, које су већ и израсле и направљене.

Постоји закон од 1898. год. у којем је ова пруга стављена на прво место међу дванаест пруга, које су онда узакована. Она је имала да иде од Београда у Западну Србију оваки правци: Београд—Обреновац—Лажковац—Валево—Косјерић—Пожега. Она је, најим, стављена на прво место зато, што се онда са: економских, финансијских, политичких и стратешких разлога сматрало, да је она најпотребнија, и најкраћа веза с престоницом као центром потрошње народних производа.

Ти разлози, који су онда стављени и држани као руко водили исти су и данас, и још су у многоме појачани. И онда се човек мора зачућено да запита! Зашто се та пруга данас избегава, кад је она још предвиђена и у закону о зајму од 95.000.000 динара, када јој је такође дато виље место; међутим она ни данас није ни почета, па се чак намерно и обилази и онда, кад има и у Скупштини врло много присталица, који су зату пругу. Међутим она је обиђена. Западна Србија, као један врло производан део наше домовине, има чуло права да тражи баш ову пругу Обреновац—Београд, и он ју је тражио, јер тај део наше отаџбине даје Србији много, а од ње врло мало има. Богати

крајеви на љаве и Тамнаве, и подрипске Посавине и Тамнаве — због својих разноврсних производа категорички захтевају баш ову везу Обреновац—Београд, са центром Србије, као најјачијим и најкраћим путем. Ови су крајеви поосперно највлаоднији у Србији. Богати мањим делом шумом, сав воћем, угљем, храном, животним материјалима, а сточном храном.

Обреновац тако, као једно врло важно трговачко извозно место, везом са Београдом своју би трговину у многоме развио и појачао. Исто ово важи и за Уб, као центар богате Тамнаве. Ја ћу виши изнети податке за обе ове пруге, из којих ће Скупштина видети, која је кориснија и прегенџија да народне потребе.

Прво у статистичким подацима о пашој привреди у тим крајевима, па за тим технички, који говоре за ову железницу јаче и речитије него за железницу Лазаревац—Београд.

Ја ћу вам изједи статистичким подацима, које имам, изнети цифре, које речито говоре, да су они крајеви богати и да они категорички траже непосредну, најбржу, најкарају и најјачију везу са престоницом. Тако и, пр. из ових крајева извозило би се: шећерне репе на 3.000 вагона; колинске земље из керамичких фабрика из околине Уба и Жутога Брда до 3.000 вагона; поврћа, зелени, млека и млекних производа до 300 вагона; дрва и дрвена грађа на 500 вагона; других производа, сем жита и пшенице, који би и у будуће био Забреж крајња извозна тачка воденим путом, као јефтињим, на 700 вагона;

Један путнички вез, који би имао дневно до 520 путника, имао би годишње 1.785 вагона; други путнички вез, који би свакодневно саобраћао између Лапковаца и Београда са 5 вагона људи и животних материјала више по што даје иршана окolina Младеновац—Београд, овега лијеси исту пасму од 1.725 вагона, угља из околине Уба, Јабучја и подрипских рудника до 3.000 вагона; колубарскога песка до 500 вагона; па онда превоз белана који и дана вику рабаји за Обреновац—Уб и Ваљево капацитет би такође из 500 вагона, крече и камена на 100 вагона; свега од прилике тим крајевима давали би извоза годишње па 14,650 вагона, или око 40. вагона дневно у оба правца. Има једна статистика о производњи и извозу из ових крајева, која предвиђа, да би се годишње из тих крајева могло извести око 26.000 вагона; као што видите, ја сам ту цијеру скоро преполовину, искам хтео да узмем ту највећу цифру извоза, која донекле може да буде и тачнија. Ја сам ову цифру изнео само за то, да покажем Народној Скупштини приближно колико је величина производња у тим крајевима, о којој се мора водити рачуна, јер то најако како државни, тако и интереси појединца.

Међу тим извоз пругом Лазаревац—Београд тешко да би могао бити у пола овога, јер је околина, кроз коју она пролази много иршана.

Сви ови огромни производи треба непосредно да иду у Београд, као најјачи потрошачки центар а посредно да иду у целу земљу. Ово су били чисто економски разбоји.

Други су разлови технички, који ће исто тако речито говорити против железнице Лазаревац—Бе-

оград, а за железницу Обреновац—Београд. Ове је разлоге изнео један министар, претходник данашњег министра у Народној Скупштини, па моје питање пре годину дана. Он вели овако: „Ако се упореде ове две пруге Лазаревац—Београд и Обреновац—Београд, онда долазимо до оваквог закључка: да је апунтет целе пруге, која би имала да води од Чачка ка Београду, преко Лазаренка, већи за 30%, него апунтет пруге, која би имала да води од Чачка за Београд, преко Обреновца. Један динар трошка експлоатације, даје нах $12\frac{1}{2}\%$ пропента више преко Обреновца него преко Лазаренка; један динар целокупних трошка припајају је 50%, више на прузи преко Обреновца, него на прузи Лазаренка.“ Што се тиче коштава, рекао је да пруга Обреновац—Београд кошта до 1,100,000 динар, док међутим види се да пруга Лазаренка—Београд кошта 5,800,000 динар, значи, да је разлика само 4,700,000 динара.

Видите, господи, да имамо да нам се предиша, на би било много, да се бац оводници новац од 4,700,000 динар, па једну пругу, која не може одговорити некој задатку, коме има и може да одговори и у пуној мери ова друга пруга преко Обреновца, која има све услове добре трговачке и стратешке пруге, а која не мора ини поред Саве, већ преко округа београдског заобилази брдо квано „Дубоко“.

Пруга Обреновац—Београд скоро је три пут краћа од пруге Лазаренка—Београд. Терен, преко кога она има да иде, он је равнији и има много мање мостова него терен, преко кога има да иде пруга Лазаренка—Београд. Пут вак од Лапковаца преке Обреновца за Београд, он је толико исти колико и од Лапковаца за Београд. И према томе кад је толико исти пут и кад су сви други разлови на овој страни преко Обреновца, ја онда не видим разлога, зашто Влада предложе пругу Лазаренак—Београд а не Обреновац—Београд.

Сем тога ако се веже Лазаренак с Београдом, онда се кора имати у виду формирање возова, јер возови из подрипског округа и они из Чачка и Милановца морале имати формирање у Лапковцу. То је једна првост претовара, која одузима време. Па онда имаје формирање у Лазаренцу.

Дакле, друго формирање, које ће толико исто одузети времену, колико једно претоваривање речију у Младеновцу. — Зашто то, кад можемо имати једну пругу, која може да веже целокупну западну Србију са Београдом, а да немамо никаквог претоваривања ни формирања возова, да иде све својим током право за Београд без икаквих препрека.

Дакас, и ако имамо један део железница Забреж—Ваљево, иако трговачки еспанси и даље се транспортују колима, јер је јејтишије по железницом, па да је била жеља, да се еспанси отресу разбације а они несвесног и тешког рада.

Кад је г. Министар предложио ову пругу Лазаренак—Београд, он је несумњиво морало имати у виду и тешкоће, које су на прузи Лазаренак—Аранђеловак—Младеновак.

Ова пруга скоро је дупло дужа од пруге Лапковац—Обреновац—Београд. Она је велика за тежак претовар робе у Младеновцу. Уз то она има упон у Даросави, и кривину код Орашића и

се то, са претоваром, чини страховито велику тешкоју, и толико саречава нашу трговину, да се скоро за половину времена, за које би производи требали да стигну на шијаде, задржавају на та три места.

Сам тога претовара иша и друге тешкоје. И формирање новова у Лажковцу и Лазаревцу готово је равно овим тешкојама, које сада имамо, а које можемо једино отклонити гвозденим путем Обреновац—Београд.

Те тешкоје нашим трговцима знатне штете доносе; често пута живи стока мора да угипе услед претовара и чекава. Што значи, да је пруга Лазаревац—Младеновац, готово само за путнике. Како сам ја слушао од стручних људи, машини на успону у Даросави може да изнеле једна око осам туних вагона, то значи да је она за путнике, а не иза трговинске циљеве, а нарочито не за стратешке потребе. Војати се, да то исто не буде и са пругом Лазаревац—Београд, ниће онда бити две штете.

Према томе, ова пруга Обреновац—Београд је неопходно потребна, и она се може само са неизједицима разлогима обићи. Ја сам слободан да напоменем да разлог које је навео г. министар за пругу Лазаревац—Београд, нису задовољавајући, јер се исти оснивају само на владиној вољи. Међутим, познато је г. председнику министарства, и претходнику г. Јовановићу, да је долазила из Ваљева и једна делегација од највишенијих представника и истила за ову пругу Обреновац—Београд. Том приликом били скојо присути и и, народни посланици, и тада су оба министра, председник и грађевина, највиши и потребу и оправданост захтева делегације, да пругу Обреновац—Београд треба правити, али само из финансијских разлога онога времена, то се није могло радити; чија условија буду повољни, та ће се пруга правити. И ја се чудим данашњем председнику владе г. Панићу, како је могло, да обиђе ову реч, коју је дво представниками ваљевског округа, јер он сад иши чиме да брани своје садање гледаште. Зајам је ту, жељенице се праве, ова је пруга Обреновац—Београд краља и рентабилнија, и према томе он и министар грађевина не могу предлагати оно, што је теке, скупље и штетније по народне интересе.

Пруга Обреновац—Београд има огромног значаја и због везе са Шапцем и Убојем. Шапчани траже везу преко Обреновца са престоницом. За ово тражење иша и државних и посебних разлога.

Срећа тамански тражио је повластицу, да веже Уб са пругом Ваљево—Обреновац, па о томе није ништа решено, и ако сам и ја више пута за то молим, јер то категорички захтевају велики интереси Уба и околине, који је остао далеко од жељенице.

Према наложеноме ја виак мислим, да ће г. Министар у последњем часу о овоме размислити, и да ишће дозволити, да се држава оптити за читавих 4.700.000 динара, кад јој то може остати за друге ишће вужније и прешније потребе државе, него да их овако просто страњи.

О потреби ове жељенице ишћу даље говорити, посланици и Влада знају њену потребу, њену важ-

ност и њену хитност а то виде и из разлога које сам данас изнео и који неодложно и речито говоре за пругу Обреновац—Београд, па с тога ћу бити слободан, да поднесем један предлог младену господу посланику да гај предлог помогну. Он би од прилике овако гласио:

„У § 2. предлога закона о грађеви нових жељезница, да се изостави тачка под 2. која гласи: уског колосека: Лазаревац—Београд, а да се место ње стави: „2. уског колосека: Обреновац—Београд.“ Молим десет посланика да ме потномогну [потномажу га].

Председник, Анд. Николић. — Господо, узевено четврт часа одмора.

(Настава одмор)

(После одмора.)

Председник, Анд. Николић. — Настављамо, ради, господо, на реду је да говори г. Момчило Ничић.

Д-р Момчило Ничић. — Ја имам да поднесем један предлог. Тај предлог такве је природе да не морам трошити много речи да доказујем његову корисност. Довољно ће бити да го истакнем, да је једна овако корисна ствар изостала из предлога, а сумње нема да ће народна Скупштина усвојити, а најам се да г. Министар Грађевина пеће имати шта против тога.

Ја предлажем да се овом члану другом дода, у одељку II пруге уског колосека после пруге Лазаревац—Београд студирање пруге уског колосека Шабац—Београд.

Интересантно је доиста због чега су извесни окрузи северне Србије запостављени били приликом грађења нових пруга. Наводило се да се ти окрузи налазе покрај Саве и Дунава. Међутим, и ако сми знамо да Сава и Дунав нису тако згодни, не пружају сну ону корист коју би тија окрузима могле да пружају жељенице, које раде прецице године. Тај разлог био је довољно јак за ометање грађења тих пруга, и ако се Савом јединим делом преко године не може да ради што је мања вода лети, и што бродови преко зиме треба да се одлажу.

И тако две реке, када би требале да послуже, и које су доиста у прошlostи служиле привредни напретку тих окруза у Северној Србији постали су у неколико када спојица за привредни напредак. Међутим кад Сава и Дунав у овој време кад су неспособни за саобраћај, роба из Шапца, из Северо-Западне Србије — а то је веома богат крај — која треба да се извози на страну, мора да лежи у шабачким издавницима и да се квари. Сукни не може ићи, јер и сама попита, као што се види из преставаке које је поднео Трговачко Удружење, вразна општинска кола иду во 12—18 часова од Шапца до Београда. Међутим и сама саобраћај и за путнике и оне жесеце кад лађе не раде ирло је позгодан, јер морају да путују преко Аустрије и парално да и тај пут преко Аустрије згодан је само онда кад постоје нормални односи са суседном конархијом.

И тако ми смо дочекали да један тако и многољудан крај у Србији може да опши са Београдом и осталим делом Србије само у извесном делу године, само преко тубънских железница. Подрињски округ у ствари није заслужио то запостављање. Није заслужио због тога, што се он увек одазивао и својим окружним дужностима и утешавањем које служе не само подрињском округу, него на дну и понос целој земљи. Подрињски округ до сада је дао из свога сопственог приезда наше Шабац—Митровица, дао је велику помоћ за исушивање Мачве, он је поново утрошио милионе да се подигне баша Конијац, која служи не само нашем културном напредку, него која има велики и јак задатак и у погледу националном.

И господо, тај округ који тако врши своје дужности, тај је округ припремљен да сад плаћа, а такав је исти случај и са пожаревачким округом, припремљен је да плаћа држави пријез за апунитет оних зајмова из којих су грађене железнице у осталој земљи, и да плаћа и своје сопствене пријезе. Међутим подрињски округ и ако прилично богат ивак не стоји као што се то замисља. Па каже се шта мара, може подрињски округ све то да плаћа или не треба сметнути с ума да је највећи део подрињског округа Мачка велики делом стапло под водом, не треба сметнути с ума да је највећи део округа брдовит, планински и да по својој плодности и имућности грађана стоји око просечне имућности у осталој Србији, ако извесни крајеви не стоје испод просечне имућности грађана остале Србије. Даиста тако велики терет не би требало на тај округ навалити, да гради железнице о свом сопственом трошку, то је немогуће. И због тога, господо, питање о подизању железнице Шабац—Београд крај тога што је од економске важности за целу земљу, то је питање и правде.

Ја предлажем и молим г. Мин. Грађевина да се изјасни да ли прихваћа онај мој предлог да не би имао потребе да грађам да ме довољав број посланика потпомогне.

Министар Грађевина — Јоца П. Јовановић. — Ја ћу дати своју реч.

Др. Момчило Нинчић — Оnda ја бих молио да ме довољав број посланика потпомогну. (Потпомију га).

Председник, Анд. Николић. — Предлог је потпомогнут. Молим дајте ми ваш предлог (г. Др. Нинчић предаје свој предлог г. Председнику).

На реду је да г. ора г. Пере Јовановић.

Пере Јовановић. — Говорено је доста о овоме пројекту за грађење железница, те ћу зато одмах предложити измену и додатак који ће доћи у чл. 2., одакле ће се видети како да се граде ове железнице. Мој предлог гласи овако:

1. Нормалног колосека:

а) Пожаревац—Градиште—Кучево—Мајдан Пек—Прахово,

б) Крагујевац—Рековац—Крушевач,

в) Рашка—Босанска граница—(Увац),

г) Медведаре—Приштина.

2. Узаног колосека 0.76 м. ширине:

а) Лазаревац—Београд,

б) Шабац—Гамзинска равница—Уб—Копатица—Степојевац,

в) Пожега—Ивањица—Сјеница,

г) Жагубица—Метовијица,

д) Ужице—Мокра Гора.

За трасирање ових пруга одређује се кредит од 650.000 динара.

Додатак за трасирање ових пруга износи 650,000 дин., дакле повећан кредит за 150.000 динара.

Имај, господо, да поменем и то, да јаде се сврше железнице пројектоване чланом 2., онда ће једновремено и цела радикална железничка политика око подизања железница, цела мрежа железничка бити спрена, и онда ће се исти прећи на студију и грађење железница у новоослобођеним крајевима.

Ова железница Лазаревац—Београд, у неки са пругом Пожега—Ивањица—Сјеница, поред осталих користи имаће и ту корист, што ће то бити најкраћи пут од Београда за Црну Гору, односно Јадранско Море. А да то треба да буде железница уског колосека разлог је тај, што је у том правцу један део пруге готов, а други је у раду; дакле већ имамо железницу уског колосека. Од уснога колосека не треба бежати, јер је знатно јефтинији 1 км. уског колосека кошта максимум 100—120.000 дина. До душе нас пеке коштају више, но то је зато што су грађене онако као што сте чули прекијуће. Пруге нај нормалног колосека коштају по километру 170 до 200 и више хиљада динара; дакле, са уским колосеком за исте паре добија се души број пруга.

Австро-Угарска влада, студирајући пругу кроз Нововазарски Санџак, нашла је, да је један део њен коштати 900.000 дина по километру. Према томе видите терен да је тамо веома тежак и зато ту треба градити пругу уског колосека: од Пожеге на Ивањицу—Сјеницу—Бело Поље, па реком Таром на Подгорицу, и даље на Скадар, Бар или Улцињ на Јадранско Море.

Имај још да поменем да она предложена пруга Жагубица—Метовијица доводи у велу источне железнице са западним, и јаде се постигне та меза онда ће железнице уског колосека послужити ономе чemu су намењене. Ја молим г. Министра да ову изјену са додатком 650.000 динара прими.

Министар Грађевина, Ј. П. Јовановић. — Ја ћу дати своју реч.

Председник, Анд. Николић. — Иако реч г. Милован Лазаревић.

Милован Лазаревић. — Господо, у чл. 2. овог законског предлога, влада нам предлаже, да се изменеу осталих пруга преда студији и пруга узаног колосека Лазаревац—Београд. Г. Радивојевић се побојао да његова околина од Обреновица не остане без пруге и да се овом пругом не омети грађење пруге Обреновац—Београд и онда је, разуме се, свој говор оснивао па екрос погрешним предностајкама. Ја, господо, сматрам, јаде се зна да су не само студија, него и премер, прорачун и план ове пруге Лазаревац—Београд потпуно доцршени и да је тај рад од надлежне владе у то време био и одобрен, онда сматрам да је ово предлагаше у овоме члану од стране владе без-

предметно. Ја сматрам да то исто толико значи да и да није ишти предлагано. И нека се г. Радивојенић нијмање не плаши, нити ће имати какве хасне од онога што влада предлаже, нити ће имати какве хасне од онога што он жељи. И једно и друго сматрајте, господо, за пропалу ствар. Али, кад је г. Радивојенић изнео пред нас по може мишљенку, скроз погрешно мишљење, мени је дужност, да вас о томе обавестим.

Господо, кад се железничке пруге граде, и кад се грађењу пруга прилази, мора то дело бити, дело заметног, смишленог и разумног рада. Господо, не сме се ни у ком случају овакво једно питање, као што је питање грађења железница, ценити само по локалним интересима овог или оног места, а заборавити на оште интересе, — на интересе целине и све остale услове који би оштим интересима корисно служили. Није дужан, господо, народ осталих крајева Србије да трип штету од једне пруге неразумно и некорисно спроведене.

Ја, господо, сматрам, кад би се предлог г. Радивојенића усвојио, и кад би пруга Обреновац—Београд била везана, да би то био један излишан и нико хоћете, као што рече један од г. посланика, дисузији посао. Позната је ствар евнија, да Обреновац има везу са Београдом воденим путем позната је ствар да је водени пут куд и камо јефтинији него што је железнички пут.

Господо и економски и технички, а нарочито стратегијски разлогови говоре за пругу: Лазаревац—Београд. Она би имала да задовољи ширу област, и богатију за извоз снажу ово-земаљских производа. Ова веза, која би била веза пруге: Чачак—Г. Милановац—Лазаревац и Ваљево—Лазаревац са Београдом била би куд и камо краћа од пруге са везом Обреновац—Београд, ираћа би била тада толико колико износи дужина Обреновац—Београд. Господо, кад се једном приступи грађењу железнице, то дело мора бити, као што сам напоменуо, дело смишленог, разумног и корисног рада. Ја сматрам, да се не би постигло у циљу, кад би се усвојило предлог г. Радивојенића. У трговини и у оште у саобраћају пази се много па време и јевтинији пут, даље, по сме се ни у ком случају заборавити, да оно што се може добити краћим путем, што се може добити брже и јевтиније, да је то услов за напредак и развјитак трговине и привреде. Овде се мора пазити на првом месту на интересе оште, на интересе земаљске, па тек онда да се води рачуна и о локалним интересима.

Г. Радивојенић је највећ да би, ако би се спровела она пруга Лазаревац—Београд, да би онда имали неко даје паралелне пруге. То не стоји, господо. Што је округ београдски уз сам Београд што се Београд сматра као центар трговине, који мора бити везан са осталим деловима земље, то округ београдски не може зато бити крив. Да је је на место округа београдског округ ваљевски или други и њега би исто тако морале пре-седати ишти пруга. То није, господо, никакво чудо. И онда, господо, ја се чудим, ја не могу у до-вљној мери да разумем оне, који предлажу, да приступимо једном, по ком мишљењу, неразумном раду. Једно то, а друго има још један разлог, један разлог, који нас нарочито, у овим приликама,

мора да ономене, да ишти то не учинимо ту но-грешку.

Ми морамо, господо, остати при томе, бар прена данашњим приликама, да наша земља и наш народ нема већег непријатеља од Аустро-Угарске. И, господо, зашто на устима Аустро-Угарске спроводимо једну прругу, која у случају сукоба наше земље с Аустро-Угарском не би нам могла у довољној мери послужити онако, како би то могла ова пруга Лазаревац—Београд. То је, господо, за нас као Србе један изван и јак разлог, да оно што радијмо морамо радити разумно и паметно.

Друго, има још један разлог. Само они, који не позију терен кроз који г. Радивојенић и остали мисле да спроведу пругу, само они могу тврдити да би се тада могла спровести пруга. Терен, који би имала та пруга да пређе, такан је, да се цело оно брдо, цела земља па том терену из лана у дан осина и где у Саву. Они који су пролазили лађом поред тог места могли су лено то видети. Немогуће је, господо — техничари ће то најбоље знати — кроз такво једно трошио земљиште, које из дана у дан неизостано клизи и осина се, провести железничку пругу.

Кад се све то зна, господо, онда зашто приступати спровођењу такве једне пруге, која ни у којем случају земљи и народу напоме не може дати оне помоћи и користи, које народ од ње треба да очекује. И кад се зна да би тај посао био потпуно безуспешан зашто онда бацити у лудо народне паре.

Ја сам, господо, увек био зато, да се, кад се један велики посао, као што је грађење железница ради, да се најпре оцене све прилике, и економске, и саобраћајне, и теренске, и стратегијске. Ни један од оних услова и раслога не би могао говорити и определити Народни Скупштину, да пругу спроведе од Обреновца—Београду паралелно дуж Саве. И онда, господо, зашто даје губити; зашто треба предлагати нешто што земљи и народу не може донети оне користи, коју и морамо очекивати.

Ја замерам Влади, зашто она није узеља озбиљније везу ове пруге са Београдом; зашто се она, кад је већ у грађењу пруга Чачак—Горњи Милановац—Лајковац, она није постарала, да ту пругу не остави незванику са Београдом.

Зашто она није ову пругу унела у место сту-дије која је већ довршена, зашто је није унела у први члан и за њу кредит одредила кад то не би Бог зије колико коштало?

Ја сам, господо, сматрао да потребно да оне напомене учним и желео бих да влада озбиљније узме ову пругу и да везу са Београдом изврши, јер онда сматрам да ће земља имати веће корисне. То сам имао да кажем.

Председник, Ана. Николић. — Има реч г. Велислав Вуловић.

Велислав Вуловић. — Господо, редакција члана другога, оваква, каква је, последица је скупштинског рада. По предлогу зак. о грађ. нових железница, како га је Влада поднела, овај чл. 2. гласио је, да се одмах приступи трасирању и гра-

ћезу пруга, које су у њему биле означене. Како се је увидело и у Нар. Скупштини, да је врло много за прилаже у којима се земља налази, не само што се граде ове пруге у првом члану и што ће се на њих утрошити 60 милијона, него да ће бити још много више и много теже, ако се усвоји и оно, што је било предвиђено другим чланом, — онда је Влада нашла за потребно да код другог члана пристане, по тражењу опозиционара и Нар. Скупштине, да се ове пруге само студирају. И сасвим је, господо, јасно, из дебате која се је до сада водила, и да и из сне, која ће може бити још да се продужи по овоме питању, да је плали овај члан врло згодно дошао, да се задовоље посланици појединачних крајева Србије, како би могли рећи својим бирачима, да су се они заузимали за грађење пруге које треба да прођу кроз њихове крајеве.

Врло добро је казао г. Милован Лазаревић, да неће бити никакве хасне од тога, што ће у овај законски члан ући одредба за пругу Лазаревац—Београд или Обреновац—Београд. (Специјално морам да напоменем, да се данас све ради са великом браном и да је овај члан, као што рекох, један манац само да би се примљо члан I, и остали чланови онога закона. Као доказ за то служи и то, што су пруге Лазаревац—Београд и Обреновац Београд студирале. Пруга Обреновац—Београд студирана је још од стране једног енглеског друштва одмах после грађења паше прве железничке пруге. Затим је то радила и наша држава у режији и данас има и једних и других планова. Пруга Лазаревац—Београд исто је тако студирана, израђени су генерални, па, ако се не варим, и детаљни планови, па при свем том чека се њихово извршење и чекаје се све дотле, док се не укажу овако прешире потребе, као што су се указале сад, за пруге изложене у члану првом.)

Ако, господо, у Јањевском округу и делу београдског округа покрене каква шума, као што је панчарска, ја сам уверен, да ће убрзо градити пруге, поје ће везивати Обреновац са Београдом и Лазаревицом са Београдом.

Мени је жао, господо, што г. Министар није био толико добар, да на питање посланика из његове групе одговори: прима ли њихове предлоге или не, али ја сам уверен, да ће одговор г. Министра гласити: „да он прима све ове предлоге“. Господин Министар биће у потпуној праву, и ја му нећу ни најмање заморити.

Кад бих ја био на његовом месту, ја бих одговорио Народној Скупштини: Господо, не само ове пруге, него дајте ми кредите па ћу трасирати све пруге, које су законом предвиђене и нису простудирале. Сладки предлог, који је пао, на своме је месту. Умесан је и овај предлог што га је поднео г. Пере Јовановић о грађењу пруге Жабљица—Метковица. Ја тврдим да је тај предлог потпуно уместан, јер се њиза жеље дати исто оваквима округу пожаревачком, које смо тежили чланом првим да дамо округу подринском. Предлог овога Пожега—Ивањица—Сјеница такође је уместан. У овите сви предлови о трасирању појединачних железница потпуно су на своме месту. Камо лепе среће, господо, да су српске владе биле у популарним околностима

пре 1903. године, да по воде онако несретну финансијску политику, па да су она могле да простудирају све пруге које сада градимо и које предвиђамо да саградимо. Тада бисмо имали готове планове, довољно и обично простудиране за све пруге, које ћемо да градимо! Тога, по несрћи, није било и према томе ја сам уверен да ће г. Министар објечке примити све ове предлоге и рећи: само и дајте новац, па ћу ја све пруге простудирати. — Свали би министар тако радио.

Господо, једно питање које ја морам да упушtam г. Министру Грађевина то је: на који ће начин доћи до овог кредита и да ли, кад се у опште тражи један кредит од 500.000 динара, а спонтано и више, да ли за тај кредит има и покрића?

На који ће начин г. министар извршити ово трасирање? Одакле ће исплатити радиу снагу, која буде била, па било то да се ради у режији — путем државних инживера — било да се ради путем предузимача других путем лизитације? Ми смо већ трасирали пруге ове, које су у члану I, предвиђене, а кредити нису тражени. Влада није сматрала за потребно, да нам даде обавештења, одакле је то исплатила. Вероватно је, да ћемо у ноћембру месецу имати да одобравамо паковадне кредите за то.

Онде се тражи кредит од пола милиона динара. Ја не кажем да је кредит велики и увек је боље предвидети већи кредит, како би се могло извршити све оне пруге, које су потребне, уверен да ниједан Министар Грађевина неће ниједан одобрени кредит без циља утрошити, него га употребити онако како треба. Али пошто је упасено ово у закон о грађењу нових железница, а у овом закону одмах има и одредба, која говори о једном привременом зајму од 60 милиона, — бољан је или веомајски да ће се и ових 600.000 исплатити на тога зајма. Ако је тако, господо, ја мислим да је много јасније, да је много часније и за владу и за Народну Скупштину, да се те речи додаду: да ће се и ова сума употребити из овог привременог зајма, који се тражи за грађење железница. Ми би онда начисто били с тим, да влада има кредита и да нам неће доћи са поновним предлогом, да тражи паковадни кредит. Држим, да је била дужност владе, да то одмах учини, или да одмах тражи покриће; да је дужност била и Нар. Скупштине да тражи обавештења, како ће се покрити овај издатак. Из редовних прихода, из буџетских предвиђених прихода, то је апсолутно не могуће. Ви знаете, да је влада једним законским овлашћењем одузела Скупштини право да решава о буџету и задржала буџет каквак је био и за 1912. годину. А буџетом из 1912. год. ми немамо могућности да подмирујемо и ове издатке.

Из овог разлога, господо, ја молим г. министра грађевина да приликом свога говора, који буде држао, буде тако љубљена и напомене: одакле ће се узети новац ради извршења. Ако је из овога зајма примљено и знати, ако ће тражити паковадне кредите, онда вас, господо, молим, да не будео сумњив издаљни тражећи већи број пруга које треба студирати, јер ми ипак је у ставу да издржимо ову терет и оне које ће морати немиловно доћи

им се закључи мир и настане решавање ових питања која су нам симала добро познати.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Милан Капетановић.

Милан Капетановић. — Ја се потпуно слањем са г. Радивојевићем о ономе што је казао о прузи Београд—Обреновац.

За Лазаревачку пругу имам само да кажем ово: она ће ићи из неким местима готово упоредо са другом Лажковац—Обреновац. Има места где те две друге једна од друге идуше даље од четири км. тако да се шефови станица могу довољавати. Међутим кад се опет узму бројеви у руке, колико км. има од једне станице до друге, па се го срачуна види се да није тако велика разлика као што је казао г. посланик Лазаревић. Све оно што долази из Гор. Милановца, Чачка и Валева у Лажковац, има одатле да се пребаци у Београд. То може да се пребаци преко Лазаревца или Обреновца. Ако будемо и путнике и робу пребацили преко Лазаревца, онда иако овако: (да узмамо прип. Обреновац—Београд), од Београда до Обреновца имамо 36 км. Од Обреновца до Лажковац 37 даље Београд—Лажковац преко Обреновца имамо преко 43 км. значи да ћемо имати од Лажковаца до Београда 73 км. Ако би ишла преко Лазаревца имамо 66 км.; разлика је, као што видите, само 7 км.

Друго, сама пруга која иде преко Лазаревца пада тешким тереном; то ће признати и сам њен пројектант г. Златковић, ако је овде. Има ту пасина од 14 метара па и преко 14 метара висине. То је једна тешка пруга, и она ће коштати по предрачууну око 5,800,000 динара до 6 милиона. Од Београда до Обреновца имамо само 36 км. То значи да ће и ова пруга коштати у поль, пошто она иде по лепом терену: цени се да не би више од два милиона коштила. Значи, да би и приликом грађења пруге Лазаревак—Београд имали четири милиона да непотребно бацимо. Цела пруга од Обреновца врши исту службу коју врши пруга преко Лазаревца.

Ја сам хтео само да напоменем да су ове две пруге упоредне, а на кратком расстојању, и да је забиља грех видати две пруге које су тако близу.

Овај саставни део Београд—Обреновац имао би да буде део оне пруге која ће имати да веже Обреновац за Шабац, па који начин, то је друга ствар, то је ствар студије. Г. Министар ће одредити инжињера, који ће простудирати ову ствар, и он ће нам казати најбоља пут: можда ће то бити преко Уба, Тамишаве, или ће ићи горе Поморавском Студија има да каже шта је боље.

Зато сам ја ишаљења да ову пругу Лазаревак—Београд апсолутно не би требало никако правити, јер ће јој пруга Лажковац—Обреновац правити конкуренцију: а ако буде радила пруга Лажковац—Београд, она друга остаје потпуно умртвљена, и према томе сами своје железнице убијамо. Иако то треба потрошити четири милиона, а ја на то никако не могу да пристанем.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Урош Ломовић.

Урош Ломовић. — Ја писам имам памеру да говорим о овом питању, или изазван говорника г.

СТАНОГРАФСКЕ ВЕЛЕШКЕ 1913.

Капетановића и г. Радивојевића, сматрај за дужност да се изјасним о овом питању.

Врло је погрешно мишљење и једнога и другога говорника, да треба да се прави пруга Београд—Обреновац, јер би она била само доњегног значаја. Питање о томе, која је пруга пречи и важнија, која је од овог интереса, која треба пре да се гради — о томе није било ишта да се сада претреса приликом ове дискусије. То питање, које пруге треба да се раде, расправљено је приликом доношења закона о зајму 1910. год. и тада је решавано и решено са јног разлога, са разлога овите-земаљског, да се прави пруга Чачак—Горњи Милановац—Лазаревак—Београд. Та пруга из само што је нађена да треба да се прави, него је паћен и кредит за ту пругу и у закон је унесена сума од 8,000,000 динара, за грађење пруге од Чачка до Горњег Милановца преко Лазаревца и Степојевића до Београда. Та је пруга оглашена за изјуцу и тим решењем решено је и то да је пруга Валео—Обреновац—Београд неоптребна и не треба је ни помињати и због тога је судбина тога питања о прузи Обреновац—Београд решена. И према томе погрешила је изда, односно Министар Грађевина, само у томе и о томе онде треба говорити, зашто г. Министар Грађевина пре свију ових пруга које су изнесени, није изнео ни решење пруге Лазаревак—Београд, јер је та пруга неопходно потребна и без ње не валиша ни она пруга од Чачка преко Горњег Милановца до Лазаревца. Она је неопходно потребна да би и она пруга од Лазаревца до Горњег Милановца имала користи. Кад је требало градити, а узет је новац за ту пругу, па су грађене друге, онда је требало наћи начин, да се врати тај новац те да се и ова пруга гради. Према томе ја налазим, да је г. Министар Грађевина требао да унесе у овај закон ту пругу претходно, првенствено пре него ли друге: а кад није то учинио, онда треба да да одређенију изјаву, да ће наћи средстава да гради ову пругу. А пруга Обреновац—Београд је излишна и испада из скаке комбинације, јер је о њој решавано и решено, да не треба да буде и не треба посново да се то погрешно решење изводи у дело.

Према томе ја ишаљи да предлог г. Радивојевића треба одбити као потпуно неумесан, а оставити г. Министру, да се постара што пре за израду ове пруге Лазаревак—Београд, и да не остане па голом обећању.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Ј. П. Јовановић. — Господо, ја морам да почнем од последњега говора. Чл. 2. по говори о грађењу железнице него о студијама. Према томе не може бити говора, која је пречка пруга да се гради а која није.

То ће, господо, доћи на дневни ред, као што сам казао, кад се буду пруге простудирале, над влада, која буде била, паће за потребно да учини предлог да гради нове железнице сим ових, које су у чл. 1. Скупштина ће се онда изјаснити да ли су железнице потребне и да ли треба ову пругу градити. А што се тиче трасирања, господо, мени је мило што могу изјавити да се Скупштина заинтересовала за

студије наших железница и што је Скупштина увидеља да што више железницад будемо имали у толико ће то се боље економски развијати. И ја могу изјавити као Министар Грађевина, као што је казало г. Вуловић, да нема тога Министра Грађевина, да нема тога Министра који не би примљо предложен кредит за вожњи студије тако да кад буде дошло време за грађење, да студије буду извршено.

Ја изјављујем, господо, да примам да у чл. 2, у одељку II железница уског колосека после пруге Лазаревац—Београд дође пруга Ужице—Мокра Гора, Шабац—Београд, Пожега—Ивањица—Сјеница, Жагубица—Метохија.

Правил да се кредит који је тражен и одобрен на првом члану од 500.000 динара повиши на 650.000 динара. Имам да одговорим само овоглико односно кредиту г. Вуловићу. Са кредитом ствар стоји овако. Моја је дужност, као Министра Грађевина, да тражим кредит, а г. Министра Финансија дужност је да покрије тај кредит, да нађе покриће. Као год што ће наћи покриће за 60 милиона динара, наћи ће покриће и за овај кредит од 650.000 дин. Овај кредит од 650.000 динара нема никакве везе са кредитом од 60 милиона динара.

Председник, Анд. Николић. — Повијто је било вишо измена, искљи да Скупштина чује како ће гласати цео чл. 2, према изјави г. Министра Грађевина.

Известилац, Д-р Велизар Јанковић. — Према изјави г. Министра Грађевина чл. 2 имао би да гласи овако:

§. 2.

Краљевско Српска Влада се овлашћује, да може ходно закону о државном рачуноводству одмах извршити студије за железнице.

1. Нормалног колосека:

- ✓ а) Рашка—Митровица
- ✓ б) Рашка—Босанска граница (Увац)
- ✓ в) Мердаре—Призница
- ✓ г) Пожаревац—Градите—Кучево—Мајдан Пек—Прахово.
- ✓ д) Крагујевац—Рековац—Крушевач.

II. Уског колосека:

- а) Лазаревац—Београд
- б) Ужице—Мокра Гора
- в) Шабац—Београд
- г) Пожега—Ивањица—Сјеница
- д) Жагубица—Метохија.

За трасирање ових пруга одређује се кредит од 650.000 динара.

Председник, Анд. Николић. — Према да Скупштина овако прочитани чл. 2. ? Прима.

Јоца Селић. — Молим вас је сам тражио реч.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Јоци Селић.

Јоца Селић. — Ја сам хтео на ову изјаву да потсетим г. Министру Грађевини, да подсетим Пар. Скупштину на ону реч г. Милована Лазаревића, да од овога ансултно нема штита, јер ово је само бачена маска. Ја искљи, ако Влада жели да ове пруге проучи како је фактички испала своје гле-

диште, онда би овај кредит од 650.000 дин. имао да падне па терет зајма од 60,000,000 дин., јер ту влада предвиђа некакви ишак и од њега има да се употреби за трасирање ових пруга и подим нас, ове друге треба да се трасирају још ове године а не после 20 година (Један глас са десице: Поншто су ратне прилике то није могуће.)

Молим вас, ратно су прилике и за пругу Крушевач—Јанкова Клискура.

Ја мислим, господо, да г. Министар Грађевина треба да пристане да се за ове пруге изврши студије, и да кредит за те студије уђе у зајам од 60,000,000 дин. Ја ово предложи и молим 10 посланика да ме помогну (Потпомажу га).

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Мин. Грађевина.

Мин. Грађевина Јоца П. Јовановић. — Ја морам поново да дајем изјаву, јер г. Селић није ме разумeo. Као што је Скупштина одобрila 60,000,000 дин. према првом члану у време тога кад тај закон буде ступио у живот, ја могу приступити грађењу пруга одмах; тако исто Скупштина кад потира кредит од 650.000 дин. ја могу приступити одмах трасирању пруга именованих у чл. 2.

Јоца Селић. — Сасвим се са овом изјавом г. Министра слажем, а мало час писам г. Министра разумeo.

Председник, Анд. Николић. — Г. Селићу иште ни поднеси предлог.

Јоца Селић. — Не треба, ја сам задовољан говором г. Мин. Грађевина.

Председник, Анд. Николић. — Они моли вас прими ли Скупштина чл. 2, као што је чула? (Прима.)

Објављујем да је примљен.

Известилац Д-р Велизар Јанковић — прочита чл. 3 који гласи:

§. 3.

Према томе отића се потребни кредит за грађење и то:

Ниш—Прокупље Мердаре . . .	Дин. 15.300.000
Краљевач—Краљево—Рашка . . .	29.000.000
Крушевач—Јанкова Клискура до везе са железницом Ниш—	
Прокупље—Мердаре . . .	10.500.000
Валjeво—Осечина—Лозница . . .	5.200.000
	Свега Дин. 60.000.000

Погребни сума за грађење учење се сваке године у државни буџет сразмерно одобреном кредиту за ове пруге.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Борђе Златковић.

Борђе Златковић. — Господо, ја ћу да кажем само ово. Ја налазим, да су цифре за грађење ових пруга доста обидно предвиђене, да грађење пруге Ниш—Прокупље Мердаре предвиђа се кредит од 15.300.000 дин., за пругу Крагујевац—Краљево—Рашка 29.000.000 дин., за пругу Крушевач—Јанкова Клискура до везе са железницом Ниш—Прокупље—Мердаре 10.500.000 дин., за

пругу Валево — Осечина — Лозница 5,200,000 дин. То би према дужини пруга изнело приближно за прву пругу 190,000 дин. од километара, за другу 232,000 дин. од километара, за трећу 150,000 дин. од километара, а за четврту 140,000 дин. од километара. Назадеши, да су ове цифре обично предвиђене, рачунајући гу и возни парк 20,000 дин. од километара, заједно са грађевинама на основу јединичних цена постигнутих договорно са друштвом које је г. Министар био дубазан да иви покаже, да иисли да су ове цифре сувише велике, те бих према томе учинио павесну редукцију и молио бих г. Министру, да је приеми. Према природи терена, према количинама радова из генералног плана и према искрству које смо имали до сада при грађевини за пругу Ниш—Мордире требало је предвидети место 190,000 дин. 160,000 по км. те би приближно било уштеда око 2,600,000 динара. За другу Крагујевац—Краљево, дужине 52 км. ако би се предвидело 150,000 од км. било би уштеде око 3,400,000 динара. За пругу Валево — Осечина која је предвиђена по прво-битном предлогу дужине око 37 км. по 110,000 дин. било би уштеде 1,100,000 динара. За пругу Крушевица—Туларе било би по кредиту, који је предвиђен довољно новаца да се сагради. Према томе, у укупној цифри изведе би минимална уштеда преко 7,300,000 дин. даји би новац могао остати на расположењу г. Министру за грађевине нових линија, нарочито линије Рашка—Митровица и Мердире—Принципија. Тај је предлог за те две линије истински мали, али би се једна од њих могла саградити. С тога бих молио г. Министру ако је волан да усвоји ову редукцију, да би добијен остатак за грађевине других железница употребили.

Председник. Анд. Николић. — Има реч г. Велислав Вуловић.

Велислав Вуловић. — Господо. Члан 3. овог предлога иноси нам коштање воједињених пруга. За приближно суме коштања потребно је, господо, да се имају планови. У колико није познато, за једну од ових пруга, за пругу од Ниша до Мердира, била је раније једна студија од стране санеџије. За тим је дато студирање исте пруге г. Јабуриу, који је имао да изврши трасирање, обезбеђивање, генералне планове — па најзад и детаљне планове. Претпоставићу, да за ту пругу имају ових података, који су нужни, па да се може доћи до једног приближног предрачуна. Прошли су, кад сам говорио о предрачунима железница започетима сам, да на колико да су предрачуни тачни, иако не може нико са сигурношћу гаранити, ше посао да кошти онолико, колико је предвиђено. Варирана јора бити. Неки узимају да то варирање може бити 5%. Ја узимам да оно може да је 10% више или мање. То зависи од терена, пруг који се пролази. И на колико да инжињери чак и сопдирају воједињених земаљашта, никада ћом сондажком, како се врши, не може констатовати права категорија земаљашта и количина изведених радова.

За остале пруге: Крагујевац—Краљево—Рашка, Крушевица—Јапкова Клисура, Валево—Осечина—Лозница имају се само приближни подаци, и то ако ћемо прешеми сви генерални планови.

Сви они, који су познати с техничким радовима, они, којима је познато како се долази до количине воједињених радова из генералних планова, знају унапред, да те количине радова нису не само довољно, са 10% плюс или минус, приближне, него да се често пута веома разликују. Да та разлика потиче поглавито услед тога, што се по извршеној меренju плановима и студијама приступа обележавању на терену. Дефинитивне се трасе ирле много и врло често витино разликују од one у генералним плановима уртана, па основи који се праве приближни предрачуни. Према томе, и суме и предрачуни за ове пруге не могу бити довољно тачни.

Треће, господо, оно што се до сада при грађевини свих наших железница дешивало, то је познато и Народној Скупштини, да кад год су Министри Грађевина износили коштање воједињених пруга, никад нису у коштање тих пруга уносили и оно што је такође потребно — нису уносили коштање возног материјала.

Ја не знам, па ових дана не могу да видим, да ли је у овим сумама, предвиђеним у § 3. овог пројекта, предвиђено све, дакле и доњи строј, и горњи строј и потребан возни материјал. Зато је потребно, да нам г. Министар Грађевина даде изјаву, како се ово има разумети, како не би после било двосмыслих тумачења, како не би његов последник или сам г. Министар, ако би остао на овом положају, кад друге буду саграђене, могао рећи: „ја сам тражио 60,000,000 или тих 60,000,000 нису били за возни материјал“. Возни материјал износи велику суму при грађевини жељезница.

Нисмо, господо, били срећни, да нам Влада поднесе све оно што је потребно, па основи чега би могли доћи бар приближно до ових цифара. Нисмо упознати ни са приближним количинама воједињених радова. Међутим, из овог законског пројекта ми, техничари, апсолутно не знајмо: на који се начин дају ове пруге у израду. Ми не знајмо, да ли се дају по јединичним ценама или научнијим по километру. Кад би све то знали, онда би зар и могли прегледати и видети: да ли су и у колико ове цифре довољне за извршење овога послла? Према томе, господо, ја изјављујем да овим цијфрама не покушам никакве вере. Ове цифре могу бити или претерано ниске или претерано високе. Не знајући цене, не познавајући ни сам терен, не протичавајући ни саму трасу, ја не могу рећи ни да је јако ни да је мало. Кад човек баци само поглед на воједиње суме, као што сам у начелној лебди узгред пожену, кад подели суму новаца с бројем километри, онда ће доћи до овог резултата, да нас пруга Крагујевац—Краљево—Рашка кошта километар 203,000 дин., а то би било врло скупо и онда, кад би узели, да у ту цену улазе и возна средства. Да претпоставимо и то и да узмем по километру 20,000 дин. за возна средства, што би на 125 км. дужине изнело једну лепу суму од близу 2,500,000 дин., а та би сума била довољна за возни парк у прво време — ипак би по одбитку те суме, километар пруге коштао 183,000 динара!

Дакле, као што видите, господо, цена би изашла ирле скупа. Ја сам кроз те крајеве пролазио, познајем их и према томе тврдим, да би просетна

цена од 203.000 динара била велика за пругу Крагујевац—Краљево—Рашка.

У првом пројекту, господо, за пругу Ваљево—Осечина било је предвиђено 5,200,000 динара. Кад ту суму поделите са бројем километара од Ваљева до Осечине, онда би 1 км. коштао 140.000 динара. Али пошто је редакцијом унесеном у Скупштини а по пристанку и изјави г. Министра Грађевина, утврђено, да ће се градити не само пруга Ваљево—Осечина до границе подрињског округа, него ће се њи и до састина са подрињским железницама, онда уместо 37 км. имамо још 35 км. више, што чини 72 км. Седамдесет и два километра саградити са 5,200,000 ансулутно је немогуће, ако је ту и возни материјал. Тада би километар пруге коштао свега у окружој цени 70.000 дин.

Дакле, ако што видите, ако посматрате прије пругу Крагујевац—Краљево—Рашка и израчунате цене по километру, налазите да километар кошта врло много, так и онда, кад се узму и позна средстава у рачуну. Кад узмете ову другу пругу, време овоме што је г. Министар изјавио, дакле 72 км. за 5,200,000 дин., онда долазите до резултата да је цена недовољна, па ма ту и не долазио возни материјал.

Господо, во одобрењу г. Министра Грађевина отишao сај у управу за грађење и утврдио сам, да de facto предратни Железничке Дирекције не износи 60 милијона динара.

Тај предратни железнички дирекције време не-
нама, које је дло предузимач, износи 46,500.000 динара. Ви видите да је одмах са 13 и по милионом појачана ова сума. Господо, ја не могу да пустим као народни посланик, а да не тражим од г. Министра обавештење: напито је са 13 и по милиона динара износио ову суму коју тражи за грађење ових пруга и зашто није задржao ону стварну суму, коју је предвидeo "предрачуn"? Ако је прерачун погрешно израђен, па га г. Министар контролисао, треба да нам каже, а то у овите г. Министар налази да подаци, као што сам мало пре поменуо, из генералних планова не могу да буду довољно тачни, па је он одмах повисио цене са 20 или 30%, онда у том случају нека нам поново каже. Али славо не може и не сме изићи са кредитом од 60,000.000 динара, кад сам сазнао благодарећи одобрењу г. Министра, да ове друге неће коштати према дирекцијском прорачуну више од 46 и по милиона динара.

Једна од главних погрешака, што ју је учинила влада, јесте та, што је од нас преузеала, затјела уговор и остављо што нам је потребно за правилну оцену предлога. Та је погрешка огромна. Кад бисмо ми имали ансулутно све оне податке, који су нам нужни, кад би се радило онако како закон налаже, како Устав прописује, да смо ми добили све оно што је влада имала да изврши и учини са предузимачима, којима исели да дј ове пруге, онда бисмо могли да кажемо влади лако: време овоме, што сте ви уградили, ствар стоји овако и скако и ми вам дајемо или не дајемо одобрење,

Али, господо посланици, да Народна Скупштина потира кредите од 60 милиона за ове пруге,

а да нема ни најмање обавештења од стране Владе, како је до тих цијифара дошла — ја налазим да то не сме учинити ниједна Народна Скупштина која води рачуна о мандату и о потребама тога на-
рода, који ју је послао у Народну Скупштину.

Господо, пробација ми се попова, да говорим као на партијском збору, да не износијем до-
вољно разлога, али ја морам, хтео не хтев, по-
нова овај законски предлог и овај рад да уворе-
дим до некије са радом напредњачке владе из
године 1881. и уговором са Бонтуом. Ја не знам
да ли су господи посланици из већине имали при-
лике да слушају ту дебату у Народној Скупштини
1881. год. онако, ако што сам је ја слушао као
ћак VI. разреда гимназије..... (Пера Јовановић:
као напредњак).

Господин председник пушта да ми господи уна-
дају у реч. Ја против тога немам ништа, само ћу
у том случају снажи прекид забележити и кори-
стити се правом, које му даје пословник.

Председник. Анд. Николић. — Господине
посланниче, ја вас опомињем да ви председника не
опомињете.

Велисав Вуловић. — Ја најављујем своје ми-
шљење, а не опомињем г. председника. Ја сам
своју дужност учинио, а ви вршите своју.

Председник. Анд. Николић. — Председник
се не може узимати у дискусију.

Велисав Вуловић. — Ако је председник неви-
кословена личност, ја га нећу узимати у дискусију.

Председник. Анд. Николић. — У Скупштини,
за време дневнога реда, председник има да пред-
седава и не може се у дискусију узимати.

Ја једнако молим да се не упада у реч и про-
м као сам дапас молећи, а г. Вуловић каже да
ја пуштам да се упада у реч. Ја то не могу до-
пустити, инији могу допустити да се председник узима у дискусију, кад је закон железнички на
дневном реду. Молим вас, говорите о железницама.

Велислав Вуловић. — Ја о железницама и
говорим.

Председник. Анд. Николић. — Ако ја писам
бранио упадање у реч, нико није.

Велислав Вуловић (наставља). — Приликом
те дебате, коју сам ја слушао, а коју сам после и
читао из књиге „Говори радикалаца приликом деб-
ате железничког уговора са Бонту-он у Скупштини
1880/81 у издању „Самоуправе“ — ја сам са нај-
већим уживањем слушао оне говоре бораца народ-
них. Пратио сам сваку реч, давио се енергији,
јачним воле, куражи оних људи, који су хтели
стати на пут онако несрћном уговору као што је
био Бонтуов. У тој истој дебати, и тим говорима,
ја сам нашао, господо, ствари, које су онда ра-
дикали осуђивали, које данас осуђујемо ми, а које
данас браните ви. (Гласови са десне: Докажите
то! Граја). Имам доказа.

Председник. Анд. Николић. — Молим вас,
госп. посланице, говорите о § 3.

Велислав Вуловић. — Преко пословнику, го-
сподине председничче, ја писам одступио ни једном
тачком од члана 3., а могу приликом дебате о члану
3. говорити о свему опом, што се односи на овај
члан.

Председник, Анд. Николић. — Ја нас молим, држите се члана 3.

Велисав Вуловић. (наставља) — Том пријеком, господо, ја сам и чуо и читao у тим говорима, да се са пуно разлога и пуно оправдања најави уговор, који је био поднесен без обзира на све оне тешкоће финансијске, које су биле, што му цене нису предвиђене онако како треба. И, ево, господо, дакле ја констатујем, да и у овој предлогу, који је поднела данашња влада г. Пашића, ове цене нису предвиђене како треба. (Чује се: Јест ли предвиђене шумално?!)

Не знам, икада ми калдо госп. министар. (Граја). Пошто ме је г. посланик упитао, да ли су цене дате површино или не, ја ћу изјавити ово: да по ономе, што ми је г. министар приватно казао, знам да су дате по војединачним ценама. Ја сам мучак у добати у начелу честитао што је успео да г. Стојана Протића и г. Пашића убеди да је боле војединачним ценама, него шумално, за који се су се начин они стапило борили. (Граја).

Тражити, господо, на овај начин кредит, тражити га, као што рекох, са $13\frac{1}{2}$ милиона више, колико ме сећање држи, него што је предрачун Железничке Дирекције — није оправдано... (Министар Грађевина: Је ли то приватни разговор?) Ја сам кавао: по нашем одобрењу. (Министар Грађевина: Па иако то употребљавате приватне разговоре у дискусији?... Граја...)

Ја сам рекох, господо, да је рајника изнеђу овога предрачуна, који је Дирекција начинила према ценама предузимача и суме, која нам се тражи овим законским предлогом, $13\frac{1}{2}$ милиона динара. Овај вишак, ја сам малочас рекао, може бити да је г. министар тражио с тог разлога, што не верује да ће овиј прирачун бити тачан, па да не би поново морао тражити кредит, он га повећава.

Кад то Г. Министар буде изјавио, можда ћу бити задовољан. Али том ће приликом Г. Министар констатовати ово, што ја тврдим, да немамо доволно тачних планова и тачних предрачуна, и да Г. Министру, ни Краљевској Влади није било потребно, да се журе са оваквим предлогом, кад се могло и имало времена претекати, да после три до четири месеца, када планови буду довршени изјаве пред Народну Скупштину, па да тражи ово неко сад тражи. (Министар Грађевина: Јоца П. Јовановић: Не може се никад имати тачан предрачун.)

Не само по мом него и по нашем рачуну. Но ово није разлика у пет или десет од сто, него је рајника у 13. милиона, а то значи за 20% и нешто више.

Јединичне цене, дају, господо, једно решење најновијије за грађење железница. У том случају иницијатива ће бити оштећена држава иницијатива предузимача. Држави никако није циљ и не сме бити циљ да предузимач оштети, а дужност јој је да чини све да не буде оштећена од самога предузимача, избег тога је, господо, у последње време овај начин издавања најmodернији, најпрактичнији и најрационалнији.

Једна бојазан нагони је да о овоме члану говорим. Нагони ме то, што је предузимач траси-

рао ову пругу, предузимач срачунава количину радова, предузимач данак предрачуна за извршење ове пруге. У овоме случају, господо, предузимач може, — не велиж да је, ја не позијем Десолијера иницијативу групу, не знам његову солидност, че знај које су пруге радили у другом свету, па да бих могао извести његову солидност и несолидност, и према томе нећу да га сумњачим, али велим, може предузимач у овом случају предвидети изјаву количину радова само с тога, да би предрачун испао изјави; а кад пругу добије, на овај начин, као што је добије, да стварно извршени радови буду већи и предрачун испадне знатно већи. Сматрао сам за свою дужност, као народни посланик, да изнесем пред Народну Скупштину све оно, што ја налазим да може бити штетно и да је погрешно у овоме раду. Кад будем говорили, господо, код других чланова, ја ћу се попова вратити на ову ствар, вратићу се с тога, да би утврдили како ни ове јединичне цене, које су дате, нису повољне, а та ће ми се прилика указати доцније, кад будем говорили о бенефицијама, које се дају предузимачу.

Други став, господо, чл. 3. гласи: „потребна сума за грађење уносиће се сваке године у буџету еразмерно одобреној кредиту“. Ја мислим, господо, да је овде ошака. Суму за грађење тражи влада овим законским пројектом. Ако је Скупштина одобри, онда је добија и потребну суму за грађење ових пруга, а потребна сума за исплату интереса треба да се уноси у буџет. Према томе, ја мислим, да би у овом случају ово требало исправити. Ако будем погрешно, господа која су јачи финансијери од мене, рећи ће, али ја мислим да овај став треба да гласи овако: „потребна сума за потребну отплату интереса уносиће се сваке године у државни буџет“.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Михаило Радivojević.

Михаило Радivojević! — Ја хоћу да учиним исту напомену, коју сам учинио код 1. парagrafa овог предлога.

У § 1. у тачки последњој унета је оваква редакција коју је Народна Скупштина примила: „Ваљево—Осечина до везе са железницама округа подринског.“ Овде би требало у последњој тачки унети исту редакцију: „Ваљево—Осечина до везе са железницама округа подринског“, а изоставити реч „Лозница“, ишта више, те тако да буде сагласности у две одлуке, које говоре о истој ствари.

Министар Грађевина, Јован Јовановић. — То сам ја, господо, изјавио.

Председник Анд. Николић. — Изволите чути како би гласио чл. 3. у том задњем делу, који се имена.

Известилац, Др. Вал. Јанковић. — Чита: „Ваљево—Осечина до везе са железницама округа подринског.“

Председник Анд. Николић. — Прима ли Скупштина чл. 3.? (приза). Објављујем да је прије.

Известилац Др. Вал. Јанковић. — Чита:

§. 4.

Потребан кредит за грађење пруге именоване у §. 2. овог закона тражиће Краљевско—Српска Влада од Народне Скупштине, онда, кад се изврши студије тих пруга и утврди њихово коштање.

Председник, Анд. Николић. — Стављам на решавање: прима ли Скупштина члан 4.? (Прима).

Објављујем да је примљен.

Известилац, Д-р Велизар Јанковић чита:

§. 5.

Овлашћује се Краљевско—Српска Влада, да може уштеде из коштања појединих пруга употребити на исплату вишкова других пруга, које су овим законом предвиђене.

Председник, Анд. Николић. — Прима ли Скупштина противани параграф? (Прима).

Објављујем да је примљен.

Известилац, Д-р Велизар Јанковић чита:

§. 6.

Овлашћује се Краљевско—Српска Влада, да одмах приступи закључењу уговора, саобразно овом закону, за грађење напред побројаних железница

у §. 1. са „Француско—Српским Друштвом за индустриска предузећа и јавне радове“ чије је седиште у Паризу.

Председник, Анд. Николић. — Јављено се за реч више говорника. Сад је 8 часова. Да завршимо данашњи рад. (Одобравање).

Има реч г. Министар Просвете.

Министар Просвете и Црквених Послова, Љуба Јовановић. — Ја бих морано да се учини једна измена у дневном реду који остаје. Та би измена била: да друго читавље законског предлога о школама дође као друга тачка дневног реда, пре законског предлога о одлагавању општинских избора.

Председник, Анд. Николић. — Прима ли Скупштина ову измену дневног реда? (Прима).

Онда би ред за идућу седницу био овакав: Наставак претреса закона о почионим железницама, затим друго читавље предлога законског о школама; и предлог закона о одлагавању општинских избора.

Прима ли Скупштина овакав дневни ред? (Прима).

Данашњи састанак закључујем, а други закључујем за преко сутра у 9 часова пре подне.

Седница је закључена у 8 часова увече.

*Видео секретар,
Д-р Велизар Јанковић.*

НАРОДНА СКУПШТИНА

ХХIV.
РЕДОВНИ САСТАНАК

24. АПРИЛА 1913. ГОДИНЕ

ВАНРЕДНИ САЗИВ
ПЕРИОДЕ 1912—1915. ГОД.

ХХIV РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држан 24. априла 1913. год. у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО:

ПРЕДСЕДНИК,
Анд. Николић.

СЕКРЕТАР,
Веља Вукићевић.

Присутни били сва г.р. Министри се министра Војног.

Почетак у 9 часова пре подне.

Председник, Анд. Николић. — Отварам двадесет четврти редовни састанак.

Изволите чути протокол пређашњег састанка.
Секретар, Веља Вукићевић. — Прочита протокол двадесет трећег редовног састанка.

Председник, Анд. Николић. — Има ли припадак па протокол?

Има реч г. Ђера Јовановић.

Ђера Јовановић. — Овде је у протоколу записано какве је измене који говорник тражио? Међутим код чл. 2. за мој говор казано је у протоколу само толико, да је Ђера Јовановић тражио измене код чл. 2. Ја сам тражио измене, код чл. 2., које је Скупштина готово све примила, и нал је г. секретар смуди за друге говорнике казао, које измене они траже, требало је и за мој говор то исто учинити.

Председник, Анд. Николић. — Има реч секретар г. Веља Вукићевић.

Секретар, Веља Вукићевић. — Уобичајено је утирофено је, да протокол буде што краћи, а стенографске белешке су зато да све измене уђу. Ми уносимо измене, које су краће, а она је измена прилично дуга; а из стенографских белешака се види, шта је г. посланик предложио, и зато то није ушло.

Председник, Анд. Николић. — Више нема припадак? (Нема.)

Протокол је приказан.

Изволите чути молбе.

Секретар, Веља Вукићевић саопшти молбе:

Бр. 530. — *Теофило Вујић*, учитељ у Бистрици окр. пожаревач. моли за исплату повлаче хране.

Бр. 544. — *Станојка Јанковић*, удова из Београда, моли, да јој се изда државна помоћ.

Бр. 545. — *Милосав Станићевић*, тежак и доње Речице, среза прокупач. моли, за државну помоћ.

Бр. 547. — *Милица Поповић*, учитељка у Преображењу, моли, за уважење године службе.

Бр. 548. — *Никола К. Поповић* учитељ у Преображењу, моли, за уважење године службе.

Бр. 549. — *Радован Николић*, учитељ у Црниљеву, моли, за уважење године службе.

Бр. 551. — *Сима Симић*, учитељ у Бигреници, моли, за уважење године службе.

Председник, Анд. Николић. — Све ће се упутити одбору.

Изволите чути интерпелације.

Секретар, Веља Вукићевић саопштава интерпелацију г. Милана Марјајовића на г. Министра Привреде о статутима Српског Индустриског Акционарског Дунава, која гласи: (Види прилог на крају записника.)

Председник, Анд. Николић. — Упутиће се надлежном Министру.

Г. посланик, Сима Катић моли за продужење одсуства за 15 дана.

Одобрава ли Скупштина? (Одобрана.)

Одсуство је одобрено.

Предлавимо на дневни ред.

Јаша Продановић. — Имај једно питање пре дневног реда о пословнику.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Јаша Продановић.

Јаша Продановић. — Па прошлој седници Скупштинској г. председник Скупштине учинио је три погрешке против пословника. Како се тим погрешкама врећа и скраћује посланичко право и како је дужност и Скупштине и свих народних посланика да суврено чувају своја права, то ја устајем да протестијем против тих повреда и молим г. председника, да у будуће то не чини, а Скупштину да не допусти чинити, ако би их председник хтео чинити.

Иако је погрешка против пословника та, што кад је говорио г. Вудовић, један је други посланик са деснице добијао уредљиве речи „смотао“.

По пословнику, по чл. 57. прекидаше посланика в смак друга изненада, која спречава слободу говора забрањује се. Г. председник Скупштине није забрањио онога који је увадао у реч да не упада у реч, и да не врећа говорника.

По чл. 132. пословника, казном искључења казано се смак гонорник, који лично увреди или оклеветија једног или више посланика или једног или више Министар.

Нити је г. Председник опомену онога посланика који је нападао, нити је предложио за казну онога који је врећао другога посланика него је преко тога прешао. И кад је говорник против тога протестовао г. Председник место да опомене посланика који упада у реч, опомиње говорника који има права да тражи заштиту од стране Председништва. Такле, у место да је опоменут нападач, опоменут је г. Вуловић као говорник.

Трећа је погрешка огрешење о чл. 54. пословника. Кад је г. Драшковић дао изјаву у име самосталне радикалне странке, поводом случаја са г. Министром Грађевина, онда је узео реч посланик г. Рибарац. Г. Драшковић је нашао за потребно да тражи реч ради личне одбране, јер је нашао да је његов говор протумачен погрешно. По чл. 54. пословника „Ако посланик тражи реч ради тога да исправи свој навод, који је погрешно изложен, те дао повода неком неспоразуму, или изазвао потребу личне одбране, онда ће му се дати одмах, чим срвши свој говор онај, који је ту исправку изазвао.“

Ако Председник налази да дотични посланик није изазван тим говорником, а посланик остане при свом захтеву, он позива Скупштину да без претреса реши да ли ће се дати тражена реч“.

Г. посланик Драшковић тражио је у два три маха реч да исправи погрешан навод из свога говора, Г. председник му није дао реч. Г. председник је могао изјти да г. Драшковић нема права да тражи реч, али није могао бити свој судија у томе спору, него је морао да позове Скупштину да без претреса реши то питање, ко је управо да ли г. Драшковић, који је тражио реч ради личног обавештења или г. председник, који му реч није дао. Г. председник, је узео право скупштинско и сам решио да не да реч г. Драшковићу.

Ја напомињем само то да г. Драшковић спада у оне посланике, који врло ретко, врло дискретно, врло лоја... о и свесно употребљава право говора ради личне одбране и да се више пута пише брано, кад није требало, а никад се није брано, кад није требало. И таквом једном посланику требало је допустити да говори ради личне одбране.

Даље г. председник огрешио се о чл. 49. Кад г. председник није дао реч г. Драшковићу ради личног обавештења, ја сам тражио реч да говори о пословнику. По чл. 49: „опим посланицима који су ради да говоре о каквој повреди посланику или дневног реда, коју су приметили, даје се реч кад год је затраже“ Ја сам, господи, тражио реч, тражио сам је два пута ради говора о пословнику и г. председник ми није дао реч. И то је повреда посланичког права и ја и противу тога протестујем.

Ја такле, молим г. председника, да у будуће не скраћује права посланицима, која им је дао

пословник, јер г. председник није онде зато да ради по својој вољи, него по духу и одредбама пословника, који је закон за све нас, и за Скупштину и за председника. Тако исто молим Скупштину, ако би се десило да г. председник пређе границе власти, коју му је пословник дао, да опа не допусти да г. председник те границе пређе. Данас је председник г. Андрија Николић из већине, сутра можемо бити ми већина а ви мањина; чујајмо право посланичко суревњавање. Ми смо народни посланици, ми смо Нар. Скупштина, ми морамо бранити један другога, ми морамо бранити права посланичка.

Председник, Андрија Николић. — Господо, дају кратко објашњење.

Буди се истина разликују у сматрањима, али ја мислим да није било потребе да се г. Продановић обраћа мени с молбом да назим на пословник. Уверавам вас, и чак, ако хоћете, допустите ми да верујем, да мислим да и ви верујете, да ја назим на пословник, да назим и на законе и на пословник, да сви назио целог века на закон и да ћу извесно и у будуће на то назити.

Ево да видите како су ове оптужбе неизвлаче, неосноване.

Најтежа оптужба, коју је изнео г. Продановић и по којој је поменута реч која је речана, отпада по том што ја ту реч апсолутно писам чуо. Да сам чуо, да је неко од посланика рекао своме другу да је нешто смотро извесно, господо, ви пинате за то примера — ја одјако председавајем — ја то не бих допустио, Скупштина је била у табуљију, говорило се, и ја писам чуо. Откуд ја могу бити одговоран за нешто што неко некоме, који му је близу, каже. Ви који сте чули, изволите проверити, да ли је тај који је то рекао био у таквој близини да сам ја то могао чути. Али извесно је, господо, да ја никад не допуштај да један посланик врећа другога.

Ја сматрам, да народни посланици имају овде дискустивати само ствари које су на дневном реду. Народни посланици не могу један другог претресати. То је моје сматрање од почетка. Због тог сматрања ја сам имао и испријатних доживаја овде у Скупштини. Ја бих желео, господо да ви никад један другог не претресате; али, парано, освоји страст, узбуђење, и људи, место да говоре о послу, о школама, железницама, они говоре о томе какав је неко од посланика био пре нет година, или пре десет година. То је, господо, апсолутно недопуштене, то квадри дебату, и колико год могу, ја то субјијам; али чак прођу извесна добаџивања, која ја не чујем, нити их могу чuti. Уреде треба одијах субјијати, и ја то свагда чиним. Односно напада да је г. Драшковић тражио реч да исправи наводе, уверавам вас, господо, да сам чуо да је г. Драшковић тражио реч ради исправке напада, ја бих му дао реч.

Ја сам мислио да ће он да продужи дебату, и зато сам неколико пута кало; нема дебате, нема дебате морамо да пређемо на дневни ред. Могу само шефови пуномоћници група да дају изјаве.

Тако исто ја писам г. Продановић разгледа да хоће о пословнику да говори. Такле, господо, верујте колико хоћете, ја пешам, мислим, потребе да вас

уверавам имена да је пазим на закон. Прихвам оно што се брине г. Продановић о пословнику. Молим и све вас да се бринете о пословнику. Ја бих пажнише волео кад би сваки посланик на извештају пословнику. Мени би тада било лакше председници.

Јасна Продановић. — Ја прихвам то да је у ономе жагору могло г. председник све три ствари пречути. Могуће је да се је г. председник могao у чланорити рукујући сам седницама без потпредседника, и у тој заморености немати ону важну и скватљивост појединачних израза и речи као кад пије заморен. Али сам ја и то и викојоја: „Уложите у заштиту г. Вуловића“ — те је он могао да се заинтересује каква заштита треба г. Вуловићу. Исто тако и кад је г. Драшковић тражио реч ја сам доказао узвинио: „Дајте му реч да се брани“ — и г. председник је по пословнику морao да му да реч.

Ја дакле прихвам да г. председник све то није чуо, нећу о тој ствари вишке да говорим, само вас молим да у будуће, кад се председник замори, замени га у дужности потпредседник. И ја сам тако исто председавао на ономе месту и знам да кад човек дуже председава да се јако замори и многе ствари пречује, па за то би требало заменити га у дужности.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Пере Јовановић да говори о пословнику.

Пре. Јовановић. — Г. Продановић заборавља шта је било пре две седмице.

Председник, Анд. Николић. — Говорите о повреди пословника, оставите г. Продановића.

Пре. Јовановић. — Ја сам у своме говору пре два дана рекао јасно, да тражим апкету за неизвршлив рад око лицитације нашке вруге и панчевачку сам реч лоповљук, који је вршен под министарством председника г. Михаила Илића. Господи самосталци нису на то реагирали.

Председник, Анд. Николић. — Говор је наш био неуместан, јер ви висте говорили о повреди пословника.

Прелазимо на дневни ред. Дошли смо до чл. 6. Поништо г. известнилац нијету, молим једнога од господе секретара, да га замени.

(Заменијује га секретар г. Вела Вукићевић.)

Скупштина је познат чл. 6., јер је прочитан на прошлoj седмици. На реду је да говори г. Милан Марјановић. Поништо он није овде, дајем реч г. Ивану Павићевићу.

Иван Павићевић. — Једна од најважнијих и најочекиванијих одредбада у овом пројекту јесте она одредба члана 6. Кад у овом пројекту не би било ниједне друге неизвршливе одредбе; кад у овом пројекту не би било ниједне одредбе, коју би требало притискнати, сама она одредба овога члана 6., онаква каква је, била би довољна да Народна Скупштина, свакој влади, свакад и у сваком случају овакви пројекти одбаци.

У овој одредби влада тражи овлашћење да закључи уговор о грађевини пројектованих железница са француско-српским друштвом за индустријска предузећа и јавне радове у Паризу. Она тражи

СТЕНОГРАФСКЕ ВЕДАНИКЕ 1913.

овлашћење да послове од 60 милиона динара да једном друштву, а међутим иције нам казала и не каже нам: иницијатива је то друштво, иницијатива су то Французи и Срби у том друштву, иницијатива је постало то друштво; иницијатива је протоколисало фирму; иницијатива је извештаје радове радило и спроведло и у овиме чиме се квалификује да као изузетно повлашћено друштво добије овако велики посао у Србији.

Влада иако не каже иницијатива да ће се посао извршити у року који влада с њим уговори; она нам не каже, да ли нам друштво даје какве гарантије за солидно извршење посла и у овиме испуњење својих обавеза. Влада нам ишица од свега тога не каже. Она тражи само овлашћење, да може утровити суму од 60,000,000 динара, да спроведи овај посао, а међутим ишица нам не каже, иницијатива је се, иницијатива је спровести овај посао. Ми и у осталим одредбама овога пројекта, а нарочито за ову одредбу члана 6. искључу тули иницијатива разлог ни од владе, ни од њене већине.

Један једини разлог, који би се могао зир изнети као разлог, а који искључује с те стране у корист ове одредбе могло би бити: да ће то друштво вршити свој рад у Србији под контролом државних власти и да је то довољно да ће посао бити добро и правилно спроведен. Али, господо, а тај једини једини разлог, који би се дао највећи у одбрани овакве одредбе пада, мора да падне, ако се упореди са разлогима, који говоре противу ове одредбе и ако се узме у оцену питање, како је овај посао о грађевини железница постао и кроз какве је мене и фазе до сада пролазио.

О овом истом питању било је већ дебате у Народној Скупштини новододом подлоге интерpellације г. Вуловића и другога, на 29. и 30. састанку од 21. и 22. јуна прошле године. Наше гледиште из опозиције и гледиште већине и тада су се разликовали. И, господо, кратко је само време прошло па да се јасно види да овај законски пројекат, а нарочито ова одредба не демантују нас али да демантују владу и њену већину.

Ми смо одавде и тада тврдили, да је грађевине ових железница уступљено противно Уставу у форми конвенције овог истом друштву које је сада може бити мало приснијено у фирмама. Нама је отуда, са те стране то категорички порицано и тврђено противно. Колико је то јако тада порицано, од стране већине, дозволите ми да напоменем само неколико парода из стенографских бележака.

Један од господе говорника из већине г. Андра Станчића, који је по професији инжињер и коме су као инжињеру ова питања позната, напео је током прилагођења: „Тој групи није уступљено грађење железница, тај ће посао бити уступљен тек онда, ако се буде лицитација држава, и ако та група буде пристала да ради по најнижој цени која се буде показала при лицитацији“. — Он је током прилагођења позвао г. Вуловића да и он са својим банкама лицитира кад се она железница буде градила те да на тај начин омогући држави да дође до поволнијих услова.

Други један од говорника из већине, г. Стојан Протић, члан данашњег кабинета, напео је током при-

ликом између осталога: „да је овде реч само о трасирању. О трајењу се праве прелиминарни уговори, који се иодносе Народној Скупштини и они вреде тек онда кад их Народна Скупштина одобри“. — „Прелиминарни уговори (навео је даље) нису уговори, него нацрт за уговоре и они вреде онда, кад им санкцију да Народна Скупштина“. „Тај принципа ми не дамо нико да спори. То је право Народне Скупштине“.

Председник тадашње владе, г. Марко Трифковић, између остalog навео је и ово: „у сваком случају кад Скупштина има да решава о примању једног уговора, онда се не може никако рећи да је алда још сад евришила тај посао и да га је евришила противно закону“.

Господо, ви сте тада из већине примили то изјаве своје в својих првака и гласали за ту измену. Већина је тада сматрала те изјаве својих првака за веродавне.

Већина је тада гласала за ликвидацију и за уговор. А сад, господо, као што видите, не само што нема ликвидације већ нема и уговора. Све: и ликвидације и уговор и законске одредбе из чл. 82. и других законе о државном рачуноводству и чл. 52. Устава као и чл. 111. Устава, све то ето пада пред овим чудним захтевом Владе да јој се да ово оквирно законско овлаšћење, све то ето пада а пада ето и принцип о праву Народне Скупштине па овакву описану Уговора — принцип који сте ви изнели пре само неколико месеци, а која је и онда и сад био сагласни са Уставом.

Е па, господо, после такног брзог преопрета, кад је и Влада и скупштинска већина за тако кратко време себе тако јако демантовала, онда, колики нас, какву гарантију можемо имати ипак, какву може имати гарантију земља, ако се ослони само једино на контролу Министарства Грађевина и његових органа.

Како се можемо ослонити на најнажије извођење свога посаа без суделовања Народне Скупштине, како се можемо ослонити, велики на то, кад се овом одредбом законском тражи да се из тога надвора истичу Народна Скупштина која је и по духу парламентарности и по уставу најпознанија да уговор у овом случају иди да га одени и по њему гласа.

Влада, господо, не само да је сада одустала од уговора, не само да нам не каже како ће се, кад ће се и по каквима ће се условима овај посао предузети, већ нам чак неказује ни коме поверила посао од 60 милиона динара. Она нам не каже који су то Французи, који су учасници у томе посаду. Да ли су ти Французи квалifikација и спреме једнога Манжа или боли. Она нам не каже ни који су Срби учасници у овом предузећу.

На ако би имало каквог нарочитог разлога да нам се не каже који су ти Французи, ја чистим да алда не би имала никакног разлога да крије Србе. Ми би имали пуно разлога да чујемо, који су Срби у томе друштву, да имамо бар колико толико утеше ако су то солидни људи и солидне фирме, којима позеравају тај посао. Скупштина би и то вредело, колико толико да зна, који је

тај посао се у овим временима даје један изузетно поузданiji положај, изузетна једна концесија. А та ће концесија, бити у толико тема, у толико опасија, ако и ова законска одредба прође, јер се овај закон како у ствари стоји и гради само за ту групу. Она ће кад се ово озакони остати без никакве конкуренције и моћи ће са владом да захлупи потодбе какве она тоће.

Ми не знајмо, господо, ни да ли то друштво има представника и који су представници друштва у Србији. Не знајо да ли то друштво има своју званицу у Србији, а ни знаје да по законима нашој земље ни један највиши занатлија, ни један ситан трговачи, по могу радити своје послове и јавно трговати ако немају своје фирме.

Ми не знајмо ни да ли то друштво подлежи српским законима и српском правосуђу. Природно је, господо, очекивати да сваки овај, који предузима каквас посао у Србији и варљује у Србији, да подлежи само и једино српским законима и судовима. Али и ако је то природно, ја ово питање постављам с тога, што је у раније цитираном уговору, понодој дебате о наједеној интерполацији била предвиђена таква једна одредба, где је био предвиђен са овим истим друштвом један изузетан суд, који би, по може нахођењу, унижавао и углед Србије и углед српског правосуђа.

Питање о томе, г. посланици, коме ће влада овај посао поверити, с ким она овде трагаје, од врло великог је утицаја не само на овај посао већ и за послове ове прсте у будуће. Један рђаво спретан посао, а ово се рђаво ради, појачаје неизвеснији је собом други рђав посао, трећи и т. д. Није рђавих послова чине систем рђава рада. Србија је рђаво отпочела грађење своје прве жељештине. Учниција је потресике при првим изјмовинама кад наје дугонала икакве ниједног дивара, и те се потресике још и данас свете. Овај ће се посао највеће је сумње, рђаво спретан — ако Народна Скупштина бар у последњем моменту не буде вршила своју дужност, и не буде чуvala своја установна права.

Чуо сам пре неколико дана и видео очито израз одложење скупштинске већине кад је посланик г. Вуловић укратко гноредно овај уговор са извесним одредбама из уговора Бонтузовог. (Андреја Станчић: здрав имате куражи за то г. Павићевић?)

Имам г. Станчићу ако ни дозволите. Ја господо жалим што се збога може упоређивати овај уговор са конвенцијом закљученом са Бонтузом. И ако важливо прочитате конвенцију са Бонтузом, ни ћете и у тој фамозној конвенцији видети да је уисто: шта има да се ради, по којим ценама и под каквим условима има све то да се изврши. То је све регулисано конвенцијом или техничким условима додатком конвенције. И све је то — то имам куражи да кажем, — прошло кроз Народну Скупштину, а пије дато влади овлаšћење да може то да спрети ван Скупштине. (Министар Грађевина Јоца П. Јовановић: То није истинा, цене и технички услови нису прошли кроз Народну Скупштину). Јесу, г. Министре и то се види из зборника заједнице за 1881. годину. (Министар Грађевина Јоца П. Јовановић: Скупштина није ни надлежна те ствари да решава).

Влада у овој одредби, сценарјо газето, тражи оглашавање од Народне Скупштине, како и да једна влада до сада није тражила у Србији у пословима ове природе. Ова тражи од Народне Скупштине пуномоћностно како и да једна Народна Скупштина, од како постоји Народна Скупштина у Србији, у пословима ове природе није дала. Влада овде тражи од Народне Скупштине пуномоћностно, извлеци из једна Народна Скупштина и да по духу парламентарности, а нарочито по одредбама устава, не сме дати из једној Влади, ако неће у исто време да се одређе својих најпречких дужности и ако неће у исто време да абдицира на најважнија своја уставна права.

Е, господо, кад то Влада тражи, — да ли приликом са овим чим сам почeo — па даничега другог у овом пројекту нема сен овога чл. б., свако Народна Скупштина и у склоном случају дужна је да овакав пројекат одбаци.

Председник. Ана. Николић. — Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина. Ј. П. Јовановић. — Господо, господина Павиљевића буни овај чл. б. и он га упоређује са Бонтувним уговором. Апсолутно овај чл. б. нема никакве везе са Бонтувним уговором, јер се у овоме члану и не говори ни о каквом уговору. Нема онде никаквог уговора који има Скупштинu да одобри. Из целог овог закона тражи се кредит за грађење железница онако исто као што је то тражило и нам Министар Грађевина, кад је био г. Вуловић, па је тако исто тражио и г. Мика Илић, па тако пото тражио и ја Јоса Јовановић, кад се добије тај кредит и кад се одреде које железнице треба градити, онда дотична влада има да реши из која ће начин градити те пруге, хоће ли путем лиценције — (Са лесице: Не може по закону). — То је сходно закону о државном рачуванству — или ће дати једнократно предузецима у коме има потпуно вере да ће те пруге да саграде. (Са лесице: И то није тачно.)

Дакле, господо, влада и по закону о државном рачуванству има право да даде послове и без лиценције. То не може нико да порекне: нека прочита закон и ће видети. И кад и да одобрите овај кредит, онда ће влада и направити уговор са друштвом и направиће онако, како ће на првом месту бити заштићени државни интереси. Да ће се заштитити државни интереси, ја ћу се позвати на г. Вуловића, позваћу се на другу господу коју сам ја позвао. Ја, господо, писам позвао г. Вуловића и још најесну господу у канцеларију зато што сам мислио да радиш нешто пријатно.

Држава чиница пријатно не ради, државе ради или јавно или повериљиво.

(Јаша Продановић.) — То је пријатно што је повериљиво.

Ја сам споменуто што сам имао повериљиво овој господи, која обе ствари разумеју. Сматрао сам да ће они бити толико добри, да својим колегама и друговима ту ствар објасне, и да неће доћи до овакве дебате, какву данас имамо. Господи, који су та повериљива спомештеља дата, знају тачно, да има гаранција од друштва и да су и деце

утврђено и да је апсолутно све утврђено, да се ради по техничким условима и општим условима, као што су и до сада радили и сада наши предузимачи раде.

Господо, ја писам видео и један уговор о грађењу наших железница, од како смо почели за ово 10 година да градимо железнице, да и један уговор није изашао пред Скупштинu. Ми смо градили железницу Паранин—Зајечар, Зајечар—Неготин—Прахово, а сад се гради железница Књажевић—Пиш, Лajковац—Горњи Милановац—Чачак. И са свима тим дотичним формама, а ту су и банке заступљене, има и српских банака, и те српске банке прије кредите на страни, јер немају довољно свога кредита, и са свима тим фирмама закључени су уговори без учешћа Народне Скупштине (Благоје Илић: Али не испод руке, г. Министре.)

Прена томе, господо, господо, који су поспећени, као што сам казао у повериљиве ствари, које су везане са овим законом, не би требало бар онико да говоре, него да говоре онако, како отварају стопи. (Јаша Продановић: Ово је концесија, то свако дете зна.)

Председник. Ана. Николић. — Има реч г. Павиљевић за исправку говора.

Иван Павиљевић. — Г. Министар погрешно је извео, да не говорим о ствари како стоји него како не стоји. Ја писам своја посланичка права и своје дужности прецео чија је кога другога. Ја као народни посланик очекујем да се у Народној Скупштини изнесе и каже о овоме пројекту све што се има казати. А то, што је Г. Министар Грађевина неколико повериљиво говорио и споменуто, то је са свим другим стварима, и то за мене онде пиши не значи.

Председник. Ана. Николић. — Има реч г. Илија Илић.

Илија Илић. — Одвојено напиšење самосталца поред осталог базира на чл. 52. Устава. О томе одвојеном напиšењу опширно је говорио г. Милан Марјановић, а дајас је говорио г. Иван Павиљевић.

Самосталци налазе да уговори онаке врсте, уговори који се закључују између државе и појединача или друштва за грађење железница треба да се износе пред Народну Скупштинu у виду закона на одобрење. Међутим онако како је изнета и како Влада брани, ја држим да то није потребно да Влада и да један такав специјалан уговор да закључује са страном друштвом и да она предвиди услове који имају да се предвиđe о грађењу железница. Ми стојимо на противном гледишту и налазимо, да се такви уговори износе пред Народну Скупштинu, јер су то технички уговори које треба да закључују административни технички органи, којими су сви услови, као стручњацима познати и чије решавања спада у ихов делокруг, сматрам да би Скупштина, закључујеши овакве уговоре, закорачавала у домен администрације. Самосталци верују, и то доказују, да је овај рад противан Уставу чл. 52. Устава.

Чл. 52. Устава, у првом одељку каже:

Краљ заступа земљу у свим односима са свим странским земљама. Он оглашава рат, закључује уго-

мир и савеза и друге и саопштава их Народној Скупштини, у колико и кад интереси и сигурност земље то допуштају.

Тај први пасус чл. 52. Устава није повређен, јер онде није говор о закључењу мира или савеза са странним државама нити се подноси на решавање, вакав међународни уговор.

Друга одељак чл. 52. гласи:

Али трговачки уговори и Уговори за извршење којих се иште какво плаћање из државне касе, или измена земаљских законова, или којима се ограничавају јавни или приватни права српских грађана, вредиће тек пошто их одобри Народна Скупштина.

Из овог пасуса Устава извадио сам реченицу: или уговор за извршење којим се иште какво плаћање из државне касе, јер ове остало није овде у питању, јер се на решавању не подноси ни измена земаљског закона, нити су у питању ограничавање јавних и приватних права српских грађана, те да би било потребно одобрено Н. Скупштине зато ћу преко свега тога да пређем; овде је у питању уговор за које се тражи плаћање из државне касе. Да ли је ова тачка Устава повређена или не. Ако се овај члан прочита неко гласи, усамљен, издвојен од осталих чланова, овога законског пројекта, онда би изгледало, да дајемо толико овлађење влади, да склони такав уговор, по коме ће уступити француском друштву извесне концепције или сундук да Нар. Скупштину не пита. Међутим, господо, то не стоји. Треба прочитати чл. 8. а члан 8., каже: „Друштво се за све време грађења ослобођаја:

а.) од сваке царине, обрта и угредних царинских такса на износени материјал и опрему жељезница,

б.) од плаћања свих државних, опружних, спесичких и општинских пореза и дажбина, такса, царине и свих монополничких такса, као предузецима сходно чл. 11. закона о грађењу и експлоатацији нових жељезница од 1902. год.

в.) од плаћања обртне порезе, прироза, војничких и осталих такса при исплати извесних обрачуна док се они прише пертификатима (чл. 7., овог закона).

То су те три тачке предвиђене у чл. 8. које допуштају влади, да закључи уговор са онима, којима даје грађење жељезница, да им да овлађице, и таква дозвола помињу се у Уставу. Такве излатке предвиђа Устав, и они не смеје Министар, не сме влада, да закључи, него морају да питају Нар. Скупштину. То су та даваша, бенефиције, привилегије. Те привилегије које се дају извесном друштву, морају бити стипулисане у уговору.

Због тога, господо, не сме се ни једна концепција дати друштву или лицу, док се зато не пита Нар. Скупштина, али сви остале уговори не износе се пред Нар. Скупштину, нити је то Уставом предвиђено, нити тога прониса име и постоји.

Према томе, господо, и та друга тачка није повређена, и према токе кад се оваква врста уговора, уговора за унутрашњи саобраћај, за унутрашњи промет износи пред Нар. Скупштину онда значи, да Устав апсолутно није повређен и да се

рђаво тумачи од стране самосталана да је Устав у овој тачки повређен. Кад би изостао §. 8. кад не би били услови уговора предвиђени, значило би да Нар. Скупштина не зна о тим давашцима и да ишто дозвољава што не би требало.

Под изразом „какво плаћање из државне касе“ разумевају се само нееквивалентна плаћања, она плаћања, која пису у сразмери са оним што нам се даје — уступа, а сва даваша или плаћања, за која ини добијамо еквивалентну накнаду, јавну услугу, рад или какво примање и размену, не износе се пред Народну Скупштину, међутим то решава само влада, а Скупштина контролише.

Овакво тумачење израза „давање“ слаже се са духом устава, што ћу покушати да докажем. Одељак IV у који спада чл. 52 устава говори о краљевој прерогативи. У томе одељку, као што видете, спада и овај члан 52, и кад спада, онда се у првом одељку тога члана износи, шта Краљ, односно одговорна Влада смеју да раде. Смеју да објављују рат, да закључују уговоре мира и то да захтваче па да износе пред Народну Скупштину. То су прерогативе краљеве за које одговорна Влада. Кад се један члан Устава има да тумачи тако, онда и овај други одељак мора имати везе са првим одељком што значи да је у целом члану спроведена једна иста идеја, један исти принцип, а тај је принцип, да су уговори међународни поверили краљу и одговорној влади, и да се у овом члану говори само о таквим уговорима да и ови уговори, који се предвиђају у овом другом одељку, то су уговори те врсте, међународни уговори, који незују једну државу с другом, један народ с другим и које захтвачају Влада, односно Краљ. Дакле и ово описано тумачење иде у прилог томе, да су овакве прсте уговора међународни уговори; али да се овде говори о међународним уговорима, а не техничким, који се не морају изнети пред Народну Скупштину. Ово су уговори, које сама Влада захтвачају а ишако са одобрењем Народне Скупштине. Ја бих требао, господо, пошто је овде доста разговора ишло о свима могућим питањима, која немају везе са овим уговором и са дневним редом; ја бих требао, ради оштвиријег објашњења овога члана, да се упушим и у теоријска објашњења, али ја водим рачуна о времену и нају о томе говорити, него ћу казати, да у току историјског развића, народ је ишако смањивао појединачне прерогативе од Краља и ову прерогативу о објави рата до сада није могао одузети од краљеве власти, а отети су из његове власти они други уговори.

У току историјског развића иакуставили смо се дотле, да само дајемо Краљу право да закључује уговоре о миру, а међутим све уговоре, који се тичу државне касе, која се тичу издавања из државне касе, да морају дојдти пред Народну Скупштину, јер по давашцима државном праву, народ је битни и саставни елемент државе, без чијег учешћа и одобрења не смо се дирати у његову имовину.

Чл. 8. овог законског пројекта предвиђео је да даваша и кад је предвиђено значи, да се то износи пред Народну Скупштину и да та народна права пису овим законом окришена.

То је што се тиче тумачења члана 52. Устава.

Још се заступа одвојено изношење и на томе, да је повређен члан 111. Устава. Веда се, да сваки законски пројекат мора да проле кроз Државни Савет. Тако овај законски пројекат није проле кроз Државни Савет, онда је тиме повређен поснута члан Устава.

Члан 111. није императивно наређење Устава, није такво наређење Устава, да апсолутно сваки законски пројекат мора прво проле кроз Државни Савет, па онда да дође пред Народну Скупштину. У том чл. 144. Устава предвиђа се, да ако Државни Савет у извесном року не расмотрити и не да износије о једном пројекту, Скупштина може и без тога да се упути у разматравање и решавање тога пројекта. Према томе та наредба Устава није императивна и налази да ни тај члан Устава није повређен, јер је установитеља доносећи чл. 144. Устава хтео да у шансама хитним и неодложним предистинама ослободи Скупштину од можда новог наређења у чл. 111. и да се у таквим случајевима може и без Савета решавати.

Дозволићи ми се да учиним једну напомену у том да се треба чувати, управо бити опрезан при констатовању да је влада или Народна Скупштина какви закон повредила; а да нарочито треба бити опрезан, још опрезнији и неома пажљив, кад се тирди да је повређена каква уставна одредба. Ја држим, господо, да је то потребно, јер су стениографске белешке лентира за парод, и кад он непрестано, од 1903. године па сада, чује и чита да се закони и Устав губе, онда парод губи осећање законитости. Парод тада види да ти исти људи који седе на управи државији од 10 година па овамо непрестано губе законе и Устав, јер види из стениографских белешака да су у Скупштини непрестано говори о губењу Устава и закона. То је, господо, врло опасно, и зато би требало добро проучити и закон и Устав, па онда видети да ли треба рећи да је онде погажен закон.

О контрадикцији која постоји и о минијеснима која су изнета приликом прашле интроверзације ја ишћу да говорим. Али онда се, господо, није ни говорило о томе: са свим се са друге тачке гледишта то посматрали и због тога је могућно, да су поједини посланици дошли у контрадикцију с данашњим становицема ствари. Али, господо, ако хоћемо правничка и научно да тумачимо Устав, онда налази да чл. 52. Устава овим законским пројектом није погажен, нарочито кад се има на уму одредба чл. 8. овог законског пројекта.

Председник. Ана. Николић. — Има реч г. Велислав Вуловић.

Велислав Вуловић. — Господо. Узимам реч да говорим о чл. 6. овог законског пројекта и да из њега изводим, да констатујем шта нам Влада тражи у чл. 6. овога закона.

Чим погледате први став, прву реченицу овога члана, па одмах видите да Влада тражи од Народне Скупштине да јој у неку руку буде свучесник у послу, који није законит. Влада тражи да се уступи грађење железници, које су предвиђено чл. 1. овога закона, једнократно друштву, које почиње: „Француско-српско друштво за индустријска предузећа и јавне радове”, и ако није поступила по про-

писима о Државном Рачуноводству, и да је било јавног надметања. Влада тражи да јој дамо овлашћење, да она изврши сама један уговор, о коме безусловно, по прописима Устава, има да решава Народна Скупштина, онако, као што је то и г. Стојан Протић сам у сноме говору казао пре неколико месеци.

Да је, господо, збила учиньена повреда прописа зак. о Државном Рачуноводству, ја сам прићућен, и ако је то вами сима познато, да прочитам чл. 82. тога закона који гласи: „свима уговорима, који собом поистиче за државу приходе или издатке којеју претходите јавне надметања, изузимајући случајеве предвиђене овим законом.”

Јавна надметања су објектална или усмена.”

Кад је говор о изузетцима, који могу да буду, ту је законодавац одмах, у члановима који следују а ноглавито у чл. 86., напоменуо да, у којим случајевима може бити одступања од ликвидације. И чл. 86. тач. 2. гласи: „За све набавке, транспорте и грађење у случајевима и приликама који изискују да се они радове држе у тајности, или кад преносност потребе у изненадним приликама не допушта држање ликвидације....”

Ја сам, господо, штето сам себе, па морам да упитам и све вас пародне посланице у Народној Скупштини: да ли су радови на грађењу железница такве врсте, да се имају сматрати као тајни и да ли је у овим могуће извршивати грађење железница, па да тај рад буде тајан, баш и онда кад би било неопходно потребно да буде тајна?!

(Министар Грађевина: Има ли какви грађевини, која би могла да буде тајна?)

Има, извршиваше и подизање стратешких утврђења; то је грађевина, која мора бити тајна.

(Министар Грађевина: То није грађевина).

Јесте; онда и копање канала наје грађевина.

Да ли је, господо, преносност потребе била таква, да се није имало прилике, да се поступи по том члану закона о државном рачуноводству? Не. Напротив, ако бијемо били хтели да подијо рачуна о приликама, у којима се налазио, онда су упутираше прилике, ратно стање, императивно налажале, да се у овим овим пруге и не граде. Тешке прилике, у којима смо били и у којима смо, у место да дејствују и на владу; у место да је грађење железница, баш и да је одмах потребно, услед тих прилика одложено док се стање не среди и док се парод не опорави, учинено је обратно. Ма колико да је рат уснешан, ви си морате призвати да су последице рата увек крло штете по парод.

Ја констатујем, господо, журбу, с којом Влада тражи да се што пре сирши овиј закон; хитију, којом је она поднела финансијском одбору ступирање овог пројекта законског, у место да га је упутила нарочитом одбору састављеном из свих секција од по једног или два човека да га ступирају, и у коме би одбору било чланова, инжињера и стручњака, који би о њему говорили, — у место тога она га је упутила финансијском одбору. Међутим после се утврди, да ово није финансијски уговор, него технички. И о том техничком уговору решава финансијски одбор, који има да решава само о стварима финансијске природе!

Ја, господо, питам владу, питам Народну Скупштину, да ли је било неког утицаја своја, који је нагонио владу, да мора да паврши ове радове хитно и без лиценције. У колико је мени познато, тога утицаја није било. Да ли је, господо, било неког уговора, са каквом суседном државом, по којој се српска влада, у ономе времену, кад ни нисмо могли, нити смо тражили, да знајмо све оно што влада ради, — да ли је, вељим, било неког уговора, који је нагонио владу, да мора да гради ове пруге? Непознато ми је, али саски смело да тврдим, да ни тога није било. Да ли није било неког уговора, да ли није било никаквог паметања, онаквог, као што је било 1880. и 1881. године, кад нам је Берлински Конгрес паметну грађеве прве железничке пруге, а конвенција са Аустро-Угарском патопилз час, да што пре саградимо ту железничку пругу?

Тврдим, да ни тога није било. И кад свега тога није било, ја апсолутно не могу да разумем шта је нагонило владу да гази јасне прописе закона.

На, господо, кад је влада погазила јасне прописе законске, кад је влада прешла и преко прописа Устава, ја зблизи се могу да разумем, ве могу да појмим владу, са каквим правом сме, са каквим правом можем, да тражи, да јој Народна Скупштина буде случевани у гажењу никоње и рушењу устава.

Државе наше странке у целом оном питању, као што и сами користите признати, било је потпуно коректно. Ми смо покушавали колико год смо могли уносећи ску добру воду, да обратимо пажњу владе на вогрешан пут којим је пошли. Ми смо покушавали да својим говорима и разлогима, које смо износили, убедили владу, да она иде незаконитим путем, да јој одакшамо и да је умолимо, да с тога пута скрене и пође оним путем, којим треба да иде.

У целом оном питању никако нисмо покушавали, нити смо хтели радити да овакав закон, у коме има пуно недостатака који очигледно газе прописе законске, да такав закон ометано као што би пак спакад, у синој другој прилици дужност послачила палагала. Али због унутрашњих прилика, због тешкоћа у којима се налазимо, ми само констатујамо, њене неправилности, констатујамо њено гажење закона, а пустите је нека га са својом нећелином изврши, нека реши како за сходно нађе, јер ће она бити одговорна. (И. Јовановић упада у реч).

Ја бих вас молио, г-ре председниче, да пак овога човека умирите или ћу ја бити пришућен да испрочим једну приту, која ће бити врло тешка за њега. (И. Јовановић: Молим вас испрочијте!).

Председник, Анд. Николић. — Ви, господине Јовановићу, донеста много упадате у реч.

Вел. Вуловић (поставља). — Члан 6. овога закона тражи да се преко 300 км. пруге у вредности од 60,000,000 динара изда једном страпом предузимачу исцје руке, без лиценције. Мени је познато, господо, ишађење г. Стојана Протића о самим лиценцијама. Ја знам да се г. Протић једном приликом користи лиценцијама кад изђе да треба, а другом приликом налази да лиценције нису потребне, јер ће се лаже, брже доћи до циља и решити начин задатак. Ја о том ми-

шљењу г. Протића већу да говорим, ја га само констатујем, јер пајзад ивије снажом својствено да може тачно и правилно да схвати прописе једнога закона.

Али, господо, ја сам у свом ранјем говору изјавио, да између овога законског пројекта, који подноси данашња влада, са г. Пашићем на чelu, и уговора који је напредњачка влада 1881. год. заклучила са Бонтуом, има велико сличности.

С те стране, господо, подвикнуло ми се: „Дајте доказа, доказа!“ Ја сам дужан да те доказе изнесем.

Пре 32 године, господо, ижало је да се решава питање о жељезницама свако пото, као што данас има да се решава питање о грађењу жељезница.

Пре 32 године жељезнице су морале бити грађене зато, што су биле наметнуте Берлинским Уговором. Данас нема никаквог паметања ни с које стране. Пре 32 године напредњачка влада поднела је Скупштини уговор закључен са Бонтуом и приложила је све техничке прописе, да опозиција има могућности да их проучи, да о њима дискутује, да напада владу ако је она погрешно урадила. Онда је она поднела уговор, а данашња влада неће да га поднесе. Данашња влада не допушта да се о уговору говори, и ми, који смо имали прилике да нам се уговор покаже, везани смо и морамо да бујимо. Данашња влада не допушта говор о пенаџу, не подноси их овде, и ако је пред Скупштином изјавила да постоје једначне цене, али нам не допушта да о тим ценама говоримо, те да се констатује да ли су те цене повољне или неповољне. Напредњачка Влада 1881. године допустила је једном шарочитом одбору, у коме су били техничари и финансијери, да 20 дана студирају уговор и техничке прилоге, како би га могли детаљно проучити, и ове се добија извештај Финансијског одбора за ова два (Министар Грађевина: Ви сте студирали човек дана).

Некада „радикалици су вребацивали влади, што је исцје руке уступила грађење жељезница Бонтуу, а ивије расписала јаван стечај, као што се обично ради и као што наш закон о грађевинама налаже.“ Влада напредњачка бранила се тиме „као се жељезнице никада не дају путем стечаја и надметања (лицитације).“ Овај извештај је из говора радикала противу жељезничког уговора приликом дебате у Скупштини 1880. и 1881. године. Ово би било већ доста да вам покаже сличност овог законског пројекта и уговора из 1880/81. год. Ово би било доволно господо, да потврди моје речи, да ли данас браните оно што су ваши претци нападали 1880. и 1881. године. (Министар Просвете: Ваши претци). И наши претци.

И између нас и њих има сличности, а између вас и њих нема сличности.

Ево, господо, ја сам донео књигу говора радикала противу жељезничког уговора да ми се не би пребалило да говорим или извесим ствари, које не постоје. Ваће вам истину, може бити, тешку, али сте је тражили и ја ћу истину користи да изнесем.

Извештај жељезничког одбора, који је поднесен Нар. Скупштини 1880/81. год. читан је од стране

само
о да
је-
тна-
који
елу.
год.

је-
из-
ана-
шис-
и.
што-
јем.
Пре-
ши-
ве-
да-
му-
би-
да-
да-
је-
не-
је-
је-

Ник. Пашића као паветнога мањине. Ја ћу да га прочитај и колим вас, господо, да ме саслушате, зато што не правим никакве екскурзије напаље дебате, јер оно, што је та одборска мањина написала ја бих жарао данас да пажам, морао бих да си да подављам. Ја, даље, потписујем своје речи, које је тада г. Никола Пашић са својим пријатељима написао. (Чита):

„Пре, по што пређем на поједине чланове овог другог дела, ипак по можено, а да не дамо изрази нашем најдубљем уверенју, да је Влада Српска (односно г. Министар Грађевина) јако погрешала, кад је пошла путем приватне погодбе, а не путем јавног конкурса. Погрешка је од такве важнине предности и од такве огромне одговорности, да јој се последице за сада догледати не могу.“

По нашем грађевинском закону не може се ниједна новећа грађевина издати испод руке, а без јавно општег конкурса.“ Шта нише у § 18. закона о подизању јавних грађевина каже се највишом овог: (Чита закон.)

„Кад се таква строгост, прописује за грађевине, које су вештине предности и ишчезавају спрам предности наших жељевница, онда каква ли би се строгост прописала за грађевине од такнога величкога рода, као што су жељевнице.“

Јасна је и веобичајна истини, да је г. Министар Грађевина обично законска наређења, и уместо да јавно издава све предузимаче и финансијере да добу и да, према тачно положеним условима и гаранцијама од стране државе, поднесу своје по наруде, — он је испод руке уступио једном предузимачу грађевине наше жељевнице, и ако она везује Србију за 50 година.“

„Но кад је по несрету г. Министар Грађевина обишао постојећи закон и правични пут при даљају српске жељевнице у израду, онда на Скупштину пада још већа одговорност пред народом ако пропусти те не судије незаконите радње г. Министра Грађевина и ако не изведе на пут законитости и правничности.“

И с луним правом народ српски очекује од овог Представништва, да неће дозволити никоме, да постојећа законска наређења обилази и у најнезнанијим предлогима, а то ли у тако огромном и судбенојном питању, — у питању живота и најпротки српскога народа.“

„Ако је закон у Србији пајниша воља, онда треба и Министар да поштује пајнишу вољу закони, а Скупштина треба да потри да се закон не обилази.“

„И да је склоњени уговор пајболи и по српски интерес пајкориснији (што није), онда Скупштина не би, по нашем уверенју, могла да прими уговор, који Србију везује за 50 година и који је иако постојећих закона постао“.

Прочитao сам, господо, извештај мањине, који је потписао г. Ник. Пашић, онда народни посланик и ипак сте га тули. Тражили сте доказе, ако вам доказа. Браните се, господо, сада, али се нећете бранити од напада и са самосталних радикала, него ћете се том приликом бранити од оних чије име си хобете силом да носите,

Браните се од оних првих и истинских борца радикалних, чија вас неумитна првади, чије вас речи и дакле тако страховито каштнују и осуђују

Покушајте, господо, да ме нападнете, али знајте да већеге потићати ипак, него ову ону, која су се онако јувачки и славно борили за слободе широда, а које су заступале дамас сасвим противно. Ви радите оно, што сте пре нападали, ако радите оно што су радили некада наредњаци.

Ја знам, господо, да нас ово јако боли, ја ипак крив што је неколико посланика наших трајило од мене до напада. Ја сам хтео да пређем преко тога, али сте их хтели и ја сам имах их дао.

Господин народни посланик прота Милан Ђурић, који се још једини сај г. Пашића налази у Народној Скупштини, од оних који су се 1880. и 1881. год, борили противу Болтуовог уговора, није на јалост даша у Скупштини.

Ја бих опада прочитао, шта је он онда говорио, али, пошто он није ту ја ћу, да бих прекратио свој говор, преставити. — Захтевате ли, ја ћу и то прочитати. (Узвиши: ево араге?)

Господин, господин прота Милан Ђурић у Народној Скупштини 1880. и 1881. године враликож дебате о Болтуовом уговору рекао је (чита):

„Никако не сме народно представништво дозволити, да се гази постојећи Закон, по ако није добар, вади га заменити бољим. Жалостан би био пример, господо, дозвољавати да се закон тзве и то да дозвољава народно представништво, јер ко би нам могао јамчiti да нас идућа Скупштина не би зато па одговор узела, казавши нам: и ви сте за то знали, да је прекршиен закон, па сте чак то дозволили.“

Ја бих, господо, био најсретнији, кад би даљају Народној Скупштини од тих представника старих радикала, од господина Пашића и г. проте Ђурића чуо ове исте речи. Кад би они сад овако исто казали, да су одсудно противни, да се уступање грађевина жељевница даје без конкурса, гужвеним законом, ја бих ипак да сту они достојни, оних дличних бораца ове браће, чије су речи попретале срца свих поштених људи у Србији.

Између овог законског предлога и уговора о Бонту у њим сличности, господо, коју сам доказао, али има несугласности у раду старих радикала и вас из већине, који носите име радикала. И једини и другим уговором данало се стријелима грађевинама жељевница. И једини и другим уговором данало се испод руке, без конкурса.

Према сликам овоге, господо, ипак не можемо и не смејмо допустати: да се плади даље овлашћење да заклучи уговор. Ми не смејмо дати овлашћење, да може показати јасне прописе законске, то да будемо саучесници у гужвеној тога закона.

Да би могли у оваше дати уговор; да би могли што бодље оценити уместност захтева пладиног у чл. 6; ја морам да напоменем, да ипак не можемо допустити ипак случају да се закључи један уговор у коме па саски начин, као у сликом уговору, мора бити једна тачка која ће говорити о томе како ће се решити евантални спорови, који се морају појавити између предузимача и државе и да ипак о томе ништа не знајам.

1880. и 1881. год. стари радикали борили су се против једне одредбе Бонтуовог уговора, која је те спорове решавала изборним судом. Тада изборни суд био је састављен овако: једног члана бирали је српски држава, другог Бонту, односно Генерална Унија, а трећег, ако се они не би споразумели, бирао је Главни Савет за мостове у Белгији. Стари радикали су са цупо разлога, са необичном јачином утицајивали, како је то истетно по интересе Србије, како се повијава Србија. Ја се бојим да такве одредбе не буде и у овом уговору, који ми не знамо. А, господо, оно што ме нагони да посумњам да то може да наступи, то је, господо, што је приликом склапања дефинитивног уговора о трасирању ових пруга са овом истом групом предвиђено у чл. 17. „да ће се спорови решавати изборним судом; да ће једног члана бирати држава а другог друштво Досолијера, а трећег, ако се споразумеју, бираје Главни Савет мостова и тунела у Паризу.“

Ја сам онда напоменуо, па ову одредбу обратно парочиту пажњу, представнице све шта може одатле да произиђе. И онда ми се, господо, није хтело веровати, да има сличности између тога уговора и уговора који је закључен са Бонтуом.

Господо, прочитају вам један пасус из говора пок. Ранка Тајсића из Скупштине од 1880—81 године (чита):

„Чл. 42. одређује изборни суд, који ће судити нама и предузецима, ако добро не изради који део после, па председника да бира главни белгијска савет мостова и путова. Та за име Бога, нама је било познато, како се бира изборни суд. Кажите ви мене шта ће бити, ако Бонту не ће да бира свог члана. Представимо да га и изабере, али ако неће да бира председника, који ће га онда изабрати. Некакв белгијски савет, и сад је питање, каквог ће човека изабрати, питање је, да ли та банкарска кућа, тај Бонту, није у вези са сима кућама, па ће одатле и председника изнути, који ће му потпуно страну одржати, и где сте видели, да ће једна народност свога човека сатрти. То је признати принцип: да свали свога воле. Представите да га и изабере савет, но ко ће га лотерати да дође над то ће? а пре свега стоји у питању, да ли савет мора да бира. То никад не стоји у закону и мени бар није познато, а која зна какви члан у међународном праву да се односи на то, ја ћу му бити благодарац, ако га каже. Али нека ће буде, нека га изабере савет белгијски, нека га отправи овако, представите да су чланови подељени, председник је тамо, дакле то ће бити 3 и 2 или ако будемо бирали по једног, оно 1 и 2. Апелације противу пресуде нема. Ствар је спрена. Довољно је, да ми не можемо добити правду, једно што је човек из банке и то државе, која је мажнија од нас, а разуме се, држава, у којој је банка то је пешто између банкера и државе, скоро ортаки, или исељачки, рекао бих двоје, а у самој ствари једно је, а друго по народности и интереси се се свог човека склад боље заступају, дакле и с једне стране везамо гарантије, ако хоће да начини зло и да поднади. У сима је законима признато, да „где ко ире ту се и копа“ т. ј. ако хоће да ради у овој земљи, ту треба и да му се

суди. Дакле над је ово изнешено, све друго, да је бог зна како урађено, доста је, па да се уговор не прими, и то с тишином обавиц⁴.

Имао сам прилике да већ говорим о овом члану уговора са Досолијером, слично овом као и пок. Тајсић са уговором Бонту. Ја сам напоменуо том приликом, како је — то могу потврдити господи посланици из Чачанског округа — био спор између Друштва за електрично осветљење Овчар и Каблар и предузецима који је имао да прави тунел. Све се употребило за састанак изборног суда и никад се страно друштво није хтело одзвати и послати свога заступника, и кад га је послало, онда су сви могући, немачки посланици, тражили да се не прими чак ни оно, што је уговором било предвиђено: да ако се њих двоје не сложе, министар грађевина поставља трећега. Тражило се да постави странац — и до данас ја држим то питање није решено: исти ће икада бити решено тим наборним судом. Покојни Рајко Тајсић имао је цупо изразио кад је овако говорио о том суду. Ја се бојим, да у будућем уговору не буде сличних одредбада. А за оне што познам, а може да наступи, не могу дати свога гласа. (J. Продановић, нека се изјасни г. министар.)

Господо, ја сам упитао г. Министра Грађевина приликом дебате о члану 3. и замолио га, да буде добар па да каже: да ли су у ценима, које су предвиђене за комплање пруга, предвиђене избациваче вагона и локомотива и шина. То је било потребно да се зна, да видимо да ли су цене скупе; да видимо да ли је предвиђена и избацивачка шина и где? Г. Министар остао је дужан одговора, ја не знам разлога ћутању, али сакојако не могу да допустим да члан 6. прође; не могу да допустим да људи изхлупи уговор без знања Народне Скупштине, кад је њену може бити рђавих одредбада за избацивачку шину и избацивачку вагоне и локомотива. То не може бити, јер би се услед цене вагона, локомотива и шина изложио знатно оне цене о којима је говорио г. Министар Грађевина, а за којима и ја могу, без ових, казати да су шир. за кошће и друге радове цене повољне.

Господо, У случају ако би, забиља, било дато уговором предузецима право, да избавије шине и право да избави локомотиве и вагоне, наступило би то, да би предузеци могао одмах, користећи се за њега згодном најадом, и поручити шине по евентуално високој цени вишој знатно од цене по којима смо ми добијали шине и вагоне, и на том послу зарадити једну велику суму новца, довести шине онде у Београд и евентуално служити се њима, да би могло своје послове да извршије. Он може избавити вагоне и локомотиве, довести их онде, и како ми имамо задан потребе за вагоне и локомотиве, те вагоне и те локомотиве могао бисмо употребити док се пруге из сагrade. Он ће имати лепе зараде, а ми ће после морати поново куповати нове локомотиве и вагоне. На ово, господо, што се не зна, па оно што се не види из онога законскога пројекта, ја не могу дати свој глас. Из овога законскога пројекта у онште, а чл. 6, па посе, не види се ансултно да постоји ми нека обавеза предузецима прена српској држави, а исп-

тичу се стално дужности и обвеле које држава има да прими предузимату.

Господо, ја искам, ја не могу да појмим, да разумем како Влада може да захтева овакве ствари.

Одмах у почетку, рекао сам, да Влада тражи од нас да је овластити да може закључити уговор, Г. Министар био је тако лубазан, да је, одговарајући моме пријатељу, г. Павиљевићу, казао: „да Скупштина нема шта ишице да одобри та уговоре.“ Он је казао да ивице било уговора за све жељешице, које су грађевне ваде да је он радио оно што сам радио ја и сви његови претходници. Господо, велика је разлика између онога што смо радили ми и оног што ради данашњи г. Министар Грађевине. Ако би, господо, било тачно ово, што каже г. Министар да ивице ово уговор, који треба да одобри Народна Скупштина, што онда Влада тражи овлаштење од Народне Скупштине да закључи уговор. То је проста логика: Оно што Народна Скупштина не жара да да, зато се не тражи овлаштење од Народне Скупштине, Г. Министре, изволите направити уговор, не тражени одобрени Народне Скупштине, па ћемо после разговарата да ли сте имали право или не. Избавите члан 6. из онога законског пројекта, ако је ваше право, а не Скупштине, да овакве уговоре, просте концесије одобравате и закључујете.

Истини је да ниједан уговор о грађењу железнице није подношео Народној Скупштини, а није имао ни потребе да пролази кроз Скупштину. Није имао потребе да пролази за то, што је влада подносила уговор, који се односи на закључчење зајма. Масмо, или они који су били у Народној Скупштини, одобравали уговор о зајму, његове услове. А у томе уговору стоји је увек, да се Влада овлашћује да сагради те и те железничке пруге.

Влада је на основу тога овлаштења морала сходно закону о државном рачуноводству или радије о подизању јавних грађевина, закључити уговор са предузимачем.

Овде није тај случај. Кад ми тврдите да је ово зајам, влада иже да није зајам. Кад тражите да нам се уговор поднесе — не да нам се. Кад говорите о предлогу закона и тражите да испунице овај, чл. 6. и сви остали чланови који ишице потребни, влада иже не, онај чл. 6. жара да остане. Па, господо, не може бити и једно и друго, то је абсолютно немогуће. Или влада жара да изнесе уговор пред Народну Скупштину или не мора. Ако не мора, немојте тражити од нас овлаштење да можете закључити уговор са предузимачем.

Г. посланик Илија Илић као правник говорио је о чл. 52 Уставу. Ја, господо, право да нам кажем писан правник и пеби био рал да узимам у дискусију са г. Илијом Илићем. Ја бих само хтео да кажем, да му се случајно десила омашка кад је говорио о чл. III, Устава где се каже: Сваки законски пројекат мора се подности на проручивање Држ. Савету да да мишљење, казао, да у Усту стоји да Савет треба да га сарши, а ако са не сарши узеће се у претрес и боз мишљења Државног Савета. Тако пише у Уставу, али под условом да се предлог закона пошаље Држ. Савету на пруџење. Онај так предлог није слат и према томе мислим, да је то била омашка у говору.

СТЕНОГРАФСКИ ВЛАШКИ 1913.

Из сних ових разлога које сам изнео и које су изнели стари радикални борци 1880—81. год. ја ћу са својом групом гласати против онога члана онако исто што смо гласали против целокупног закона. Али ћу пре него завршим свој говор учитељи, господо, слично ономе што су урадили и радикали 1880. и 1881. године, а то је поднећу онакав предлог.

Чл. 6 имао би онако да гласи:

Овлашћује се Краљевско Српско Влада, да одмах сходно закону о државном рачуноводству, распиши лиценцију за грађење пруга предизложеног чл. 1. овога закона.

Поднесећи овај предлог ја малим потребам број посланика да ме помогне, а у исто време да се о овом им предлогу поновично гласи. (Потномаже га довољан број посланика).

Председник. Ана. Николић. — Предлог је потномогнут.

Потномажу ли пети посланици и захтев за поновничко гласање? (Потномажу га).

Председник. Ана. Николић. — Има реч г. Министар Грађевине.

Министар Грађевине. Јован Јовановић. — Молим вас, господо, да сам примићен да врдо кратко одговорим г. Вуловићу, ја сам чак дужан да то учиним.

Ко је слушао г. Вуловића, кога је видети из његовог говора да изгледа, да г. Вуловић ансологично наиста ивице познато, него је просто добио овај закон и просто, време томе закону, износи своје резоне. Г. Вуловић чак се изјаснио да ивице ивице познати разлоги, ивице ивице познато ово, ивице ивице познато оно. Господо, ја морам то да констатујем, и од онакве политичке борбе, од онакве дискусије, какву води г. Вуловић, ја морам да се оградим. Кад г. Вуловић то зида, — а ја сам изјавио и онет пајамајујем, да је г. Вуловић потпуно посвећен у ове ствари и у уговор и у потиве зашто смо их ове изнели — кад г. Вуловић све то зида, бар он не треба тако да говори. (Г. Илија Илић и г. Велислав Вуловић јављају се за реч).

Председник. Ана. Николић. — Г. Илићу, ивице јављајте за исправну?

Илија Илић. — Јесте.

Председник. Ана. Николић. — Г. Вуловићу, ивице јављајте за исправну?

Велислав Вуловић. — Јесте.

Председник. Ана. Николић. — Добијете си реч, али сад дајем четврт члан одмора.

(Настава одмор)

(После одмора)

Председник. Ана. Николић. — Настављамо, господо. Има реч г. Вуловић да објашњи.

Велислав Вуловић. — Господо, г. Министар Грађевине је у складу са овим законом напоменуо да ја знам податке и да ивице онда лази подати борбу тиме, што знајући податке, знајући да они не могу да говоре, доводим их у незгодан положај.

У својим говорима, господо, ја се позивам на г. Министра, да ивице један податак, који сам зипо,

писам цитирао, јер звак да треба да чувам оно што ми је поверијиво саопштено — па да налазим да то не би требало да буде тајна.

Толико сам имао да кажем.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Драгиша Лапчевић.

Драгиша Лапчевић. — Господо, ја сам уетао да предложио донуну код чл. 6. овога законског пројекта, којом ће се обезбедити минимална радничка надница при грађењу ових пруга. Захтев за минималну радничку надницу није нов. Он се још при прају 18. века јављао у воле развијеним земљама. У Енглеској, захтев са минималном надницом, која би се законом утврдила, појављује се у почетку XIX. века. У Француској најдуже се тај захтев одржавао. У Аустралији се водила дуга борба око тога. У последње време, већ и пајболже представници буржуазије, сматрају тај захтев за оправдан. Докле је у почетцима он био један неодређен захтев, који је више био дугање утониста, који су се нападали да одређивањем минималне наднице изналазе лек социјалним невољама и социјалној беди, дотле у последње време так и пајболжији социологи буржуазије сматрају, да је одређивање минималне наднице, гарантовање њеним законодавством истински један социјални недујим, или ипак једна заштитна мера, приближни осталим заштитним мерама које налазе израз у заштитном радничком законодавству. У Инглеској се са свим озбиљно дискутује тај проблем и решењу пагову не покажују отпора их наредници кругови владајућих сфера.

У толико пре треба очекивати да се минимална надница унесе у овај закон.

Да у овји закон буде унесене одредбе о минималној надници, има три разлога.

Први је разлог социјални, јер огарантијујући радничку минималну надницу, држава би заштитила раднике од плачке и безмерне експлоатације коју последавци над њима ирише.

Други је разлог финансијски, а трећи економски.

Ако нећете да водите рачуна о оном првом разлогу, о социјалној дужности државе према радницима, према једној великој класи свога становништва, онда безусловно сте чак и баш као представници буржуазије дужни водити рачуна о она два друга разлога, о економском и финансијском, које треба Народну Скупштину да определе да се овај чл. 6. донуни таквим једном одредбом, којом ће се минимална надница обезбедити.

Ваша је, господо, познато, да највећи део утрошка за грађење железница иде из радничке наднице. Како је уговорач по изјави г. Министра Грађевина, утврђено да се грађење железница даје друштву по појединачним ценама, и како су те појединачне цене у цеповнику утврђене, онда је несумњиво да су оне одређене с обзиром на надницу коју је Министарство, пројектујући цеповник, имало из уку, пред очима, коју је у ствари Министарство фиксирало. Та надница ни у којем случају није мања од 3, а несумњиво је већа од 4, 5, 6 и више динара.

Појединачне цене су према томе у цеповнику Министарства Грађевина одређене према фиксираној висини тех надница. Кад су појединачне

цене одређене по висини тех надница и кад се француским капиталистима дају у израду железнице на основу тако израчунатих појединачних цена, онда је дужност Народне Скупштине да обезбеди не само радницима, ту надницу, јер је то њезина социјална дужност, него и земљи и народу, да тај новац, бар у колико је на наднице пројектован, остане у овој земљи, остале народу који ће плаћати железнице, народу, који ће их радити. (Одобрavanje na levičici) То је економски интерес земље првога реда, јер ће огроман део оних милиона, који се дају за грађење железница, бити износен у иностранство, ако се минимална надница не буде одредила. Наш је економски интерес да највећа сума новца, који се буде утрошио на грађење железница, остане у земљи, да се подигне економска моћ нашег народа и не да буде пренета пумпањем и износом новца на страну па тај начин, што би предузимали плаћали изаје наднице него што су оне пројектоване у појединачним ценама.

Финансијски је интерес такође у питању, јер у колико би се обезбедила минимална надница предвиђена у пројектовану појединачних цена, у толико би тај новац, остављен у земљи, омотујио и државне финансije, да лакше дођу до средстава, која никда нису за одбацивање, сраској држави и српском Министру Финансија, а ишочито данас и у данашњим којима идео у сусрет.

Господо, ако ипак не утврдите и не обезбедите минималне радничке наднице, онда ћете имати овакву ситуацију. Појединачне цене су утврђене с обзиром на наднице од 5, 6 и више динара. Француски капиталисти ће добити у рад посао по ценама која је пројектована по тим већим надницама, а исхутићи ће гледати да безмерно експлоатишу наш радни свет, који ће из железницама бити употребљен.

Ја сам чуо и у одбору, кад је со овај закон претресао, и то баш од стране г. Министра и чланова већине одборске, како су ове цене појединачне, по којима ће се дати железнице у израду, постигнуте врло новоље јер ће, веће, наднице скакаво скочити и друштво ће из тај начин имати да плаћа веће наднице него што су биле до сада. Међутим, господо, то није тачно. Није тачно ни у редовним приликама, а није тачно парочито у овим приликама, у којима се ни налазимо. Рат је довео у белинерно гаштео економско стање цијелих народне масе, а кад се српши рат и дугне мораторијум, кад се отпочне супротна наплата порезе и дугова, систество маса народних ће се јачи пролетаризацији. У старим границама Србије добиће се широке пролетарске масе, које ће друштво за израду ових железница безмерно експлоатисати користећи се њиховим тешким и очајним положајем.

Осем тога у новим крајевима, који су ратом још више разорени, добиће се огромне масе света, које ће пудити своју радну силу и које ће ово друштво безмерно експлоатисати. Ми у новим крајевима имамо печалбаре, који су и раније пре рата, ишли у печалбу у Мађарску, Румунију, Бугарску и старе границе Србије. Сада ће после рата, услед тога што су још стражније разорене, још у већим

масама будити своју радну снагу на продају. Ми у тим крајевима имамо масу радника, који су разчије емигрирали повремено у Америку и тамо радили. Данас је наихова емиграција забрањена, а по закону о таксама, који је дошела ова скупштинска већина и ова влада, они пеће моћи добити ни пасом да иду у Америку да раде, и у толико ће више унутрашњу радну најдацу преовладати и у толико ће друштво за грађење железница добити више изгледа и могућности за беспримерну експлоатацију тих маса.

Најзад, господо, у Аријантима, којих је велики број, лобија се једна огромна количина радне снаге и домаћи капиталисти у старим границима Србије почели су још пре свршеног рата користити се том радном снагом и преко хиљаду Арапаута довели су пре месец дана у разни индустријске предузећа. На тај начин кад се минимум радничке надлине не одреди; кад се нашим радничким по обезбеди оно што је послужило као основаца за израчунавање појединачних цена, ип ћете допустити, да наше радничке масе, које ће плаћати ове железнице, буду безмерно експлоатисане, допустићете да миленији народне привреде за тај исти народ пронадицу и, напослетку, на тај начин допустићете да се најло по најло пресуше извори финансијских прихода, па које влада неона хнога положај.

Да не би тога било, ја сам слободан замолити Народну Скупштину, да извodi примити овај додатни члану постот: „Друштво ће исплаћивати радницима као минимум надлине ону плаћачну стопу која је послужила за израчунавање појединачних цена“.

Ја ипак, да ово приме г. министар и г. извештилац, а ипак да ме довољан број власника потврдоги. (Потврдажу га).

Председник, Ана. Николић. — Предлог је потврдогнут. Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Јоца П. Јовановић. — Господо, ја ћу само у кратко да изјавим, да овакву измену не могу принети.

Не могу је примити из више разлога. Радничке надлине регулишу се најачним ценама. Оне ће бити онолике, какво буде стапље на вијадуци, она и кад се буде отпочело грађење железница. Не могу ја у напред предвидети, колика ће надлица бити онда, кад се те надлине буду морале исплаћивати.

Председник, Ана. Николић. — Има реч г. Драгиша Ћапчевић.

Драгиша Ћапчевић. — Г. министар рече, да се радничке надлине одређују најачним ценама. То је тачно; али цену најачну, у моменту кад је он закључивао нагодбу са друштвом, он је увео у појединачна цене. Ја и не предложам ишта друго, него да та надлина, која је послужила као основаца за израчунавање појединачних цена, буде обезбјена. Ишта друго.

Председник, Ана. Николић. — Има реч г. Милутин Станојевић.

Милутин Станојевић. — Већ се је неколико пута у Нар. Скупштини поменула конвенција и уговор који је закључен с Бонтом и чак се сла-

трао за јеретика ко понесе то име. Ако бисмо хадно да оцењујемо прошlost и прилике у којима је то закључено и повучено једно поређење између тадашњег рада и садашњег, не бисмо могли тако строго да критикујемо ондашње наше држављане, који су тај посао заклучили.

У оно доба кад је закључен тај уговор, ми смо једно имали десетак луда који су разумевали тај посао. Данас имамо на хиљаде стручњака, и време томе, то би требало да нам послужи као искуство да не правимо онеке грешке са уговорима о рађењу, као што се је то раније грчило.

Г. Министар је у свом другом говору изрочио да уступи стражници грађење за то, што су они савеснији и спренији. (Министар Грађевина: Нисам казао савесније). — То сам изашао у вашем говору.

Ја не знам коме би требали да верујемо: да ли данашњем г. Министру који пије тако дуго процео у државној служби, или ћемо веровати оних написа старих државника који су заједно радили са стражницама и чије би мишљење требало да буде веродавније за нас. Ја најазим, ако хоћемо да односимо рад тих стражника, који су код нас радили, да ће бити веродавније ишљење тих луди, који су с њима радили и који су порали с њима да кидaju уговоре и послоје, које су с њима закључили били.

Друштво коме је тада било уступљено грађење и експлоатација, радило је тако несолидно и тако је рјаво управљало, да је држава била прашућена да му одузме концесију. Кад му је одузета концесија Министарски Савет долео је онакво решење. Тада је Председник Министарства био Сава Грујић а у Министарству су били љонкоји Вујић и покојни Велимирковић. Ово је ирло вијко сад нарочито да напоменем те да се г. Јовановић и сушине не анажује за стражне предузимаче, јер се може десити после врло кратког времена да и он дође у овај исти положај у који су дошли наши пређашњи државници.

У решењу каже се ово: *Може се поуздано тврдити, да је периода грађења наше железнице вишија период жестоке борбе између државе и друштва у тежњи, да се за ону скупу цену бар доје што соладија грађевина, која би колико толико одговарала захтевима једне светске пруге и да извршени радови стоеје бар у приближној размери са погођеном ценом, јер главна тежња друштва бејаше, да неке своје обvezе ишака и не изврши, а неке тек у много мањој мери, по што је уговором било утврђено*.

Ово је решење од преко двадесет листова и да га сме антирам било би много. Ту се ређају вишихе злоупотребе и вишихе нетачности. Даље се у томе решењу каже овако: *То је био узорак што су остали бесправни ски протести државних жељезничких власти који су на то смрдили да приподе друштво на испуњавање његових обавеза и па чувају и поштовање државних интереса. Али је друштво и даље терало по старом свом начину држеви да ће стражње државе ипак у бесконакност, и да ће наша држава и даље дозвољавати*

и тројица да Друштво до краја игра државу у Ар-
жани.⁸

На молни час, господо, кад су вам наши претци
то лено оставили у ажану да се чувате тога и да
избегавате стране предузимаче, зашто се сад после
толиког пази година вратите на исте погрешке. Ми
би лепо могли да се користимо њиховим искуством
и да избегавамо оно од чега су они напали. Из
овога се види да су страначки интереси били и
сушине испреплетани са државним и да је отуда
држава имала велике штете.

И је и наша група стојимо на гледишту да то
треба избегавати. Чест и поштовање странцима,
ми можемо с њима радити, али треба жељети да
се странци што мање нешају у наше послове и да
ми будемо што слободнији у своме раду.

Ако их ни будемо пустити да се до пајакних
сатница са експлоатацијама и грађевинама увлаче
у наше државне послове, онда ће бити, господо,
оно, што је било у Турској даренини, а ја то ип-
ака небих жељeo да буде.

Председник, Анд. Николић. — Изв реч г.
Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Ј. Јовановић. — Ја
имам само кратко да одговорим г. Станојевићу.
Г. Станојевић је прочитao ове решење Мини-
старског Савета о одузимању експлоатације же-
лезница од Француза. (*М. Станојевић: И грађевина!*)
Не, него само експлоатације.

Господо, то решење нема никакве везе са овим
послом. Овде је реч о грађеви а не о експлоатацији.
А ја ћу, господо, одиах да потврдим, а то ће потвр-
дити и наши техничари, да су французи, који су саградили нормалну железницу Београд—Ниш и
дале, да су те послове врло солидно и врло добро
израдили. Ја ћу то да вам потврдим и пр. овим,
умните само зграде, да видите само какав је ти-
плерај на тим изградама; тинзерај је донесен из
Париза, није рађен овде, и он и данас стоји не
такнут. Што се тиче, дакле, грађеви, они су били
потпуно солидни; а за експлоатацију они су ра-
дили, разуме се, озако, како је ишло у њихову
корист; јер држава је имала да им гарантује из-
весну суму и она су, разуме се, крили своје при-
ходе, да би та сума, коју имају да прире од др-
жаве, била што већа.

Председник, Анд. Николић. — Приступићемо,
господо, решењу. Г. Вујовић има предложену из-
мену, која је потпомогнута и за коју је тражено
популарно гласање. Измена гласи овако: „Ова-
шњује се краљевско српска Влада да одмах, сходно
запону о државном рачуноводству, расшире лици-
тацију за грађеве друга предвиђених чл. 1, овога
закона“.

Господи, која примају ову измену, извелеће од-
говорити да је господи, која не примају ту измену,
извелеће одговорити против.

(Настаје гласање.)

Секретар, Ранко Обрадовић прозива послав-
ника да гласају и гласали су овако:

Алекса Жујовић — није овде
Алекса Ратарац — за
Андра Ј. Цветковић — није овде

Андра Николић — против
Андираја М. Протић — против
Андираја Станојић — против
Анти Радосављевић — против
Ланта Р. Живановић — против
Лавасије С. Шарковић — за
Бенџамин Буди — против
Благоје М. Илић — за
Богдан Јанковић — против
Богдан Ј. Михајловић — против
Богдан Милешевић — није овде
Божидар Ц. Јеличић — против
Борисаве Ј. Поповић — није овде
Будимир П. Самуровић — није овде
Васа Рајевић — за
Др. Велизар Јанковић — против
Велислав Вујовић — за
Веља Вукчићевић — против
Др. Војислав Д. Маринковић — није овде
Др. Војислав Ст. Велковић — није овде
Гаврило Николић — за
Гаја Милорадовић — није овде
Герасим З. Поповић — није овде
Глигорије Петковић — против
Давид Карић — против
Давид Л. Симић — за
Димитрије А. Матић — није овде
Драгић П. Самуровић — за
Драгиша Љачевић — за
Драгољуб Арапићевић — против
Драгољуб Вожиновић — није овде
Драгољуб Јоксимовић — за
Др. Драгољуб М. Павловић — против
Драгољуб С. Илић — није овде
Драгутин Д. Пећић — за
Драгутин Т. Васић — против
Ђока Ж. Врачинац — није овде
Ђока С. Стојковић — није овде
Воре Лазићевић — против
Воре В. Златковић — за
Воре Ј. Вуковић — против
Воре Куртовић — није овде
Воре П. Палајотовић — није овде
Ђура Прокић — није овде
Живојин Златиновић — за
Живојин Рафајловић — није овде
Живојин С. Тајчић — против
Жика Дачић — није овде
Жика Микић — није овде
Иван П. Павићевић — за
Илија Аћелићевић — није овде
Илија Илић — против
Илија Јосифовић — није овде
Д-р Илија Коловић — против
Илија П. Михајловић — против
Илија Педић — није овде
Јаков П. Чорбић — против
Јана М. Продановић — за
Јеремија Живановић — за
Јеротије Лукић — против
Јован Витановић — против
Д-р Јован Скерлић — за
Јонча Тричковић — против
Јоца М. Селић — није овде
Јоца П. Јовановић — против

Костадин Чешић — против
 Коста Ј. Петковић — није овде
 Коста Л. Тимотијевић — за
 Коста Стојановић — против
 Крста Солујић — против
 Крста Марковић — за
 Лазар Поповић — против
 Лазар С. Поповић — није овде
 Д-р Лаза Пачић — против
 Лазар Симоновић — против
 Љуба Р. Јовановић — против
 Љубомир Ђорђевић — није овде
 Љубомир Молеровић — за
 Малиша Атанасијевић — није овде
 Маринко Никовић — није овде
 Маринко Стамојевић — против
 Марко Ђ. Ђорђевић — против
 Марко Н. Трифковић — против
 Миладин Стефановић — против
 Милан Ђурић, прати — против
 Милан Капетановић — против
 Милан Мирјановић — није овде
 Д-р Милан Марковић — за
 Милан П. Пантелеј — није овде
 Милан С. Мостић — није овде
 Милија Батићић — није овде
 Милинко Растићевић — није овде
 Милован Јаваренић — за
 Милоје Ж. Јовановић — за
 Милорад Драшковић — за
 Милорад М. Павловић — није овде
 Милорад Протић — није овде
 Милорад Чурчић — није овде
 Милош Бранковић — против
 Милош Вучинић — против
 Милош Трифуновић — против
 Мијутин Ј. Павловић — против
 Мијутин П. Драгонић — против
 Мијутин Стамојевић — за
 Михајло Михајловић — против
 Михајло Ђорђевић — није овде
 Михајло В. Илић — против
 Михајло Илић — против
 Михајло Јовановић — није овде
 Михајло Јовановић-Делић — није овде
 Михајло Косовљанић — против
 Михајло Митић — против
 Михајло Р. Радићевић — није овде
 Михајло С. Петровић — није овде
 Михајло Срећковић — против
 Михајло Ј. Шкорић — није овде
 Михајло Т. Трифунад — за
 Д-р Момчило Нинчић — није овде
 Наставак Благојевић — против
 Наставак Н. Петровић — против
 Недељко Николић — против
 Никола Ђ. Митић — против
 Никола П. Панић — против
 Никола Поповић — против
 Никола П. Протић — није овде
 Обрен Вучићевић — није овде
 Павле Маринковић — за
 Пера Јовановић — против
 Петар Вуксановић — против
 Радивоје О. Томић — није овде

Радисав Митровић — против
 Радојко Миладиновић — није овде
 Радослав Агатоновић — није овде
 Рајко Гавриловић — против
 Ранко Обрадовић — против
 Риста Тодаловић — није овде
 Сава А. Бајкаћ — није овде
 Светозар Атанасијевић — није овде
 Светозар Ђорђевић — за
 Светозар Ж. Вујак — није овде
 Светозар Мојковић — против
 Сима Д. Катић — није овде
 Сима Златничанић — за
 Сима Микић — није овде
 Сима Переић — за
 Сима Т. Цветковић — није овде
 Сретен В. Којић — против
 Стојан Новаковић — није овде
 Стојан Николић — није овде
 Стојан Д. Рибарац — није овде
 Стојан М. Протић — против
 Тихомир Константиновић — против
 Годор Станковић — није овде
 Тома Живапић — није овде
 Тома Зајевровић — против
 Триша Кацлеровић — за
 Урош Бркић — против
 Урош Лаловић — није овде
 Урош Ломовић — против
 Цветко Филиповић — против
 Чеда А. Костић — није овде
 Чеда Р. Урошевић — против.

(После гласања:)

Председник. Анд. Николић. — Изволите чути резултат гласања: гласало снега 102 посланика; гласало за 51, гласало против 71. Према томе измена није примљена.

Госп. Лакчевић предлаже у § 6. овакву допуну:
 „Члану 6. да се дода: друштво ће исплаћивати радницима као минимум наднице, ону надничку стопу, која је послужила за израчунавање појединачних цена“.

Председник. Анд. Николић. — Господи, која су за ову допуну г. Лакчевића, извлеће устати а господи, који су против, извлеће седети? (Већина седи).

Објављујем да већина седи, и према томе допуна није примљена.

Станјах на решавање § 6. Господи, која пријавују § 6, нека извлеће седети; а господи, који су против, нека извлеће устати? (Већина седи).

Објављујем да је већином гласова примљен § 6. Изволите чути § 7.

Известилац. Д-р Велизар Јанковић прочита § 7. како је усвојен на првом читављу, који гласи овако:

§. 7.

Одобрала се Министру Финансија да вредност радова по месечним обрачунима може исплаћивати помоћу цертификата, чији ће се тин утврдiti до- говорно са Министром Финансија и уговорачем, који могу да пари вуће ваљнише нет процената (5%) годишњег чистог интереса,

Сумица, која ће се на овај начин исплаћавати може бити највише до тридесет милиона динара у злату (30,000,000) а кад достигне ту струму, онда се мора исплатити готовија повремен, односно захтевни облагацијама стапајућа зајма.

По исплати ове суме од 30,000,000, Краљевска Српска Влада може даље грађење поставити на исти начин, т. ј. понова издавати предност радова цертификатима опет до 30,000,000 са одговарајућим чистим интересом највише до (5%) годишње.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Вел. Вуловић.

Вел. Вуловић. — Господо, члан 7. овог законског пројекта утврђује: да влада нема паре са којима ће градити железнице, које је предложила и које су прикаљене у члану 1.

У место да је влада имала овим путем којији су до сада изашле све владе. Да је тражила право зајма, нарочито кад се зајам тражи за овакву производивну ствар, као што су железнице, несумњиво је да би она па почијали тражишина нашла зајам са повољнијим курсом. У место тога, влада је нашла предузимача, или је предузимач нашао владу, и дали му да гради железнице и финансира само грађење.

Бредит, који је српска држава ужива, несумњиво је врло велики. То су нам утврдили зајмови које је српска држава правила; то нам утврђује изјазд и сам овај начин на који се сад граде пруге. У место да је влада отишла на новчана тражишина и да је сама тражила паре, она је слично ономе, што је казао г. Рашић Милошевић 1880 и 1881 год. у Скупштини, приступила сензалском зајму. Она је нашла једног посредника, који ће у име вено тражити паре, да са тим парима, које добија па основу кредитиа Србијиног, гради Србија железнице.

Господо, приликом уговора са Десозијером пруги, даваје са овим истим друштвом, за трацирање ових — то сам већ поменуо и при начину дебата — тадајио министар грађевина г. Илић јавно је у Скупштини казао: „да је основа претпријетија за грађење тих пруга била та, што се друштво обvezalo да држави од њих даде зајам са пето курсом 90, са интересном стопом 4½, са отплатом па 50 година и без никаког права интабулисања на железнице које буде градила.“ Ја сад не могу да схватим, не могу да разумеам зашто је влада од тога отступила? Зашто је отступила од једнога зајма који би при свем овом незаконитом раду, при свем овом некоректном раду, давао збивајућу најбољу гаранцију за извршење ових пруга. Збивајућа се може рећи, да би тај зајам био најбољији од свих ових које смо до сада закључили. Зашто је влада, изјавујући такав један превикнисани уговор, одступила од онога што је за њу било добро, релативно добро, у погледу зајма, и примила ономе што је по њу на сваки начин горе?! Ја мислим, а држава да ћете и на сва признати: да је ивого нерационалној правити овако краткорочне зајмове или поизвиђице, које се, као што нам говори пруга чл. 7, морају исплатити чим достигну суму од 30 милиона.

Ја друкчије себи не бих могао да објасњим то, него па тај начин, што предузимач није хтео да остане на оконче о чему је изјавре уговор.

Гледају је да овом приликом извуче што је корист за себе,

Друштво оно, господо, које се први пут јавља у Србији пре годину и по дана, и које се јавља, иза леђа једнога рођака г. Минића, куповином шује највеће, то друштво добија од српске владе право да гради железнице и право да нађе новац, разуме се, под условника да српска држава исплаћује извршење радова са цертификатима, који ће вући 5% интереса. Ово је друштво недознато. Судећи по гласовима који дираулишу о њему и скоро образовано. Мени, лично, нису познати његови радови, а признајеју да нисам имао могућности да испитам: где је, какве је, и у коликим сумама из признало радове слично природе: не знам ни његову финансијску моћ. Али судећи по оноже што је поменуо „Frankfurter Zeitung“, да за њим стоји Француско-Српска Банка и још седам банака првог реда у Паризу значи да би оно било доношно ои финансирено, да би било финансијски јако — а једно финансијскијајко друштво нађи ће пижњере за извршење ових послова.

Али баш и с тога разлога што је то друштво подупирто и потпомогнуто тако јаким банкама, овакав начин узвишила новац, изједна, неки веома несовољан и веома незгодан.

На основу цертификата који нису нашта друго него дуг државе, — који признаје и Краљевска Влада, а сад ће признајти Скупштина — па основу овог кредитиа које Српска држава ужива, предузимач ће наћи новац. Нађи ће новаца од оних банака које су увек Србији давале зајмове и које ће посигурно, према поизвиђици коју Министар Финансија г. Пачу, води и убудуће давати.

Али, господо, ту по мом изађењу и лежи опасност. Цертификати, који буду дали предузимачи, налазиће се у рукама тих банака. Те близке питање да дату зајам и оне ће извршићи у рукама једну државну обавезу, која се мора исплаћавати у извршајем року — чим сума достигне 30,000,000 — одређивати курс зајма овако како оне најбоље нађу, а не како би Србија, да вије овако било, могла добити и закључити зајам.

Уступајући дајме свој кредит предузимачу Српској Влади уступила ту је и све бенефиције, које би могла добити, да је она непосредно сама приступила закључену зајму. Влада је тај болитак курсу дала сама предузимачу.

Још једна опасност, господо, може да буде од ових цертификата. Та опасност може да буде у томе, што ће овај цертификат бити преносив. И пошто могу бити преносиви, Српска држава биће дужник сваком оном у чијим се рукама буду налазила овакви цертификати. Зар не би могло да наступи случај, а велики да може, да се ови цертификати нађу у рукама балака и нестријателски расположених држава према нама. У том случају ми бисмо дошли у врло незгодан положај, који не би требало да објашњим.

Ова сума, господо, која се по ставу другом има исплатити готовим извешајима од њих чим достигне одређену суму од 30 милиона динара, или облагацијама стапајућа зајма, па је изјадубљем уверену наглаше владу да у извршајем року, вероватно од годину дана, ако не и пре, приступи закључену зајму.

Према оном како су поједини предузимачи извршили своје послове па пругама, које су узели под, ја бих смело смео да тврдим: да ће и ово друштво нерадећи ишти боље, ишти брже него што су радили наши предузимачи са својим пакетом и материјалом, — за које ће сигурно тако исто адвокати као што се унапред давало и нашим предузимачима — месечно израдити дни до ма и по миленијум дни. Сума од 30 милиона биће достигнута ако не у року од годину дана, онда сигурно у року од годину и по дана и Српска Влада мора приступити закључену зајму.

Српска Влада вероватно ће приступити закључену зајму још пре кад се узеје у обзор кредит од 60 милиона динара, који је због био преко потребан и који, ће овлашћену Народне Скупштине, влада може увести било путем меника, било путем бонова или на један начин како она за ходно буде нашађена.

Потпуно верујем, да ће Влада ако буде пријављена да узеје тај кредит путем меника, да ће се старати да нађе брзо стапац зајма, како би се спрела зајма по меницима или боновима. А кад Влада буде приступила остварењу зајма ради испуњења стапаца другог чл. 7. и да скидаше обавеза по меницима и боновима, она ће бити пријављена да се обрати новчаним тржиштима и банкама у зајму се рђаже најаве ти цетрификацији за грађевне железничке. Међе је дубоко уверење г. Драшковића и осталих другова, да је тај будући зајам у унапред осуђен на низак курс, у скаком струјају низки него што би био да нађе банког рада било.

Мало пре, говорећи о потреби да се говори овејасе пред Народну Скупштину, ради сазнања појединачних одредби пакетом сам извесио тачке које могу да буду штетне и ћога чега треба да буде извесио уговор пред Народну Скупштину. И онда морам да напоменем, да се из онога члана 7. не види појединачне одредбе, које би требало да уђу и које су требале да буду саопштено Народној Скупштини. Ми видијмо, господо, да се предузимачу мора платити 30.000.000 дни, кад цертификати достигну ту суму. Али се не види да ли се цертификати плаћају у злату или сребру. Не види се господо, пошто се интерес мора плаћати 5% чистих, да ли се тај интерес плаћа месечно, тројесечно, шестмесечно, или годишње. Не види се одакле ће се плаћати ови интерес. Не види се, да ли ће се интерес, који има да се плати по овим обавезама, плаћати у готовом новцу или по одобрењим кредитима, које ће бити унесени у буџет или ће се зредност интереса уплатити савладавати, што би значило плаћати поново цертификатима т. ј. плаћање интереса на интерес.

И на члану 7. овога закона, види се обавезе државе према предузимачу, али не види обавезе предузимача према држави. Ако би случајно наступило, да Влада из буде каквог узрока, а ти узрочни према ситуацији у којој смо могли сваки час да искрсну, већи је, не би била у стању да ову суму исплати, да ли је у том моменту предузимач дужан да радове проложи и под којим условима?

Ако није, каквих ће се срестини користити и служити да Владу налоги да му исплати. То је све оно, што би требало да се види, па да Скупштина може бити слободна, да да своје мишљење за или против овога законског пројекта.

Господо, ја знам и уверен сам, да ће у уговору морати бити предвиђено, као што се од сваког предузимача коме се поверила грађење пруге тражи да положи кауцију — да ће тако исто и овај предузимач морати да положи кауцију. Уверен сам, да ће Влада водећи рачуна о интересима умети ту одредбу у уговор и да ће стопа за кауцију бити исто онаква висока, као што се увима од нашег предузимача. Ја то верјем, али је Влади дужност била да и то у предлог унесе кад већ уговор крије. Ако се и то не може казати, онда сак слободан да изјави бојазан за евентуалну штету која би наступила ако држава није осигурана, па случај кад би овај предузимач банкротирао онако као Бонту, или не би могао да све обавезе, као што их Бонту није могао да изврши. Сва су та питања, као што видате, врло важна. Сва та питања захтевају озбиљне студије од саме Народне Скупштине и од Владе, пре него што даду реч одобравају ли овај рад или не.

Ја волим, господо, кад се пашао један предузимач који ће давати новац и градити пруге, да је он ту пашао краљ лепу зараду. Пашао је прво, као предузимач, пашао је као посредник зајма, пашао је пажад, као онај, који ће учествовати на извршењу зајма. Он ће имати три пут да заради на овома послу. Да је моје мишљење оправдано и тачно, утврђује трећи став овога члана, којим се даје Влади могућност, у неку руку донуштење од стране предузимача, да пошто испуни одредбе другог става овога члана, т. ј. исплати у готовом или у облагацијама суму од 30.000.000 дни, да може продолжити поново таквим истим начином да ради, т. ј. да предузимач даје новац, а држава њему пертификате. То значи да је онај посао за предузимача врло рентабилни, јер га попово пуди држава и да на ту одредбу пристаје.

Из свих ових разлога, господо, ја и моја група гласајемо против овога члана.

Председник. Анд. Николић. — Стављам на гласање прочитана члан 7.

Који су за члан 7. пека изводе седети: а који су против, чека изволне устати. (Већина седи).

Објављујем да је члан 7. пријавлен.

Изволите чути даље.

Извештајац. Д.р Велизар Јанковић. — прочита § 8., како је усвојен по првом читану и који гласи овако:

§ 8.

Друштво се за све време грађења ослобођава:

а) — од сваке царине, обрта и угредних царинских такса на унесени материјал и опрему жељезница.

По ова се привилегија не односи на сиров материјал потребан за грађење пруга, који се потпунце израђује у Србији; што се тиче оних производата и материјала, Друштво се обавезује да подлежи у свему домаћим законима.

б) — од плаћања свих државних, окружних, срских и општинских пореза и дажбина, такса, парине и свих монополских такса, као предузимач, сходно чл. 11. Закона о грађевини и експлоатацији попних железница од 1902. године.

в) — од плаћања обртне порезе, приреза, монополских и осталих такса при исплати месечних обрачуна док се они врше цертификатима (чл. 7. овог закона).

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Вуловић.

Велислав Вуловић. — И код овога члана, господо, ја иорам новона да узмем реч. Морам да узвија реч зато, што се овим чланом допушта особено велика бенификација самоје предузимачу. Што се најзад под тачком б) цитира један закон погрешно, а ја жељим да Народној Скупштини кажем онако, како Закон гласи.

Господо, г. Министар грађевина, говорећи о страним предузимачима, напоменуо је да мора да изјави, да наши предузимачи не могу да се стапе на равну ногу са страним предузимачима. Став предузимач мора бити увећ скупљи, јер он долази са стране, он не зна ни прилике, он има веома да доноси са стране своје инвестиције, које наши домаћи предузимачи можда већ имају.

Пошто је г. Министар објаснио зашто стран предузимач мора да буде скупљи, одмах је дошао чл. 7., да нам покаже, шта би још требало дати страним предузимачима, поред тога што је скупљи, него наш предузимач, то да још боле заради на овом послу.

Српски предузимачи, јављајући се за грађење појединачних врга, или за извршење појединачних послова, морају, господо, као што је свика вами поникло, — били они јаки капиталисти ти људи слабијег који потребан капитал за извршење стране од банака — морају да рачунају и интерес било на свој новац, или на новац, који показајују.

Ми смо претходним чланом осигурали страном предузимачу интерес онај, који ће имати он да плати страном банкама.

Шта више не само да смо му то осигурали, него смо и појачали јер му во чл. 9. овог закона дајемо суму од 3 и по од сто глобално на целокупну суму, која се цертификатима буде плаћала.

Ми смо одмах за тим, сходно чл. 8., односно не смо ослободили предузимача од сваке парине, од обртне и угредних паринских такса на унесене материјале и опрему железница. За наше предузимаче тако стављен је увек један парочити услов; а тај је услов: да ће предузимач бити ослобођен паринских и осталих угредних такса само онда, ако на основу уверења, добијеног од Министарства Народне привреде, докаже да се тањи материјал, или такав алат не произведи у земљи.

Ја ћу одмах признати, господо, да овде има једна клаузула која би донекле хтела да оправда оно што те тражи од српског предузимача. Оном се клаузулом вели, да се она привилегија не односи на српски материјал потребан за грађевине врга, који се потпуно израђује у Србији, па се ка-

же: „Што се тиче ових производата и материјала, Друштво се обавезује да подлежи у свему довољним законима.“

Господо, сми ми знамо који се продукти израђују овде код нас. Ми од овога што се овде тражи могли бисмо узети само цемент, јер цемент пролази кроз све процедуре. Он се код нас производи у оном стаљу, у којем се употребљава за грађевинске послове. Али ми смо господо, имам овакву клаузулу и уговорима са Маџом и Везеном. Та предузимачи, Маџ и Везен, нарочито кад је било велико грађење као што је у то доба било, тражили су од државе да их ослободи парине и осталих такса на увезени цемент са стране, тврдећи, да фабрике у Србији нису у ставу да им даду потребну количину. Видите ли, господо, и ако она одредба стоји, и ако се хоће овим да гарантује да предузимачи не могу узнати, редико, цемент са стране, него одавде, предузимачи виак увек имају могућности да ову одредбу изигравају. А како је они изигравају, то знају сви господи, који су били инжењери и који су вршила подзор, или били на пословима одакле су могли видети шта се ради. Предузимачи то чине просто из тај начин, што се обрате појединим српским фабрикама и затраже количину цемента у једном року у коме те фабрике нису у ставу да је испуњују. С таквим документом у руци пријаве се они и доказују да нису могли добити потребан материјал у земљи и према томе траже ослобођење тога материјала од парине и осталих угредних такса. (Министар Грађевина Јоца П. Јовановић: А Министарство Народне Привреде, шта ради ово?) Ви мо питате, г. Министре, као да то не знајте. Кад се тиче српских грађана оно их малтретира, а кад се тиче страних грађана оно им одмах даје уверења (Министар Грађевина Јоца П. Јовановић: Ја не могу одговарати за то). Имали сте припера да је Министарство Народне Привреде тако радио.

Друга тачка под б. говори да се предузимач ослобођава свих државних окружних, срских и општинских пореза и дажбина, такса, парине и т. д. на основу чл. 11. зак. о грађевини железница.

Никада, господо, ни један предузимач у Србији није био ослобођен државних пореза. Никада није један предузимач није ослобођен био државних, општинских и осталих приреза, а чл. 11. на који се позвао г. министар грађевина не каже то за предузимача који гради железнице. Очекивало се, господо, да ће бар влада, онда када цитира у једном законском предлогу чланове другога закона, бити толико тачна, да га цитира онако, како закон звилја гласи. Чл. 11. зак. о подизању нових железница гласи овако:

„Концесионари ослобођавају се за све време грађења и експлоатације од свих парина и т. д.“ Говор је даје, о концесионарима и чл. 11. сајо концесионарима даје ове бенефиције. То је оно што смо ми тврдили и тврдимо стално да је овај предлог закона у самој ствари концесија. А концесија према Уставу мора бити поднесена Народ. Скупштини на решавање. Да је ово моје мишљење тачно, позивам се из чл. 16. тога закона у коме се изрично обележава шта је то концесионар. Ту се каже: „За концесионаре, који буду градили и

експлоатисали железнице без гарантије и интереса на уложени капитал...” — значи да чл. 16. објашњава чл. 11., да је концесионар само онај који једновремено и гради и експлоатише железнице.

Међутим г. Министар овим чланом предлаже да се ослободи целокупно друштво, па следствено и сви ветови инжињера, који буду радили, плањања државне порезе.

(Министар Грађевина: А не, то није.)

Ово никад, никде и никад у једном закону није било! У доба кад се наш народ као војник бори храбро и достојанствено за проширење граница наше земље, када ће сасвим, који тада трпје толике штрајкаце и муке, по повратку, морати мучећи се да плаћају државни порезу, српска влада предлаже да се један странац ослободи плањања државне порезе!!

На не само то, господо, него влада иде још даље и ослобођава свога предузимача и од плањања обртног пореза, приреза, ионополских и свих осталих такса за све оно време, док му буде редовно исплаћивала цертификате. На цертификате плаћа му 5% ; $3\frac{1}{2}\%$ плаћа му глобално, па те суме ослобођава га обртне порезе 2% , то је свега $10\frac{1}{2}\%$ или тирдите да сте добили овај зајам под новозадани условима!

Из свих тих разлога и морамо гласати против свога вејна.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Грађевина.

Министар Грађевина, Ј. Јовановић. — Господо, ја ћу да почнем оним, чиме је завршио г. Вуловић, како су неповољни услови под којима се даје ово грађење.

Ја сам, господо, у првом свом говору рекао, како је ценовник, који је утврђен, солидан, — а ја се могу позвати и на извесну господу, која су овде у Скупштини, — да је он много солиднији него ли што смо имали и градили наше железнице до сада.

Ја ћу, господо, да вам наведем један пример само из моје праксе. Као што знаете, ја сам био на пруји Крушевач—Ужице. На тој прузи радило се војединачним ценама, сви ценовником, као што ће се и ове пруге градити, — и ја вас уверавам да су цене за ужичку пругу за 15% окружно узениши скупљу, него што су ове, које су утврђене, са оним друштвом. Ако, господо, узмете сад, да тај посао износи, не 60,000,000, него само 30— милиона дни, колико се има платити у цертификатима, па иако буде држава у могућности да их плати у готову, онда видите ту уштеду од $4\frac{1}{2}$ милиона, према ценама, које смо имали за грађење пруге Крушевач—Ужице. Ако узмемо суму од 60 милиона, ви ће те добити једну уштеду од 9. милиона динара.

Драгиша Лапчевић: Оnda ће Французи да изгубе!.

Неће, али је друштво ово добило.

Господо, кад уважимо само у обзор ценовника, који апсолутно нема никакве везе, по мом напомену, са овим бенефицијима, које се другдје дају, шта не повишишавају цене томе ценовнику ове бенефиције, а да не повишишавају, ја ћу вам то укратко доказати.

Наш предузимач, господо, кад ради, и који сад ради, примају сваког месеца своју зараду. Наш предузимач морају глодати за један посто репније од 30. милиона, 7 до 8% , па редило и 10% , окружно, капитала, што би било 3 милиона уместо 30 милиона, колико има друштво да уложи а па тај капитал од 3 милиона динара, колики је трошак, а колики је трошак на капитал од 30 милиона динара, — то остављам вама да цените.

Наш предузимач поред тога што ће уложити и што улаже у почетку грађења ону суму обртног капитала, која је потребна за грађење једног пруге од 30 милиона, он тај капитал, пошто добије међусобно своју ситуацију у готовом новцу, постепено повлачи и допије, кад се тај посао развије у току извесног времена, он га понуђе сасвим и ради један део, може бити $\frac{1}{3}$ онога посла са државним парима. Овде, господо, то неће бити, овде предузимач неће радити са државним парима, него ће радити са својим новцем; оно ће ангажовати онолико капитала, колико је потребно да се тај посао ради.

Што се тиче обртног пореза, па и наши предузимачи, господо, не плаћају обртну порезу 2% , него тај обртни порез у главном плаћају подпредузимачи. Наш предузимач главни, он плаћа само на ону нову добит, он плаћа на целу ситуацију 2% , или зато сваком подпредузимачу одбија тих 2% у своју корист.

Дакле то је главни предузимач који се ослобођава од ње. Такде ни наш предузимач није тим овтерећен, него је он ослобођен (Драгиша Лапчевић: и препош се на радничке поднапре).

Не треба да вам објашњавам ових 5% . Сасвим је првобитно, кад неко не добије новац на време, да добије неку накнаду. То је и по нашем законодавству. У нашим условима, за наш предузимач изрично стоји, да има да се плаћа ситуација сваког месеца и ако му се не плати, да има права да тражи накнаду. По нашем закону та накнада износи 6% , и сваки наш предузимач, у таквом случају морају да плати 6% . Овде се међутим не плаћа 6% , него 5% . То је с тога, што му се неће плаћати готовим новцем све до суме од 30 милиона.

Дакле и ту нека никакве повишице у ценама се може довести у везу га бенефицији са овим ценама које су предвиђен. Г. Вуковић је напео како се по закону који сам ја цитирао о грађењу железница од 1898. године, концесије које су онда предвиђене односе само на оне концесионаре или предузимаче који би и градили и експлоатисали. Међутим, господо, јасно се види из члана 12. да се то односи и на једно и на друго, да се то односи и на предузимача који гради и на предузимача који експлоатише.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Велислав Вуловић.

Велислав Вуловић. — Ја сам, господо, искљу да више не треба да говорим о овоме предлогу. Рачунао сам да ће скупштишка већина о овоме законском пројекту бутати онако као што је бутала све до сада, да ће пустити да им говоримо и да износимо своје разлоге, која говоре

противу овога законског предлога, а да ће скупштина већина само предгасавати онако како је научила да прегласава. Али г. Министар жељи разговора, а ја, господо, од тог разговора не бежим. (Министар Грађевина: Ја сало одговорам). Он говори, тражи и износи оно што ја и он, као техничари, можемо да расправљамо.

Ја прихад то и прихад не само у Народној Скупштини, него да не би замарала Скупштину, да успоримо да влада дође што пре до овога предлога, да и путем јавности третирамо ово питање. Господо, ја сам излоо разлоге и доказао да овај чл. 8., ико се не вара, дође све могуће бенефиције предузимачу, да све ове бенефиције појачавају знатно, са 9% и 10% оне цене, које су предвиђене по ценописку. Г. Министар је одговорио у начелној дебати да странац мора да ради скупље зато, што је стријлац, а Србија, зато што је Србија, мора да ради јефтиње. Странац не познаје прилике а Српска му Влада даје могућности да са њеним новцем научи те прилике.

Странац предузимач не мора да има инвестицију и српски држављани, српски предузимач треба да је има. Ја, господо, такве разлоге само сам поменуо, иисли их као безнатајне хтео побјести. Али кад гоша. Министар доказају и тврди: како наш предузимач ради државним новцем, докле ће они, странци, радити својим новцем од 30 милиона, верујте ми ја сам се томо изненадио. (Министар Грађевина: Ја исам па изашао државним новцем). Ви сте, господине Министре, казали да наш предузимач на овакав посао од 30 милиона треба да узме око 3-милiona да ради и, пошто му се сваког месеца ситуација плаћа готовим новцем, то он само извесно време ради са својим новцем, а све остало са државним. А за овога сте тврдиле да је уложио око 30 милиона.

Ја кажем да то није истина. И овај ће предузимач радио исто онако као и српски. И он ће у прво време узeti само три милиона и предузеће послове; и он ће после месец дана да прими ситуацију, но уместо даје прими у готовом новцу, он ће је прихвати у цертификатима, који имају исту вредност као и готови новац. Ко год познаје баштарске послове он ће знати, да ће овај Десолијер са тим цертификатима отићи у банку, уложити их, отворити себи текући рачун и на подлогу тога данка новац и уложити га у посао. С тим новцем он предузимач посао а не с државним. Према томе сасвим је исто странац што и српски предузимач. Ни странац предузимач не ће уложити више од 3-4 милиона.

Г. Министар је понећуо, да ини наш предузимач не плаћа 2% обртне порезе, па прека томе може да ослобodi и странца.

Али, господо, ја сам у своме начелном говору напоменуо, — то је једно признато економско правило, то је оно што ћете паћи у свима првицијама економије; што је у осталом дефиниција предузимача, — шта је предузимач? Да кад год се предузимач јавља за овакве или друге послове, он има да рачуна интерес на свој новац или интерес на новак позајмљен. Он има да рачуна све државне дажбине, које постоје; он има да рачуна све по-

штанске и државне таксе; он има да унесе, у све то, у појединачне цене, па да томе дода плус, своју зараду.

То је оно што је г. Лапчевић у своме говору напоменуо кад је тражио да се утврди минимална цена раденичка. Све то ради овај предузимач, јер у његовим јединичним ценама, према онome, што имаје казао Министар Грађевина, спроведећи овај закон изрез Скупштину, налазе се просечно оне цене, које су наши предузимачи дали на грађењу ових жељезница. А наши су предузимачи водили рачуна и о 2% , и о интересу и о пррезу и о свему па су тек дошли до ових цене до којих је господин Јовановић односно Десолијер дошао.

Не тиче се државе да ли ће та 2% платити овај који треба да га плати или не; не тиче се државе које ли оних 2% обртне порезе узeti од предузимача а предузимач опет од радника, него се не тиче да она у своју касу унесе оно што има права. Онако га неће никад узети.

Инде, господо, још нешто. Наш предузимач има да плаћа један обртни порез, јер је као предузимач уврштен у пореске књиге. Њemu се од прилике калкулише колико он има ради; њemu се зна приближно његов обртни капитал и све остало и он плаћа и обртни порез па оно што буде радио. Овде кад овога предузимача ослобођава се друштво, ослобођавају се странци али се подрепузимачи Срби, они који ће радићи код њега неће ослобођавати. Г. Министар је напоменуо да ових 5% није ништа велико. Он каже, да у случају када српска држава не буде имала нована, да у извесном року — који је 15 дана, ико се не вара — исплати зараду српском предузимачу, она му плаћа 6% интереса на зарађен новац.

Право и прво одговорио је г. министру, да нико на није држава не треба да гради кад нема паре. А кад нема, а гради, мора да плати интерес и према томе, држава и сад плаћа страном предузимачу већ 5% онако исто као што плаћа српском предузимачу 6% . Само што у случају кад држава не може да плати предузимачу, српски предузимач тражи позајмицу у својој држави. А у нашој је држави законски интерес 6% . Када је законски интерес 6% , кад приватних је још већи. Држава плаћа дакле свом предузимачу мањи интерес него што ће он, чекајући на новац, морати плаћати приватним да продужи послове.

Ово је други случај. Интерес у Европи, а изрочито у Француској, знатно је мањи и законски и приватни него што је код нас. Према томе дајући му 5% ми ју дајемо добар интерес. Даље г. Министар не објашњава, што је урачунао глобално $3\frac{1}{2}\%$. Ја ћу да пристане неки прође година и по дана док дође предузимач до цертификата од 30 милиона. Укажите да израчунајте и видићете да ће онда бити $7\frac{32}{33}\%$ интереса, а не 5% , без ослобођења обртне порезе. Кад так и то израчунајете, онда ћете видети да је тај интерес $9\frac{33}{34}\%$ и да сам имао права да кажом да се даје овом предузимачу више ико да сада.

Председник Аил Николић. — Има реч г. Изnestilač.

Извestilač Dr. Велизар Јанковић — Господо, главне одредбе овог законског пројекта већ

у продискутоване и дискусија готово завршена, али је ипак морам и ако нисам желео, да речем неколико речи, те да унесем мало више свеглости у овај законски пројекат и објасним тежак положај владе и извештаоца.

Г. Вуловић је, констатујем, био и сушине разносач у целију овој дискусији, и у начелној и у специјалној дебати. Г. Вуловић је налазио у овом пројекту где год је могао, незаконитости, гажења законе о рачуноводству па чак и гажење устава, па да се о томе гажењу може још много дискутовати. Г. Вуловић је даље, у овој дискусији, у свакој својој речи, нарочито наглашавао, како је данашња влада обилазила принципе француске науке и политике и да се ни мало ипак не освртала на праксу која при грађеви и финансирању железница је већ постоји у другим државама па и код нас, у Србији. Г. Вуловић је наглашавао како смо ни и економско-политичка начела и закона начела о линитацији пренебрегавали предлажући овим законским пројектом онакво грађење железница помоћу стручњака и без лицитације.

Г. Вуловић је даље чак износио у својим честим и величним говорима и согласност овога законског пројекта са Бонту-овим уговором, уговором са Генералном Унијом из осамдесетих година. Г. Вуловић је напослетку завршио последњи говор, говорећи о раним члановима овога пројекта, са чватничком изјавом: како смо и радикали и национални поступили, што дајемо странима да грађеју, омда, када се наши грађаци — војници налазе у рату.

Ја жалим што не могу и ипак могао бити тако ревностан у дискусији овог пројекта, као што је био г. Вуловић, јер сматрам, да ниједан политички човек у Србији, који зна зенезу и значај овог пројекта, који зна да се Србија сад налази у тешким ратним приликама и отвореном спору са неким величим силама и који би хтео да одговори својој савести — не би смео водити овакву општимрну и жутуну реч у дискусији о овом збога делничкотом питану.

Ово је било потребно да изјавим ради положаја свога у целију овој дискусији и да бих маркирао улогу и говор г. Вуловића у овој дебати.

Председник, Анд. Николић. — Приступићемо решењу § 8. Господи, која примају § 8., извлеће седети; а господи, која су противни, извлеће устati. (Већина седи).

Већина је седела, и преко томе § 8. је усвојен. Изволните чути даље.

Извештајац, Д-р Велизар Јанковић чита:

§ 9.

На име тројкова око ангажовања капитала, претходних студија и т. д. може Краљ, Српска Влада пријавити „Француско-Српском Друштву за индустриска предузећа и јавне радове“, највише три и по процента ($3\frac{1}{2}\%$) једанпут за свагда на целокупну суму која се цертификатима буде плаћала.

Председник, Анд. Николић. — Не јавља се нико за реч. Господи, која примају § 9. нека изволните седети; а господи која су противни, извлеће устati. (Већина седи).

Већина је седела. Објављујем да је § 9. примљен. Изволните чути даље.

Извештајац, Д-р Велизар Јанковић чита:

§. 10.

Рачун о коштаву ових железница, чим која од њих буде довршена и њене рачуне Главни Контрола буде прегледала, подије се Народној Скупштини у смислу члана 58. зак. о државном буџету.

Председник, Анд. Николић. — Прима ли Скупштина § 10.? (Прима).

Објављујем да је § 10. примљен.

Изволните чути даље.

Извештајац, Д-р Велизар Јанковић чита:

§. 11.

Закон овај ступа на снагу када га Краљ потпише, а обавезну силу добија чим се обнародује у службеним Српским Повијесама.

Председник, Анд. Николић. — Прима ли Скупштина § 11.? (Прима).

Објављујем да је § 11. примљен.

У другом претресу овај је закон пријајен. Ред је да решимо о коначно усвајању закона. Гласање се поновично. Господи, која примају коначно законски предлог извлеће одговорити за; у противном случају, извлеће одговорити против.

(*Настаје гласање*)

Секретар, Ранко Обрадовић, прозива власника да гласају и они су гласали овако:

Алекса Жујовић — ије овде
Алекса Ратарац — ије овде
Ладра Ј. Цветковић — ије овде
Ладра Николић — за
Андија М. Протић — за
Андија Станић — за
Анта Радосављевић — за
Атанасије С. Шарковић — против
Антоније Живановић — ије овде
Бећциони Були — за
Благоје М. Илић — против
Војдан Јанковић — за
Војдан Ј. Михајловић — за
Богољуб Милошенић — ије овде
Божидар П. Јеличић — за
Боривоје Ј. Поповић — ије овде
Будимир П. Самуровић — ије овде
Васа Рајевац — ије овде
Д-р Велизар Јанковић — за
Велислав Вуловић — против
Вела Вукњевић — за
Д-р Војислав Д. Марковић — ије овде
Д-р Војислав Ст. Вељковић — ије овде
Гаврило Николић — против
Гаја Милорадовић — ије овде
Герасим З. Поповић — ије овде
Глигорије Петковић — за
Давид Каџић — за
Давид Л. Симић — против
Димитрије А. Малић — ије овде
Драгић П. Самуровић — против
Драгиша Лапчевић — против
Д-р Драгољуб Аранђеловић — за
Драгољуб Божиновић — за

Драгољуб Јоксимовић — против
 Д-р Драгољуб М. Павловић — за
 Драгољуб С. Илић — против
 Драгутин Д. Пећић — против
 Драгутин Т. Васић — за
 Ђока Ж. Брачинац — није овде
 Ђока С. Стојковић — није овде
 Ђорђе Ђавинић — за
 Ђорђе В. Златковић — против
 Ђорђе Ј. Вуковић — за
 Ђорђе Куртовић — није овде
 Ђорђе П. Папајатовић — није овде
 Ђура Прокић — није овде
 Ђивојин Златановић — против
 Ђивојин Рафајловић — није овде
 Ђинкојин С. Тајчић — за
 Ђенка Дачић — није овде
 Ђенка Михајловић — није овде
 Јован П. Панићевић — против
 Јилија Ањелковић — није овде
 Јилија Илић — за
 Јилија Јосковић — није овде
 Д-р Јасја Колонић — за
 Јилија П. Михајловић — за
 Јилија Педаћ — није овде
 Јаков П. Чорбић — за
 Јана М. Продановић — против
 Јеремија Живановић — против
 Јеротије Лукић — за
 Јован Витановић — за
 Д-р Јован Скерљаћ — против
 Јонча Тричковић — за
 Јоца М. Селић — није овде
 Јоца П. Јовановић — за
 Ђостадин Петић — за
 Ђостадин Ј. Петковић — није овде
 Ђостадин Л. Тијотијевић — против
 Ђостадин Стојановић — за
 Ђрдена Содујић — за
 Ђрђа Марковић — против
 Ђазар Поповић — за
 Ђазар С. Поповић — није овде
 Д-р Ђазар Пачу — за
 Ђазар Симоновић — за
 Ђубокић Р. Јовановић — за
 Ђубокић Ђорђенић — није овде
 Ђубокић Молеровић — против
 Малишић Атанацковић — није овде
 Маринко Ивковић — није овде
 Маринко Станојевић — за
 Марко Ђ. Ђорђевић — за
 Марко Н. Трифковић — за
 Миладин Стефановић — за
 Милан Ђурић прота — за
 Милан Капетановић — за
 Милан Марјаловић — није овде
 Д-р Милан Марковић — против
 Милан П. Пантелеј — није овде
 Милан С. Мостић — није овде
 Милија Баткић — није овде
 Милинко Растиљовић — није овде
 Миловић Лазаренић — против
 Милоје Ж. Јовановић — није овде
 Милорад Драшковић — против
 Милорад М. Павловић — није овде
 Милорад Протић — за
 Милорад Чурић — није овде
 Милош Бранковић — за
 Милош Вучинић — за
 Милош Трифуновић — за
 Милутин Ј. Павловић — за
 Милутин П. Драговић — за
 Милутин Станојевић — против
 Мита Михајловић — за
 Михајло Ђорђенић — није овде
 Михајло В. Илић — за
 Михајло Илић — за
 Михајло Јовановић — није овде
 Михајло Јовановић - Делић — није овде
 Михајло Косовљанић — за
 Михајло Минић — за
 Михајло Р. Радivoјевић — није овде
 Михајло С. Петровић — није овде
 Михајло Срећковић — за
 Михајло Ј. Шкорић — није овде
 Михајло Т. Трифуновић — није овде
 Др. Мончило Нинчић — није овде
 Настас Благојевић — за
 Настас Н. Петровић — није овде
 Недељко Николић — за
 Никола В. Митић — за
 Никола П. Пашић — није овде
 Никола Поповић — за
 Никола П. Протић — није овде
 Обрен Вучићевић — није овде
 Павле Маринковић — није овде
 Пера Јовановић — за
 Петар Вуксановић — за
 Радивоје О. Томић — није овде
 Радисав Митровић — за
 Радојко Миладиновић — није овде
 Радослав Агатоновић — није овде
 Рајко Гавриловић — за
 Ранко Обрадовић — за
 Риста Топаловић — за
 Сава А. Бајкић — није овде
 Светозар Атанацковић — није овде
 Светозар Ђорђевић — против
 Светозар Ж. Буњак — није овде
 Светозар Јојковић — за
 Сима Д. Катић — није овде
 Сима Златичанић — није овде
 Сима Михајловић — није овде
 Сима Перећ — није овде
 Сима Т. Цветковић — није овде
 Сретен В. Којић — за
 Др. Станојло Вукчевић — за
 Стојан Нојзиковић — није овде
 Стојан Николић — није овде
 Стојан Д. Рибарац — није овде
 Стојан М. Протић — за
 Тихомир Константиновић — за
 Тодор Стапковић — није овде
 Тома Живанић — није овде
 Тома Задировић — за
 Трипшић Бандеровић — против
 Урош Бркић — за
 Урош Лаловић — није овде
 Урош Локовић — за
 Цветко Филиповић — за

Чеда А. Костић — за
Чеда Р. Урошевић — за
(После гласања).

Председник, Анд. Николић. — Изволите чути
резултат гласања.

Гласало је свега 96 посланика; гласало је за
72, а против 24.

Према томе објављујем, да је и коначно усвојен
овиј законска предлог.

Пристаје ли Скупштина да прекинемо данашњи
ред? (Пристаје).

За дневни ред предлажем продужење ове две
тачке данашњег дневног реда, које су остале, и
предлажем да не држимо седницу сутра и преко-
сутра, него у суботу. (Прима се).

Данашњи састанак затврђујем, а заказујем други
за суботу у 9. часова пре подне са дневним редом,
који сам предложио.

Седница је закључена у $12\frac{1}{2}$ час. по подне.

*Видео Секретар,
Веља Вукићевић.*

Прилог „Народној Скупштини“

Изложбеног писма дојаве о једном узаком и неправилном обраћању које је урадио гроф Јован Јовановић, председник Скупштине, који је у складу са статутом друштва, узаком и неправилном обраћањем, упутио грофу Јовану Јовановићу, председнику Скупштине, да издаје одлуку о увршењу у складу са статутом друштва.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Г. Министар Народне Природе потврдио је 1912. г. статут „Српског Индустијског Акционарског Друштва“ које експлоатише угљене терене у атарима општине: подланачке, топоничке и краневодске урезу пожаревачкој,

Молија г. Министру да изволи одговорити:

1.) Да ли је потврда статута извршена саобраћајно законима рударском и о акционарским друштвима, и каква је правна имао претходник друштва, па и друштво сада на поменутим теренима?

- 2.) Шта је данас предмет послова тога друштва?
- 3.) Да ли су акције друштва у才华њене, у којој вредности, у коликом броју?
- 4.) Да ли су познате г. Министру злоупотребе са науцијама које су полагали пријављени службеници друштва и да ли је и шта предузима противу таквих поступака друштва и мисли ли и шта предузети, ако то није учинио?

21. априла 1913. г.
Београд.

Интерпелант,
Милан Марјановић
пар. посланик.

НАРОДНА СКУПШТИНА

XXV
РЕДОВНИ САСТАНАК

27. АПРИЛА 1913. ГОДИНЕ

РЕДОВНИ САЗИВ
ПЕРИОДЕ 1912—1915. ГОД.

XXV РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Изржан 27. априла 1913. год. у Београду,

ПРЕДСЕДАВАО

ПРЕДСЕДНИК,
Анд. Николић.

СЕКРЕТАР,
Рајко Гавриловић.

Присутна су сва господска Министри сасвим г. Министра Председника.

Почетак у 9 $\frac{1}{2}$ часова пре водне.

Председник, Анд. Николић. — Отварам двадесет пети редовни састанак.

Изволите чути претокол пређашњег састанка.

Секретар, Рајко Гавриловић, прочита протокол двадесет четвртог редовног састанка.

Председник, Анд. Николић. — Има ли при модаља на протокол? (Нема?).

Протокол је примљен.

Изволите чути шта је дошло Скупштини.

Секретар, Рајко Гавриловић, саопштава молбе које гласе:

Бр. 557. — Ружица С. Симићка, учитељица у Багренци, моли за уважење године службе.

Бр. 559. — Живко Радојчић, наредник VII пук. окр. команде, моли за уважење године службе.

Бр. 565. — Љубомир С. Пироћанац, економ фабрике дувана, моли да му Управа Фондова врати чин наплаћен дуг и скине забрату с плате.

Бр. 576. — Софија М. Карићка, удова из Београда, моли да јој се повиси пензија.

Бр. 587. — Миладин Вујковић, жандарм, наредник, моли за уважење године службе.

Бр. 599. — Лазар Тодоровић, пешад. наредник на служби при Управи сталног професионалног тимочке дивизије, моли за уважење године службе.

Председник, Анд. Николић. — Све ће се упутити надлежном одбору.

Чашт ми је известити Скупштину, да је закон о грађеву нових железница добио највишу потврду.

Изволите чути извештај одбора за оцену посланичких предлога по појединачним посланичким предлогима.

Секретар, Рајко Гавриловић, прочита извештај одбора о предлогу г. г. Алексе Жујовића и другога о изменама закона о потпори војних инвалида, који гласи:

Народној Скупштини,

Одбор за оцену умесности посланичких предлога прогучио је предлог г. г. Алексе Жујовића и другога о изменама закона о потпори војних инвалида па је нашао: да је предлог написан у законској форми. Није потпун; али се чиниме покреће питање скочено са ликвидирањем рата, које треба да занима Народну Скупштину. Са тих разлога предложамо Скупштини да га узме у поступак.

26. априла 1913. год.

Београд.

Председник одбора,
Секретар,

Михаило Срећковић.

Чланови:

Ив. П. Панићевић, Свет. Мојковић, Маринко Станојевић, Мих. Р. Радivoјевић.

Председник, Анд. Николић. — Ми ћемо од мах доносити решења по овим предлогима. Ако Скупштина одобрава, онда ће се овај законски посланички предлог послати Државном Савету за оцену и миње.

Усваја ли Скупштина одборски предлог? (Усваја). Одборски је предлог дакле примљен.

Изволите чути извештај одбора по предлогу г. г. Рајка Обрадовића и другога.

Секретар, Рајко Гавриловић, прочита извештај одбора о предлогу г. г. Рајка Обрадовића и другога о помоћи пострадалим у рату које гласи:

Народној Скупштини

Одбор за оцену умесности посланичких предлога прогучио је предлог г. г. Рајка Обрадовића и другога — о помоћи пострадалим у рату, па је нашао: да је предлог написан у законској форми. Није потпун; али се чиниме покреће питање скочено са ликвидирањем рата, које треба да занима

Народ, Скупштину. Са тих разлога предлажемо Скупштини да га узме у поступак.

26. априла 1913. год.

у Београду.

Секретар,
Мих. Срећковић

Председ. Одбора
Сима Златичанин

предлог написан у законској форми. Није потпун; али се њиме покреће питање скоччано са ликвидирањем рата, које треба да запиши Народну Скупштину. Са тих разлога предлажемо Скупштини да га узме у поступак.

26. априла 1913. год.
Београд

Председник одбора,
Сима Златичанин с. р.

Чланови:

Иван Павићевић, Света Јојковић, Маринко Станојевић, Мих. Радивојевић.

Секретар
Михаило Срећковић с. р.

Чланови:

Иван Павићевић, Света Јојковић, Маринко Станојевић, Мих. Радивојевић.

Председник, Анд. Николић. — Усваја ли Скупштина овај предлог одборски? (Прима.)

Објављујем да је и овај одборски предлог примљен.

Изволите чути извештај одбора о предлогу г. г. Боре Ј. Поповића и другова.

Секретар, Рајко Гавриловић прочита извештај одбора о предлогу г. г. Боре Ј. Поповића и другова о ослобађању војних обvezника непосредне порезе са приезима 1913. године, који гласи:

Народној Скупштини

Одбор за оцену уместности посланичких предлога, проучио је предлог г. г. Боре Ј. Поповића, о ослобађању плаћања непосредне порезе са приезима од радња, личног рада и земљишта за целу 1913. годину, па је нашао: да је предлог написан у законској форми. Није потпун, али се њиме покреће питање скоччано са ликвидирањем рата, које треба да запиши Народну Скупштину. Са тих разлога предлажемо Скупштини да га узме у поступак.

26. априла 1913. год.

Београд.

Председник Одбора
Сима Златичанин

Секретар

Михаило Срећковић

Чланови:

Иван Павићевић, Света Јојковић, Маринко Станојевић, Мих. Радивојевић.

26. априла 1913. г., Београд.

Секретар.

Председник Одбора,

Михаило Срећковић. Сима Златичанин.

Чланови:

Иван Павићевић, Света Јојковић, Маринко Станојевић и Мих. Радивојевић.

Председник, Анд. Николић. — Усваја ли Скупштина одборски предлог? (Усваја.)

Објављујем да је усвојен.

Изволите чути извештај одбора о предлогу г. г. Милоша Бранковића.

Секретар, Рајко Гавриловић. — прочита извештај одбора по предлогу г. г. Алексе Жујовића и другова за исплату стоке сопственицима погинуле у рату 1912. и 1913. године.

Народној Скупштини

Одбор за оцену уместности посланичких предлога, проучио је предлог г. г. Алексе Жујовића и другова — за исплату стоке сопственицима погинуле у рату 1912/13 године, па је нашао да је

одбор за оцену уместности посланичких предлога, проучио је предлог г. Милоша Бранковића о изменама и допунама у закону о најниди штете учјелене власницима пашњакима и намерним противзаконим почињтајем ствари који гласи:

штити, пошто о томе постоји специјалан већ закон, боли и целисноднији од предложених измена.

26. априла 1913. године.

У Београду.

Председник одбора,
Сима Златичанић.

Секретар,
Мих. Срећковић.

Чланови:

Ив. П. Павићевић, Свет. Јојковић, Маринко
Станојевић, Мих. Р. Радивојевић.

Председник, Анд. Николић. — Према закону ако посланик, кога се овако решење доноси, којим се одбија његов предлог, тражи реч, мора му се дати реч.

Има реч г. Милош Бранковић.

Милош Бранковић. — Господо, као предлазач овога предлога, сматрам за дужност да неколико речи о њему проговорим.

Као што се види извештај одбора за оцену уместности посланичког предлога тако је изразљиван, да се апсолутно из њега не може писати захтевити, да је он стварно разгледао све оне разлоге, које сам ја изнесао у свом спроводном писму, којим сам овај законски предлог упутио Народној Скупштини и који су ме руководили да овај законски предлог поднесем. По пословнику, господо, извештај одборски треба да буде обраложен, а у овоме случају тако није поступљено. Такле по праву које ни даје пословник као предлагачу, имам права да колико Скупштину да саслуша и моје мишљење, управо да изнесем своје разлоге који су ме руководили да овај законски предлог поднесем о изменама и допунама у закону о нахијадама штете учињене злонамерним нахијадама и намерним противзаконским поништајем туђих ствари од 20. марта 1902. год. изменен и допуњен 22. децембра 1903. год.

Про свега имам да најавим да мене није извесио друго руководство, да овај законски предлог поднесем, до једине правничност која треба да се у овај закон унесе. Мене овде, такле, исус руководили никакви обаври и партитарски разлози, исти какве рекламације да овај законски предлог поднесем, него једино, као што рекох, обаври прavnichnosti.

Допоштењем овога закона о нахијадама штете учињене злонамерним нахијадама, поништајем ствари као и крађа: стоке, земљорадничког алата, хране (јудаско и сточне), воћа, живине, концице и подеских ограда у атару сеоских општина и пољских општина варошких општина, иницијо се да то да со стане из пут палавијашка поништају туђих ствари и крађама. Господо, у примене овај закон није показао онакве повољне резултате као се од тога очекивало. Ја ћу да нападем неколико примера, а пре тога имам да кажем, да је овим законом регулисан распоређивање и плаќање штете тако неправично, да сваки индивидуел човек то мора уочити. Но овоме закону нахијадама штете плаћања цела општина без обзира што поједине општине могу бити

стручнографске издаваше 1913

састављене од више села. Тако у неким местима има општина састављених из пет, шест села, а само се у једном селу прше крађе.

Међу тим, баш моја општина буџанска, коју ћу узети као пример, састављена је била до пре 2 године из три села. Село Буџа броји преко 700 пореских глава. Дома Соколовића преко 150 а село Влашић Поље броји 80 пореских глава. У томе селу, Влашићком Пољу, толико је почивљено крађа, највећима и других злочинских дела, да је општина морала сваке године, од постапка овога закона, да плаћа 2—3 дни с главе на гакну. Па, господо, то апсолутно не може бити пралично ни по коме обзиру прavnichnosti.

По јоме схватавању, господо, ово је једна очигаја неправда, коју треба да лежимо, а то је врло лако излечити. Изменамо закон у томе смислу, да скако село само плаћа штете, које се у његовом атару чине, и тиме би ствар била савршена и правда задовољена. Ја не могу да разумем, како је одбор прешао олако преко овога мого предлога, који, као што рекох, није ни политичке ни друге природе него искључиво такав, да једну неправду, која се у закону показала, исправља.

Услед оваке неправничности у последу распоређивања и плаќања нахијадама пакнаде штете, поједини села у којима се крађе прше, и не старају се да кривице пропадају, а прости из тога разлога, што друга села, са већим бројем глава, која долазе у састав општине у којој је и село у коме се дешавају нахијаде, поништаје и друга злочинска дела, плаћају ту штету и они немају никакве осетности, и разуме се, њима је потиман, други плаћају а они краду и т. д.

По јоме измишљању и то је један разлог, који иде у прилог овоме јоме законском предлогу. Да не бих о томе изради говорио, ја мислим, да је ово доволно јасно за сву господу посланике, и молим Народну Скупштину, да одборски извештај одбаци а кој предлог прими, да се може о њему решавати у Народној Скупштини и молим десет посланика да не потпомажу га).

Председник, Анд. Николић. — То није законски предлог и није потребно потврдити.

Приступићемо решењу.

Господи посланици, који су против извештаја одборског, нека извеле утакти; а који примају извештај одборског, нека извеле содети. (Већина седи).

Већина седи, објављујем да је Скупштина приимила одборски извештај.

Изволите кутије одборски извештај о предлогу г. Михаила Радивојевића.

Секретар Рајко Гавијловић. — прочита извештај одборског о предлогу г. Мих. Радивојевића и др. о службителству у Краљевини Србији, који гласи:

Народној Скупштини

Одбор за оцену уместности посланичким предлогом проучио је предлог г. г. Мих. Радивојевића и др. о службителству у Краљевини Србији, па је нашло, да

је умесан и да има места решавању у Народној Скупштини.

26. априла 1913. год.

Београд.

Председник Одбора.

Сима Златичанин

Секретар,

Михаило Срећковић

Чланови:

Ива Павићевић, Свет. Јоаким, Маринко Стојановић, Мих. Р. Радивојевић (одваја се)

Одвојено мишљење.

Овај одбор чије је задатак да оцену овог предлога, пошто има саветско мишљење. За њега има да се изабере одбор, који ће га уроочити и Скупштини поднести извештај.

Мих. Р. Радивојевић

Председник, Апд. Николић — Господо, слујај је мало запимљав. Предлог је био раније. Одбор за оцену посланичких предлога примио га је, послао Савету, Савет дао мињење и предлог дошао у Скупштину.

Г. Радивојевић се одваја, или овако одвајајући се, ја числим, да он може употребити предлог. Извештај одборски је: да се предлог г. Радивојевића прими за скупштински претрес. Против тога се ни не одвајајте? (Мих. Радивојевић: Да, не одвајам се). А да би се извршило за скупштински претрес, одбор предлаже да се предлог пошаље Савету.

Сад Скупштина може решити, да ли ће она то поново слати Савету, као је Савет спровео свој понос. Ми викао у том погледу практику.

Стојан Рибарац Је ли Савет дао своје мишљење?

Председник, Апд. Николић. — Дао је.

Стојан Рибарац. — Кад?

Председник, Апд. Николић. — Прошле године.

Стојан Рибарац. — Онда треба поново да даде мишљење.

Председник, Апд. Николић. — Може бити разлика. Ја ћу Скупштину обавестити. Скупштина треба да зна, да је овде Савет поднео мињење, или, наравно, да је то било прошле године. Скупштина ће сад решити, оцењујући то саветско мињење, како она хоће. Ја ћу ставити на решење овако. Ја чисам, да ће г. Радивојевић пристати.

Дакле, одбор допушта, да посланички предлог дође па претрес. Одбор тражи још да се он пошаље Савету. Скупштина може решити сад, или да се пошаље Савету, или да се не пошаље. Прена томе да стављам овако питање за решење.

Прима ли Скупштина одборски извештај, што се таче претреса? (Прима). Сад долази разлика. Хоће ли Скупштина да се овај законски предлог пошаље Државном Савету, без обзира на то, што је Државни Савет, наравно раније, дао мињење. (Чује се: Не треба).

Има реч г. Стојан Рибарац.

Стојан Рибарац. — Не би било правилно, да се прими сад при претресу предлога, који је под-

несен ове године мишљење саветско, које је у њему донето прошле године. Кад је један предлог поднесен Скупштини у једном сазиву скупштинском не може се из тог сазива преносити у други сазив, него се мора поднести нов предлог у другом сазиву. Према томе, дакле, процедуре, која важи за предлог, који је поднесен у једном сазиву мора да се примени и на предлог у другом сазиву. Оно што је Државни Савет казао за предлог г. Радивојевића, који је поднесен у првом сазиву, не може се примити у овом сазиву. Тај недостатак из прошлог сазива не може се популити у овом сазиву, него мора законска процедура да и да сваки предлог редовно. Ја сам хтео да учиним само ову паметну, а на Скупштини је да решим како хоће.

Председник, Апд. Николић. — Има реч г. Радивојевић.

Михајло Р. Радивојевић. — Видећете одмах да гледаште г. Рибарац није правилно, због тога што смо у овој сесији решавали владине предлоге са прошлогодишњим саветским мишљењем а исто је случај раније и са посланичким предлогима. То је једно. Друго, у првомју години Скупштина је решавала по другом једном предлогу, који ће се за овим прочитати, да Државном Савету треба да се пошаљу предлови, који су већ пред Саветом били, а ни у чему нису били изменени. И овај, као и други предлог, само су поновљени омико како су поднесени у првомју години. Дакле, Скупштина је у првомју години тако поступала, па треба и сада. Тако се има разумоти моје одвојено мишљење.

Председник, Апд. Николић. — Ја чисам, да је мињење г. Рибарац формално исправно, али Скупштина може решити како хоће.

Има реч г. Рибарац.

Стојан Рибарац. — Господин Радивојевић нема право да каже, да је јој гледаште неправилно, због тога што је Скупштина у једној прилици потрошно радила. Ово је гледаште чисто законско и ако Скупштина у једној прилици учини одступање од закона, она не мора у свима истоветним случајевима го да ради. Ако је Скупштина за један предлог владин решила, да се употреби мишљење Државног Савета дато у ранијем сазиву то ју не веже, шта више она је дужна, да се од тога отгради и да ту погрешку исправи у другом случају. Што се мене тиче, ја чисам више, да је до сада било тих случаја, да су владини предлови примани са мишљењем Државног Савета из ранијих сазива, иначе ја бих одмах ово гледаште изнео, које и данас. Ја држим, да је јој гледаште правилно по закону, а скупштинска је спор, хоће ли се држати раније своје паметне практике, ако је има, или ће се држати закона.

Председник, Апд. Николић. — Има реч г. Илија Илић.

Илија Илић. — Г. Рибарац има право с обзиром на законску формалност, али ја хоћу само да учиним једну напомену поводом рада Државног Савета.

Пре две године ја сам преписао од речи г. речи из предлога г. Косића о накнади штете изнаднамерном плањенијем и крађом стоке и поднео га

Скупштини: Народна Скупштина га је упутила Државној Савету и Државнију Савет, који је по том предлогу већ дао своје мишљење да се прими, доноси мишљење да се одбаци мој предлог.

Хоћу, дакле, само да кажем каква је пракса под Државног Савета.

Председник, Анд. Николић. — Молим да приступимо решењу. Скупштина, дакле, решава о овоме: хоће ли Скупштина да се законски предлог, и ако о њему има мишљење Државном Савету, онда пошиље Државном Савету, као што и закон каже; или ће Скупштина да уважи ранију праксу и да, с обзиром на то што има мишљење Државног Савета, не тражи поново саветско мишљење.

Иван Павиљевић. — Ваше питање је мало неподобно; јер ни сте постављали онако питање: хоће ли Скупштина да ради по закону, или не. Такво питање не може постати, јер Скупштина пора свакога радити по закону.

Председник, Анд. Николић. — У закону ниште да се предлог шале Савету. У осталом, оно питање није било за гласање, него за обавештење. За ту сада ставити питање за гласање.

Је ли Скупштина довољно обавештена? (Обавештена је).

Дакле, који су за то, да се предлог г. Михаила Радивојевића узме у претрес без мишљења Државног Савета, нека изволне седети; а који су против, нека изволне устати. (Већина седи).

Већина седи, дакле, извештај одборски је примљен и предлог се неће слати Државном Савету на мишљење.

Изволните чути још један одборски извештај о предлогу г. Михаила Радивојевића.

Секретар, Рајко Гавриловић прочита одобрен извештај по предлогу г. г. Мих. Радивојевића и др. о пензионом фонду породица умрлих чланова који гласи:

Народној Скупштини

Одбор за оцену умосности посланичких предлога проучио је предлог г. г. Михаила Радивојевића и другова о износима у закону о пензионом фонду за удовице и децу умрлих члановника, па је ишчело да је уместан и да има места решавању у Народној Скупштини.

26. априла 1913. год.

у Београду

Председник одбора,
Сима Златичанин

Секретар,
Мих. Срејковић.

Чланови:

И. Павиљевић, Свет. Јојковић, Маринко Стакојевић, Мих. Р. Радивојевић (одваја се).

Одвојено мишљење

Овај одбор није надлежан за оцену овог предлога пошто по њему има саветско мишљење. За њега има да се изабере нов одбор, који ће га проучити и поднети Скупштини извештај.

Мих. Р. Радивојевић.

Председник, Анд. Николић. — Овај је предлог био о служитељима, а овај је о пензионом фонду, али случај је сасвим исти.

Сталјам на гласање. Који су за одборски предлог, време пређашњем решењу, нека изволне седети; а који су против, нека изволне устати. (Већина седи).

Већина седи, према томе објављује да је ова ствар решена као и пређашњи случај.

Част ми је саопштити, да је прије подпредседник г. Стојковић молио да му се укажи оставка.

Изволните чути његову денешњу.

Секретар, Рајко Гавриловић чита:

Охрид. 25-IV-1913. г.

Народној Скупштини

Благодарим на избору за потпредседника, спречен неодложним приватним околностима да учествујем у раду Скупштинском молим Народну Скупштину да ми уважи оставку из подпредседничку дужност.

Б. Стојковић.

Председник, Анд. Николић — Наредне седнице ми ћемо ставити на дневни ред избор првог подпредседника.

Г. Министар просвете споменуо ми је, да ће одговорити на питање г. Скерлића.

Министар Просвете и Црквених Послова, Љуба Јовановић. — Има и питање г. Златановића. Њему могу да кажем да је тај предмет сирен и да сам паредно шта треба.

Жив. Златановић. — Задовољан сам одговором г. Министра и хвала му!

Министар Просвете и Црквених Послова, Љуба Јовановић. — Што се тиче питања г. Скерлића, пре свега изволните чути у чему је питање (чита):

Господину Министру Просвете и Црквених Послова

Част ми је замолити Г. Министра да ми у Народној Скупштини изволни одговорити:

Да ли ју је, као врховној просветној власти, поизнато: да је позоришна зграда у Скопљу уступљена за биоскоп једној иненулантској групи из Брања, док је од истог тражења одбијено Народно Позориште, уметничко-национална државна установа.

* 22. априла 1913. г.

Београд.

Јован Скерлић
народни посланик.

Господо, ја ћу се старати да будем кратак. У Скопљу постоји једна позоришна зграда, која је својина општине скопске. Општина скопска, као и многи појединци, као и многе друге самоуправне установе, услед ратних прилика запала је у тежак материјални положај, и зато је њој сваки приход добро дошао, па је њена садашња привремена управа нашла да јој је згодно користити се поводом да ту позоришну зграду изда под закуп. Колико ја знам она није издата „некаквим спекулантима из

Врања", него једном нашем грађанину, Врањаницу, који од дужега времена живи у Скопљу и који, можда, има какве ортаке мени непознате. Они су склонили и неку потодбу с општином о том уступању. Кад сам ја за то сазнао, нашао сам да је то неизгодно: пошто је закуп уговорен за дужи низ година, то би се једно ставе, које би могла правдати привременост прилика у којима се то дешава, претворило је стално за дуже време, тако да се за дужи низ година у тој згради не би могле давати позоришне представе, већ би у тој био блоксок.

Кад сам то сазнао, упутио сам овакав акт Врховној Команди:

"Само до да општина града Скопља намери уступући позоришну зграду, која је њена својина, под закуп припитим лицима.

Бако, и фугач, Министарство Просвете има намеру уступити у Скопљу државно позориште, ико једцу од утицајних културних установа, и како је општина дужна прихватити ту намеру, то ми је част замолити Врховну Команду да изврши спречити ову намеру општине скопљанске, која би онемогућила отварање државног позоришта."

Према овој наредби је поступљено, и окружно начелство у Скопљу, као надворна власт, поништило је ту одлуку одбора општине скопске. Међутим општина се после жалила Врховној Команди против оdluke начелства скопскога, и после тога питање је поново узето у претрес. При томе се корало водити рачуна о тим двема потребама: о једној потреби уметности, културној потреби нашој и скопљанској, и с друге стране о финансијској неизводности општине скопљанске. Ја сам предузео извесне кораке да поступим тако, како ће бити оштећена скопска општина материјално, а како ће се та зграда моћи сачувати својом правој намени, позоришту. То питање није још дефинитивно спрено. Тај уговор још наје постојао перфектни, и према томе питање је отворено, а ја ћу се старати да оно буде решено тако, како ће се задовољити интереси просвете.

(*Драг. Лакчевић: На каквом гледишту стоји Врховна Команда?*)

Врховна Команда до сад, колико ја знам — правилно је водила рачуна и о новом гледишту, а ради је да води рачуна о неком, коју скде види на лицу неста, јер скопска општина има много бројне хумаше и друге бриге и издатке, који не могу бити ствари Врховној Команди ни нико.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Јован Скерлић.

Д-р Јован Скерлић. — Министар Просвете изјавио је, да ова ствар није дефинитивно решена. Таква изјава г. Министра радије не само јене као питања, но ће обрадовати и целу јавност и своје људе који воде рачуна о интересима наше просвете и културе. Ја сам и шија знао да да је г. Министар Просвете правилно схватио своју дужност а знао сам исто тако да је и грађанска власт у Скопљу, наступала правилно гледиште. Али као што се види из изјаве г. Министра Просвете, ствар је попала порешним током и било је опасности да се учини једна ствар, која можда не би била формално незаконита, али која би била жалосна

по нашу националну ствар, и која би непосредно шкодила нашој просвети и култури. Ја моли г. Министра Просвете да води строго рачуна о просветним интересима нашим, и да по донусти, да се за љубав приватних интереса учини једна тако жалосна и једна тако национално штетна ствар, као што је у један мах хтело да се учини.

Председник, Анд. Николић. — Г. Министар војни има да одговори на нека питања. Прво има да одговори на питања г. Урош Ложовића, али иако г. Ложовић паје овде, то се сматра да је та ствар спречена. Затим има да одговори на питања г. г. Трише Кацлеровића и Драгише Лакчевића.

Има реч г. Министар војни.

Министар Војни, генерал Милош Божановић. — Господи посланици Трише Кацлеровић и Драгиша Лакчевић упутили су ми она питања:

"Да ли сак је паредио да се војници обвезници трећега полива у цеој земљи пуштају по партијама на осуство; да ли ми је познато, да управник опште војне болнице у Београду није хтео да данас да пушта из осуство болничаре трећега полива и да људи у јеку тежаких радова, услед тога веома много губе; и треће, хоћу ли паредити да се и ти обвезници болничари, као и болничари других болница у земљи и резервисти сних родова оружја и западијских војних чета у што већем броју пуштају на што дуже осуство."

На ово питање част им је одговорити:

1) Још 8. фебруара ове године наређено је, да се сви обвезници из свију пешадиских пукова III позива назнакенично пуштају на по 20 дана осуство.

14 марта ове године наређено је, да се сви обвезници: I, II, III, V, VI, VIII и XIV пешадијског пукова III позива, сем батаљона и чета, који су употребљени за заштиту граничног фронта, обезбеђење железничких вруга и телекрафских линија, отпуште својим кућама из неодређено осуство. а они који су остали и на даље на служби, пуштају се назнакенично на по 20 дана осуство.

2) Управник опште војне болнице није могао да пушта из осуство болничаре III позива због тога, што је болница за све време рата препуња болесницима. Храбро наступање наших војника проузроковало је знатан број рањеника, а брзе и успешне операције, које је војска имала за време овог рата, оне су скочиле са великим штрајмадима, чије се последице опажају у извесном проценту разбојнивих војника, који је према броју болничара врло велики, тако да се је служба по болничарима једва савлађивала, а то се и сада осећа. Међутим си се болничари из целе земље употребљени, те нема ко да их смени, ако би се наредило назнакенично отпуштање њихово. Чим се број болесника реалније смањи, наредиће се да се и они отпуштају на осуство.

3) За резервисте и обвезнике I и II позива народне војске постоји наређење Врховне Команде од 17. фебруара ове године да им се може дозвољавати осуство до 15 дана по нахочену самосталних коузидашата, а слободно тамошњим приликама.

Што се тиче западијских чета, један део обвезника, који нису имали посла — ованчари — отпуш-

штени су на неодређено осуство; предузете су мере, да се и други обвезници западлиских чета отињију на неодређено осуство чим престане потреба за њиховим присуством — чак се рад смиши.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Драгиша Лапчевић.

Драгиша Лапчевић. — Моје је мишљење да г. Министар треба с места да отести цео трећи позив а да се постара да се, чим се потпише мир, приступи демобилизацији и остале војске. Трећи војни треба безусловно отпустити сад одмах, због тога, што су села и вароши остале без радне снаге, јер су први и други позиви, најбујнија скага народа из граница, те да посрпашају колико толико још несршено војске послове.

Што се тиче потребе болница, држим, да би он ту потребу могао да задовољи болничарска првот и другог позива и прикупљањем болничара, који ћачи би се издајао. Западлиске чете данас не раде ништа инијијатива каквог посла. Опанчарски раденици су отпуштени, али су раденици осталих струка задржани и они немају високо ниског западлиског посла; они се држе или без никаквог послова или да раде незападлиске послове.

Ја бих молио г. Министра да пареди да се ти западлиски раденици вуку, и то како они из Београда, тако и они из Ниша, Широта и других места.

Најзад, замолио бих г. Министра да се оне јединице које не служе никаквој војној служби, него служе или као послуга или као стража, и то и послуга и стража, готово испотреби, распусте што пре, а то је трећи позив и последња одбрана. Ја сам неколико пута умешо саопштавао г. Министру случај у Књажевцу, где се последња одбрана, без измене, држи за чување заробљеника, и до данас ти људи немају никако смеше.

Молио бих г. Министра да ове категорије војних обвезника отпушти што пре кућама и да се постара, сва Владов заједно, да се, чим се потпише мир, приступи демобилизацији свих позива.

Председник, Анд. Николић. — На реду је одговор на питање г. Благоја Илића и г. Шарковића. Ја не видим ни једнога овде.

Прелазимо даље.

Молим г. Министра да одговори на питање г. Косте Петковића.

Министар Војни, бендерал, М. Вожановић. — Г. посланик Коста Петковић, унутро је на мене ово писмо:

Питам г. Министра и молим га да ми одговори:

а.) Је ли молан да једа паређење, да се обвезници који су у рату учествовали па разјени, не упућују својим кокандама, већ да се на њино место позову и тунте претекли и прекобројни обвезници.

б.) Је ли молан да једа паређење, да се и разјени, нарочито тешко разјени обвезници, који су већ упућени у своје команде, пусте кућама, а да се из њиховог често улуте обвезници и претекли и прекобројни одговарајућих јединица који до сада у рату нису учествовали.

На ово питање част ми је одговорити:

По указају потреби паређено је било још под 6. априлом о. год. свки: командантима дивизијских области, да се заостале прекобројне и претекле обвезнице — пешаке из I и II позива највише војске, десетком позову и тунте на службу у своје пукове.

Командантима арија и иных самосталних команда паређено је, да се са оним прекобројним и претеклим позове расходи код пукова и изврши замена оболелих војника.

Коста Петковић. — Задовољан сам одговором г. Министра.

Председник, Анд. Николић. — Г. Министар има да одговори на питање г. Илије Пецића.

Министар Војни, бендерал, М. Вожановић. — Г. посланик Илија Пецић унутро је на мене ово питање:

„Г. Зашто нису сви обвезници III. позива пуштили својим кућама, као и болничари III. позива, који се налазе у Београду, бар на замену по 20 дана одсуства; и

Г. Мислали г. Министар да то скорије нареди, да се в обвезници III. позива, који су израђени са Једреном и сада се налазе у унутрашњости Србије, пусте на осуство по 15—20 дана, бар да виде своје мајле и драге, које су за њих искоцима чешнули у очијају.

На ово питање част ми је одговорити:

1.) Још 8. фебруара ове године паређено је да се сви обвезници из свије нешадијских пукова III позива назнакомично пуштају на по 20 дана одсуства.

14. марта ове године паређено је, да се сви обвезници I., II., III., V., VI., VIII. и XIV. нешадијског пукова III позива, сем батаљона и чета, који су употребљени за заштиту граничног фронта, обезбеђење железничких пруга и телеграфских линија, отпуште својим кућама на неодређено одсуство, и они који су остали и на даље на служби, пуштају се назнакомично на по 20 дана осуства.

Болничари III позива, који се налазе у Београду, не могу се за сада још пуштати на осуство због препуних болница болесника и природе службе на којој се налазе. Има их — сразмерно према броју болесника — толико мало да се једва постиже отпуштање службе. Чин се буде број болесника редуцирао, паредиће се и за њих назнакомично отпуштање кућама. Сада се то не може паредити, јер би то било на штету свеге болесника.

2. У саставу друге арије, која је оперисала противу Једрену, нису учествовале никакве наше трупе III позива. Према томе, на ову тачку г. посланикова питања нема се шта одговорити.

Илија Пецић. — Молим Вас, г. Министре, ја писам унутро питање за трећи позив који није био на Једрену, већ на други позив. Ја мислим, да је у преписивању тих мојих питања учинена погрешка. Ја сам питао за други позив.

Министар Војни, бендерал, Милом. Вожановић. — Што се тиче другог позива то могу да кажем, да је он у саставу врховне команде и да Министар Војни не може паређивати да се он пусти на осуство. Други позив пародије војске сачињава део

наше оперативне војске и стоји под управом врховне команде, с тога Министар Војни не може да паређује. Ако њихова служба таква буде, то ће видети команданти армија и врховне команде и они ће, према приликама, да их отпусте кућама.

Илија Пецић. — Задовољан сам са одговором г. Министра, само сам покренуо г. г. посланици, ово питање које имамо овде пред Народном Скупштином што сам једном приликом био и ја око војних и осталих болница, те сам видео да већина болничара трећег позива не раде ништа него време послове које би требали робијаши да време: чисте паркове и чувају траву по парколовима. То су дакле болничари трећег позива, који немају поса, и кад потраже осуство њима се даје по 7 до 8 дана. Зато сам молио, г. Министру да то изнади или пареди, ако је заиста тако у ствари да немају поса, да се пусте на дуже или на неодређено осуство. Задовољан сам са одговором г. Министра Војног.

Председник, Анд. Николић. — Молим да се одговори на питање г. г. Јеремије Живановића, Кости Петковића, и Илије Аћелковића.

Министар Војни, бендерал Милош Вожаковић. — Генерала посланици упутили су ми овако питање:

„Ели волан и можи ли паји могућности г. Министар Војни, да се одмах распушти трећи пук XIII пук, или да бар пуштање на осуство буде у већим партијама и на дуже рокове, ако оно право није никако могућно?“

Преко наређену врховне команде од 8. фебруара ове године, да се из снагу пешадијских пукова трећег позива народне војске, пусти напланскиично на 20 дана осуство по половина људства из пука, командант XIII пук, пук тројег позива није могао у потпуности извршити ово наређење из разлога, што његова 2½ батаљона осигуравају жељезничку пругу од Терзијића до Велеса, а сви остатаки пука осигуравају се комуникација Скопље — Кичево и телеграфске и телефонске линије на њој. Услед зараде тлфуса, која је пладала у XIII-ом пуковском округу у овом времену, нису се могле упутити претекли обвезници трећег позива из XIII. пук. округа за замену ових, нити су се могли пустити обвезници XIII пук III позива на осуство у заражено место. Пошто је сада престала зараза тлфуса у XIII. пук. округу, то је командант позвао претекле обвезнике за замену и почeo је да пушта на осуство људство из свога пука према развијену наређену, тако, да ће конца априла, ове године, — по извештају команданта XIII пук III позива — њени бити пуштено на осуство ½ људства из пука, а пуштање се и даље у духу наређене.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Јеремија Живановић.

Јеремија Живановић. — Кад сам са другога вика поднео ова питање г. Министру, имао сам најпре на уму некогде које су у већој мери имали војни обвезници XIII пук снага позива. Сви су они извршили своју војну дужност врло далеко од места смртног становаша, једни на Једрену, други најпре на Куманову па онда, доцније, јужније одатле, а III позив XIII пук — иако што видите

из одговора г. Министра, — и сад се излази, нашим новим крајевима. Они су најмање још долазити својим кућама, да врше своје послове, једно с тога што су били далеко од места становаша, а друго с тога што нису могли бити — кад што рече г. Министар — пуштани због зараде која је била у неким местима тимочког и крајинског округа.

Ја захвалљујем г. Министру на одговору, и верujem да је он био волан да се њима учини све што се могло учинити, али само хоћу да изгласим ово, да они мера, на којој се остало, да издаје одсуства, није доволна, јер они, пре свега, поради много провести на путу, док дођу својим кућама. Сви ви знаете, како се сад тешко путује, ипда често војници, који имају по 10—15 дана одсуства, не могу провести код својих кућа 5—6 дана и према томе не могу пинети па дураде. Сви тога ја сам обзантен и о једној друго нездоги, а то је, да се при давању одсуства чине злоупотребе, да има војника који су добили до сада 3—4 пута одсуство, а има их, који још нису могли добити ни један дан.

Ја молим г. Министру да на ово обрати пажњу, јер не само што ипда тешко пада обвезницима, већ бада ружну сенку на неке старешине у војсци. Ако се то давање одсуства врши правилније и праведније, него што је до сад, петгоди ће бити колико толико ублажена, кад г. Министар има да нема могућности да се и тај пук пусти, као и други пукови.

Задовољан сам одговором г. Министра.

Председник, Анд. Николић. — Пре по из пређемо на дневни ред изволите чути могући други у председништву г. Боку Врачанићу.

Има реч г. Боку Врачанићу.

Бока Врачанић. — Као што вам је познато господо, ја сам изабран за другог потпредседника Народне Скупштине. Тога тренутка ишао бав овде, да бих вам се могао заблагодарити па избору. О тога то чиним овако приликом.

Господо посланици, ја вам благодарим па изверењу. Трудију се да сасвим појачим пресециштво у његовој тешкој дужности и тиме да оправдам нашу дату и поверење. (Гласови Живео!).

Председник, Анд. Николић. — Господо, сад ћемо да пређемо на дневни ред. Али ја бих вас молио да у смислу изложења решења изберете два одбора — или једном да дате оба — за законски предлог о службитељству и за замјенску пројект о пензионском фонду (Гласови: изјаснио да сваки предлог!). Молим да изберете да одбора: једна за пројект закона о службитељству и друга за пројект закона о пензионском фонду, та ћемо после наставити рад.

(Настава одмор).

(После одмора)

Председник, Анд. Николић. — Настављају рад, господо.

Изволите чути како су изabrani odbori.

Секретар Веља Вукићевић. — Словим да су сенатори у одбор за измену закона о пензионском фонду избрали ову господу:

I сек. Милоша Трифуновића.

II сек. Милана Јанковића.

III сек. Илију Илића.

IV сек. Михаила Радивојевића.

V сек. Љубомира Ђорђевића.

VI сек. Петра Јовановића.

VII сек. Марка Трифуновића.

Затим саопштава да су сесије у одбор за закон о службитељима извршале ову господу:

I сек. Драгишу Васића.

II сек. Светозара Атанасијевића.

III сек. Драгишу Јанчића.

IV сек. Светозара Ђорђевића.

V сек. Светозара Мојковића.

VI сек. Андрију Протића.

VII сек. Милоша Бранковића.

Председник, Анд. Николић. — Сад настављамо, господо, рад о дневном реду.

На дневном реду је други претрес законског предлога о регулисању школског рада због рата 1912.—13. године.

Молим г. известиоца да заузме своје место.

Изволите чути чл. 1.

Известилац, Богдан Јанковић. прочита члан 1, како је усвојен на првом читалу. (Види саст. XVI)

Председник, Анд. Николић. — Није се нејавља за реч.

Приша ли Скупштина прочитани члан? (Прима).

Није против? (Није.)

Објављујем да је члан 1. примљен.

Изволите чути члан 2.

Други ћемо члан, господо, развијојти.

Изволите изјаве прочитати одељак а.) чл. 2.

Известилац, Богдан Јанковић прочита одељак а.) чл. 2. како је усвојен на првом читалу (Види саст. XVI).

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Просвете.

Министар Просвете и Црквених Послова, Ј. Јовановић. — Господо, па првом читалу износио је изјашњење да би требало стилизацију ове одредбе у неколико изменити. Ја сам се са г. Пројекционијем, који је ту мисао изнео, о томе разговарао и мислио да би се могла усвојити онаква измена: да место изјашњења да Министар може доносити „измене и допуне у овим одредбама у законима о тим школама, које се тичу наставног плана и т. д. да буде изјашњење да може доносити „процесе и одлуке изузетно од ових одредбама у законима, које се овим законом обустављају у колико се тичу наставног плана и т. д.“

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Јеремија Живановић.

Јеремија Живановић. — Приликом првог читале овога пројекта код овога члана сам посматран да би требало да некако обухвати и стручне школе, и ове школе које стоје под надзором г. Министра Привреде.

Скупштина није била томе противна, и г. Министар је пристао само је тражена била подесна стилизација овога члана. Ја мислим да се може овоме одељку а.) чл. 2. додати пред крај само онаква једна реченица: „Исто изјашњење даје се г. Министру Народне Привреде за школе његовог ресора.“ Предлажем ову допуну, молећи господу и једног и другог Министра да је приме.

Министар Просвете и Црквених Послова, Ј. Јовановић. — Ја примам ову допуну.

Министар Народне Привреде, Коста Стојановић. — И ја примам ову допуну.

Председник, Анд. Николић. — Молим да изволите чути како ће гласити одељак а) чл. 2. са изменом коју је предложио г. Министар Просвете и са допуном коју је предложио г. Јеремија Живановић, а коју су примили оба Министра.

Известилац, Богдан Јанковић. — Изјењена тач. а) чл. 2. има да гласи онако:

Члан 2.

Оглашавају се Министар Просвете и Црквених Послова:

а) да за ученике богословија, учитељских и средњих школа, који су се у овој школској години запосли у тим школама, може, време оценки прилика појединачних школа, разреда и одељења, доносити прописе и одлуке изузетно од ових у законима о тим школама, које се овим законом обустављају, у колико се тичу наставног плана и програма, почетка и спирлетка школске године, трајања предавања и школског одмора, уласка (што и уписа) нових ученика у прве разреде), оцењивања и превођења ученика, испита и правила за испите, као и у свим другим одредбама што су с тим у вези, тако да и они ученици, који у овој школској години због ратних прилика нису могли редовно походити предавања могу завршити своје школовиње не губећи ту годину. Исто изјашњење даје се и г. Министру Привреде за школе његовог ресора.

Председник, Анд. Николић. — Прима ли Скупштина овако изменену тач. а) чл. 2. (Прима).

Има ли ко против? (Нека).

Објављујем да је тач. а) чл. 2. са овом изменом примљена.

Изволите чути даље.

Известилац, Богдан Јанковић прочита тач. б.) чл. 2. како је усвојен на првом читалу. (Види частник XVI).

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Просвете.

Министар Просвете и Црквених Послова, Јуба Јовановић. — Овде би могла доћи измена у стилизацији, као што је учинена измена и у тач. 1. овога члана.

Почетак тачке б.) који гласи: „да изузетно од одредбама законе о народним школама, може за појединачне школе и одељења парочитни одредбама изменити законске прописе“, — да стоји овако: „да може за појединачне школе и одељења народних школа парочитни паредбама доносити одлуке и прописе“ и т. д.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Светозар Ђорђевић.

Светозар Ђорђевић. — Ваш поводом овога што г. Министар Просвете прочита: „за појединачне школе и одељења“, ја мислим да би то требало да изостане зато што сматрам, да то може направити забуну у примени.

Приликом претреса онога закона на првом читаву и говорници из већине и говорници из опозиције до казивали су, да су нередовне прилике у земљи ометале правилни рад учионите у свима народним школама. И кад постоји тај факт ја сматрам да има потребе издавати школе на „појединачно“, јер су у свим школама биле нередовне прилике и у свима школама није се могло радити како треба из разлога што ћади пису долазили, а нису долазили зато, што нису биле у могућности да долазе. С тога ја сматрам да ово што се каже за појединачне школе и оделена треба да изостане, а тико исто да се из овога закона изоставе даље и речи „према потреби“.

А тако исто молим бих да се за све школе за ову годину сусвештуне оцењивање наставничког рада зато, што, као што рекох, школе нису радиле. То признаје и г. Министар; он има изнештаје, да су неке школе у фебруару, неке у марта почеле рад, а неке ипак до данас нису почеле. Природно је, кад се није радило целе године да се не може посттићи успех ико у родовним приликама. Ја зато сматрам, да им један наставник не би могао бити оцењен онако, како у истини заслужује за свој рад, јер се ово не може сматрати као редован рад.

Што се тиче постављања учитељица у више разреде основних школа, ја бих молим господина Министра, да со тим постављањем отражити само на ове школе, где има учитеља и то с тога, што г. Министар врло добро зна, како стоји са издржавањем наших народних школа и у каквим би изгледима положај дошли учитељице, кад би ишаље и да раде и да се боре са општинама за издржавање школе. Јер на жалост и ако су народне школе државне, држава није нашла за потреби, да их пренесе на државни budget, већ их још увек оставља на мишљеопштинским кметовима и благајницима, те се учитељи морају са овима да боре за очистак школе.

Тако исто ја сматрам, да је последње време, да се питање о реформи закона о народним школама реши. Кад је господо, то питање могло бити решено у Бугарској суду, за време рата, докле су пушке пуштале и топови грузали, и кад су сини могли да се озбиљнију тим питањем и да га спрове да пајкају интересовањем, ја сматрам да и папа у Србији чишица није сметао да ги решимо. Али, кад га већ ипак решили до сада, бар да га решимо у почетку идућег сазива, и ја бих молим г. Министра, ако је пољан, да се ово питање реши почетком редовног сазива у октобру наредну, да се изјасни пред Скупштином.

Председник. Анд. Николић. — Има реч господин Министар Просвете.

Министар Просвете и Црквених Пословова, Љуба Јовановић. — Господо, што се тиче овога последњег, имам да изјавим ово: да нас је и без овога става, које је услед рата настало, очекивано велики просветни рад. После овога рата, који смо икаквим започели, понели за ослобођење браће и да жестоко варварством и урака тамо заведено просвету и сваконрени напредак, само по себи се разуме, да ћемо се морати посвогити парочито просветним питањима. И ја љугу уверити Народну Скупштину, да ћу од своје стране учинити све што треба, спремити све што наше не само за основне школе, него у опште све законске предлоге

за нашу просвету, какве наше стваре потребе и тако исто и нове потребе, ново стање захтевају.

Што се тиче самога овога члана, ја вас молим, да оно остане као што је предложено из ових разлога:

Преко, да остане ова одредба, да Министар може издавати наредбе за појединачне школе и одељења, разлог је овај. Ја признајем, господо, да су све школе биле ометене у своме раду, али је мера ометености различита. Ако бисте хтели, одлучити да се све што је у опште рађено у народној школи, сматра да не вреди, или признати, и ако није рађено свуда подједнако, да ипак све подједнако вреди, и за наставника и за ћаке, — само би тако имало смисла предвидети издавање општих, једнаких наредби за све школе. Али ако то по бисте хтели урадити, онда оставје, господо, да ме овластите овако, како вам предложам. Јер у неком месту школе су радиле без прекида, иакве смеште било, и ту, господо, мислим, да ја не треба имати парочито и имати ново да паређујем. У другом месту, у једном одељењу неког разреда био је наставник на војној дужности, и његово одељење није радило. Ја се морам нешто побринути за то одељење. Друго одељење истога разреда, или други разред, радио је без прекида, без иакве смеште, и молим вас, господо, да ту немам имати да паређујем.

Ја мислим, да законодавац, уопште, треба да подијачуна о приликама, о стварном животу, и кад постоји разнородност у животу и у приликама, онда треба и мере да су подешене према тој разнородности.

Ја зато, господо, сматрам, да треба оставити могућности, ако где буде потребе да Министар може послати и изасланника. Ако, господо, ја стечем уверење, да се на неком месту могло радити, а да се није хтело радити, зашто, господо, да ја не пошам изасланика? Ја имам случајева, да се са појединим од тих наставника готово цело ово време носим, терајући их на дужност. Мени је мило што могу признати, да тих случајева нема много, да велика већина наставника врши своју дужност; или иаквих, које сам морао нагонити да врше своју дужност. (Чује се: Них треба да казните). Већ сам их казнио, или иако су иаквога, зашто да таини Народна Скупштина да врено, да добију и поништицу, аз нерад, за срамоту управо?

Дакле, је онег видим: тих је случајева мало; али оставите ми могућност, да онде где буде потребе могу послати изасланника; а до Министра је, ако имате вере у Министра, да се он у тоне руковођи само обзирима школе, а не неким другим разлогима.

Ја вас зато молим, господо, да ово прините овако, како је предложено.

Председник. Анд. Николић. — Прима ли Скупштина тачку б) чл. 2. са изненадом, коју је предложио г. Министар Просвете? (Прима).

Стављам на решење део чл. 2.

Прима ли Скупштина по чл. 2? (Прима).

Објављујем, да је члан 2. примљен.

Има реч г. Министар Просвете.

Министар Просвете и Црквених Пословова, Љуба Јовановић. — Овде, пре чл. 3., г. Светозар Ђорђевић је прошлог пута при првом читаву изне-

свој предлог. Сад ако ви г. Борђевић оставјете при свом предлогу... (Свет. Борђевић: Остајем), ја бих имао због тога, да кажем неколико речи.

Дакле, суштина је предлога г. Борђевића у овоме: да се оним учитељима и учитељицама, који су требали, да сад полажу практични учитељски испит, и на основу тога, да стекну извесна чиновничка права, призна, да они могу гај испит подложити и доносије од рока, који је законом предвиђен и да им се у исто време сачувају она права, која би они имали, да су могли испит на време положити.

Сад — мени се чинило, — ја сам то и прошлога пута казао, — да то питање не би требало сад по-кretati из разлога, што је пре овај предлог најељен школском раду и виси и у суштини својој само судбини ученика и ученица наших школа: није се ни у колико старало о наставницима, о њиховим интересима и правима. Међутим поред овога што је г. Борђевић предложио за наставнике, има још о њима иного питања за решавање, којима треба поклањати важње, а има их и у средњим школама; виз ту и професорских испита, и оне суплатске године преко којих се не може даље остати у служби, и ја сам мислио, да све то оставимо за једну доносију прилику. Можда има и у другим струкама сличних питања, која се имају регулисати, па сачва то искључив да то сад не драмо. Ако би г. Борђевић остао при свом предлогу, да то питање сад решавамо, ја бих онда морao, да у неколико изменам овај његов предлог, јер мени се чини, да он није обухватио питање у оним границама, у којима га треба обухватити.

И ја сам за тај случај спремио онакву редакцију: „Учитељима и учитељицама народних школа, који нису још положили врз практични учитељски испит, а пријавили су се до 1. септембра 1912. године, ако су у току овог рата извршили пет година стапне службе, рачунање се све године за поништицу и пензију, ако практични учитељски испит подложе с успехом у року од шест месеци од дана објаве демобилизације.“

Дакле, као што видите, је се старат о оних учитељима који су имали права за то полагање и који су се користиле тим правом; јер ако се он није спремао да положи испит и није се био јавио за полагање, ја о њему нећу да водим рачуна. Он је сам био дужан да своју дужност изврши.

Дакле, господо, ја бих могао пристати на предлог г. Борђевића, ако би онако био стилизовани.

Светозар Борђевић. — Ја могу пристати на такву стилизацију.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Илија Илић.

Илија Илић. — Ја немам, господо, ништа против овога предлога, само хоћу да скренем пажњу Народној Скупштини па једну рђаву праксу која је увучена у Скупштину приликом подношења законских предлога.

Ако сам добро прочитao побуде г. Министра Просвете, оне су начелне. Он је у овом случају био руководио аржавном да добије једно изашање, којим се регулише школски рад, рад ученика и ученица ради тога, да би држана што пре добила интелигентије луде за службенике у то-

поослобођеним крајевима да ученици сакију школа не изгубе годину дана услед ратних призива. То су начелне побуде г. Министра.

Ја немам ништа против тога, да се сад у овaj законски предлог унесе и регулисање личних односа, наставничких односа; или г. Министар о томе није мислио, није то предложио, није то предвидео. Он сам сада рече, да су га начелне побуде руководиле да измене школски рад, због тога, да се не би изгубила она школска година ради аржавне потребе.

Међутим, господо, ми треба да радимо тако, да нас ни један предлог овде у Скупштини не изненади. Управо, целоупан је поступак у скупштинском раду тај, да нам се један предлог изнесе таквом методом, да Скупштина буде упозната с тим радом; а то је, да у опште сази предлог, свака измена, па макар била поднета из историјских побуда, мора проли кроз секције, кроз одбор и кроз Народну Скупштину па првом и другом читању. Сад се изједашују износи пред Скупштину, сасвим из других побуда и разлога, једна измена која тајтира личне односе наставника, а то је противно чл. 72. пословника, који тражи да се на сази законски предлог било од посланика или владе образложи и ти разлоги штампају. Сасвим уместна одредба, да се очува Скупштина од препагљености и да добро разиси о свима конкретним случајевима, које има да унесе у једну апстрактну реченицу.

Не кажем да не треба регулисати личне односе, не кажем да то није добро, али тек мора се констатовати да је пред Народну Скупштину па другоме читању и у последњем тренутку пао предлог који је из сасвим других побуда поднесен.

(Гласоац: Тада је предлог вио још на првом читању).

Неће бити тако! Тада је г. Борђевић само напоменуо да ће тај предлог учинити, али га преседништву није поднео и није тражио помоћ посланика.

(Гласоац: Није него га је поднео).

Нека буде и тако, иако је она измена прописана пословнику, чл. 81. који тарећи да у једној члану може један народни посланик предлагати измене, али никако не може сасвим нове чланове да уноси и из сасвим ионих побуда по што су оне, које је министар, као предлагач, имао, а г. предлагач је тај који је детаљно ушао у одредбе које треба менять, зато се и гледа на његово мишљење, разлоге и мотиве. Тенденција је једна иста: не треба Скупштину изменавати по-вик предложима. Ово је нов предлог са новим побудама, који решава сасвим друго питање.

Он није штампан, исти га ини знајам, он је изједашују пао пред нас. Не кажем да он није добар, али хоћу да укажем на рђаву праксу, и виште сте ви будни чувари пословника и за много ситније ствари, онда вас ја позивам да то будете и у овоме питању, које је начелне природе.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Јован Скерлић.

Др. Јован Скерлић. — Што се тиче ове измене, коју је предложио г. Министар, она је тако правнична и целисходна, да мислим да Скупштина

неће праћати никакво питање и да ће је извесно пријавити. Је хоћу само г. Илићу да кажем две речи. Његово законско осећање сада се буни, када је упитану једну одредбу којом се чини не олакшица по правда, а то исто његово право осећање, то исто делничарско законско осећање г. Илића, није се бунило онда, када су законом о државном рачуноводству одузета учитељима активна изборна права. Ви онда иште ишти ове скрунute законске формалности.

Илија Илић. Изјављујем да сам за предлог г. Светозара Ђорђевића. А био сам против чл. 22, закона о државном рачуноводству и о томе можете се уверити из мага говора у стенографским белешкама.

Др. Јован Скерлић. — Тим боле по вас; или ваши се другови избег бунили против тога.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Јана Продановића.

Јан Јан Продановић. — Ја стојим и данас на истом гледишту, на коме сам и раније стајао, да су сваки ствари заиста једна врста изненађења за Скупштину. Народни посланици треба да имају законски пројекат онакав какав из одбора изаша, и одбору се оставља да изради пројекат онако иако се споразуме са министром или и без споразума с њиме. На првоме читању могу се стављати паметљене, које се односе на избаџивање једнога члана, за његову пројекну и на његову донесу, или те измене, које потичу из Скупштине, таме су природе, да су у духу са целокупним пројектом; они не могу регулисати друге ствари, које пројекат сам собом не обухвата, нити бити у супротноме духу, које је пробитни пројекат имао. С тој стране г. Илић има право, само треба учинити овде једну напомену. Ово се тиче школе и школскога напретка. Школски напредак не састоји се само у томе, да ћали не пате годину, него се школски напредак подразумева и у односу између учитеља и ћака, и у односу учитеља према држави.

Све то представља успех школски, јер ишао је радо ишти у учитељску школу, нити раздати на просвети, ако зна да га чека после једно ставље, које он не може да издржи. Зато се у свих паметних народа школа и учитељ сматрају као једна нераазвојна целина, и ако се то раздвоји, ако се интерес једноја потчиши интересу друге, онда страда школа, страда настава.

Кад је овај предлог г. Ђорђевића поднет за првом читању, тада је била једна формална вођеница у томе, што тај предлог није био оштампан, као што би то требало да буде, да бисмо га ми за ових 10 дана могли прочитати. Е сад, гospodo, због тога, што то изје штампано, а штампа се због тога да би се Скупштина обавештила, иницијала можемо да га одбацимо. Али ја Вас питам сматрате ли ишти у Скупштини да сте необавештени, и да зам ово време од првог питања није било довољно, да се сегате да учитељима, који су се јавили да полажу испит, па га ишти могу због рата полагати, одобрите сада то полагање испита?

Ако сте необавештени, о тој ствари, онда да овај предлог одбацимо, а ако сте довељно обавештени, онда да учитељима, који су се јавили

за испит, па због рата ишти им било могуће да га полажу, одобримо полагање испита, сада после рата. Зашто онда да не пријемо овај предлог?

Нико не може од Народне Скупштине тражити да она необавештена прима један предлог, али кад је Скупштина обавештена, онда зашто да га не пријми?

Ја од своје стране изјављујем, да сам обавештен и да могу мирне савести гласати за овај предлог. —

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Светозар Ђорђевић.

Светозар Ђорђевић. — Молим вас, г. Председнику ми је само олакшио ово што сам ја хтео да кажем г. Илићу; он је у главном обавештено г-ђа Илића. Ја само могу још ово да кажем: За г-ђу Илића могло је бити довољно обавештење г. министра просвете, које је онда кад је овај законски пројекат поднео. Господин Министар је лено казао да овим пројектом хоће да регулише ово нередовно ставље, које је настало услед ратних прилика у земљи, а које је захватило и народне школе, са свим природно, пошто су учитељи војни обveznici, и једини су отишли у рат, други су добили два разреда и т. д. — у оваште је дакле нередовно ставље и г. министар је хтео да нередовно ставље да регулише. И као што г. министар није хтео да се ограничи само на једно, ип: на регулисање неколико година или измену програма и т. д., него је он обухватио ишти ствари које су у вези са школом, тако сам и ја сматрао да имам права додати томе предлогу оно, што та које има непосредне везе са школом, јер се тиче наставници и људи. Сад ако сам ја погрешно, предложио један цео нов члан ишти грехота, јер ја сам могао просто додати овде једну нову тачку и) и ствар би остало иста, као и сад са новим чланом што.

Ја бих молио Народну Скупштину да ово пријмешто су учитељи сиромашног ставља, а ико ми чекамо да се то доцнијим законом реши, могли би извесне људе, нарочито сада после рата, да доведемо у веома погодну положај; јер их онемогућавају да дођу одмах до своје, и онако мале, повештаце плате.

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Илија Илић.

Илија Илић. — Ја у начелу писам против овоге предлога. Ја вас само упућујем да изволите прочитати други одељак члана 81. пословника, где се каже: „Кад се пред Народном Скупштином налази предлог, да се један раније издан закон измени или допуни, онда се не могу начином, који је предвиђен у ставу првом овога члана, предлагати измене и допуне и других чланова у томе закону.“

Председник, Анд. Николић. — Има реч г. Министар Просвете.

Министар Просвете и Пријевних Послова, Љуба Јовановић. — Дакле, господо, ја не би начело ни пристао на предложену измену г. Ђорђевића, да она није по себи оправдана. Ако ово сада не урадимо, мы ћемо верати на јесен. Управо сада скраћујемо један посао, а у исто време ствар

је и оправдана и корисна за школе. Зато је пријах измену.

Председник, Анд. Николић. — Ја сматраж да можемо овј предлог да узмемо у поступак, јер нико не тражи да се врати у одбор.

Молим г. извештлаца да ће онда прочита чл. 3.

Извештлац, Богдан Јанковић прочита чл. 3, који гласи:

Чл. 3.

Учителима и учитељицама народних школа који нису још положили практични учитељски испит а пријавили су се до 1. септембра 1912. год., ако су у оку овога рата напршили 5 година стапне службе, рачунају се све године за поминицу и пензију, ако практични учитељски испит положе с уснегом у року од шест месеци од дана објаве демобилизације.

Председник, Анд. Николић. — Прима ли Скупштина прочитани чл. 3.? (Прима).

Објављујем да је чл. 3. примљен.

Изволите чути чл. 4.

Извештлац, В. Јанковић чита:

Чл. 4.

Овај закон ступа у живот, кад га Краљ потпише.

Председник, Анд. Николић. — Прима ли Скупштина чл. 4.? (Прима). Објављујем да је примљен.

Господо, са овим је и на другом читаву овај законски предлог примљен.

Сад ћемо приступити решењу о коначном усавађању овог законског предлога.

Изволите гласати коначничко одговарајући са да, ако примате законски предлог, а са пратио, ако га не примате.

Молим г. секретара да прозива посланике.

(Настаје гласање)

Секретар, Рајко Гавриловић прозива посланике да гласају а они су гласали овако:

Александар Јујовић — за
Александар Ратарац — за
Андра Ј. Цветковић — није овде
Андра Николић — за
Андирија М. Протић — за
Андирија Станић — за
Анта Радосављенић — за
Агапасије С. Шарковић — није овде
Антоније Живановић — није овде
Бенцијон Були — за
Благоје М. Илић — није овде
Богдан Јанковић — за
Богдан Ј. Михајловић — за
Богољуб Милошевић — није овде
Божилар П. Јеличић — за
Боривоје Ј. Поповић — за
Будимир П. Самуровић — није овде
Васа Рајевић — за
Др. Велимир Јанковић — за
Велислав Буловић — за
Вела Вукићевић — за
Др. Војислав Д. Маринковић — није овде
Др. Војислав Ст. Вељковић — за
Гаврило Николић — није овде
Гија Милорадовић — није овде

Герасија З. Поповић — за
Глагорије Петковић — није овде
Давид Карић — није овде
Давид Л. Синић — за
Димитрије А. Марич — није овде
Драгић П. Самуровић — за
Драгиша Ћанчевић — није овде
Др. Драгољуб Арапићевић — за
Драгољуб Божиновић — није овде
Драгољуб Јоксимовић — за
Др. Драгољуб М. Павловић — за
Драгољуб С. Илић — за
Драгутин Д. Пећић — није овде
Драгутин Т. Васић — за
Ђока Ј. Брачићац — за
Ђока С. Стојковић — није овде
Ђорђе Даљић — за
Ђорђе В. Златковић — за
Ђорђе Ј. Вуковић — за
Ђорђе Куртомић — за
Ђорђе П. Панајотовић — за
Ђура Прокић — није овде
Живојин Златановић — није овде
Живојин Рађаловић — за
Живојин С. Тасић — није овде
Жика Дачић — није овде
Жика Микић — није овде
Иван Павићевић — за
Илија Аћелићквић — није овде
Илија Илић — за
Илија Јосимовић — није овде
Др. Илија Коловић — за
Илија П. Михајловић — није овде
Илија Пецић — за
Јаков П. Чорбић — за
Јаша М. Продановић — за
Јеремије Живановић — за
Јеротије Лукић — за
Јован Витановић — није овде
Др. Јован Скерлић — за
Јонча Тричковић — није овде
Јоца М. Селић — није овде
Јоца П. Јовановић — за
Костадин Пешић — није овде
Коста Ј. Петковић — за
Коста Л. Тимотијевић — за
Коста Стојановић — за
Крста Солујић — за
Крста Марковић — за
Лазар Нововић — за
Лазар С. Поповић — за
Д-р Лаза Пачу — за
Лазар Станојловић — није овде
Љуба Р. Јовановић — за
Љубомир Ђорђевић — за
Љубомир Модеровић — за
Маринија Атанасковић — за
Маринко Ивковић — за
Маринко Станојевић — за
Марко Ђ. Ђорђевић — за
Марко Н. Трифковић — за
Миладин Стефановић — није овде
Милан Ђурић прота — за
Милав Капетановић — за
Милав Марјановић — није овде

Д-р Милан Марковић — за.
 Милан П. Пантелеј — за
 Милан С. Мостић — није овде.
 Милија Батинић — није овде.
 Миланко Ристићевић — није овде.
 Милован Лазаревић — није овде.
 Милоје Ж. Јовановић — није овде.
 Милорад Драшковић — за
 Милорад М. Павловић — није овде.
 Милорад Протић — није овде
 Милорад Чурљић — није овде
 Милош Бранковић — за
 Милош Вучинић — за
 Милош Трифуновић — за
 Милутин Ј. Павловић — није овде
 Милутин П. Драговић — није овде
 Милутин Станојевић — није овде.
 Мита Михајловић — није овде.
 Михајло Ђорђевић — није овде
 Михајло В. Илић — за
 Михајло Илић — за
 Михајло Јовановић — није овде.
 Михајло Јовановић-Делић — није овде.
 Михајло Косовљанин — није овде
 Михајло Минић — за
 Михајло Р. Радивојевић — за
 Михајло С. Петровић — за
 Михајло Срећковић — за
 Михајло Ј. Шкорић — за
 Михајло Т. Трифунац — за
 Д-р Момчило Нинчић — није овде
 Настава Благојевић — није овде
 Настава Н. Петровић — за
 Недељко Николић — за
 Никола Ђ. Митић — за
 Никола П. Папић — није овде
 Никола Поповић — за
 Никола П. Протић — није овде
 Обрен Вучићевић — није овде
 Павле Маринковић — за
 Пера Јовановић — за
 Петар Вуксановић — за
 Радивоје О. Томић — није овде
 Радисан Митромић — за
 Радојко Младеновић — није овде
 Радослав Агатоновић — за
 Рајко Гавриловић — за
 Ранко Обрадовић — није овде

Риста Топаловић — за
 Сава А. Бајкић — није овде
 Светозар Атанацковић — за
 Светозар Ђорђевић — за
 Светозар Ж. Буњак — за
 Светозар Мојковић — за
 Сима Д. Катић — није овде
 Сима Златицанин — за
 Сима Микић — за
 Сима Перећ — није овде
 Сима Т. Цветковић — није овде
 Сретен В. Којић — није овде
 Ар. Станојло Вукчевић — за
 Стојан Новаковић — није овде
 Стојан Николић — за
 Стојан Д. Рибарац — није овде
 Стојан М. Протић — за
 Тихокир Константиновић — за
 Тодор Станковић — није овде
 Тома Живанић — није овде
 Тома Зајировић — није овде
 Триша Бацлеровић — није овде
 Урош Брић — није овде
 Урош Лаловић — за
 Урош Ломовић — није овде
 Цветко Филиповић — није овде
 Чеда А. Костић — за
 Чеда Р. Урошевић — није овде

(После гласања)

Председник, Анд. Николић. — Изводите чути резултат гласања.

Гласање је 96 посланика и сви су гласали за. Преко томе објављујем да је овај законски предлог коначно усвојен.

Желите ли, господе, да завршимо седницу? (Желимо).

За дневни ред идуће седнице, која ће бити у понедељак, част ми је предложити за прву тачку избор првога потпредседника на место г. Стојковића који је дао оставку, а за другу тачку: другу тачку дашчињега дневног реда.

Прима ли Скупштина онако предложени дневни ред? (Прима).

Данашњи састанак закључујем, а идући закаљујем за понедељак у 9 часова пре подне.

Састанак је трајао до $11\frac{1}{2}$ часова пре подне.

Видео секретар,
Рајко Гавриловић.

НАРОДНА СКУПШТИНА

XXVI.
РЕДОВНИ САСТАНАК

29. АПРИЛА 1913. ГОДИНЕ

РЕДОВНИ САЗИВ
ПЕРИОДЕ 1912—1915. ГОД.

XXVI. РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

дружан 29. априла 1913. год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО

ПРЕДСЕДНИК,

Анд. Николић

СЕКРЕТАР,

Рајко Гавриловић

Присутни сва г. г. Министри, сем Министра Правде, Просвете и Војног.

Почетак у $9\frac{1}{4}$ часова пре подне.

Председник, Анд. Николић. — Отварам двадесет шести редовни састанак.

Изволите чути протокол пређашњег састанка.

Секретар, Рајко Гавриловић прочита протокол двадесет шестог редовног састанка.

Председник, Анд. Николић. — Има ли примедаба на протокол?

Има реч г. Илија Илић.

Илија Илић. — У моме говору није наглашено да сам ја био за предлог г. Светозара Ђорђевића и да је умесан, а само у форми у којој је поднет да је противан пословнику. Ја молим да се тако исправи моја реч.

Председник, Анд. Николић. — Прима ли г. секретар ову исправку?

Секретар, Рајко Гавриловић. — Ја призим ову исправку.

Председник, Анд. Николић. — Исправка је примљена.

Више нема примедаба на протокол? (Нема).

Протокол је пријењен.

Изволите чути што је дошло за Скупштину.

Секретар, Рајко Гавриловић. — Саопштава молбу Јована С. Ђуровића, управника царинарнице у Доњем Милавонцу под Бр. 615 за уважење година службе.

Председник, Анд. Николић. — Упутићемо одбору.

Изволите чути посланички предлог.

Секретар, Рајко Гавриловић. — Прочита предлог г. г. Рад. Агатапоња и Светозара Ж. Ђуљана о изменама у закону о уређењу Дирекције Српских државних Железница, који гласи: (види прилог на крају записника).

Председник, Анд. Николић. — Упутићемо одбору за оцену посланичких предлога.

Сад прелазимо на дневни ред, господо.

Прва тачка дневног реда је да се изабере први подпредседник Скупштине.

Молим да на листићима запишете име и да поднесете листиће.

Имају ли господе листиће? (Имају).

Може ли се приступити избору? (Може).

Изберите три контролора.

Секретар, Рајко Гавриловић извуче из кутије три листића са именами ове г. г. посланика: Герасима Поповића, Андреја Светковића и Чеде Јуровића.

Председник, Анд. Николић. — Јесте ли тогови, господо, за гласање? (Јесмо).

Молим вас да по прозивни изволите давати листиће.

Изволите прозивати.

(Настава тајно гласања).

Секретар, Рајко Гавриловић прозива посланике и г. г. посланици по прозивци прилазе трибини и спуштају листиће у гласачку кутију.

(После гласања.)

Председник, Анд. Николић. — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 85 посланика. Г. Вукчевић добио је 72 гласа, празних листића 12 и г. Трифуновић један глас.

Према томе објављујем, да је већином гласова избран за првог потпредседника г. Станојло Вукчевић. Молим г. Вукчевића да заузме своје место. (Г. Вукчевић заузима подпредседничко место.)

Изволите чути г. Вукчевића.

Прави потпредседник, Д-р Станојло Вукчевић. — Хвала вам на почасти, коју сте ми указвали овом приликом. Старају се да помажући г. председнику у његовој дужности вршију само наређења закона о пословном реду. (Живео!)

Председник, Анд. Николић. — Господо, да се мало одморимо.

(Настава одмора.)

Председник, Анд. Николић. — Да наставимо раз, господо.

Господо, ја сам од многе господе посланика сад и јуче извештен и они би били ради да се за њебо кратко време прекине рад, зато, што су заузети својим пословима.

Ако се у Скупштини томе не противи, онда бих вам ја предложио, да дашаш ју седницу прекинемо, да по прелазимо на другу тачку дневнога реда.

Одобрава ли Скупштина то? (Одобрава).

За идући састанак Скупштине, ја бих вам предложио, и ја мислим да ће го задовољити потребу господе посланика, 8. мај. (Чују се гласови: 10. мај).

Михаило Минић. — Биће незгодно узети 8. мај, пеће доћи људи, г. Председниче,

Драгиша Лапчевић. — Девети је мај најгодији.

Председник, Анд. Николић. — Молим вас господо, је ли жела Скупштине да то буде 10. мај? (Јесте.)

Добро, господо. Онда за дневни ред узећемо продолжење, т. ј. данашњи дневни ред. (Прима се.)

Осми је среда, десети је петак, седница да буде у петак у 9 часова пре подне.

Данашњи састанак закључујем, а други закључек за 10. мај у петак у 9 часова пре подне.

Седница је закључена у $10\frac{1}{4}$ час. пре подне.

*Видео секретар,
Рајко Гавриловић.*

Народној Скупштини,

За брзу мобилизацију и концентрацију наших трупа, које су, захваљујући у тој оконости могле славно извршити свој ослободилачки задатак ишију заслуге жељезнички службеници. Као и војници у линцу и овај су предано, храбро, савесно и одушевљено пришли и још једнако врше своје велике дужности. Као и војници у линцу, тако је живот и сваког жељезничког службеника на прузи скончан са огромним тешкоћама и опасношћу за живот.

За тико савестан и предан, истрајан и одушевљен напором рад Отаџбине је дужна бити захвална и наградити такав рад.

Службеници жељезнички па првим јесу данас међу најслабије илађеним државним службеницима с обзиром на важност и тешкоће службе. Осим тога ти су људи и најскромљенији, припуштени природи свога посла, да особито у ово ратно време, проводе читаве месеце на своје куће и породице. Стога је држава дужна време таквијим својим службеницима да буде и предуздржанја у погледу материјалних награда него до сада. Специјално за огромне услуге, које су службеници Жељезничке

Дирекције на прузи за време овога рата учинили својој Отаџбини треба их наградити.

Ми смо слободни предложити Народној Скупштини на решење један начин давања те награде и давања народног признања ревносном и савесном раду. У томе смислу част нам је поднети Народној Скупштини на оцену и решење овде приложен предлог за измену закона о уређењу Дирекције срп. држ. жељезница.

Надамо се да ће Нар. Скупштина појмити важност овога предлога; и одајући дужно признавање сваком сину Отаџбине за учињене услуге њеној велични и будућности, број и примити овај предлог с уверењем да тиме врши своју дужност и извршије жељу и волу целог Српског народа.

27. априла 1913. год.
у Београду.

Предлагачи
Народни Посланици.
Рад. Агатоновић
Светозар Ж. Буњак,

ПРЕДЛОГ

за измену закона о уређењу Дирекције Срп. Краљ. Држ. Железница

Чл. 47. који гласи: „Особље се унапређује времена спремности за рад и доказаној марљивости у служби. При једнаким способностима и једнакој марљивости имају прవост, лица, са већом школском спремом.“

„Сваки службеник мора провести у једној класи најмање три године, изузимајући случај, кад се неки службеник по положеном стручном испиту преводи из нижег реда у виши, а мора бити унапређен најмање кад наврши четири године службе у једној класи, а пензионован или отпуштен ако је за то време био немарљив или неуређан. При унапређењу може се добити само једна класа. Ови прописи важе и за техничко особље Министарства Грађевина.“

Мења се и гласи: „Особље се унапређује времена спремности за рад и доказаној марљивости у служби. При једнаким способностима и једнакој

марљивости имају првенство лица са већом школском спремом.“

„Сваки службеник мора провести у једној класи најмање три године, изузимајући случај, кад се неки службеник по положеном стручном испиту, преводи из нижег реда у виши; а мора бити унапређен најмање кад наврши четири године службе у једној класи, а пензионован или отпуштен, ако је за то време био немарљив или неуређан.“

„При унапређењу може се добити само једна класа. Ови прописи важе и за техничко особље Министарства Грађевина.“

„Оним пак службеницима на српским државним жељезницама, који су своју дужност вршили на прузи за време мобилног и ратног доба, рачунаће се то време за пензију и периодско унапређење по чл. 22. тач. 3. „Закона о устројству војске.“